

CORPVS CHRISTIANORVM

Series Graeca

36

Corpus Nazianzenum

5

SANCTI GREGORII
NAZIANZENI OPERA

Versio iberica

I

ORATIONES I, XLV, XLIV, XLI

TURNHOUT

BREPOLS

LEUVEN

1998

UNIVERSITY PRESS

SANCTI GREGORII
NAZIANZENI OPERA

Versio iberica

I

ORATIONES, I, XLV, XLIV, XLI

EDITAE A

Helene METREVELI

ET

Ketevan BEZARACHVILI, Tsiala KOURTSIKIDZE,
Nino MELIKICHVILI, THAMAR OTHKHMEZOURI,
Maia RAPHAVA, Mzekala CHANIDZE

CUM INTRODUCTIONE A

Helene METREVELI et Edisher TCHELIDZE

TURNHOUT

BREPOLS

LEUVEN

UNIVERSITY PRESS

1998

EDITORES

B. COULIE, J. MOSSAY ET M. SICHERL

FORDHAM
UNIVERSITY
LIBRARY
BRONX, NY
ROSE HILL

CONSILIO ET AVCTORITATE
SOCIETATIS GOERRESIANAE
STVDIIS LITTERARVM FOVENDIS

This book has been printed on paper
according to the prevailing
ISO NORMS

© Brepols 1998

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means,
electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise,
without the prior permission of the publisher.

INTRODUCTION

I

Présentation générale

C'est sur la proposition du professeur G. Garitte qu'une équipe de chercheurs de l'Institut des Manuscrits de l'Académie des Sciences de Géorgie fut intégrée au programme international d'édition des œuvres de Grégoire de Nazianze. Les premiers pas dans la voie de cette collaboration furent franchis lorsque le professeur G. Lafontaine, à l'initiative de G. Garitte, visita l'Institut des Manuscrits, en 1977, dans le but de présenter le programme international. Conformément au projet de G. Garitte, le programme avait pour objet l'édition des œuvres de Grégoire de Nazianze en grec, mais aussi dans toutes les langues orientales dans lesquelles elles avaient fait l'objet d'une ou de plusieurs traductions : arabe, arménien, copte, éthiopien, géorgien, et syriaque (1). Les spécialistes de l'Université catholique de Louvain, sous la direction de G. Garitte, maître de l'orientalisme contemporain, prirent en charge l'étude et l'édition de ces versions orientales. Cette collaboration entraînait pour l'Institut des Manuscrits une responsabilité exceptionnelle : une équipe de neuf chercheurs fut constituée pour étudier les traductions géorgiennes du Nazianzène. Il fut décidé de commencer le travail par l'édition de la collection des seize discours liturgiques. Dès le début, l'équipe a été confrontée à plusieurs problèmes, dont le premier était, pour les chercheurs de Tbilisi, la difficulté d'accéder à la littérature scientifique indispensable. Les professeurs J. Mossay et B. Coulic, coordinateurs belges du projet, nous ont été d'un grand secours en ce domaine, et c'est grâce à leur participation que le projet géorgien

(1) Présentation du projet de collaboration et des premiers résultats dans G. LAFONTAINE et H. METREVELI, *Les versions copte, arménienne et géorgiennes de Saint Grégoire le Théologien. État des recherches*, dans *II. Symposium Nazianzenum (Louvain-la-Neuve, 25-28 août 1981). Actes...*, ed. J. MOSSAY (*Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums*, N.F., 2. Reihe: *Forschungen zu Gregor von Nazianz*, 2), Paderborn, Munich, Vienne et Zurich, 1983, p. 63-73.

fut organisé de manière concrète et que les principes de l'édition ont été arrêtés. Ce premier volume de l'édition des traductions géorgiennes des œuvres de Grégoire de Nazianze est le résultat tangible de cette collaboration.

Nous avons décidé de publier en premier lieu les seize discours liturgiques de Grégoire de Nazianze, en plusieurs volumes. Les premiers de ceux-ci seront consacrés à l'édition du texte, et seront suivis de volumes contenant un dictionnaire grec-géorgien des textes édités et une étude d'ensemble sur l'histoire et les caractéristiques des versions géorgiennes. L'équipe de Tbilisi fut composée des chercheurs de l'Institut des Manuscrits: Hélène Metreveli, Thamar Bregadze, Tsiala Kourtsikidze, Maia Raphava, Nino Melikichvili, Ketevan Bezarachvili, Thamar Othkhme-zouri, Thamar Margiani et Maia Matchavariani. Certains travaux furent effectués aussi par Mzekala Chanidze et Manana Dolakidze; Edisher Tchelidze fit son entrée dans l'équipe plus tardivement. Parallèlement à l'étude des textes des discours de Grégoire de Nazianze, nous avons procédé à l'heuristic et à la description des manuscrits préservant les traductions géorgiennes des discours. Ce travail mena aussi à une classification des manuscrits et à l'établissement des relations entre les différentes rédactions qu'ils contiennent. Le catalogue fut publié par Th. Bregadze en 1988; la même année, une version française abrégée en fut publiée à Louvain-la-Neuve (2).

Bien que l'équipe se fût engagée dans l'édition de la collection liturgique, il a fallu rapidement envisager aussi la traduction du corpus non-liturgique des discours de Grégoire de Nazianze ainsi que d'autres suppléments, principalement parce que cette seconde partie du corpus nazianzène fut traduite par les mêmes traducteurs que les sermons liturgiques. Cinq traducteurs, ou groupe de traducteurs, des œuvres de Grégoire de Nazianze sont connus dans la littérature géorgienne: des traducteurs anonymes, dont les versions sont conservées dans les plus anciens « mraval'avi »; Grégoire d'Oehki (Grigol Oskeli, X^e-XIe s.), David Theli (X^e-

(2) Géorgien: BREGADZE, *Description*; version française: T. BREGADZE, *Répertoire des manuscrits de la version géorgienne des Discours de Grégoire de Nazianze*, dans *Versiones Orientales, repertorium Ibericum et studia ad editiones curandas*, ed. B. COULIE (*Corpus Christianorum. Series Graeca*, 20. *Corpus Nazianzenum*, 1), Turnhout, 1988, p. 19-126.

XIe s.), Euthyme l'Hagiorite (Ep't'vime Ar'oneli ou Mt'acmideli, X^e-XIe s.), Ephrem Mtsiré (Ep'rem Mc'ire, XIe s.). La méthode de travail de chaque traducteur sera analysée de manière détaillée, sur base du corpus complet, dans le dernier volume de la série consacrée à la collection liturgique. La présente introduction se bornera à la présentation des principales caractéristiques des traductions géorgiennes des seize discours liturgiques et de la constitution du corpus géorgien de Grégoire de Nazianze.

Dans la pratique liturgique ancienne et médiévale, on utilisait surtout les seize discours liturgiques de Grégoire, prononcés lors des grandes fêtes religieuses. Dans les manuscrits grecs, ces seize discours sont présentés sous des formes différentes: collections complètes ou incomplètes des seize discours, le début seulement de la collection, ou encore des séries abrégées avec des accoluthies différentes. La même situation se retrouve dans les manuscrits géorgiens des discours liturgiques. C'est cependant à partir des traductions isolées des discours liturgiques de Grégoire que les lettrés géorgiens ont pris connaissance de ces traductions. Les plus anciens mravalt'avi géorgiens contiennent les traductions, anonymes, des homélies 38 (Sur la Noël) et 39 (Sur l'Épiphanie⁽³⁾). La rédaction de ces versions diffère sensiblement de l'original grec, ce qui doit avoir été conditionné par la destination particulière des recueils dits mravalt'avi⁽⁴⁾.

(3) Dans la traduction d'Ephrem, le discours 39 est appelé « Sur l'Épiphanie », mais il prend le titre « Sur le baptême » dans les mravalt'avis et dans la version d'Euthyme.

(4) Les manuscrits de mravalt'avi, les plus anciens recueils liturgiques, datent des IXe-Xe s.; ils contiennent les lectures de l'année, dans des traductions réalisées au cours des premiers siècles de l'activité littéraire géorgienne, cfr M. VAN DER BROECK, *Les plus anciens homéliaires géorgiens. Étude descriptive et historique* (Publications de l'Institut Orientaliste de Louvain, 10), Louvain-la-Neuve, 1975; ნ. მელიქიძევილი, გრიგოლ ნაზიანზელის შობის ჰომილიის (Or. 38) ქართული თარგმანები (N. MELIKHIVILI, *Les traductions géorgiennes de l'homélie Sur la Noël [Or. 38] de Grégoire de Nazianze*), dans მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია (Mac'ne. *Série de langue et de littérature*), 1991, 2, p. 89-100; შ. რაჯავა, გრიგოლ ნაზიანზელის ჰომილია « ნათლისღებისათვის » (Or. 39) ქართულ მრავალთავებში (M. RAJAVA, *L'homélie « Sur le baptême » [or. 39] de Grégoire de Nazianze dans les mravalt'avi géorgiens*), dans მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია (Mac'ne. *Série de langue et de littérature*), 1993, 1, p. 58-71.

L'étude et la traduction critiques des œuvres des Pères Cappadociens, et parmi elles des ouvrages de Grégoire de Nazianze, commença au mont Athos, durant le dernier quart du Xe s., lorsque les premiers Pères géorgiens, Jean l'Ibère (Ioane Iberi), Euthyme l'Hagiorite et leurs frères spirituels s'établirent à l'Athos et entreprirent à la fois leur œuvre monastique et leur travail littéraire. Les plus anciennes traductions géorgiennes des discours de Grégoire de Nazianze par Euthyme sont conservées dans le manuscrit *Athos, Iviron*, 32, daté de 977, contenant les « Enseignements » de Basile le Grand, également traduits par Euthyme. Ces Enseignements consistent en un recueil de lectures choisies tirées des œuvres morales de Basile de Césarée, qui, dans ce manuscrit, ont comme supplément deux discours de Grégoire de Nazianze, les *Or.* 43 et 15: en particulier, l'*Or.* 43, « Vie et éloge de Basile le Grand » (*epitaphios logos* qu'Euthyme transforme en une œuvre du genre hagiographique! ⁽⁵⁾), ouvre le recueil des Enseignements. Dans un autre témoin de ces Enseignements, le manuscrit *H-2251*, de la fin du Xe s., Euthyme a ajouté un troisième discours de Grégoire, l'*Or.* 40 ⁽⁶⁾. Ces discours doivent être considérés comme les premières traductions de Grégoire de Nazianze par Euthyme. C'est ainsi qu'Euthyme créa le premier recueil d'œuvres choisies des grands Pères, commençant par la description de la vie et de l'activité de Basile. Les recueils de ce type ont reçu dès le début, dans la littérature géorgienne, le nom de « livre »; Euthyme a lui-même constitué plusieurs recueils du même genre, qui sont tous appelés « livres » dans les index de ses traductions ⁽⁷⁾. Euthyme a voulu composer un « livre » similaire,

(5) ვ. ქურციკიძე, გრიგოლ ღმრთისმეტყველის XI.III პომილიის ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანის თავისებურება (Ts. KOURTSIKIDZE, *Les particularités de la traduction de l'Or. 43 de Grégoire le Théologien par Euthyme l'Athonite*, dans ფილოლოგიური ძიებანი, რედ. ე. მეტრეველი (*Etudes philologiques*, II, red. E. METREVELI), Tbilisi, 1995, p. 42-63.

(6) ბასილი კესარიელის « სწავლათა » ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, ვ. ქურციკიძე (*La traduction des « Enseignements » de Basile de Césarée par Euthyme l'Hagiorite*, édition, étude et lexique par Ts. KOURTSIKIDZE), Tbilisi, 1983.

(7) Deux index des traductions d'Euthyme sont conservés: l'un, composé par Jean l'Ibère, est inclus par Euthyme dans le manuscrit des commentaires sur saint Marthieu traduits par lui en 1002, cfr o.

qui consistait en un recueil des discours de Grégoire de Nazianze, et la rédaction de ce livre s'est prolongée durant toute la période d'activité d'Euthyme. En comparant les index des traductions d'Euthyme citées plus haut, nous constatons qu'il avait traduit les trois discours ajoutés aux Enseignements de Basile (*Or.* 43, 15 et 40) avant 1002, ainsi que la *Vie de Grégoire* par Grégoire le Prêtre, puisque, comme nous l'avons dit, la biographie constitue toujours la partie principale du « livre » ou corpus des œuvres d'un Père.

Après 1002, Euthyme a continué la composition du « livre » de Grégoire de Nazianze. Nous avons conservé dans le manuscrit *Athos, Iviron*, 68, le premier recueil de discours de Grégoire, composé en 1002-1005, du vivant même de Jean l'Ibère; dans le deuxième index des traductions d'Euthyme, rédigé par Georges l'Hagiorite, ce recueil est appelé « Vie de saint Grégoire le Théologien et ses discours ». Le manuscrit, endommagé, est lacuneux, privé du début et de la fin et de la partie centrale; les sections conservées présentent le discours Sur la Noël (*Or.* 38), qui n'avait pas encore été traduit par Euthyme, et son commentaire par Maxime le Confesseur, traduit en 1002-1005. D'après le titre du codex, ce manuscrit devait contenir aussi la *Vie de Grégoire* et d'autres discours, dont sans doute les trois discours traduits auparavant pour accompagner les Enseignements de Basile. Le manuscrit *Athos, Iviron*, 68 peut être regardé comme le premier exemplaire du « livre » de Grégoire de Nazianze en géorgien. Ce prototype, qui devait contenir en tout douze ou treize discours, fut d'abord répandu sous cette forme originelle: quelques manuscrits plus récents de cette rédaction (J-413, A-80, S-518) sont conservés, qui permettent de reconstituer la teneur du premier

ლოლამვილი, ათონის ქართულ ხელნაწერთა სიახლენი (I. LOLACHVILI, *Les nouveautés des manuscrits athonites géorgiens*), Tbilisi, 1982, p. 65-66; le second fut composé et inclus, en 1044, dans la *Vie de Jean et Euthyme* par Georges l'Hagiorite, ცრ ვაიორგი მთაწმინდელი, « ცხოვრება იოვანესი და ეუთუმესი », ა. მანიძის გამოცემა (*Georges l'Hagiorite, « Vie de Jean et Euthyme »*, ed. A. CHANIDZE), Tbilisi, 1946. Cfr *infra* xxx. Dans ces index des traductions d'Euthyme, les œuvres suivantes de Pères sont mentionnées comme « livres »: « Livre de Saint Macaire », « Livre de Saint Isaac », « Livre de Saint Dorothee »; tous ces livres présentent les œuvres complètes des Pères, ou des extraits choisis, précédés de la Vie des auteurs respectifs.

« livre ». Ces témoins nous renseignent aussi sur la direction dans laquelle Euthyme avait l'intention d'élargir le corpus des discours de Grégoire de Nazianze.

Les Or. 43, 15, 40 et 38, auxquelles s'ajoutait la *Vita*, traduites avant 1005, appartenaient à la collection des seize discours liturgiques de Grégoire: Euthyme était donc naturellement appelé à traduire ensuite les autres discours de cette collection, comme l'indique l'index des traductions d'Euthyme par Georges, où, outre l'*Athos. Iviran*, 68, est cité un recueil de discours de Grégoire ayant pour titre « Livre de Grégoire le Théologien », ce qui suppose un recueil plus ou moins achevé de textes d'un Père précédés d'une Vie. Le manuscrit A-92, le plus ancien témoin de ce type, copié au monastère d'Iviron au Xe s. sur l'autographe même d'Euthyme et du vivant de celui-ci, est le résultat d'un perfectionnement postérieur du corpus. Il contient la *Vie de Grégoire* par Grégoire le Prêtre et dix-neuf discours de Grégoire, quinze liturgiques et quatre non-liturgiques (Or. 20, 29, 30 et 31), parmi lesquels trois discours théologiques (Or. 29, 30 et 31). Le seizième discours liturgique (Or. 24), traduit par David Tbeli, fut ajouté ensuite: manuscrit A-1, copié à Constantinople en 1030-1031⁽⁸⁾. Ulérieurement encore, dans les recueils élargis, la série des discours théologiques composée par Euthyme fut complétée de l'Or. 28 traduite par David Tbeli et des autres discours non-liturgiques (Or. 2, 4, 8, 9, 10, 12, 34, 36, *Epist.* 101), ainsi que des Or. 7 et 27 traduites par Grégoire d'Ochki. Plusieurs manuscrits géorgiens présentent ce petit corpus d'Euthyme; leur modèle grec peut être trouvé dans les recueils où les seize discours liturgiques sont suivis de quelques discours théologiques, p.ex. *Paris. Coisl.* 241 (Xe s.; Or. 29, 30)⁽⁹⁾, *London. B.L.*, *Add.* 39,606 (XIe s.; Or. 20, 28)⁽¹⁰⁾, *Sin. Gr.* 343 (XIe s.; Or. 27, 28, 29)⁽¹¹⁾, *Paris. Gr.* 534 (Xe s.; Or. 20, 28, 29, 30, 31)⁽¹²⁾, voir aussi *Athos. Lavra*

(8) Le manuscrit est daté de 6538 de l'ère byzantine (= 1031 A.D.), et de l'année 251 selon le système de comput géorgien du *krounkon* (= 1030 A.D.): BREGADZE, *Description*, p. 69.

(9) MOSSAY, *Repertorium*, 1, p. 105.

(10) MOSSAY, *Repertorium*, 2, p. 56-57.

(11) J. NÖREY, *Les manuscrits sinaitiques de Grégoire de Nazianze*, dans *Byzantion*, 48 (1978), p. 175-178.

(12) MOSSAY, *Repertorium*, 1, p. 54.

Gr. B 104 (XIe s.)⁽¹³⁾. La composition de ce premier corpus court ou « livre » de Grégoire de Nazianze, étroitement liée à l'activité traductrice d'Euthyme l'Hagiorite, termine une première phase de l'histoire des versions géorgiennes du Nazianzène.

À côté de ce corpus, Euthyme envisageait de traduire aussi le corpus plus ou moins complet des discours de Grégoire, comme le montre la présence de quelques pièces non-liturgiques traduites par lui (*Or.* 2, 3, 37, et les « Enseignements spirituels ») et incluses, après sa mort, dans les manuscrits complets des discours grégoriens composés à partir de la collection euthymienne. La continuation de celle-ci par les collaborateurs d'Euthyme et par d'autres érudits géorgiens se poursuit non seulement dans le scriptorium athonite, mais aussi dans les autres centres littéraires géorgiens, comme celui de Jérusalem, où le manuscrit S-383 fut copié dans le premier tiers du XIe s. Les célèbres savants géorgiens des Xe-XIe s., David Tbeli et Grégoire d'Ochki, participèrent à ce mouvement. Des manuscrits grecs, où des homélies non-liturgiques côtoient la collection des seize discours liturgiques, présentent des séries analogues au recueil d'Euthyme élargi, p.ex. *Mosq. Synod.* 140 (a. 975) et *Patm. Gr.* 40 (X^e-XIe s.)⁽¹⁴⁾.

Cependant, la réalisation d'un corpus géorgien complet des discours de Grégoire de Nazianze fut l'œuvre d'Ephrem Mtsiré, illustre représentant de l'école littéraire géorgienne de la montagne Noire, près d'Antioche, dans le dernier quart du XIe s. Celui-ci rassembla les traductions d'Euthyme l'Hagiorite et de David Tbeli et les compléta par la traduction des discours qui n'avaient pas encore été traduits, afin de composer un recueil complet de 50-51 pièces. Ce recueil comprenait 44 discours (tous les discours du Nazianzène sauf l'*Or.* 35), quatre lettres théologiques (*Epist.* 101, 102, 202 et 243), la *Metaphrasis in Ecclesiasten* et la *Significatio in Ezechielem*, et un poème (*carm.* 1, 2, 3: *Exhortatio ad virginem*, considéré comme le modèle de la poésie rythmique byzantine). Les recueils grecs de 51 pièces ont pu servir de mo-

(13) MOSSAY, *Repertorium*, I, p. 123-124.

(14) Archimandrite VLADIMIR, *Description systématique des manuscrits de la bibliothèque synodale de Moscou*, I. *Manuscrits grecs*, Moscou, 1894, p. 147 (en russe); MOSSAY, *Repertorium*, 3, p. 220-221, 156-157.

dèle: c.a. *Mosq. Synod.* 142 (IXe s.)⁽¹⁵⁾, *Patm. Cir.* 39 (a. 972)⁽¹⁶⁾, ou un manuscrit du type du *Paris. Gr.* 524 (XIIIe s.)⁽¹⁷⁾.

Le but principal d'Euthyme avait été de composer un petit corpus de Grégoire de Nazianze traduit du grec; les compléments apportés à cette série ont violé le principe de départ, en intégrant deux discours (*Or.* 7 et 27) traduits de l'arménien en géorgien par Grégoire d'Ochki (S-1696; A-87). Ephrem revint au principe euthymien de ne prendre que des textes traduits du grec, et retraduisit dans ce but, à partir du texte grec, les deux homélies précédemment traduites de l'arménien, en fournissant les explications de sa démarche dans son colophon (-A-292, f. 312^v)⁽¹⁸⁾. Le corpus d'Ephrem est donc composé, d'une part, des discours traduits du grec par Euthyme et par David Tbeli, et, d'autre part, de ses propres traductions (A-292, f. 329^{rv})⁽¹⁹⁾. Les précisions fournies par Ephrem indiquent qu'il avait l'intention de composer en géorgien un recueil de 50 discours, équivalent des recueils grecs, total qu'il atteignait en ajoutant aux traductions d'Euthyme et de David Tbeli dix-neuf nouveaux discours non-liturgiques traduits par lui. Par après, Ephrem reprit le travail, et, dans un souci de précision stylistique et terminologique, retraduisit à nouveaux frais les seize discours de Grégoire déjà traduits par Euthyme (*Jer.* 43, A-109, *Jer.* 8, *Jer.* 15, *Jer.* 13, A-1490, etc. tous des XIIe-XIVe s.). D'après le colophon du copiste, le manuscrit A-292, daté de 1800, a été copié sur deux volumes d'Ephrem⁽²⁰⁾: l'archétype devait en être un recueil dont le premier volume contenait les seize discours liturgiques traduits par Ephrem (et non par Euthyme), et le second volume les lectures non-liturgiques, traduites pour la plupart par Ephrem également. Ces recueils en deux volumes ont pu être composés par Ephrem lui-même, bien que la participation de ses disciples ou d'autres contemporains à leur réalisation ne puisse pas être exclue.

(15) MOSSAY, *Repertorium*, 3, p. 223-224.

(16) MOSSAY, *Repertorium*, 3, p. 156; la description de ce manuscrit donnée par J. Mossay omet les f. 277-286, qui contiennent l'*Or.* 42; ce manuscrit présente donc un corpus de 51 et non de 50 discours.

(17) MOSSAY, *Repertorium*, 1, p. 49-50.

(18) BREGADZE, *Description*, p. 175.

(19) BREGADZE, *Description*, p. 182.

(20) *Cod.* A-292, f. 405^{rv}; BREGADZE, *Description*, p. 182-183.

Ephrem, en représentant de l'école littéraire d'Antioche et ne partageant pas les principes de traduction d'Euthyme, a retraduit l'Or. 3 et les seize discours liturgiques (cfr le colophon de A-292, f. 279^v), ce qui lui valut la colère des admirateurs d'Euthyme, qui y virent un manque de respect vis-à-vis du savant athonite. Tous deux cependant étaient des traducteurs expérimentés, chacun dirigeant un important centre littéraire, et en relations étroites avec les savants byzantins de leur époque. À Constantinople et à l'Athos, comme au mont Admirable (montagne Noire) et à Antioche, ils avaient accès à de riches bibliothèques de manuscrits grecs et pouvaient donc choisir les meilleurs témoins parmi les plus anciens. L'analyse a montré, par exemple, qu'Ephrem utilisait des manuscrits grecs de Grégoire de Nazianze portant aussi les commentaires de Basile le Minime (Xe s.). La lettre introductive d'Ephrem aux seize discours liturgiques, dans le manuscrit Jer. 43, f. 1^r-4^r (21), mentionne aussi un Basile le Grammairien, qui aurait revu et corrigé les textes grecs; ce Basile peut être différent de Basile le Minime.

Ces raisons parmi d'autres concourent à l'intérêt des versions géorgiennes pour l'étude du corpus grec. Quelques aspects méritent d'être cités ici. À la fin du corpus d'Euthyme figurent les « Enseignements spirituels » de saint Grégoire le Théologien (A-1, copié à Constantinople en 1030-1031), reproduits à partir des recueils complets d'Euthyme: composée en une « centurie », cette pièce comprend cent extraits des œuvres en prose et en poésie de Grégoire assortis de brefs commentaires. Ce texte n'est pas attesté dans les recueils grecs, mais une pièce du même genre devait exister en grec aussi (22) (cfr Lond., B.L., Add. 14.772 [XIIIe s.]) (23). Les « Enseignements spirituels » proposent donc une sorte de résumé du corpus complet des œuvres de Grégoire de Nazianze; dans les recueils élargis (c'est-à-dire les collections d'Euthyme munies par après des discours non-liturgiques dans

(21) BREGADZE, *Description*, p. 147-149.

(22) ქ. ბეზარაშვილი, გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიის კომენტარების ქართული ვერსიებიდან (ეფთვიმე ათონელის « სწავლანი სკლიერნი »), (K. BEZARACHVILI, *Sur les versions géorgiennes des commentaires des poèmes de Grégoire de Nazianze (Les « Enseignements spirituels » d'Euthyme l'Athonite)*), dans *Mravalt'avi*, 16 (1991), p. 58-77.

(23) MOSSAY, *Repertorium*, 2, p. 47-48.

les versions d'Euthyme et surtout de David Tbeli), les « Enseignements spirituels de notre saint et bienheureux père Grégoire le Théologien » composés par David Tbeli sur un modèle grec non identifié ont également cette dimension didactique.

Une autre particularité est constituée par une traduction abrégée de l'Or. 2 qui figure dans le recueil d'Euthyme à côté de la version complète de cette même homélie par David Tbeli (S-1696). Dans sa version, Euthyme a mis en exergue le problème du maître et de la relation entre le maître et son disciple ou fils spirituel, et a dépouillé le discours des parties purement rhétoriques qu'il a insérées dans sa version de l'Or. 3, proposant de la sorte une compilation originale de ces deux discours. Le colophon d'Ephrem, qui justifie la nécessité de retraduire ces textes et en particulier l'Or. 3, fait allusion à ce fait précis (A-292, f. 279^v) (24).

Une série de cent strophes iambiques, intitulée « Poèmes iambiques didactiques au lieu de l'enseignement païen dont Julien l'Apostat a exclu les chrétiens » (Jer. 43, A-109), insérée à la fin du corpus d'Ephrem et destinée à l'éducation spirituelle, peut être considérée comme un équivalent des « Enseignements spirituels » ajoutés au corpus d'Euthyme. Composée de cent strophes iambiques, l'œuvre est une compilation des poèmes gnomiques de Grégoire (*carm.* 1, 2, 32, 33, 19, 39, et 40). La tradition grecque comme les autres versions orientales ne présentent pas de titre similaire, mais il faut observer que ces poèmes gnomiques sont attestés aussi dans quelques manuscrits grecs tardifs des discours (25) (*Paris. Suppl. Gr.* 1143 [XVIIIe s.]; discours, lettres

(24) ქ. ბეზარაშვილი, მ. მაქავარიანი, გრიგოლ ღვთისმეტყველის II და III პომილიების ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანების თავისებურებანი და ეფრემ მცირის ერთი ანდერძ-მინაწერი (K. BEZARACHVILI et M. MATCHAVARIANI, *Particularités d'une traduction des homélies 2 et 3 de Grégoire le Théologien par Euthyme l'Athoniste et un colophon d'Ephrem Msiro*), dans *ფილოლოგიური ძიებანი*, II, ოქტ. ე. მეტრეველი (*Études philologiques*, II, red. E. METREVELI), Tbilisi, 1995, p. 226-288.

(25) C. ASTRUC et M.-L. CONCASTY, *Catalogue des manuscrits grecs*, IIIe Partie. *Le Supplément grec*, III, Paris, 1960, p. 282, 285 et 342. ქ. ბეზარაშვილი, გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიის კომენტარების ქართული ვერსიებიდან (ეფრემ მცირის თარგმანი), (K. BEZARACHVILI, *Sur les versions géorgiennes des commentaires aux Poèmes de Grégoire de Nazianze*

et *carm.* 1, 2, 33, 32, 19 et 39; *Paris. Suppl. Gr.* 1175 [XIIIe s.] : commentaires mythologiques aux discours 39, 43, 4, 5, et *carm.* 1, 2, 30, 39, 32 et 33). Dans le corpus géorgien, les « Enseignements spirituels » et les cent « Poèmes iambiques » avaient tous les deux une portée didactique; de ce point de vue, on peut constater qu'Ephrem a continué l'œuvre entreprise par Euthyme. Une autre particularité du corpus géorgien est qu'un manuscrit de la collection liturgique des seize discours (*Jer.* 13, XIIIe-XIVe s.) dans la traduction d'Ephrem présente, à la place de la traditionnelle *Vita* de Grégoire de Nazianze par Grégoire le Prêtre, l'*Éloge de Grégoire de Nazianze* par Sophrone de Jérusalem (*C.P.G.* 7659). Cette œuvre, considérée jusqu'ici comme perdue en grec, n'est conservée que par cette version dans le corpus géorgien du Théologien⁽²⁶⁾.

Les recueils géorgiens de Grégoire de Nazianze composés par Ephrem se distinguent par leur caractère complet et leur fidélité aux modèles grecs : ils comprennent ainsi des poèmes iambiques anonymes précédant les discours - phénomène peu connu dans les recueils grecs -, la *Paraphrase* de Nicétas le Philosophe (cfr *Vat. Gr.* 409 [XIIIe-XIVe s.]) pour l'épigramme de Grégoire à saint Basile (*carm.* 11, 2, 119) et la poésie gnomique de Grégoire.⁽²⁷⁾ Il est à noter qu'Euthyme et Ephrem, en recourant à ces additions au corpus des discours, ont jeté les bases d'une traduction géorgienne du corpus des poèmes et des commentaires de Grégoire, entreprise achevée à l'époque de l'école helléno-philile⁽²⁸⁾. De même, à côté des *Lettres théologiques* qui figuraient dans le corpus, Ephrem a traduit aussi un grand nombre de lettres de Grégoire (A-292). Les recueils éphrémiens valent aussi par la richesse du commentaire du texte qu'elles constituent.

(traduction d'Ephrem Mtsire); dans გულანი (*Gulani*), Tbilisi, 1989, p. 145-146; BEZARACHVILI, *Version géorgienne des poèmes*, p. 66-68.

(26) L'édition de la *Vita*, dans les deux versions d'Euthyme et d'Ephrem, et celle de l'*Éloge* sont préparées par Th. Margiani; elles feront l'objet d'un volume séparé dans la collection du *Corpus Nazianzenum*.

(27) J. SAJDAK, *Historia critica scholiastarum et commentatorum Gregorii Nazianzeni*, Craeovic, 1914, p. 164; BEZARACHVILI, *Sur les versions géorgiennes...*, dans *Gulani* (ci-dessus n. 25), p. 129 et 146.

(28) BEZARACHVILI, *Version géorgienne des poèmes*.

Les traducteurs géorgiens étaient à même de saisir le sens et la portée profonde des écrits du Théologien, ainsi que la complexité de leur style, éléments qui justifiaient l'abondance des commentaires en grec. Certains de ceux-ci apparaissaient déjà dans les recueils d'Euthyme l'Hagiorite: commentaires aux *Or.* 38 et 44 (*Atbos, Ivron*, 68, S-383, A-1, S-413, etc.), *Commentaires mythologiques* du Pseudo-Nonnos sur l'*Or.* 39 traduits par Euthyme lui-même (A-80, etc.). Par après, les recueils d'Euthyme furent enrichis d'un commentaire sur l'*Or.* 9 traduit par David Tbeli (S-1696) et d'un autre sur l'*Or.* 7 traduit par Grégoire d'Ochki (A-87). Ici aussi, Ephrem poursuivit l'œuvre d'Euthyme, en incluant dans ses recueils les *Commentaires mythologiques* du Pseudo-Nonnos sur les *Or.* 39, 43, 4 [et 5] (*Jer.* 43, A-109, A-1490)⁽²⁹⁾ et les abondants commentaires aux seize discours liturgiques composés par Basile le Minime⁽³⁰⁾. Ces commentaires ont fait et continueront à faire l'objet de publications séparées.

Les recueils d'Ephrem, lorsqu'ils sont comparés à leurs modèles grecs, fourmillent d'autres informations intéressantes: lexicales et terminologiques⁽³¹⁾, paléographiques et codicologiques, littéraires, iconographiques; de même au sujet de l'emploi des signes marginaux⁽³²⁾, du système des signes diacritiques, des rythmes et des mètres, de la stichométrie, de la pratique des

(29) თ. ოთხმეზური, ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ქართული თარგმანები (T. OTHKHMEZOURI, *Les traductions géorgiennes des Commentaires mythologiques du Pseudo-Nonnos*), Tbilisi, 1989.

(30) თ. ოთხმეზური, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა კომენტარების ისტორიიდან (T. OTHKHMEZOURI, *Sur l'histoire des commentaires des œuvres de Grégoire de Nazianze*), dans *Mmarali'avi*, 15 (1989), p. 18-31.

(31) ნ. მელიქიშვილი, ზუსტი თარგმანის როლი ტერმინთა ჩამოყალიბების საქმეში (N. MELIKICHVILI, *Le rôle de la traduction exacte dans la formation des termes*), dans მაენე. ენისა და ლიტერატურის სერია (*Mac'ne. Série de langue et de littérature*), 1991, 4, p. 89-95; ე. ჭელიძე, ძეგლის წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველის შესახებ (E. TCHELIDZE, *Recherches sur Grégoire le Théologien*), dans ფილოლოგიური ძეგლები, ტედ. ე. მეტრეველი (*Études philologiques*, red. E. METREVELI), II, Tbilisi, 1995, p. 167-199; ე. ჭელიძე, ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია (E. TCHELIDZE, *Ancienne terminologie théologique géorgienne*), Tbilisi, 1996.

(32) T. OTHKHMEZOURI, *Les signes marginaux des manuscrits géorgiens de Grégoire de Nazianze*, dans *Le Muséon*, 104 (1991), p. 335-347.

styles, qui peuvent aussi être étudiés d'après la manière dont Ephrem a traduit les commentaires de Basile le Minime et d'après ses colophons de traducteur. L'introduction d'Ephrem à ses recueils et ses colophons contiennent également des renseignements historiques et culturels de première main ⁽³³⁾. Pour la comparaison avec le grec, par exemple, on peut noter qu'Ephrem mentionne les lectures non-liturgiques sous le titre « aporeta » (« non-dites »), titre utilisé déjà en grec pour désigner une partie des poèmes dogmatiques de Grégoire. Ephrem a ainsi pu trouver le terme ἀπόρητος - équivalent ici de l'appellation μὴ ἀναγιγνωσκόμενοι (λόγοι) - dans une de ses sources grecques, et c'est par cet usage éphrémien que le terme « aporeta » est entré dans la littérature scientifique géorgienne ⁽³⁴⁾.

Le nombre des traducteurs et des traductions des discours de Grégoire de Nazianze met en évidence à la fois la diversité des recueils et les différences entre les principes de traduction utilisés. L'existence de deux ou même trois versions géorgiennes différentes d'un même discours permet de comparer ces méthodes avec précision et de suivre la création et le développement de la terminologie théologique. Ces questions feront l'objet d'une analyse détaillée dans le volume qui sera consacré à l'étude des traductions. Il suffit ici de souligner que le caractère et la méthode des traductions répondaient chaque fois aux principes propres des centres ou écoles littéraires dont elles étaient issues. Les circonstances historiques, le milieu culturel dans lequel vivaient les traducteurs des grands centres géorgiens hors de Géorgie, le souci d'accorder leurs activités didactiques, culturelles et littéraires aux intérêts et aux besoins du royaume de Géorgie ont joué un grand rôle dans la formation de ces principes. La version des *Or. 7 et 27* par Grégoire d'Oehki est très révélatrice de ce mouvement: réalisée sans aucun doute sur un modèle arménien, cette version est cependant fortement différente aussi bien du texte grec que de la traduction arménienne conservée, et il est possible d'y déceler,

(33) M. RAŞHAVA et B. COULIE, *Les colophons d'Ephrem Mtsire et les traductions géorgiennes de Grégoire de Nazianze*, dans *Le Muséon*, 104 (1991), p. 109-124.

(34) K. BEZARACHVILI, *The problem of the so-called « aporeta » in the Georgian corpus of the works of St. Gregory the Theologian*, dans *Le Muséon*, 108 (1995), p. 131-142.

particulièrement dans l'Or. 7, la trace d'une rédaction faite par Grégoire de Nazianze lui-même, car elle contient des données biographiques qui ne peuvent provenir que de l'auteur (35).

La personnalité de David Tbeli, contemporain d'Euthyme, a été moins étudiée jusqu'à présent (36). L'étude des traductions géorgiennes de Grégoire de Nazianze continue d'enrichir notre connaissance des principes de traductions d'Euthyme l'Hagiorite et d'Ephrem Mtsiré (37). Sans doute l'étude future des discours aporhétiques de Grégoire de Nazianze va-t-elle encore apporter de nouveaux matériaux qui permettront de préciser et de nuancer les conclusions.

Le calendrier reflété par le corpus géorgien de Grégoire pose également un problème. Seul un recueil d'Euthyme (A-1) suit l'ordre pascal, les autres présentant des mélanges ou recourant à l'ordo de Noël, comme le font les recueils d'Ephrem. Les recueils géorgiens ne sont donc pas homogènes de ce point de vue; c'est pourquoi il a été jugé préférable d'éditer les discours selon l'ordre pascal, répandu en grec.

Par ailleurs, comme nous l'avons vu, il n'existe pas de manuscrit géorgien présentant les versions de tous les traducteurs ensemble. La publication doit donc envisager les recueils d'Euthyme - complétés surtout par David Tbeli - et ceux d'Ephrem Mtsiré, c'est-à-dire, d'une part, la collection des seize discours liturgiques, et, d'autre part, un recueil (A-292) copié des « deux volumes » d'Ephrem et contenant la série des seize discours liturgiques puis celle des discours aporhétiques dans la

(35) მ. რაფავა, გრიგოლ ღმრთისმეტყველის Or. 7 და Or. 27 გრიგოლ ოშკელისეული თარგმანები (M. RAFAVA, *La traduction de l'Or. 7 et de l'Or. 27 de Grégoire de Nazianze par Grégoire d'Oschi*, (sous presse).

(36) მ. შაქავარიანი, დავით ტბელის თარგმანის ზოგიერთი თავისებურება (M. MATCHAVARIANI, *Quelques particularités de la méthode de traduction de David Tbeli*), dans *Mravalt'avi*, 17 (1992), p. 69-83.

(37) ნ. მელიქიშვილი, რამდენიმე დაკვირვება ეკვთიმე ათონელის და ეფრემ მცირის შთარგმნელობით მეთოდზე (N. MELIKISHVILI, *Quelques observations sur la méthode de traduction d'Euthyme l'Athonite et d'Ephrem Mtsire*), dans *მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია (Mac'ne. Série de langue et de littérature)*, 1987, 4, p. 119-127; ე. ჯელიძე, ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია (E. TCHELIDZE, *Ancienne terminologie théologique géorgienne*), Tbilisi, 1996.

version éphrémienne. L'édition de la collection liturgique présentera les traductions d'Euthyme l'Athonite/David Tbeli et d'Ephrem Mtsiré; pour certains discours (*Or.* 38 et 39), une troisième traduction tirée des *mravalt'avi* y sera également jointe. L'édition des discours aporrhétiques suivra celle des discours liturgiques, en une deuxième série de volumes.

Pour respecter les particularités de composition de chacun des recueils, avec leurs additions respectives, cette première série de volumes sera consacrée en priorité à la collection des seize discours liturgiques; les additions qui se trouvent dans les recueils d'Euthyme et d'Ephrem seront éditées en suppléments des discours; les plus grandes unités, telles que la poésie et ses commentaires et les commentaires des discours ainsi que la *Vita* seront publiées séparément.

HELENE METREVELI

II

Valeurs et caractéristiques des traductions

On peut affirmer sans exagérer que les monuments théologiques que constituent les traductions des homélies de saint Grégoire de Nazianze par saint Euthyme et saint Ephrem ont une valeur toute particulière. En quoi consiste-t-elle? Pour répondre à cette question, il faut tout d'abord prendre conscience de la particularité de l'original grec, qui, d'après l'appréciation très précise d'Ephrem Mtsiré, sous-entend le sens théologique des termes: *ლმრთისმეტყუელეებისა სიტყუათა მიჯარულება*, « la forme cachée des termes théologiques »⁽³⁸⁾. La traduction d'Euthyme exprime différemment le sens de l'original: elle montre nettement que la particularité principale de la connaissance théologique d'Euthyme l'Hagiorite, à la différence de la « forme cachée » des termes de l'original, réside en la « clarté terminologique ». Ceci peut être illustré par l'exemple suivant. Dans l'*Or.* 29, Grégoire de Nazianze cherche à exprimer ce qui est inexprimable, ineffable, et, à propos de la qualité hypostatique du Dieu consubstantiel, il

(38) BREGDAZE, *Description*, p. 149.

propose une analyse complexe: *μονὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς θριάδα κινηθεῖσα μέγρο: τριάδος ἕστει* « depuis le commencement la monade, en mouvement vers la dyade, s'est arrêtée à la triade » (39). Dans la traduction d'Euthyme, nous lisons: ერთგუამოვნებაჲ. პირველითგან ორგუამოვნებად წარმატებითი, სამგუამოვნებად სრულ-იქმნა, « la mono-hypostatique, progressant d'abord vers la dyo-hypostatique, a été complétée dans la tri-hypostatique ». La traduction est parfaite dans sa littéralité et constitue un commentaire profond de l'original, exprimé par des termes clairs. L'édition d'une telle traduction est un événement important; elle sera certainement étudiée avec intérêt, car si les œuvres de Grégoire de Nazianze sont un exemple du « langage sous la forme cachée », la version d'Euthyme restera comme une des tentatives les plus audacieuses pour rendre sa clarté au langage théologique.

Parmi les traductions d'Ephrem, les textes les plus importants de ce point de vue sont les discours liturgiques: leur recueil traduit par Ephrem est la première réalisation parfaite d'une nouvelle théorie de la traduction, dont le principe théologique sous-entend une coïncidence conceptuelle et terminologique exacte entre l'original et sa version. L'étude des œuvres antérieures d'Ephrem Mtsiré montre que la traduction des discours liturgiques grégoriens, première réalisation de la nouvelle terminologie théologique et de la nouvelle mentalité terminologique, n'a été accomplie qu'à la fin de sa période d'activité, après avoir entièrement assimilé la tradition théologique antérieure et spécialement les réussites stylistiques et terminologiques d'Euthyme. La lettre d'Ephrem révèle qu'il s'agit là d'un événement dont l'auteur avait une claire conscience (40); mettant l'accent sur l'activité théologique d'Euthyme, Ephrem embrasse toute la tradition traductrice antérieure, y compris ses propres premières productions; il met en lumière la valeur cachée des seize discours liturgiques de Grégoire de Nazianze et affirme la nécessité spirituelle de la nouvelle théorie de la traduction qu'il met en œuvre.

(39) Or. 29, 2: *Grégoire de Nazianze. Discours 27-31 (Discours théologiques)*, introd., texte critique, traduction et notes par P. GALLAY, avec la collab. de M. JOURJON (*Sources chrétiennes*, 250), Paris, 1987, p. 180-181.

(40) A-292, f. 279^v: BERGDÄZE, *Description*, p. 174.

Dans l'histoire de la littérature religieuse en géorgien, le recueil des seize discours liturgiques de Grégoire de Nazianze constitue une limite déterminante entre ancienne et nouvelle tradition de la traduction. L'ancienne tradition prend fin avec ce recueil, et en lui s'ancre profondément l'activité théologique future, œuvre immense et qui donnera naissance au *Dogmaticon* traduit et composé par Arsène d'Ikalto (Arsen Ikaltoeli, XIe-XIIe s.), à la Bible de Gelati, à ses commentaires et à tout l'héritage de l'école de Gelati (XIIe s.), aux traductions et scolies de Jean Petritsi (XIIe-XIIIe s.), etc.

La traduction des homélies liturgiques de Grégoire par Ephrem a aussi une valeur proprement théologique. Le principe de la transposition adéquate des termes « cachés » auquel s'astreignait le traducteur, l'obligeait à percer d'abord leur profondeur pour ensuite déterminer les mots géorgiens pouvant correspondre à l'original. Si l'on considère que, dans la tradition chrétienne, le mot n'est pas une simple notion, mais une donnée vivante, comme une empreinte de la perception spirituelle, il devient clair que cette traduction est le résultat tangible de recherches théologiques complexes de la part du traducteur et la marque vivante de sa perception profonde du texte. La représentation de ces recherches sous la forme écrite de la traduction donne inévitablement à celle-ci un style artificiel et une langue complexe; mais, il s'agit là d'un résultat naturel de la nouvelle théorie de la traduction, qui souligne non seulement dans le sens mais encore dans la forme ce qui est implicite dans l'original. Le texte grec est de la forme liturgique et, pour cette raison, est destiné au grand public, mais dans le sens théologique, il est très complexe et impénétrable aux gens simples. La version éphrémiennne, quant à elle, par sa complexité formelle aussi, reste impénétrable pour le grand public; avec sa forme extérieure et son sens intérieur, elle est destinée, selon les mots d'Ephrem, « aux quelques rares sages » (იმვთ ვიეთთჳსმე გულისმის-მყოფე-ლთათჳს) (41). Avec le recueil d'Ephrem, nous avons affaire à un livre théologique, et pas seulement un livre liturgique, aussi bien au niveau de la forme que sur le plan conceptuel.

(41) BREGDAZE, *Description*, p. 149.

Les deux traductions géorgiennes des discours liturgiques de Grégoire de Nazianze, dues à Euthyme et à Ephrem, témoignent de deux expériences différentes du texte grec. Si Ephrem associe lui-même la première version au « lait » et au « vin mêlé d'eau » destinés aux petits enfants, il qualifie la seconde traduction de nourriture solide théologique pour gens instruits ⁽⁴²⁾.

Edisher TCHELIDZE

III

Présentation des textes

Les traductions géorgiennes des discours liturgiques de Grégoire de Nazianze sont dues à Euthyme l'Hagiorite et à Ephrem Mtsiré. Euthyme (X^e-XIe s.) a traduit quinze discours (les seize, sauf l'Or. 24), Ephrem (XIe s.) la série des seize discours. La littérature géorgienne conserve encore d'autres traductions de trois discours liturgiques, les Or. 24, 38 et 39. La version de l'Or. 24 par David Tbeli est incluse dans les manuscrits les plus anciens du recueil d'Euthyme. L'Or. 38 a fait l'objet de deux traductions anonymes anciennes, la première figure dans les mravalt'avi de l'Athos (*Athos, Ivron*, 11 [Xe s.]) et de Tbet'i (A-19 [Xe s.]), la seconde présente un court fragment inséré dans les mravalt'avi de Tbet'i et de Park'ali (A-95 [Xe s.]). De même pour l'Or. 39, dont deux versions anciennes, l'une complète et la seconde fragmentaire, sont conservées dans les mravalt'avi de Tbet'i et de Park'ali. Il faut mentionner aussi une ancienne traduction de l'Or. 44, qui n'a pas été conservée, mais qui est mentionnée dans quelques manuscrits des œuvres de Grégoire de Nazianze traduites par Euthyme (f. 413, A-87, A-92, etc.), dans la notice jointe à la fin du recueil : « Auparavant, cette lecture était mal traduite par quelqu'un et Euthyme, notre père revêtu de Dieu, l'a retraduite » ⁽⁴³⁾.

Dans la présente édition, les discours liturgiques sont présentés dans l'ordre du manuscrit A-1, contenant les traductions d'E-

(42) BREGDAZE, *Description*, p. 149.

(43) BREGDAZE, *Description*, p. 105, 97, 78.

thyme; cet ordre reproduit une acolouthie attestée dans plusieurs manuscrits grecs ⁽⁴⁴⁾: *Or.* 1, 45, 44, 41, 15, 24, 19, 38, 43, 39, 40, 11, 21, 42, 16, 14. Les volumes de textes seront suivis d'un volume contenant un lexique grec-géorgien pour la collection liturgique, et d'un volume présentant une étude détaillée des traductions géorgiennes des discours liturgiques de Grégoire de Nazianze.

Dans les volumes d'édition, nous présentons également les textes qui sont transmis avec les homélies et qui constituent des additions aux recueils d'Euthyme et d'Ephrem. Le premier volume présente ainsi,

- comme additions au recueil d'Euthyme:

1. un texte intitulé « doxologie », traduction de la fin de l'*Or.* 45 par Euthyme - différente de la traduction complète de ce discours par Euthyme - et attestée dans le manuscrit *Athos, Iviron*, 68; les différences entre les deux traductions, et entre le texte géorgien et le texte grec sont indiquées dans l'apparat critique et par la traduction française;
2. le commentaire de l'*Or.* 44. La traduction euthymienne du commentaire à l'*Or.* 38 sera éditée dans le volume contenant le texte de ce discours.

- comme additions au recueil d'Ephrem:

1. la lettre d'Ephrem Mtsiré à Kvirike d'Alexandrie, qui sert de préface à la collection liturgique dans la traduction d'Ephrem (*Jer.* 43).

Les poèmes iambiques des recueils d'Ephrem seront édités avec l'homélie qu'ils accompagnent.

Les textes sont publiés en parallèle, traduction d'Euthyme l'Hagiorite (E) sur la page de gauche, traduction d'Ephrem Mtsiré (M) sur celle de droite.

Le texte d'Euthyme est établi à partir des manuscrits présentant la collection des discours de Grégoire de Nazianze traduits

(44) P.ex. *Paris. Gr.* 533, 536, 539, etc.; cfr Mossav, *Repertorium*, 1, p. 53, 55, etc.

par Euthyme et David Tbeli; seul le dernier manuscrit est une collection de sermons métaphrastiques:

- A*-1 (a. 1030-1031) = A
- Saint-Petersbourg*, *P*-3 (a. 1040) = B
- S*-383 (1ère moitié du XIe s.) = C
- S*-413 (XIe s.) = D
- A*-87 (XIe s.) = E
- A*-92 (avant 1028, du vivant d'Euthyme) = F
- S*-1696 (milieu du XIe s.) = G
- A*-80 (XIIIe s.) = H
- Athos, Iviron*, 68 (a. 1002-1005) = a
- Jer.* 30 (XIe s.) = b

Le texte d'Ephrem est édité à partir des manuscrits présentant la collection des œuvres de Grégoire de Nazianze dans la traduction d'Ephrem:

- A*-109 (XIIe-XIIIe s.) = A
- Jer.* 15 (XIIe s.) = B
- Jer.* 43 (XIIe-XIIIe s.) = C
- Jer.* 8 (XIIe s.) = D
- Sin.* 79 (XIIe-XIIIe s.) = E
- A*-1490 (XIIe-XIIIe s.) = F
- A*-292 (a. 1800) = G
- Jer.* 13 (XIIIe-XIVe s.) = H

Le texte de l'*Or.* 24 dans la version de David Tbeli sera établi à partir des manuscrits:

- A*-1 = A
- P*-3 = B
- S*-383 = C
- A*-87 = E
- A*-16 (a. 1729-1739) = I
- A*-1338 (XIXe s.) = K

Les textes sont divisés en paragraphes et en sections de paragraphes; la division en paragraphes reproduit celle du texte grec dans la *Patrologie grecque*. La subdivision en sections de paragraphes a été ajoutée afin de faciliter la comparaison des textes

dans les différentes versions. Les lignes sont numérotées par paragraphe. Dans la marge est indiquée le foliotage d'un manuscrit de référence: A-1 pour le texte d'Euthyme, A-109 pour celui d'Ephrem.

Les textes sont pourvus d'un appareil critique le plus souvent négatif, ou positif lorsque la clarté l'exige; l'apparat présente toutes les variantes significatives de tous les manuscrits utilisés. Il indique également la présence de notes dans le manuscrit (შეხატვა « cela veut dire »).

Enfin, une série de notes présentent, d'une part, les divergences entre le texte grec et le texte géorgien, et, d'autre part, l'identification des citations bibliques. Pour les homélies de Grégoire de Nazianze, le texte grec de référence est celui de la *Patrologie grecque*, vol. 35 et 36. Conformément au système instauré pour l'édition des versions orientales de Grégoire, les notes indiquent les mots grecs omis dans la version géorgienne, les additions du géorgien par rapport au grec, de même que les différences qui dénotent une compréhension différente du texte, voire supposent un état du texte grec différent du texte de référence ⁽⁴⁵⁾. Les passages géorgiens absents du grec y sont munis d'une traduction française.

Les textes des discours de Grégoire de Nazianze sont précédés de l'édition et de la traduction de la lettre d'Ephrem Mtsiré, qui, dans les manuscrits, se présente comme une introduction à la collection des seize discours liturgiques. À la suite de cette lettre est édité un court poème iambique acrostiche anonyme en l'honneur de Grégoire de Nazianze.

L'édition des seize discours liturgiques dans la traduction d'Euthyme l'Athonite a été préparée par Tsiala Kourtsikidzé et Ketevan Bezarachvili; pour la traduction d'Ephrem Mtsiré, le travail a été réalisé par Maia Raphava et Nino Melikichvili. Ont collaboré à la préparation de ce premier volume Mzekala Chanidzé (Or. 1), Ketevan Bezarachvili (Or. 45 et *Doxologia*), Tsiala Kourtsikidzé (Or. 44), Thamar Othkhmezdouri (commentaires à

(45) Cf. *Sancti Gregorii Nazianzeni opera. Versio Armeniaca*, 1. *Orationes II, XII, IX*, editae a B. COULIE (*Corpus Christianorum. Series Graeca*, 28. *Corpus Nazianzenum*, 3), Turnhout, 1994, p. XXIX-XXX.

l'Or. 44) et *Maia Raphava (Or. 41)*. L'introduction et les notes ont été traduites en français par Tsitsana Bibileichvili et Edisher Tchelidzé et revues par Bernard Coulic.

ABRÉVIATIONS BIBLIOGRAPHIQUES

- BEZARACHVILI, *Version géorgienne des poèmes* = ქ. ბეზარაშვილი, გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიისა და მისი კომენტარების ქართული ვერსია (K. BEZARACHVILI, *La version géorgienne des poèmes de Gregoire de Nazianze et de leurs commentaires*), these dactyl., Tbilisi, 1989.
- BREGADZE, *Description* = თ. ბრეგაძე, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (T. BREGADZE, *Description des manuscrits géorgiens contenant les œuvres de Gregoire de Nazianze*), Tbilisi, 1988.
- MOSSAY, *Repertorium*, 1 = J. MOSSAY, *Repertorium Nazianzenum. Orationes. Textus Graecus*, 1. *Codices Galliae* (*Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums*, N.F., 2. Reihe: *Forschungen zu Gregor von Nazianz*, 1), Paderborn, Munich, Vienne et Zurich, 1981.
- MOSSAY, *Repertorium*, 2 = J. MOSSAY, *Repertorium Nazianzenum. Orationes. Textus Graecus*, 2. *Codices Americae, Angliae, Austriae* (*Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums*, N.F., 2. Reihe: *Forschungen zu Gregor von Nazianz*, 5), Paderborn, Munich, Vienne et Zurich, 1987.
- MOSSAY, *Repertorium*, 3 = J. MOSSAY, *Repertorium Nazianzenum. Orationes. Textus Graecus*, 3. *Codices Belgii, Bulgariae, Constantinopolis, Germaniae, Graeciae (pars prior), Helvetiae, Hiberniae, Hollandiae, Poloniae, Russiarum, Scandinaviae, Ucrainae et codex uagus* (*Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums*, N.F., 2. Reihe: *Forschungen zu Gregor von Nazianz*, 10), Paderborn, Munich, Vienne et Zurich, 1993.
- MOSSAY, *Repertorium*, 4 = J. MOSSAY, *Repertorium Nazianzenum. Orationes. Textus Graecus*, 3. *Codices Cyprae, Graeciae (pars altera), Hierosolymorum* (*Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums*, N.F., 2. Reihe: *Forschungen zu Gregor von Nazianz*, 11), Paderborn, Munich, Vienne et Zurich, 1995.

SIGLES

- E = version d'Euthyme l'Arthonite
M = version d'Iphrem Mtsiré
T = version de David Tbeli (*Or.* 24)
Mr = version anonyme des mravalt'avi

Manuscrits de la version d'Euthyme l'Arthonite

- A = Tbilisi, A-1 (a. 1030-1031)
B = Saint-Petersbourg, P-3 (a. 1040)
C = Tbilisi, S-383 (1ère moitié du XIe s.)
D = Tbilisi, S-413 (XIe s.)
E = Tbilisi, A-87 (XIe s.)
F = Tbilisi, A-92 (avant 1028, du vivant d'Euthyme)
G = Tbilisi, S-1696 (milieu du XIe s.)
H = Tbilisi, A-80 (XIIIe s.)
a = Athos, Iviron, 68 (1002-1005)
b = Jérusalem, 30 (XIe s.)

Manuscrits de la version d'Iphrem Mtsiré

- A = Tbilisi, A-109 (XIIe-XIIIe s.)
B = Jérusalem, 15 (XIIe s.)
C = Jérusalem, 43 (XIIe-XIIIe s.)
D = Jérusalem, 8 (XIIe s.)
E = Sinouï, 79 (XIIe-XIIIe s.)
F = Tbilisi, A-1490 (XIIe-XIIIe s.)
G = Tbilisi, A-292 (a. 1800)
H = Jérusalem, 13 (XIIIe-XIVe s.)

Manuscrits de la version de David Tbeli

- A = Tbilisi, A-1 (a. 1030-1031)
B = Saint-Petersbourg, P-3 (a. 1040)
C = Tbilisi, S-383 (1ère moitié du XIe s.)
E = Tbilisi, A-87 (XIe s.)
I = Tbilisi, A-16 (a. 1729-1739)
K = Tbilisi, A-1338 (XIXe s.)

Manuscrits des mravalt'avi

- A = Athos, Iviron, 11 (X^e s), « Mravalt'avi de l'Athos »
T = Tbilisi, A-19 (X^e s), « Mravalt'avi de Tber'i »
P = Tbilisi, A-95 (X^e s), « Mravalt'avi de Park'ali »

ეფრემ მცირის ეპისტოლე კვირიკე ალექსანდრიელს (1)

ბერსა კვირიკეს მცირე ეფრემ.

11

რამეთუ ცეცხლ გამოსცემდი საორტილსა კემმარიტად ... მოძღუართა თანა მიმო...მით საღმრთოდასა სიყუარული-საითა ვიკადრებთ გა...ათლ...დ ადგილთა შინა და [წ]დომი-თა... აღმავსებელი ეგე კე[...ა] და დამდაბლებელი მათათა ბორცუებისაჲ. რქუან თუ, ცხად არს, ვითარმედ სწავლად, რომელი არა მეს[წა]ვა და ცნობად შენდა მრავალყამეუ-ლითა სიბრძნითა, ბრძენთა შორის ცხადსა და გამოძიებულ-სა, მრავალთ საძიებელსა და ფრიად მცირედთ საცნობელსა ვითარებასა და რაოდენთა ყუავილთაგან ერთგოლობასა ღმრთისმეტყუელებისა გოლეულთასა. ამისი ქმნაჲ შენდა ჯერ-იყო, რომელმან ზედმიწევნით უწყი რაბამობაჲ ბერ-ძენთა და ქართველთა ენებისაჲ, და აწცა, ყოველი კეთილი და ჯეროვანი შენთა ლოცვათა იოხეს ჩუენთვს ღმრთისა მიმართ და წმიდათა მისთა. ვინაჲცა მომიტევე მრავალწელიწდეული და ვიდრე ამის სიტყვს სმენადმდეცა ურჩებაჲ, უფროსლა მოშიშებაჲ, რამეთუ დიდ საკადრებელ იყო ჩემდა შე[სლ]ვად შეუვალ-თა. არა თუმცა შენ მეკუმიე მოსედ და შუამდგომელად, უფროსლა კიდად წიაღმყვანე-ბელად ღმრთისა წყალობათა მთხრებლისა მომართ ჩემთა უღირსებათადასა.

გარნა რაჲ უ...მაბრალობელთა, ორკერძო და მრავალ მო-მკერძო განყოფილთა, ვითარ რომელნიმე ჩემსა | 11

(1) Nouvelle édition du texte, avec des modifications, par rapport à celle parue dans BREGANZI, *Description*, p. 147-149; en conséquence, la traduction publiée ici, réalisée à nouveaux frais, diffère de celle publiée dans M. VAN ESBRÖECK, *Enthyme l'Agiorite: le traducteur et ses traductions*, dans *Revue des Études Géorgiennes et Caucasiennes*, 4 (1988), p. 92-95, et reproduite dans M. RAZHAVA - B. COULLE, *Les colophons d'Ephrem Mtsire et les traductions géorgiennes de Grégoire de Nazianze*, dans *Le Museon*, 104 (1991), p. 111-113.

[სი]ლაღით ჰგონებენ მეორედ თარგმნისა კად[რე]ბასა, ხოლო რომელნიმე წმიდასა მას აბრალობენ ს...თარგმნისათჳს, რომელთა გულსავსები ... [გა]რეგან წესისა ვს... .. არა ვითარცა ღმრთისა და წმიდისა ღმრთის[მშობელისა] ყოველთა წმიდათა და მ[ათ]თავე ჩემდად წმიდად გ... [შე]რაცხილისა და პირითა აღსარებულის ... მამისა ჩუენისა ეფთჳმეს მიერად შემირაცხიეს, რადცა რად წმიდათა წერილთაგანი გულსკმა-მიყოფიეს, ანუ რეცა მითარგმნია, უფარისმყოფელთა თანა ღმრთისათა იყავნ ნაწილი ჩემი, რამეთუ ვითარ-ეგე გამოწულილვით უწყის თქუენმან დღითა და მადლითა მიმცოვნებულებამან, არა საღრმატიკოსთა, არცა საფილოსოფოსთა, არამედ შემდგომნი თარგმანნი პირველ დამაშურალთა თარგმანთა წიგნებისაგან განვისწავლებით, და ვითარცა ღმრთისად, ეგრეთვე ჩუენთა უწინარესთად შეგჳრაცხთ მადლსა მას და მათსა მეოხებასა ძალმწედ ვიკუმევთ, ვითარცა ყოველთა წმიდათასა; ამით განვისწავლებით, ამით ვითარგმნითცა, არა რაოდენ ჩუენი ღირსებად იყოს, არამედ რაოდენ მათმან და ყოველთა ძმათა და მათა ჩუენთა ქართველთა ლოცვამან მოგუანიცოს.

ხოლო უკუეთუ მათთა თარგმნილთაცა შინა რამმე ვინილოთ დაშთომილად ანუ სისწრაფისაგან, ანუ დედისა და თარგმანთა ვერ პოვნისაგან, ანუ შემდგომთა გარდამწერელთა განრყუნისა, მას არა ჩუენგან, არამედ სხუათა მიერ [საა]ნჯმნო ქმნილსა, შემდგომად სხუათა მიერისა იძულები[სა] დიდითა გამოკითხვითა და მრავალთა წიგნთა და მოძღუართა თანა მიმოსლვითა, შიშით და ძრწოლით ვიკადრებთ განმართებად; რომელი მე უკუე შურითა და კდომითა, ანუ ვითარ-იგი ვიეთმე თქუეს ჩემთჳს, თავისა უმჯობესად გამოჩინებისათჳს ვქმნა, ანუ მიქმნიეს, უცხო-მცა ვარ ღმრთისაგან და ყოველთა წესთა ქრისტიანობისათა.

რამეთუ ანბანი ბერძულისა და ქართულისა მათგან მისწავიეს შემდგომად ღმრთისა და მიერითგან რადცა-ღა ვისგან ვისწავლო, მას მათდადვე შეგჳრაცხ, რამეთუ მათითა ენითა ვზრახავ და მათითა ყურითა მესმის და მათითა კელითა ვმურები; და უკუეთუ მათითავე ჩემდა დატევებულთა კეტებითა და უროებითა მათსა ახოდ გაკაფულსა და ლოდოვანობისაგან ყანობიქმნილსა შინა ად-

გილ-ადგილ სიმამურალითა დაშთომილი მათდა ძირი ანუ კლდე აღმოვჳკაფო, ამას მათსა მათთაგან მათდავე შევსწირავ.

ვინადაცა ესევე, უკუეთუ თვნიერ ნურისა კრძალულებით გამოძიებითა და ჳეშმარტიისმოყუართა ცნობითა ჩემთაცა ვინმე თარგმნილთა შეამთხვოს განმართებად შეცთომილისა, უჯალმან მისცეს სასყიდელი გულსმოდგინებისა, მხოლოდ ამითვე გულისსიტყუთა მიიღებს, რათა მეყოს, ვითარ-ესე მე მიქმნიეს და წინაშე ესევითართა განმხილველთა, ვითარ-ეგე არს თქუენი საღმრთოდ ზედამხედველობად, გარნა ვითარცა სხუად ყოველი უმეცრებად, ესეცა მომიტევეთ, რამეთუ თავისა განმართებად უცხო არ[ს] |
წესთაგან სამონაზნოთა, და მოზრახვისა ამის ჩემისა მიზეზი არს გულსავსე-ყოფისა ძმათაჲსა წადიერებად, რამეთუ თქუენ, საღმრთოთა სულითა განბრძნო[ბი]ლთა მამათადა ყოველივე ცხად არს, და სულისა წმიდისა თქუენ შორის მკვდრობითა განკდილ ყოველი ბნელი უმეცრებისა.

ამას ყოველსა თანა უწყი, რამეთუ ვითარ-იგი პირველ უსმობისათჳს, ეგრეთვე აწ დაყოვნებისათჳს ვიზრალო და ნუვე მაბრალობთ, რამეთუ არა ვითარ ვჳგონებდ ექუსეულ, არამედ მრჩობლ ექუსეულცა იქმნნეს თუენი ჩემისა ამათ ათექუსმეტთა საკითხავთა შრომისანი და მცირედ წამართ, და დაღათუ თქუენ ისწრაფდით მიმითა ამიერ მიცვალებისაჲთა, გარნა ესე ნიჳ ღმრთისა, რომელ ჯერეთ კორცთაღა შინა ყოფასა შენ კორცთა-ზეშთაჲსასა, ამათ მიილეს აღსასრული, რამეთუ არცაღა შესაძლებელ იყო გარეწარად ქმნად ამათ ადგილთაჲ, სადა სიტყუათა შეცვალებად მიხუდებოდა, რამეთუ რაჳამს ცვალებად მიინდის სიტყუსაჲ, პირველად თარგმნითა გაგჳმართი და თარგმანი არავე კმა-ვიყვი უმეტესისა გულსავსებისათჳს, არამედ უმრავლესი მათ სიტყუათაჲ წერით ანტიოქს შევიტანი და დიდისა საპატრიარქოსა ფილოსოფოსთა და მიტროპოლიტთა და თჳთ მათ ყოველთა უბრძნესისა წმიდისა მეუფისა მიერ გამოვიძიე საეჳვ ყოველივე.

ვინადაცა ნუმცა უკვრს, უკუეთუ წმიდა მამად ჩუენი ეფთჳმე ამათგანსა რასმე თანა-წარჳკდა და სიჩოებასა ჩუე-

ნისა ნათესავისასა სძითა ზრდიდა და მხლითა, ხოლო აწ მის მიერ აღზრდილი ერი მისითავე მადლითა მტკიცისა საზრდელისა მოქენე იქმნა. და რამეთუ მას | ჰავლესგან 3¹ ესწავა ესე და ურწყულობასა ძლიერისა ამის ღმრთისმეტყუელისა წიგნისა ღვნისასა განჰზავებდა წყალთაგან სულიერთა. რაჟამს სიტყუად-სიმოკლე მოძღურისაი განავრცის ლიტონისა ერისათჳს, რამეთუ მაშინ ჩუენი ნათესავი ლიტონ იყო და ჩჩულ მისდადმდი. ამისთჳს რომელიმე თარგმანთაგანიცა წმიდისა სიტყუათა შინა განეზავა. ხოლო შენ, თავადი ეგე წინამძღუარი ჩუენ, მის მიერ აღზრდილთაჲ, მებრვე ამას წადიერ იქმენ, რაჲთა ზედა-დართული ყოველი და თარგმანისაგან ჩართული დაუტეო და თვთ წმიდისა ოდენ სიტყუანი მარტოდ ვთარგმნენ. ამის პირისათჳს დიდად დავიყოვნე და ოდეს ძუელმან წამ-ზიდნის ზეპირით კსოვნებისა ჩუეულეზამან, რამეთუ ძუელი წინა არა მდებია, გარნა დაღათუ დავწერი რამმე, რომელი არა იყვის დედასა, არ დავიცონი კულა აკოცად და მართლად დაწერად.

ღმერთმან თქუენითა მადლითა აკურთხენ და ნეტარყავნ სული ბასილი ღრ[ა]მატიკოსისაი და შეუნდვენ ამის დედისა ჩუენდა მოწყემელთა, უცთომელად და გამოწუ-ლილვით გაემართა და ყოველნი დაჯერებულ იქმნნეს ამას დედასა. ხოლო აწ აჰა, თქუენითა ლოცვითა წინა-დაგვც ესე და ძუელისა მისდა ყოვლად არა შეხებულ ვართ და თქუენ მიერ ვევედრები ყოველთა აწ მყოფთა და მომავალ-თა, რაჲთა მას პატივ-სცემდენ, ვითარცა წმიდისა მო-ძღურისასა და ამას არავე განავდებდენ, ვითარცა არა წმიდისა და უნარჩევვისა მოწაფისასა. იგი ყოველთა ეკლესიათა ზედა განჴენილი ბრწყინავს, ხოლო ესე იშვთ ვიეთთჳსმე იღვას გულისკმისმყოფელთა | თჳს. ესე ცხად-3² ჰყოფდინ სიტყუა-სიმოკლესა და სიღრმესა დიდისა გრიგო-ლი ღმრთისმეტყუელისასა, ხოლო იგი სიტყუა-სივრცესა და განათლებასა წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფთჳმესა, რამეთუ ესეცა მისივე არს. და აჰაჲ უწულილეს გამოძიებული მასვე გზა უყოფიეს ჩუენდა. ხოლო უკუეთუ ლომი ვერ ციდამტკავლებრ ხლდებოდა კარებსა ფილ[ა]სოფოსთასა, ამას ანაცვალე ლომებრივობაჲ მისი და მეუფებრივობაჲ კართომისაჲ, რამეთუ ყოველი მქელი ღმრთისმეტყუელისაჲ

მას აედგა ურემსა ქართველთასა, ხოლო მე მისითავე სანთ-ლითა გუვილნილა აღმიკრებიან დატვრთვად ურემსა მისსა. და უკუეთუ ვინმე იკვრვობდეს ამათ ახალ თარგმნილთა სიტყუათა წიგნისა უჩუეველობასა, ანუ სხუებრობასა, ანუ ღმრთისმეტყუელებისა სიტყუათა მიფარულებასა, რომელი მას ნუუკუე და ერისა არ მინდობისათჳს სხუებრ შეეცვა-ლა, მისთჳს მე სიწმიდე შენი მყავს მოწამედ და ღმერთი, რომელ არა რას კელ-მეწიფებოდა თჳსით გულით დართვად და სხუებრ ცვალებად, ვიდრე დონანთამდეცა.

ხოლო ოდეს ესე ზედამიწეგნით უჩუენო, ანუ თუ ნახოს, ვითარმედ ბერძულსა შინა ეგრეთ არს და ღმრთის-მეტყუელსა ეგრეთ უთქუამს, მიერითგან ნულარა მე, არა-მედ წიგნსა ეშჯოდენ და ღმრთისმეტყუელსა ამისსა გამომეტყუელსა, რამეთუ მე საქმეთა ჩემთა ბრალეულეზი-სა და ცოდვათა სიმრავლისათჳს ვერ ოდეს განვიმართლებ თავსა ჩემსა, რამეთუ ყოველთა კაცთა უცოდვილეს და უუღირსეს ვარ. და არა ჩემთა ღირსებათათჳს, არამედ ბერი-სა საბაჲს | ლოცვათათჳს ვიჩინე მსახურებასა ამას რეცა 4¹ თარგმანებისასა გარეგან ყოვლისა ღირსებისა და სწავლუ-ლებისა. ხოლო მართლისა სარწმუნოებისათჳს მზა ვარ სიტყვსგებად ყოველთა გამომეძიებელთა და შევაჩუენებ ყოველსა წვალებასა და წინააღმდეგომსა წმიდათა მამათა და მართლმადიდებელთა კრებულთა სჯულისდებისასა. და ესრეთ მრწამს, ვითარცა ქადაგებს დიდი გრიგოლი ღმრთისმეტყუელი. ხოლო თუ ვითარ, ანუ რასა ქადაგებს, ესე თვთ მას ჰკითხეთ.

ხოლო მე, მართლმორწმუნესა შვილსა თქუენ ყოველთა კათოლიკე ეკლესიისასა, ცალიერსა ყოველთა კეთილთა საქმეთაგან, წმიდაჲ ლოცვაი თქუენი მომმადლეთ წინდად საუკუნომისა ცხორებისა და აღმყოფელად ყოველთა უსჯუ-ლოებათა, რამეთუ მებრვე ამის სასოებისათჳს დამეტევა ტირილი ჩემ ურიცხუთა ბრალთაჲ და ამას რასმე შექცეულ ვიყავ, ვითარცა თქუენ მიერ მომლოდე კნისაჲ. შემიწყალეთ ყოველთა, შემიწყალეთ და სასოებასა ჩემსა ნუ არც-ხუენთ, რაჲთა თქუენცა ჰპოოთ წყალობაი უფლისა მიერ და სუფევდეთ მის თანა უკუნისამდე, ამინ.

Épître à K'wiriké d'Alexandrie par Ephrem Mtsiré

Au moine K'wirik'é, Ephrem Mtsiré.

Car tu émettais le feu du silex véritablement ... avec les maîtres ... de l'amour divin nous osons ... tombant dans les endroits ... remplissant ... et abaissant les collines des montagnes. Si on dit, il est clair que c'est pour apprendre ce que je n'ai pas appris et pour que tu comprennes par ta sagesse ancienne ce qui se trouve clair et étudié parmi les sages, ce qui a été étudié par beaucoup et connu de très peu, pour apprendre la douceur du miel de la théologie ramenée de nombreuses fleurs. C'était à toi de le faire, à toi qui connais précisément les propriétés des langues grecque et des Géorgiens. Et maintenant encore, tes prières intercedent pour moi auprès de Dieu et de ses saints, en tout bien et honneur, car tu m'as pardonné l'inobéissance de plusieurs années avant d'écouter cette parole et surtout la crainte, car c'était une grande audace pour moi de m'engager dans des (voies) inaccessibles. Si tu ne m'avais pas servi de Moïse et d'intermédiaire ou plutôt de pont pour accéder aux miséricordes de Dieu par-dessus la fosse de mon indignité.

Mais qu'est-ce qu'ils [ont de plus] les accusateurs divisés en deux ou plusieurs partis? Comme certains m'attribuent l'arrogance de l'audace d'une seconde traduction et d'autres accusent le saint pour la ... traduction ... sans ordre ... non comme de Dieu ou de la Sainte Vierge, de tous les saints ... considéré par moi comme saint et confessé par la bouche ... J'ai considéré comme de notre père Euthyme, quoi que ce soit que j'aie compris des Écritures saintes ou quoi que j'en aie traduit. Que ma part soit parmi les négateurs de Dieu, car comme le sait en détail votre ancienneté en jours et en grâce, nous, les traducteurs suivants, nous sommes instruits par les livres des traducteurs ayant oeuvré avant et pas par des livres de grammaire et de philosophie et nous comptons tout comme sur la grâce de Dieu, ainsi sur celle de nos prédécesseurs, et sur leur intercession à laquelle nous recourons, comme de tous les saints. Par cela nous sommes instruits et par cela nous traduisons, non en fonction de notre dignité, mais

comme le donneront (de faire) leurs prières et celles de tous nos frères et pères géorgiens.

Cependant, si dans leurs traductions nous trouvons quelque chose d'omis soit à cause de l'empressement, soit à cause du manque de modèle ou de commentaires, ou à cause de la mutilation des copistes ultérieurs, cela, rendu clair non à partir de nous mais à partir d'autres, après avoir été forcé par d'autres, par [plusieurs] interrogations et de nombreux livres, de va-et-vient entre les maîtres, nous osons le corriger avec crainte et tremblement. Si je fais ou si j'ai fait cela par envie et hostilité ou comme le disent quelques uns de moi pour me faire mieux voir, que je sois étranger à Dieu et à tout ordre chrétien.

Car après Dieu c'est d'eux que j'ai appris l'alphabet du grec et du géorgien, et si demain j'apprends encore quelque chose de quelqu'un je le leur attribue aussi, car je parle avec leur langue, j'entends avec leurs oreilles, et je travaille avec leurs mains; et si avec ces bâtons et les marteaux qui m'ont été laissés, par eux amélioré et bêché dans ce qu'ils ont déblayé et rendu arable à partir du sol pierreux, j'enlève ça et là pour eux une souche ou une pierre aberrante de leur travail, je le leur dédie comme venant d'eux et leur revenant.

Et de même si quelqu'un, sans envie mais avec une recherche respectueuse et une science qui s'attache à la vérité, trouvait un erreur à redresser dans mes traductions, le Seigneur lui rendra le prix de son zèle. Je veux seulement qu'avec la même réflexion il me fasse comme j'ai fait, en présence d'observateurs pareils à ce qu'est votre attention à la divinité. Et comme toute autre ignorance, pardonnez-moi celle-ci aussi, car se disculper est étranger à la loi des moines et la cause de ma réflexion est ici le désir de satisfaire le désir des frères, car pour vous, les pères rendus sages par l'esprit divin, tout est clair et par l'Esprit Saint qui habite parmi vous, toute obscurité de l'ignorance est combattue.

Avec tout cela, je sais que, comme au début j'ai été coupable par mes résistances, maintenant je le serai par mon retard, et je ne m'en récusé pas, car ce n'est pas, comme je le pensais, six mois, mais deux fois six mois qu'ont duré mes travaux sur ces seize lectures, et un peu plus. Et puisque vous vous êtes hâtés par crainte de quitter ce monde-ci, ceci est cependant un don de Dieu que, toi qui es plus haut que le corps étant encore dans le corps, ces

travaux aient été achevés. Car il n'était plus possible de faire négligemment ces endroits où il fallait changer des mots: car quand je voulais un changement de mots, je corrigeais tout d'abord avec le commentaire et je n'étais pas davantage satisfait du commentaire. Mais pour une fidélité plus grande j'emportai la plupart des mots par écrit à Antioche, et je cherchais l'ablation de tous les doutes auprès des philosophes et des métropolitains du grand patriarcat, et du saint patriarche lui-même plus sage qu'eux tous.

Aussi que personne ne s'étonne si notre saint père Euthyme les a tous en quelque sorte devancés, il a nourri l'enfance de notre nation de lait et de verdure, mais maintenant, nourrie par lui, elle exige de sa même grâce une nourriture solide. Car cela a été enseigné par Paul et en l'absence d'eau, à ce vin fort du livre présent du Théologien, il l'a mélangé d'eau spirituelle, lorsqu'il élargit la concision du verbe du maître pour le peuple simple, car alors notre peuple était simple et enfant pour lui. C'est pourquoi il a dilué quelques commentaires des mots du saint. Mais toi-même, le maître pour nous qui avons été élevé par lui, tu désirais que tout ce qui avait été ajouté et intercalé des commentaires je le laisse et que je traduise seulement les mots du saint lui-même. J'ai beaucoup pris de retard à cause de cela, et lorsque l'antique coutume de se rappeler par cœur m'attirait, parce que le modèle ancien faisait défaut, et d'écrire alors quelque chose qui ne se trouvait pas dans le modèle, je n'étais pas paresseux pour l'effacer et de l'écrire correctement.

Que Dieu donne sa bénédiction par votre grâce, et bienheureuse soit l'âme de Basile le grammairien et qu'on pardonne à ceux qui ont procuré ce modèle, il a été corrigé sans faute et dans le détail, et tous peuvent s'appuyer sur ce modèle. Cependant maintenant, par vos prières, nous avons l'exemplaire et nous ne touchons pas absolument l'ancien et avec votre aide je demande à tous les contemporains et à ceux de l'avenir qu'ils le respectent comme celui du saint maître, et qu'ils ne le rejettent pas comme d'un disciple impur et pire. Lui brille, répandu sur toutes les églises, et cela sera pour quelques rares connaisseurs. Que la concision des mots et la profondeur du grand Grégoire le Théologien démontrent ceci et cela — la richesse des mots et l'instruction de notre saint père Euthyme. Car cela aussi c'est à lui, et ce qui est ici examiné plus en détail suit la voie tracée par

lui pour nous. Mais si le lion ne pouvant pas sauter comme le singe les portes des philosophes, tu l'as expliqué par sa « léonité » et la « régauté » du mouvement; car chaque gerbe de théologie fut mise par lui sur une « araba » des Géorgiens, et moi, par sa lampe je n'ai rassemblé qu'un épi pour le porter à son araba.

Et si quelqu'un s'étonnait de ce livre des discours nouvellement traduits par manque d'habitude ou dépaysement, ou bien vu le sens caché des mots de la théologie, que lui avait tournés autrement, de peur que le peuple ne le comprenne pas, que ta sainteté m'en soit le témoin ainsi que Dieu, que je ne pouvais pas ajouter moi-même n'importe quoi, et transformer autrement même le « donan ». (2)

Mais lorsque j'aurai exactement démontré cela, et qu'on verra que c'est dans le grec et que le Théologien a parlé ainsi, alors qu'on ne me juge plus moi, mais le livre et le Théologien qui s'est exprimé ainsi. Quant à moi, à cause de la culpabilité de mes actes et du nombre de mes péchés, je ne puis jamais me justifier moi-même, car je suis le plus pécheur et le plus indigne de tous les hommes. Et ce n'est pas à cause de ma dignité, mais à cause des prières du moine Saba que je fus trouvé pour ce service, du moins, pour traduire, loin de toute dignité ou érudition. Mais pour la foi orthodoxe, je suis prêt à répondre à tous les accusateurs, et j'anathématise toute hérésie et ce qui contredit la législation des saints pères et des conciles orthodoxes. Et je crois ainsi que le grand Grégoire le Théologien le prêche. Quant à la manière dont il prêche et ce qu'il prêche, demandez-lui vous-même.

Cependant, accordez-moi votre prière sainte, vous tous qui appartenez à l'Église catholique, en gage de vie éternelle et en rémission de toute impiété, à moi le fils orthodoxe dénué de toute bonne action, car absolument, c'est pour cette espérance que [m'ont été données] les larmes de mes fautes innombrables. Et je me suis appliqué à cela, comme attendant de vous le salut. Ayez pitié de moi vous tous, ayez pitié de moi, et ne décevez pas mes espoirs, afin que vous trouviez vous aussi miséricorde auprès du Seigneur et que vous régniez avec lui dans les siècles. Amen.

*
* * *

(2) « Donan » signifie la conjonction « et » (*da*).

Poème iambique acrostiche (1)

“განწმედილ სადგურ შუდთ მადლთა სულისათა,
 ეთერ. პირ სიბრძნის, წყარო ღმრთისმეტყუელების,
 მკვილ თუალ, ორპირ მახვლ, მკრელ მწვალეებელთა,
 რიტორ რიტორთა, სამკაულ მღდელთამთავართა,
 გიგნობთ, გრიგოლი, ღმრთისად მცნობელ ღმრთისათა,
 იამბიკომად მიგიძღუნებ თავედოვანად”.

“Gîte purifié des sept grâces de l'âme,
 Ether, bouche de sagesse, source de théologie,
 Oeil vigilant, glaive à deux tranchants et blessant les hérétiques,
 Rhéteur des rhéteurs, ornement des archevêques,
 Grégoire, nous te reconnaissons comme divin, toi, qui as recon-
 nu les [choses] divines
 Et c'est l'iambique acrostiche que nous te dédions.”

(1) Cf. BREGADZE, *Description*, p. 150.

ORATIO I

IN SANCTUM PASCHA
vel
IN SANCTUM PASCHA ET
TARDITATEM

თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ აღვსებისათჳს და დაყოვნებისათჳს მისისა პონტოს, რამეთუ მას დღესა მოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა, კვრიელისონ!

A 13r

1. 1. აღდგომისა დღე არს და დასაბამი ესე მარჯუენე, განვბრწყინდეთ უკუე კრებასა ამას და ურთიერთას ამბორს-უყოთ, ვჰრქუათ ძმამოდულეთაჲ ჩუენთა¹⁻² არა თუმცა მათ, რომელთა სიყუარულისათჳს რამე ექმნას, ანუ თავს-ედვას; მიუტევოთ ყოველივე აღდგომასა, შეუნდოთ ყოველთა ურთიერთას, მეცა, მიმძლავრებულმან ამან კეთილითა მით მიმძლავრებითა, რამეთუ ამასცა აწ შევსძინებ, და თქუენცა, რომელთა კეთილად მაიძულეთ და მიმძლავრეთ.

Or. 1, Tit.

1 და ნეტარისა] om. BCD ჩუენისა] om. F 1-2 გრიგოლი] გრიგოლ F 4 კვრიელისონ] om. BCDEF

Or. 1, 1

1 დღე] დღე ADF 2 უკუე უკუე BCF ურთიერთას] ურთიერთარს E 3 ვჰრქუათ] ვრქუათ F ძმამოდულეთაჲ] ძმამოდულეთაჲ A, ძმანო მოძულეთაჲ BCDH 5 ექმნას] ექმნეს F მიუტევოთ] მიუტევოთ BCEF 6 ურთიერთას] ურთიერთარს E 7 მით მიმძლავრებითა] მიმძლავრებითა მით CD 9 მიმძლავრეთ] მძლავრეთ BD

Or. 1, Tit.

Εἰς τὸν ἄγιον Πατέρα καὶ εἰς τὸν βλασητὴν Gr. (396 A 2): თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ აღვსებისათჳს და დაყოვნებისათჳს მისისა პონტოს, რამეთუ მას დღესა მოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა, კვრიელისონ (Dit par notre saint et bienheureux père Grégoire le Théologien à propos de Pâque et de son arrêt dans le Pont, car ce jour-là il était venu là-bas et raconta cela au peuple. Kyrieleison) Iber.

Or. 1, 1

1) Is. 66, 5.

2) εἰσομεν, ἀδελφοί, καὶ τοὺς μισοῦσιν Gr. (396 A 5): ვჰრქუათ ძმამოდულეთაჲ (disons à ceux qui haïssent les frères) Iber.

წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ პასქაისათჳს და დაყოვნებისათჳს მამაო, გუაკურთხენ!

A 188r

1. 1. აღდგომისა დღე და დასაბამი მარჯუე და განვბრწყინდეთ კრებასა და ურთიერთას შევიტკბნეთ; ვჰრქუათ ძმამოდულეთაჲ¹ ჩუენთა², ნუ ოდენ სიყუარულისათჳს რასმე მოქმედთა ანუ შემთხუეულთა. შეუნდოთ ყოველი აღდგომასა, ვსცეთ ურთიერთას მიტევება, მე, მიმძლავრებულმან კეთილმძლავრებითა, რამეთუ ამას აწ შევსძინებ, და თქუენ, კეთილმძლავრებულთა.

Or. 1, 1

1 აღდგომისა] აღდგომისაჲ F 8 თქუენ] om. G

Or. 1, Tit.

Εἰς τὸν ἄγιον Πατέρα καὶ εἰς τὸν βλασητὴν Gr. (396 A 2): წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ პასქაისათჳს და დაყოვნებისათჳს. მამაო, გუაკურთხენ! (Discours de notre père parmi les saints Grégoire le Nazianze, pour la Pâque et pour le retard. Père, bénis-nous!) Iber.

Or. 1, 1

1) εἰσομεν, ἀδελφοί, καὶ τοὺς μισοῦσιν Gr. (396 A 5): ვჰრქუათ ძმამოდულეთაჲ (disons à ceux qui haïssent les frères) Iber.

2) Is. 66, 5.

10 2. უკუეთუ რასმე მაბრალობთ დაყოვნებისათვის,
 ნუუკუე უმჯობეს და უპატიოსნეს არს მრავალთა¹
 მოსწრაფებისა, რამეთუ კეთილ არს ჯმნად ღმრთისა
 მცირედ, ვითარცა მოსე ქმნა² "ძუელსა" შინა³ და იერ-
 15 ემია უკუანადსკნელ⁴ და მისლვად რად სრბით და
 მზად უწოდოს რად, ვითარცა აპრონ⁵ და ესაია⁶, 13v
 ოდენ საღმრთოდმცა არს ორივე – ერთი იგი თვისისა
 უძლურებისათვის და მეორე ძალისა მისთვის მწოდებე-
 ლისა მის.

2. 3. საიდუმლომან მცხო მე, საიდუმლოსა მცირედ
 განვეშორე განხილვად თავისა ჩემისა, საიდუმლოსაცა
 თანა შემოვალ და კეთილი მიპოვნიეს ჩემისა მოშიშე-
 ბისა და უძლურებისა შემწედ დღმ⁷ ესე, რადთა
 5 რომელი-იგი დღეს მკუდრეთით აღდგა, მეცა განმაბ-
 ლოს სულითა და ახალი იგი კაცი შემოსოს⁸ და ეგრე²
 მიმცეს ახალსა მას დაბადებულსა, რომელ არიან
 საღმრთოდ შობილნი¹ იგი მოქმედად კეთილად და

11 ნუუკუე| ნუუკუე B 13 მოსე| მოსე C 14 უკუანადსკ-
 ნელ| უკუანადსკნელ F 15 აპრონ| აპრონ F ესაია| ესაია B

Or. 1, 2

1 საიდუმლომან| საიდუმლომან E საიდუმლოსა| საიდუმლოსა
 F 3 შემოვალ| შემოვალს BCD 3-4 მოშიშებისა| მოშიშები-
 სად C 4 დღმ| დღე BF

3) ἄνευ ἄλλου ἐτέρων Gr. (396 A 11): მრავალთა (de beaucoup) Iber.

4) Μωυσεύς ἐποίησεν Gr. (396 A 14): მოსე ქმნა (Moïse a fait) Iber.

5) Ex. 4, 13.

6) Jer. 1, 6.

7) Ex. 4, 27.

8) Is. 6, 8.

Or. 1, 2

1) Eph. 4, 23-24.

2) ἄσπερα Gr. (397 A 1): add. ეგრე (ainsi) Iber.

3) Job. 1, 13.

2. უკუეთუ რასმე მაბრალობთ დაყოვნებისათვის,
 10 ნუუკუე და უმჯობეს ესე და უპატიოსნეს ღმრთისა
 სხუათა მოსწრაფებისა, რამეთუ კეთილ მირიდებადცა
 ღმრთისა მცირედრე, ვითარ მოსე ვინმე ძუელ¹ და
 იერემია უკუანადსკნელ², და მზა მოსობადცა მწოდე-
 ბელისა, ვითარცა აპრონ³ და ესაია⁴, მხოლოდ
 15 კეთილმსახურებით ორივე-იგი თვისისა უძლურები-
 სათვის, ესე მწოდებელისა ძალისათვის.

2. 3. საიდუმლომან მცხო მე, საიდუმლოსა მცირედ
 განვეშორე, რადენ თავის განცდადმდე, საიდუმლო-
 საცა თანა შემოვალ, კეთილშემწედ ჩემისა მოშიშებისა
 და უძლურებისა მომყვანებელი დღისად, რადთა
 5 რომელი დღეს მკუდრეთით აღდგა, მეცა ახალ მყოს
 სულითა და ახალი რად კაცი შემოსოს¹, მიმცეს
 ახალსა დაბადებულსა საღმრთოდ შობადითასა² მოქმე-

3) Ex. 4, 13.

4) Jer. 1, 6.

5) Ex. 4, 27.

6) Is. 6, 8.

Or. 1, 2

1) ἐκ νεκρῶν Gr. (396 C 1): მკუდრეთით (du pays des morts) Iber.

2) Eph. 4, 23-24.

3) Job. 1, 13.

მოძღურად ქრისტეს თანა და მკუდრად გულსმოღ-
10 გინედ და მის თანა აღდგომილად¹.

3. 4. გუშინ ტარიგი იგი დაიკლვოდა და იცხებოდეს
წყირთლნი სისხლითა მისითა¹ და იგლოვა ეგვპტემან
პირმშოთა თვსთათვს. და ჩუენ თანა-წარგუყდა მომსრ-
ველი იგი და ბეჭედი იგი საშინელ და პატიოსან და
5 დიდებულთა მით სისხლითა შევიზლუდენით.
ხოლო დღეს წმიდად განვერენით ეგვპტისაგან და
ფარაოდსაგან. მეფისა მწარისა და მძიმეთა მათგან
ზედამდგომელთა და თივისა მისგან და ალიზისა განვ-
თავისუფლდით.

10 5. და არლარა ვინ არს დამაყენებელ ჩუენდა დღესას-
წაულობად უფლისა ღმრთისა ჩუენისა. დღესასწაულსა
განსლვისასა და დღესასწაულობად | არა ცომითა ძუე- 14r
ლისა უკეთურებისა და სიბოროტისადათა. არამედ
უცომოთა სიწმიდისა და ჭეშმარიტებისადათა.²
15 რომელ არარაა გუაქუნდეს ჩუენ თანა მეგვპტელებრი
ულმრთოებისა თბჭ.

4. 6. გუშინ ჯუარს-ვეცუმოდე ქრისტეს თანა. დღეს
მის თანა-ვიდიდები, გუშინ მის თანა-მოვკუდებოდე.

Or. 1, 3
7 ფარაოდსაგან| ფარაოდსაგან E 11 უფლისა ღმრთისა| ო-ღ მრ-თ
ღ-ი F 14 უცომოთა| უცომოთა E 16 თბჭ| თბე BCFF

Or. 1, 4
1 ჯუარს-ვეცუმოდე| ჯუარს-ვეცუმოდე E 2 თანა-მოვკუდე-
ბოდე| თანა-მოვკუდებოდე F

4) Rom. 6, 8.

Or. 1, 3
1) xi φται Gr. (397 A 6): add. სისხლითა მისითა (par son sang) Iber.
2) I Cor. 5, 8.

დად კეთილად და მოძღურად ქრისტეს თანა წადიერე-
ბით მომკუდრად და თანააღდგომილად¹.

3. 4. გუშინ ტარიგი დაიკლვოდა და იცხებოდეს
წყირთლნი და იგლოვნა ეგვპტემან პირმშონი; და
ჩუენ თანა-წარგუყდა მომსრველი და ბეჭედი საშინელ
და განსაკრთომელ და პატიოსნითა სისხლითა შევიზ-
5 ლუდენით. დღეს წმიდად განვილტვენით ეგვპტით და
ფარაოდსაგან მწარისა მეფისა და მძიმეთა ზედამდგო-
მელთა და თივისა და ალიზისა განვთავისუფლდით.

5. და არცა ერთ მაყენებელ ჩუენდა დღესასწაულობად
უფლისა ღმრთისა ჩუენისა დღესასწაულსა განსლვი-
10 სასა და დღესასწაულობად არა ცომითა ძუელისა
სიბოროტისა და განბოროტებისადათა, არამედ უცო-
მოთა | სიწმიდისა და ჭეშმარიტებისადათა¹, არცა 188v
ერთის მომღებლნი მეგვპტელებრისა და უღმრთოდა
თბისანი.

4. 6. გუშინ თანა-ჯუარს-ვეცუმოდე ქრისტეს. დღეს
თანა-ვიდიდები: გუშინ თანა-მოვკუდებოდე. თანა-

Or. 1, 2
8 კეთილად| add. შემწედ ჩემისა მოშიშებისა E

Or. 1, 3
4 პატიოსნითა| პატიოსნითა G 6 ფარაოდსაგან| ფარაოდსაგან
EF მეფისა| მეფისა LF

Or. 1, 4
1-2 თანა-ჯუარს-ვეცუმოდე ქრისტეს. დღეს თანა-ვიდიდები;
გუშინ| om. F 2 თანა-მოვკუდებოდე| თან-მოვკუდებოდე B,
თანა-მოვკუდებოდე G

4) Rom. 6, 8.

Or. 1, 3
1) I Cor. 5, 8.

დღეს მის თანა ცხოველ ვიქმნები: გუშინ მის თანა-
 დავეფლვოდე, დღეს მის თანა-აღვდგები. არამედ შევ-
 5 წიროთ ნაყოფი ჩუენთჳს მომკუდრისა მის და აღდგო-
 მილისა. ნუჲკუჲე ოქროსა ჰგონებთ, რომელ ვიტყჲ,
 გინა ვეცხლსა, ანუ ნაქსოვსა, გინა ქვათა ბრწყინვა-
 ლეთა და პატიოსანთა, ნივთთა მათ ქუეყანისათა ქუე-
 10 უფრომასად ბოროტთა და მონათა სოფლისა და
 სოფლისმპყრობელისათა.

7. ხოლო შევწირნეთ თავნი თჳსნი პატიოსანნი - ესე
 მონაგები, ღმრთისადა შემსგავსებული, მივსცეთ
 ხატსა მას მსგავსებად.

15 ვიცნათ თჳსი პატივი, პატივ-ვსცეთ პირმშოსა მას
 სახესა, გულისკმა-ვყოთ საიდუმლომასა ამის ძალი და
 თუ რამსათჳს მოკუდა ქრისტე.

5. 8. ვიქმნნეთ ვითარცა ქრისტე, რამეთუ ქრისტეცა
 იქმნა ვითარცა ჩუენ; ვიქმნნეთ მისთჳს ღმერთ. ვინაფთგან
 იგიცა ჩუენთჳს კაც. მიიღო უნდომ ესე
 ბუნებაჲ¹, რადთა მოგუცეს უარესი ყოველთაჲ;
 5 დაგლაბაკნა, რადთა ჩუენ მისითა სიგლაბაკითა განვმ-

4 დავეფლვოდე] დავეფლობოდე F 4-5 შევწიროთ] შევსწირ-
 თოთ F 6 ნუჲკუჲე] ნუჲკუჲე BC 10 უფრომასად] უფროისად
 E 12 შევწირნეთ] შევსწირნეთ F პატიოსანნი] პატიოსანი
 BEF 13 მონაგები] მონაგებნი CF 15 პატივ-ვსცეთ]
 პტ-ვსცეთ B 17 ქრისტე] ქრისტე ABD

Or. 1, 5
 1 ქრისტე] ქრისტე ABD ქრისტეცა] ქრისტეცა BD 2 ვიქმნ-
 ნეთ] ვიქმნეთ AEF 4 მოგუცეს] მოგცეს F უარესი] უვალ-
 რესი B

Or. 1, 5
 1) *φύσεως* Gr. (39? C. 6): *add.* ესე ბუნებაჲ (*cette nature*) Iber.

განცხოველდები დღეს; გუშინ თანა-დავეფლვოდე.
 დღეს თანა-აღვდგები. არამედ ნაყოფ-ვმრთუმელობ-
 5 დეთ ჩუენთჳს ვნებულისა და აღდგომილისა. ნუ-
 უკუჲე და ოქროსა მგონებდეთ მეტყუელ. ანუ
 ვეცხლსა, ანუ ნაქსოვთა, ანუ ქვა საჩინოთა და პატიო-
 სანთაგან მიწით მდინარეთა ნივთთა და ქუედამ-
 შთომთა, რომლისა მარადის უმრავლესი აქუს
 10 ბოროტთა და მონათა ქუენამასა და სოფლისმპყრობე-
 ლისათა.

7. ვანაყოფნეთ თავნი თჳსნი, უპატიოსნესი და
 უთჳსესი მონაგები ღმრთისა. უკუნ-ვსცეთ ხატსა
 ხატებაჲ, ვიცნათ პატივი ჩუენი. პატივ-ვსცეთ სახის-
 15 დასაბამსა, ვიცნათ საიდუმლომასა ძალი და რამსათჳს
 ქრისტე მოკუდა.

5. 8. ვიქმნნეთ ვითარცა ქრისტე, რამეთუ ქრისტეცა
 ვითარცა ჩუენ; ვიქმნნეთ მისთჳს ღმერთ. ვინაფთგან
 იგიცა ჩუენთჳს კაც. მიიღო უდარესი, რადთა მოგუცეს
 უვარესი; დაგლაბაკნა, რადთა ჩუენ მისითა სიგლაბ-
 5 აკითა განვმდიდრდეთ¹; მონის ხატი მიიღო², რადთა

3 თანა-დავეფლვოდე] თანა-დავეფლვოდი G 4-5 ნაყოფ-
 ვმრთუმელობდეთ] ნაყოფ-ვმრთუმელობდეთ E, ნაყოფ-ვმრთუმე-
 ლობდეთ G 6 და] *om.* H 13 უკუნ-ვსცეთ] უკუ-ვსცეთ CF,
 უკუჲე ვსცეთ E 14 პატივ-ვსცეთ] პატივ-სცეთ ABC

Or. 1, 5
 1 რამეთუ] რადთა E 4 უვარესი] უარესი BEG

Or. 1, 5
 1) *II Cor.* 8, 9.
 2) *Phil.* 2, 7.

დიდრდეთ⁸; | მონისა ხატი მიიღო⁹, რაითა ჩუენ 14v
აზნაურებად მოვილოთ: დამდაბლდა, რაითა ჩუენ¹
აღვმალდეთ; გამოიცადა, რაითა ჩუენ ვსძლოთ:
შეურაცხ-იქმნა, რაითა გუადიდნეს; მოკუდა, რაითა
10 განგუაცხოველნეს; აღდგა, რაითა აღგუადგინნეს;
ამალდა, რაითა მიგვზიდნეს თავისა თვისისა მღებარ-
ენი ესე სიღრმეთა მათ შინა ცოდვისათა.

9. ყოველსავე მისცემდინ კაცი, ყოველსავე შესწირევ-
დინ მისა, რომელმან მისცა თავი თვისი საკსრად
15 ჩუენდა² და სასყიდლად³, ხოლო მისცემს ესევითარსა
ვერარას, ვითარ თავსა თვისსა, უკუეთუ გულისკმა-
ჰყოფდეს საიდუმლოდსა ამის ძალსა, და იქმნას
მისთვის ყოველი, რად-იგი იქმნა ჩუენთვის.

6. 10. ხოლო აწ წინა-გიყოფს თქუენ მწყემსსა¹,
რამეთუ ამას ესავს და ითხოვს² კეთილი ესე მწყემსი,
რომელი დასდებს სულსა თვისსა ცხოვართათვს³ და
ორკეცსა მარტივისათვს მოგუცემს⁴ თავსა თვისსა და
5 ჰყოფს კუერთხსა მას სიბერისასა⁵ კუერთხად სულისა
და შესძინებს უსულოსა მას ტაძარსა თანა სულიერ-
საცა; შუენიერსა მას თანა და ზეცისასა, ესევითარსა

8 აღვმალდეთ⁸; ავმალდეთ BCDEF ჩუენ| om. D 9 რაითა¹
add. ჩუენ F 15 სასყიდლად| სასყიდელად B

2) II Cor. 8, 9.

3) Phil. 2, 7.

4) ὁ Gr. (400 A 1); add. ჩუენ (nous) Iber.

5) Matth. 20, 28.

6) Matth. 16, 26.

Or. I, 6

1) ὁ γ' ἰβ' (400 B 1) om. Iber.

2) ἄρ' ἰβ' (400 B 2) om. Iber.

3) Job. 10, 15.

4) ἰβ' ἰβ' Gr. (400 B 4 5); მოგუცემს (donne à nous) Iber.

5) Job. 10, 4.

ჩუენ აზნაურებად მოვილოთ: გარდამოკდა, რაითა
ავმალდეთ: განიცადა, რაითა ვსძლოთ; იგინა, რაითა
ადიდოს; მოკუდა, რაითა აცხოვნოს; აღვიდა, რაითა
თავისა მიმართ თვისისა მიიზიდნეს ქუემღებარენი
10 ცოდვისა დავრდომილებასა შინა.

9. ყოველი მიეცინ ვინმე, ყოველი ნაყოფი მოართუნ
თავისა მიმცემელსა საკსრად ჩუენდა³ და სასაყვ-
ლოდ⁴. ხოლო ვერც ერთი რად მისცეს ესევითარი.
ვითარ თავი თვისი საიდუმლოდს მცნობელი და
15 მისთვის ყოველსა, რადენი მან ჩუენთვის მოქმედი.

6. 10. ნაყოფ-გვყოფს სადმე¹, თქუენ ვითარ ხედავთ.
მწყემსსა, რამეთუ ამას ესავს და ილოცავს და თქუენ-
გან ითხოვს კელის-ქუემუობასა მწყემსი კეთილი,
რომელი დასდებს სულსა ცხოვართათვს² და
5 მრჩობლსა მარტივისა წილ მიგცემს თქუენ თავსა
თვისსა და ჰყოფს სიბერისა კუერთხსა¹ კუერთხ
სულისა და შესძინებს უსულოსა ტაძარსა თანა

8 აღვიდა| ავიდა E 9 თავისა| თავის E 10 ცოდვისა| ცოდ-
ვის BCDEF 11 ნაყოფი| ნაყოფ BEF 12 თავისა მიმცემელ-
სა| თავმიმცემელსა BEG

Or. I, 6

1 ნაყოფ-გვყოფს| ნაყოფ-გიყოფს BCEF 2 რამეთუ| ხოლო E
ილოცავს| ლოცავს E 5 მიგცემს| მოგცემს E

3) Matth. 20, 28.

4) Matth. 16, 26.

Or. I, 6

1) ἰβ' ἰβ' Gr. (400 B 1); add. სადმე (veritablement) Iber.

2) Job. 10, 15.

3) Job. 10, 4.

მას და რაბამსა. გარნა მის წინამე პატიოსანსა და მასცა
დიდითა შრომითა და ოფლითა შემზადებულსა,
10 ხოლო⁶ არსმცა ღირსად შრომათა მათ, და ყოველსა
თავისა თვისისასა მოგვემს თქუენ.

11. ეჰა სიკეთე⁷ სულისაჲ და უფროდსად ვთქუა, თუ 15r
შვილისმოყუარებაჲ, რამეთუ განვიმზადებს და მოგ-
ცემს⁸ მცვეთა მათ და სიკაბუკესა და ტაძარსა და
15 მღდელთმოძღუარსა⁹ და მკვდრსა მისსა¹⁰ და
სიტყუათა მათ. რომელნი გსუროდეს, არა ჰაერად
განბნევადთა და სასმენელადმდე მიწვევულთა,
არამედ რომელთა წერს სული და ფიცართა მათ ზედა
გამოჰსახავს ჰვისათა, რომელ არიან გულისანი¹¹ არა
20 თხელად და პირსა ზედა მსწრაფლ აღსაკოცელად,
არამედ სიღრმესა შინა გამოსახულად. არა მელნითა,
არამედ მადლითა.

7. 12. ამას ყოველსა იქმს თქუენთვს მოხუცებული
ესე აბრაჰამ მამამთავარი, პატიოსანი ესე სულითა¹²,

Or. 1, 6

8 და რაბამსა| დასაბამსა BCD 11 თვისისასა| თვისისა BCD 12
სიკეთე⁶| სიკეთე BCDEF სულისაჲ| სულისა BD ვთქუა|
ვთქუათ C 15 მღდელთმოძღუარსა| მღდელთმოძღუარსა
BF 17 სასმენელადმდე| სასმენელთამდე BEF, სასმენელადმდე
D 19 გამოჰსახავს| გამოსახავს BF 20 მსწრაფლ| მწრაფლ B

Or. 1, 7

2 მამამთავარი| მამადმთავარი AB, მამათმთავარი F

6) εὐθεία (400 B 10) om. Iber.

7) τῆς φιλοτεχνίας Gr. (400 B 13): add. რამეთუ განვიმზადებს და მოგ-
ცემს (car il nous prépare et nous donne) Iber.

8) ἀληθειῶν Gr. (400 B 14) om. Iber.

9) τῶν κληρικῶν Gr. (400 B 14): add. მისსა (leur) Iber.

10) Ez. 36, 26; II Cor. 3, 2-3.

11) σαρκίνας Gr. (400 C 3): გულისანი (de coeur) Iber.

Or. 1, 7

1) καρὰ Gr. (400 C 9): სულითა (par l'âme) Iber.

2) ἀδύσυχος (400 C 9) om. Iber.

სულიერსა; შუენიერსა ამას და ზეცისასა - ესოდენსა
უკუე და | რაბამსა, არამედ თვსთა უპატიოსნესსავე, 189r
10 და მასცა ოფლითა და შრომითა მრავლითა შესრულე-
ბულსა; ხოლო ეყავნ თქუმადცა, ვითარმედ ღირსსა
შრომათასა, და ყოველსავე შეგძინებს თქუენ თავისა
თვისისასა.

11. ეჰა, დიდსულობასა, გინა — უჭეშმარიტეს თქუმად
15 — შვილისმოყუარებასა, მცვეთა, სიკაბუკესა, ტაძარსა,
მღდელთმთავარსა, მკვდრობის მცემელსა და მკვდრსა,
სიტყუათა, რომელ გსუროდეს; და ამათ, არა ცუდთა და
ჰაერად განბნევადთა და ვიდრე სასმენელადმდე დად-
გრომადთა, არამედ რომელთა წერს სული და ფიცართა
20 ზედა დასახავს ჰვისათა, რომელ არიან კორცთანი¹³, არა
სითხით დასახულთა, არცა მსწრაფლ აღკოცადთა,
არამედ სიღრმედ შესწავებულთა, არა მელნითა,
არამედ მადლითა.

7. 12. ამას სადმე თქუენ დიდი ესე აბრაჰამ მამათმთა-
ვარი, პატიოსანი თავი და ღირს პატივთაჲ, შესაკრე-

14 დიდსულობასა| add. და G 18 სასმენელადმდე| სასმენელ-
თამდე BE 21 არცა| არამედ E აღკოცადთა| აკოცადთა ACG

Or. 1, 7

1 აბრაჰამ| აბრაამ G 2 პატიოსანი| პატივოსანი G

4) Ez. 36, 26; II Cor. 3, 2-3.

სამკვდრებელი ყოველთა კეთილთაჲ, კანონი იგი სათ-
ნოებისაჲ. მღდელობისა სრულყოფილი, რომელი ნებ-
5 სითსა მსხტერპლსა შესწირავს ღმრთისა⁴. ვითარცა
პირველმან მან მხოლოდშობილი იგი აღთქუმით
მიცემული.³

13. ხოლო თქუენ შეწირეთ ღმრთისა და ჩუენდა
თავნი თქუენნი. რაჲთა კეთილად იქცეოდით სამწყ-
10 სოსა მას შინა და სძოვდეთ ადგილთა მწუანვილო-
ვანთა და წყალთა ზედა განსასუენებელთა⁶ და
იცნობდეთ კეთილად მწყემსსა მას და ცნობილ
იყვნეთ მის მიერ და შეუდგეთ ვმასა მისსა.
გვიგობდეს რაჲ მწყემსებრ⁷ კარით. ხოლო უცხოსა
15 არა შეუდგეთ⁸ არა | კარით მომავალსა, არამედ ავა-
ზაკებრ ზედაჲთ შემომავალსა. 15v

14. ნუფა ისმენთ უცხოსა ვმასა, რომელი წარგიპარ-
ვიდეს და განგაშორებდეს და გაცთუნებდეს ჳეშმარი-
ტებისაგან მათთა შინა, კლდეთა და კევნებთა და
20 ადგილთა, სადა არა მიჰხედავს უფალი⁹. და განგ-
ყოფდეს მართლისაგან სარწმუნოებისა მამისა და ძისა
და სულისა წმიდისა, ერთღმრთეებისა და ძალისა,
რომლისა ვმად ესმა¹⁰ მას და ასმიესმე ჩემთა მათ ცხო-
ვართა.

4-5 ნებსითსა] ნეფსითსა BD 16 ზედაჲთ| ზედაით F; ზედათ
F 17 უცხოსა] უცხოსა C 20 მიჰხედავს] მხედავს F

3) τῶ Κυρίῳ Gr. (400 C 10): *add.* ვითარცა პირველმან (comme le premier) Iber.

4) ἁγίου (400 C 12) *om.* Iber.

5) Gal. 3, 16.

6) Ps. 22, 1.

7) καὶ ἐλευθερίας (400 D 3) *om.* Iber.

8) Job. 10, 14, 5.

9) Ez. 34, 5-6.

10) αὐτὸ (401 A 7) *om.* Iber.

ბელი ყოველთა კეთილთაჲ, კანონი სათნოებისაჲ.
სრულებაჲ მღდელობისაჲ, რომელი ნებსითსა
5 მსხტერპლსა შესწირავს ღმრთისა დღეს, მხოლოდშო-
ბილსა აღთქუმისაგანსა¹.

13. ხოლო თქუენ ანაყოფებდით ღმერთსაჲცა და ჩუენ
კეთილად მწყსილებასა. მკვდრნი, ადგილთა მწუანვი-
ლოვანთა და ზრდილნი წყალთა ზედა განსუენები-
10 სათა². კეთილმცნობელნი მწყემსსა და ცნობილნი და
შედგომილნი მწოდებელსა მწყემსობით და თავის-
უფლებით კარით გამო. ხოლო უცხოსა არშედგო-
მილნი³ არვით⁴ გარდამომავალსა, ავაზაკებრივ და
სივერაგითა,

15 14. არცა მსმენელნი ვმასა სხტერსა, წარმპარველსა
და განმთესველსა ჳეშმარიტებისაგან მათთა მიმართ
და უდაბნოთა და მთხრებლთა და ადგილთა.
რომელთა არ მიხედავს უფალი⁵. განმყვანებელსა
მრთელისაგანსა სარწმუნოებისა მამისა და ძისა და
20 სულისა წმიდისა ერთღმრთეებისა და ძალისა, რომ-
ლისა ვმად ესმა მარადის და ესმეს ჩემთა ცხოვართა.

4 ნებსითსა] ნეფსითსა ABCF 5 ღმრთისა] *om.* C 8-9 მწუან-
ვილოვანთა] მწუანვილოანთა H 13 გარდამომავალსა] გარდმო-
მავალსა BF 14 სივერაგითა] სივერაგით BEFG 17 და] *om.*
C 20 სულისა წმიდისა] წმიდისა სულისა EH ერთღმრთეები-
სა] ერთღმრთეებისა G

Or. 1, 7

1) Gal. 3, 16.

2) Ps. 22, 1.

3) Job. 10, 14, 5.

4) ἄνε ἀνάξ Gr. (400 D 4): არვით (de troupeau) Iber.

5) Ez. 34, 5-6.

- 25 15. ხოლო სხუათა ბილწთა, განმრყუნელთა და განმყოფელთა ჳემმარიტისა მისგან პირველისა მწყემსისა, ნუმცა ასმიეს, არამედ ვითარცა საძოვრისაგან¹¹ სასიკუდინოდა, ესრეთმცა შორს ვართ ესევითარისაგან მწყემსნიცა და სამწყსონი და სიწმიდით ვმწყსი-
- 30 დეთცა და შეუდგეთ მწყემსსა, რადთა ერთ ვიყვნეთ ყოველნი ქრისტეს იესუს მიერ¹² აწ და მერმესა მას განსუენებასა, რამეთუ მისი არს დიდებამ და სიმტკიცე უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ.

29 მწყემსნიცა | მწყემსნიცა BCID 29-30 ვმწყსიდეთცა | ვმწყსიდეთცა C 30 ერთ | ესრეთ ACEFH 31 ქრისტეს | ქრისტე F იესუს | იესუს DEFH 33 სიმტკიცე | სიმტკიცე BDEF უკუნისამდე | უკ-მ E ამენ | ამინ C, ა-ნ AF

11) ὑσσεραε (401 A 11) *om. Iber.*

12) *Iob.* 17, 21.

15. ხოლო სიტყუათაგან ბილწთა და განმხრწნელთა, წარმტყუნველთა და განმკრელთა ჳემმარიტისაგან და პირველისა მწყემსისა, რომლისაგან მეყავნ ჩუენ
- 25 ყოველთა - მწყემსთანა და სამწყსოსა - ვითარცა სენოვნისაგან და სასიკუდინოდასა მდელოდასა შორის ქმნილთა მძოვართაცა და მძოვნებელთა ყოველთა, ერთ-ყოფამ ქრისტეს იესუს მიერ¹² აწ და მუნასა განსუენებასა, რომლისა დიდებამ და სიმტკიცე უკუნიითი
- 30 უკუნისამდე⁶, ამინ.

22 სიტყუათაგან | სიტყუათა მიერ BEFGH 23 წარმტყუნველ-თა | წარმტყუნველსა BEFGH განმკრელთა | განმკრელსა BEFGH 24 რომლისაგან | რომელთა BEGH 26 შორის | შორს A 27 მძოვნებელთა | მძოვნებელთა BFF 28 ქრისტეს | ქრისტე BCFG 29 უკუნიითი | *om. CF* 29-30 უკუნიითი უკუნისამდე | საუკუნეთა EG

6) *Iob.* 17, 21.

7) εις τους αιωνας Gr. (401 A 14): უკუნიითი უკუნისამდე (*dans les siecles des siecles*) *Iber.*

ORATIO XLV

IN SANCTUM PASCHA II

თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი
ღმრთისმეტყუელისაჲ აღვსებისათჳს და აღდგომისა
უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა.*

1. 1. | “საკუმლოვსა ზედა ჩემსა დავდგე” — იტყვს 16r
საკვრველი ამბაკუმ¹. და მეცა დღეს მის თანა მოცე-
მულსა ამას ჩემდა სულისა მიერ კელმწიფებასა და
ხედვასა ზედა დავდგე² და განვიცადო და ვცნა, რაჲ
5 მეჩუენოს და რაჲ ითქუას ჩემდა მომართ.

ABCDEFb

Or. 45, Tit.

1 მამისა ჩუენისა| om. EF გრიგოლი| გრიგოლ B 2 ღმრთის-
მეტყუელისა| ღმრთისმეტყუელისა A აღვსებისათჳს| ახსებ-
სათჳს A 2-3 და აღდგომისა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა|
om. ABCDb, add. კირიელისონ! (Kirieicison!) A, გუაკურთხენ. უფა-
ლო! (Béms-nous, Seigneur) CEF

* Les parties du codex F et le texte du discours 45 qu'il présente ont été
insérés au XVIIIe s.

Or. 45, 1

1 ზედა ჩემსა| ჩემსა ზედა EF 2 ამბაკუმ| ამბაკუმ EF

Or. 45, Tit.

Εἰς τὸ ἅγιον Πάτριον Gr. (624 A 1): თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა
გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ აღვსებისათჳს და აღდგომისა
უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა (Dir de notre saint père Grégoire
le Théologien pour la Pâque et la résurrection de notre Seigneur Jésus-
Christ) Iber.

* Le texte de l'Or. 45 inclut le texte de l'Or. 38: cfr *PG* 36, col. 625-626,
n. 62; col. 658, n. 36. La traduction d'Euthyme l'Athonite répète ici sa
traduction du même fragment de l'Or. 38.

Or. 45, 1

1) *Hab.* 2, 1.

2) *Θεωρίας Gr.* (624 A 5): add. ზედა დავდგე (je me mettrai dessus) Iber.

წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი
 ღმრთისმეტყუელისაჲ პასექისათჳს სიტყუაჲ მეორე*

A 190r

1. 1. "საკუმილავსა ზედა ჩემსა დავდგე". — იტყვს
 საკურველი აშბაკუმ¹, და მეცა — მის თანა დღეს მოცე-
 მულსა ჩემდა სულისა მიერ კელმწიფებასა და ხედ-
 ვასა. და განვიცადო და ვცნა. რაჲ მეჩუენოს და რაჲ
 5 მეთხრას მე.

ABCEFGH

Or. 45, Tit. 2 მეორე] *add.* მამო, გუაკურთხენ ("Père, bénis-
 nous") CH, გუაკურთხენ. მამო ("Benis-nous, Père") F

Or. 45, 1.

2 აშბაკუმ] აშბაკომ ACEFG

Or. 45, Tit.

Εὖε τὸ ἄγιον Παῖσα. Gr. (624 A 1): წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა
 გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ პასექისათჳს სიტყუაჲ მეორე
 (De notre père parmi les saints Grégoire le Théologien, deuxième dis-
 cours pour la Pâque) *Iber.*; *om.* ἄγιον, cfr PG 36, col. 623, n. 43.

* Plusieurs passages de l'Or. 38 se retrouvent dans l'Or. 45: Ephrem
 Misirè traduit ici à nouveaux frais ces passages, mais sans grand chan-
 gement par rapport à la traduction qu'il en avait donnée dans l'Or. 38.

Or. 45, 1

1) Hab. 2, 1.

2. და დავდეგ და განვიცადე: და აჰა, კაცი, მდგომარე ღრუბელთა ზედა, და ესე მალალ ფრიად, და ხილვამ მისი, ვითარცა ხილვამ ანგელოზისამ, და სამოსელი მისი, ვითარცა ნათელი ელვისამ, რამ წარჰვლინ³. და

10 აღიპყრა კელი მისი აღმოსავალით კერძო და კმა-ყო კმითა დიდითა. კმამ მისი, ვითარცა კმამ საყვრისამ, და გარემო მისა, ვითარცა სიმრავლე ზეცისა მკედრობათამ.

3. და თქუა: დღეს ცხორებად არს სოფლისამ, რავდენიცა არს ხილული და რავდენიცა არს უხილავი. 15 ქრისტე აღდგების, თანა-აღდგით. ქრისტე თავისა მიმართ თვისისა მოიქცევის⁴, მოიქცით. ქრისტე საფლავით გამოვალს, განთავისუფლდით საკრველთაგან ცოდვისათა.

20 4. ბჰენი ჯოჯოხეთისანი განეხუმიან და სიკუდილი დაიკსნების და ძუელი ადამ აღიძარცუვის⁵. რავდენიცა არს ქრისტეს მიერ ახალი დაბადებული, განახლდებოდეთ.

5. ამას ერთი იგი⁶ იტყოდა და სხუანი იგი გალობდეს, 25 ვითარცა-იგი პირველ, რაჟამს გამოგზინდა ჩუენ ქრისტე ქალწულისაგან⁷ და კმობდეს⁸: “დიდებამ

6 და¹ om. BCDEF 9 წარჰვლინ| წარვლინ F 10 კერძო| კერძო F 14-15 რავდენიცა| რაოდენიცა BCb 15 რავდენიცა| რაოდენიცა BC 16 ქრისტე¹⁻³| ქ-მ BD 17 ქრისტე| ქ-მ BD 18 საფლავით| საფლავისაგან C 21-22 რავდენიცა| რაოდენიცა BCb 22 ქრისტე| ქ-მ BD

3) Nab. 2, 4.
4) Χριστός: εις βασιλίστην Gr. (624 A 15-B 1): add. მოიქცევის (revient) Iber.
5) και ὁ υἱὸς συνηλθῆναι (624 B 5) om. Iber.
6) αὐτὸς ὁ μὲν Gr. (624 B 6-7): ერთი იგი (l'un) Iber.
7) ἡ ἀπὸ τῆς κόλτης γεννήθηκε Gr. (624 B 8-9): ქალწულისაგან (de la Vierge) Iber.
8) ἦν Gr. (624 B 9): add. და კმობდეს (et clamaient) Iber.

2. და დავდეგ და განვიცადე: და აჰა, კაცი მკედარ ღრუბელთა ზედა და ესე მალალ ფრიად, და ხილვამ მისი, ვითარცა ხილვამ ანგელოზისამ, და სამოსელი მისი, ვითარცა ნათელი ელვისა წარმვლელისამ². და

10 აღილო კელი თვისი აღმოსავალით და კმა-ყო კმითა დიდითა. კმამ მისი, ვითარცა კმამ საყვრისამ, და გარემო მისსა, ვითარცა სიმრავლე ზეცისა მკედრობისამ.

3. და თქუა: დღეს ცხორება სოფლისა, რაოდენი რამ 15 ხილულ და რაოდენი — უხილავ. ქრისტე მკუდრეთით, თანა-აღდგით. ქრისტე თავადვე თვისსა, კუალად-იქცით. ქრისტე საფლავთაფთ, განთავისუფლდით საკრველთაგან ცოდვისათა.

4. ბჰენი ჯოჯოხეთისანი აღეხუმიან და სიკუდილი 20 დაიკსნების: და ძუელი ადამ გარდაიდების და ახალი შეისრულების, რამცა ქრისტეს მიერ ახალდაბადებულ განახლდებოდედ.

5. ამას იგი იტყოდა, ხოლო სხუანი გალობდეს, ვითარცა პირველ, რაჟამს გამოგზინდა ჩუენ ქრისტე 25 ქუენამთ შობით: “დიდებამ მალალთა შინა ღმერთსა და ქუეყანასა ზედა მშველობამ და კაცთა შორის სათ-

11 ვითარცა| om. G, ვითარ ABCI; კმაი| om. FH 17-18 განთავისუფლდით (ἐλευθερώθητε)| განვთავისუფლდით A 22 განახლდებოდედ| განახლდებოდეთ BEFGH 23 ხოლო| და E 24 ქრისტე| om. B 26 და¹| om. I: და²| om. FFG (და erat. I)

2) Nab. 2, 4.

მართლთა შინა ღმერთსა, ქუეყანასა ზედა მშვილობა და კაცთა შორის სათნოებად⁹. რომელთა თანა მეცა თქუნენ შორის ამასვე ვიტყვ ვიყავნ იყავნ ჩემდა მოცემულ კმა ანგელოზებრისა მის ღირსი და მიმწუთომელი ყოველთა კიდეთა სოფლისათა¹⁰:

30

2. ნ. პასეკი არს უფლისაჲ, პასეკი და კუალად ვთქუთა, პასეკი პატრივითა სამებრისაჲთა. ესე არს ჩუენდა დღესასწაულთა დღესასწაულთა და კრება კრებათა, ეგოდენ უზემთაჲს არს ყოველთა, არა კაცობრივთა ოდენ და მდაბალთა, არამედ თავადისაჲცა ქრისტესთა და მას ზედა აღსრულებულთა, რავდენ-იგი ვარსკულავთა — მზე.

7. რამეთუ კეთილ იყო გუმინდელიცა იგი ჩუენი ნათლითა შემოსილობაჲ და ბრწყინვალეებაჲ, რომელი-იგი თვსაგანცა და ყოველთა შორისცა¹ აღვასრულეთ ყოველმან ნათესავმან კაცთამან² და ყოველმანვე პასაკმან³ და ბრწყინვალითა მით ნათლითა ღამესა

10

29 ამასვე] ამას ABD 30-31 მიმწუთომელი] მიმწუთომელი ABC , მიმწლომელი EF

Or. 45, 2

1 პასეკი] პასეკი D 2 პასეკი] *add.* არს BCD 3 კრება] კრებაჲ AF კრებათა] კრებათაჲ EF 6 * Inc. *cod.* H რავდენ-იგი] რავდენ-იგი BC , რავდენ-იგი D 7 მზე] მზე EF 8 კეთილ] კეთილი H 9 ნათლითა] ნათლით BCD 11 ყოველმანვე] ყოველმანვე ABD

9) *I. ar.* 2, 14.10) ἢ παρὰ Gr. (624 B 12-13): *add.* სოფლისათა (du monde) *Iber.*

Or. 45, 2

1) xxi ἡμετέρας Gr. (624 C 6): და ყოველთა შორისცა (et parmi tout) *Iber.*2) παρὰ (624 C 7) *om. Iber.*3) ἕξ Gr. (624 C 7): პასაკმან (de l'âge) *Iber.*

ნობამ¹. რომელთა თანა მეცა თქუნენ შორის ამათ ვიტყოდი (ხოლო მეყავნ კმისაჲცა მოღებაჲ ანგელოზებრისა ღირსისა და ყოველთა კიდეთა მომცემობელი-საჲ):

30

2. ნ. პასეკი უფლისა, პასეკი და კუალად ვიტყვ პასეკი, პატრივად სამებრისა. ესე ჩუენდა დღესასწაულთა დღესასწაულ და კრება კრებათა, ესოდენ უზემთაჲს ყოველთა, არა ხოლო კაცობრივთა და ქუმეთორევთა, არამედ თვთ ქრისტესთაჲცა და მის ზედა აღსრულებულთა, რავდენ ვარსკულავთა — მზე.

5

7. კეთილ უკუე ჩუენი გუმინდელიცა ლამპარმოსი-ლებაჲ და ნათელთუკაცანებაჲ, რომელი თვსაგანცა და საეროდ შემოკრიბეთ კნინლა და ყოველმან ნათესავ-მან კაცთამან და ყოველმან პატრივმან და მდიდრობითა ცეცხლისაჲთა ღამესა განვანათლებლით წინადასახვად დიდისა ნათლისა, რავდენითა ზეგარდამო ცაჲ მგზე-

10

Or. 45, 2

2-3 დღესასწაულთა დღესასწაულ] დღესასწაულ დღესასწაულთა G 3 უზემთაჲს] უზემთაჲს H 7 გუმინდელიცა] გუმინდელი E 8 რომელი] რომელიცა G 11 განვანათლებლით] განვანათლებლით E

3) *I. ar.* 2, 14.

განვანათლებდით. და იყო იგი დიდისა მის ნათლისა სახმ¹⁴, რამეთუ ვდღესასწაულობდით ყოველნივე. 15 რომელნიცა ვართ ცასა ქუეშე, განათლებულნი ზეცისა ნათლითა¹⁵.

8. და რავდენნიცა არიან ცათა ზედა ანგელოზნი და პირველი იგი ნათელი ბუნებად შემდგომად პირველისა, რამეთუ მის მიერ არიან; და რავდენნიცა მდგომარე არიან წინაშე სამებისა¹⁶, რომლისა მიერ არს ყოველივე ნათელი, განუყოფელისა მის ნათლისაგან განუყოფილი და პატივცემული. 17r

9. ხოლო უზეშთაეს არს დღესისა ესე ბრწყინვალეზად და უდიდებულეს, რამეთუ გუშინდელი იგი ნათელი წინამორბედი იყო დიდისა მის ნათლისა აღდგომადისა და ვითარცა სიხარული რამე წინადღითი. ხოლო დღეს თავადსა აღდგომასა ვდღესასწაულობთ, არღარა მოლოდებადსა, არამედ აღსრულებულსა და ყოვლისა სოფლისა თავისა თვისისა თანაშემკრებელსა.

30 10. კაცად-კაცადი უკუე შესწირევდინ¹⁷ ნაყოფსა და ძღუენსა დღესასწაულისასა, გინა თუ მცირესა, გინა

14 სახმ¹⁴ | სახე EFb, სახე D 15 რომელნიცა | რომელნი CEFb ქუეშე | ქუეშე C 17 რავდენნიცა | რავდენნიცა BCb ზედა (πάνω) | შინა B 19 რავდენნიცა | რავდენნიცა B 21 ყოველივე | om. F 25 აღდგომადისა | აღდგომადისა B C E F 26 წინადღითი | წინადღით Bb 27 ვდღესასწაულობთ | ვდღესასწაულობთ C 30 უკუე | უკუე BC

4) εἶπεν τε ὁ πᾶσις ἕως ἄσπευ ἔρηκται, ἡ δὲ σῶμα ἔστιν ἀσπύζων τοῖς παρ' ἐαυτοῖν ἀάλλεσι. Gr. (624 C 9-10): რამეთუ ვდღესასწაულობდით ყოველნივე, რომელნიცა ვართ ცისა ქუეშე, განათლებულნი ზეცისა ნათლითა (pour que nous célébrions la fête, nous qui sommes sous le ciel illuminés par la lumière du ciel) Iber.

5) ἐν τῇ τριᾷθ: Gr. (625 A 1): მდგომარე არიან წინაშე სამებისა (ils sont debout devant la Trinité) Iber.

6) τῶν χαίρων (625 A 9) om. Iber.

ბარეობით ყოველსა სოფელსა განაბრწყინვებს თვისითა მუენიერებითა;

15 8. და რაოდენი ზეშთ ცათაი ანგელოზთა, პირველისა ნათლის ბუნებისა შემდგომად პირველისა, მის მიერ განბრწყინვება¹⁵; და რაოდენი სამებისა შორის, რომლისაგან ყოველი ნათელი დაიბადა, განუყოფელისა ნათლისაგან განუყოფილი და პატივცემული.

20 9. ხოლო უმჯობეს და უსაჩინოეს დღესისა, რაოდენ გუშინდელი სადმე ნათელი წინამორბედ იყო დიდისა ნათლისა აღდგომადისა და რეცა შუება რამე წინასადღესასწაულო; ხოლო დღეს თავადსა აღდგომასა ვდღესასწაულობთ, არღარა მოლოდებადსა, არამედ აწვე ქმნილსა და ყოვლის სოფლის თავის თვისის თანაშემკრებელსა. 25

10. სხუად უკუე სხუასა რასმე¹⁶ ანაყოფებდინ და ძღუენად მოართუემდინ ნიქად სადღესასწაულოდ.

15 ზეშთ | ზესთ BEH 16 მის | om. BEFGH 17 განბრწყინვება | ბრწყინვალეზად C 25-26 ყოვლის' სოფლის' თავის' თვისის' | ყოვლისა სოფლისა თავისა თვისისა G

Or. 45, 2

1) πηγάζειται Gr. (624 C 12-625 A 1): განბრწყინვება (ἀσπύζειται) Iber.; cfr PG 36, col. 625, n. 55.

2) τῶν χαίρων (625 A 9) om. Iber.

თუ დიდსა. ვითარცა ვის ძალ-ედვას სულიერისა მის
 ძღუენისა⁷ და ღმრთისა საყუარელისა შეწირვად⁸:
 რამეთუ ღირსებით შეწირვასა⁹ ძლით ანგელოზნიცა
 35 მიემთხუევიან, პირველნი იგი და გონიერნი და წმი-
 დანი და ზეცისა დიდებისა მხილველნი და მოწამენი,
 უკუეთუ ოდენ მისწუთებნიან იგინიცა ღირსად გალო-
 ბად ღმრთისა¹⁰.

11. ხოლო ჩუენ სიტყუაჲ შევწიროთ, ჩუენ შორის
 40 მყოფთა ყოველთა უმჯობესი, რამეთუ სიტყუასაცა
 უგალობთ, მოსრულსა ცხორებად ბუნებისა ჩუენისა¹¹.
 ხოლო დაწყებაჲ სიტყვსა ჩუენისაჲ ვყოთ ღმრთისა
 მიერ¹², რამეთუ არცა თუ თავს-ვიდებ, რომელი-ესე
 დიდისა მის მსხუერპლისათვს და დიდისა მის დღი-
 45 სათვს ვპყოფ სიტყუასა, | თუმცა არა ღმრთისა მივიწიე
 და იგიმცა ვყავ დაწყებად.

17v

12. გარნა თქუენ წმიდა-ყვენით გონებანიცა და სასმე-
 ნელნი და გულნი, რომელთაცა გნებავს შუებაჲ შუე-
 ბითა ამით (რამეთუ ღმრთისათვს არს და წმიდა

33 ძღუენისა| ძღუენისა D 34 ანგელოზნიცა| ანგელოსნიცა
 E 37 მისწუთებნიან| მისწუდებნიან CE 39 შევწიროთ| შევს-
 წიროთ F 45 ვპყოფ| ვყოფ F 46 დაწყებად| დაწყება C.

7) τῶν πνευματικῶν Gr. (625 A 11): add. მის ძღუენისა (de l'offrande)
 Iber.

8) Ἐν ᾧ φῶς Gr. (625 A 11): add. შეწირვად (pour sacrifier) Iber.

9) ἡς γὰρ ἀθίας Gr. (625 A 12): add. შეწირვასა (du sacrifice) Iber.

10) τὸ πᾶν ἐφατόν ἡς ἡμῶν Gr. (625 A 15): უკუეთუ ოდენ მის-
 წუთებნიან იგინიცა ღირსად გალობად ღმრთისა (s'ils pourront chan-
 ter convenablement pour Dieu) Iber.

11) τε καὶ ὑμῶν (625 B 2) om. Iber.: ἐν ἡμετέροις ἡς ἡμετέρας φύσεως
 Gr. (625 B 3): მოსრულსა ცხორებად ბუნებისა ჩუენისა (venu pour
 sauver notre nature) Iber.

12) Ἀρχομαι δὲ ἐντομῶν Gr. (625 B 3-1): ხოლო დაწყებაჲ სიტყვსა ჩუე-
 ნისაჲ ვყოთ ღმრთისა მიერ (que notre propos commence par Dieu)
 Iber.

გინა მცირედ, გინა დიდად, სულიერთაგან და ღმრთის-
 30 საყუარელთა, რაჲცა რაჲმე თითოეულისა ძალსა
 აქუნდეს: რამეთუ ღირსებითსა ანგელოზნიცა ძლით
 სადმე მიემთხუენ. პირველნი და საცნაურნი და წმი-
 დანი, ზენაჲს დიდებისა მხილველნი და მოწამენი,
 უკუეთუ ოდენ ამათდა ხოლო მისაწდომელ ყოვლო-
 35 ბაჲ ქებისაჲ.

11. ხოლო ჩუენ სიტყუაჲ შევწიროთ, რომელ გუაქუს
 უმჯობესად და უპატიოსნესად, ამას თანა სიტყუასაცა
 უგალობთ, ქველისმოქმედებასა ზედა სიტყვერისა
 ბუნებისასა. ხოლო ვიწყო ამიერ, რამეთუ არცა თავს-
 40 ვიდებ დიდისა მსხუერპლისა და დღეთა უდიდესი-
 სათვს სიტყუათმემსხუერპლე, არა პირველად
 ღმრთისა აღსარებად და მიერ დასაბამის-ყოფად.

12. ვინაჲცა განწმიდენით გონებაჲ და სასმენელი და
 განგონებაჲ, რაოდენნი | იშუებთ ესევითარად 191r
 45 (ვინაჲთგან ღმრთისათვს და საღმრთო სიტყუაჲ).

29-30 ღმრთისსაყუარელთა| add. და F 34 უკუეთუ| უკეთუ
 I: 36 რომელ| რომელთა G 43 განწმიდენით| განმიწმიდე-
 ნით EFGH (-მი- supra I, F) 44 განგონებაჲ| გაგონებაჲ C

50 სიტყუაჲ ესე). რაათა წარხვდეთ სავსენი მუეებითა¹ მით, არასადა წარმავალითა¹¹.

3. 13.** ღმერთი იყო მარადის და არს და იყოს და უფროასად, არს მარადის, რამეთუ სიტყუანი ესე, ვითარმედ¹: “იყო” და “იყოს” ჩუენისა ამის ჟამისა განყოფილებამ არს და განხრწადისა ამის ბუნებისა; ხოლო იგი არს მარადის. და ესე მან თავადმან სახელადვა თავსა თჳსსა, ეტყუდა რამ მოსეს მთასა ზედა²:

14. რამეთუ ყოველივე არსებამ შემოუკრებიეს და აქუს თავსა შორის თჳსსა, რომლისაჲ არცა დასაბამი არს, არცა დასასრული, ვითარცა უფსკრული რამმე არსებობსაჲ, მიუწთომელი და უსაზღვროჲ, რომელი გარემგან არს ყოველისავე მოგონებისა და ჟამთა და ბუნებისა:

15. რომელი გონებითა ოდენ აჩრდილის სახედ გამოისახვის (და ესეცა ფრიად წულილად და მცირედ, არა

Or. 45, 3

2 უფროასად უფროასად E 3 ამისი მის B C D F H 9 არსი add. და C D E F 10 მიუწთომელი მიუწდომელი A C E F H უსაზღვროჲ უსაზღვროჲ F 13 რომელი რლ F გონებითი გონებითა C D E F 13-14 აჩრდილის სახედ გამოისახვის გამოისახვის აჩრდილის სახედ C 14 წულილად წულილად A F H

13) ἄνωγας (625 H 9) om. Ibr.

14) Ἐπιστα... ἰσὶ τὸν κέρως (625 B 10-12) om. Ibr., cfr PG 36, col. 625, n. 61.

Or. 45, 3

* ἔθεός ἦν μὲν ἀέτ... ἀπόγειοι καὶ ἀκίνοτοι Gr. (Or. 45, 3-6 [625 C 1-629 D 1]) = ღმერთი იყო მარადის ... უსულონი იგი და უწინაგვი Ibr. (Or. 45, 3, 13, 1-6, 32, 1, 22), cfr Or. 38, 7-10 [317-321] = Ibr. (Or. 38, 7, 23-10, 42).

1) τὸ ἴδιον Gr. (625 C 2): add. სიტყუანი ესე, ვითარმედ (les mots que) Ibr.

2) Ex. 3, 13-14.

რაათა წარხვდეთ მშუებელნი ნამდვლვე არდაცარიელებადათაგან. ხოლო იყოს ესევე თანად უსრულესცა და უშემოკლებულესცა, რაათა არა ნაკლულობით მიემაწუნებელ, არცა სიბძღვითა საძულელ იყოს.

3. 13.** ღმერთი იყო მარადის და იყო¹ და იყოს, უფროასად, არს მარადის; რამეთუ “იყო” და “იყოსი” ჩუენის ჟამის ნაწილებ და წარმდინარის ბუნების, ხოლო იგი არს მარადის, და ამას თვთ სახელადებს თავსა თჳსსა მოსეს გამოცხადებითა მთასა ზედა².

14. რამეთუ ყოველივე ყოფამ თავსა შორის თჳსსა შეკრებულად აქუს, არცა დაწყებულად, არცა დაცხრომადად, ვითარცა უფსკრული რამმე არსებობსაჲ, წიადუვლელი და შეუსაზღვრებელი, ზემთ აღმვლდომი ყოველის მოგონებისა და ჟამთა და ბუნებისა.

15. გონებით მხოლოდ აჩრდილსაწერიელი და ესეცა ფრიად წულილად და ზომით-რე არა მისთაგან.

Or. 45, 3

46-47 არდაცარიელებადათაგან არდაცარიელებადთაგან E 49 სიბძღვითა მბღვოზობით B, მბღვოზობით E F G H

Or. 45, 3

1 იყოს I add. და E 5 თჳსსა თჳს B 9 ზემთი ზესთ B, ზესთა E H 10 მოგონებისა მოგონებისა E 11 მხოლოდ (μόνος) ბოლო H

Or. 45, 3

* ἔθεός ἦν μὲν ἀέτ... ἀπόγειοι καὶ ἀκίνοτοι Gr. (Or. 45, 3-6 [625 C 1-629 D 1]) = ღმერთი იყო მარადის ... უსულო და უწინაგვი Ibr. (Or. 45, 3, 13, 1-6, 32, 1, 20), cfr Or. 38, 7-10 [317-321] = Ibr. (Or. 38, 7, 23-10, 42).

1) ἐστὶ Gr. (625 C 1): იყო (est) Ibr.
2) Ex. 3, 13-14.

15 თუ მსგავსებისაგან ბუნებისა მისისა³, არამედ საქმეთაგან, რომელნი არიან გარემო მისა)⁴, სხუათა და სხუათა ხილვათა და სახეთაგან⁵ შეკრბების ერთად სახედ ქვეშარიტებისა, რომელი უწინარეს შეპყრობისა ივლტინ და | პირველ ცნობისა უჩინო იქმნის.

18r

20 16. ესოდენ ეჩუენის გონებასა⁶ ჩუენსა და მასცა, რაჟამს წმიდა არნ. ვითარცა-იგი სიმაღლე ელვისა დაუდგრომელისაჲ. და მე ვპგონებ, ვითარმედ ესე ამისთჳს, რადთა ხილვითა მით მცირედითა მიგვზიდვიდეს მისა (რამეთუ სრულიად უხილავი უსასოებისა
25 მომატყუებელ არს და სრულიად არა მისლვისა მისისა) და კუალად მიუწთომელობისა მისთჳს მისისა გვკვრდეს იგი.

17. და რაჟამს გვკვრდეს, უმეტესად გუსუროდის: ხოლო რაჟამს გუსუროდის რაჲ მისა, წმიდა ვიქმნებო-
30 დით მის მიერ, და რაჟამს წმიდა ვიქმნებოდით, მაშინ ღმრთივშუენიერად გამოვჩნდეთ; ხოლო რაჟამს ესე-ვითარნი ვიქმნეთ, მაშინ ვითარცა თჳსთა გუეტყოდის (და ვიკადრო⁷ თქუმად, ვითარმედ): ღმერთი ღმერთთა თანა შეიერთებოდის და იცნობებოდის და

16 მისა| მისსა *Hh* 21 ელვისა| ელვისაჲ *A* 23-24 მიგვზიდვიდეს| მიგვზიდნეს *B* 24 მისა| მისსა *ADh* 25 მომატყუებელ| მომატყუებელი *H* მისისა| მისსა *AD*, მისა *BCH* 26 მიუწთომელობისა| მიუწდომელობისა *CFE* 29 მისა| მისსა *ABDEHh* 31 გამოვჩნდეთ| გამოვჩნდეთ *F*

3) οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως *Gr.* (625 C 10-11): არა თუ მსგავსებისაგან ბუნებისა მისისა (non pas de la ressemblance de sa nature) *Iber.*

4) ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ *Gr.* (625 C 11): არამედ საქმეთაგან, რომელნი არიან გარემო მისა (mais des affaires qui sont autour de lui) *Iber.*

5) εἰκόνων *Gr.* (625 C 12): *add.* და სახეთაგან (et des images) *Iber.*

6) τὸ ἔννεμον *Gr.* (628 A 1): გონებასა (*l'esprit*) *Iber.*

7) τὸ νεανικόν (628 A 8) *om. Iber.*

არამედ მის გარემოთაგან, სხუად სხვსაგან ოცნებისა შემოკრებულისა ერთად რადმე ქვეშარიტებისა
15 ძეგლებად პირველ პყრობისა ივლტინ და პირველ ცნობისა განივლტინ.

16. ესოდენ განაბრწყინვებნ ჩუენსა სამთავროსა და მასცა განწმედილსა, რაოდენ ხილვაჲ ელვისა მსწრაფლ დაუდგრომელისაჲ. ჩემდა საგონის, რადთა მისაწდომე-
20 ლობით მიგვზიდნეს მისსა (რამეთუ სრულიად მიუწდომელი, უსასო და კელთუგდებელ), ხოლო მიუწდომელობითა იკვრვებოდის.

17. და დაკვრვებული უფროჲს ისურვებოდის; ხოლო აღსურვებული განგუწმედდეს; და განგუწმიდნეს რაჲ,
25 ღმრთისსახე მყვენეს, ხოლო ესევითარად ქმნულთა, ვითარცა აწვე თჳსთა გუეზრახოს (იკადრებს რასმე კაბუკებრივსა სიტყუაჲ): ღმერთი ღმერთთა შეერთე-

13 მის| მისს *EH* ოცნებისა| უცნებისა *F* 14 ქვეშარიტებისა| ქვეშარიტების *B* 17 განაბრწყინვებნ| განაბრწყინვებნ *C*, განაბრწყინვებნ *EFG* ჩუენსა| ჩუენს *CE*, ჩუენს *H* 19-20 მისაწდომელობით| მისაწდომელობით *BC* 20-21 მიუწდომელი| მიუწდომელი *BG* 25 ქმნულთა| ქმნილთა *H*

35 ესრეთცა ნუჟკუე რამზომ-იგი აწვე იცნის მან მცნობელნი იგი.

18. მიუწთომელ არს უკუე ღმერთი და ძნიად საცნობელ და ესე ოდენ " არს მისი საცნაურ მიუწთომელობა, დაღაცათუ ვინმე ჰგონებდეს, ვითარმედ
40 ვინამთვან მარტივ არს ბუნებაი მისი, ამისთვის ანუ ყოლადვე მიუწთომელ არს, ანუ სრულიად მისაწთომელ.

19. რაშეთუ გამოვიძიოთ-ღა, თუ რა არს, რომელ მარტივ არს ბუნებაი მისი, რამეთუ არა თუ სიმარტივე ბუნება არს მისდა, ვითარცა-იგი არცა თუ შეზავებულთა შეზავებულებაი ოდენ არს ბუნებაი";
45

4. 20. ხოლო ვინამთვან ორკერძო გულისკმა-იყოფების მიუწთომელობაი — დასაბამითა და დასასრულითა (რამეთუ რომელი-იგი ამათსა გარეგან არს და არა ამათსა შინა, იგი არს მიუწთომელ), რაჟამს-იგი
5 ზემოსა მისსა მას სიმაღლესა მიხედნის გონებამან,

35 ესრეთცა (ⲁⲓⲟⲩⲛⲟⲩ) ესრეთ ცან *BD* ნუჟკუე ნუჟკუე *BCEF* რამზომ-იგი (ⲛⲟⲩⲁ) რაჟამს *F* 37 მიუწთომელ მიუწთომელ *ACHb* უკუე უკუე *BCEF* 38-39 მიუწთომელობაი მიუწთომელობაი *CEF* 40 მარტივი მარტივი *CEF* 41 მიუწთომელ მიუწთომელ *CHF* 41-42 მისაწთომელ მისაწთომელ *CEF* 45 მისდა მისა *H* თუ *om. F* 46 შეზავებულებაი შეზავებულებაი *C* 46 ბუნებაი ბუნება *CE*

Or. 45, 4

2 მიუწთომელობაი მიუწთომელობაი *CEF* 3 რომელი-იგი რომელ *C* ამათსა მათსა *FH* 4 მიუწთომელ მიუწთომელ *CEF* 5 მიხედნის მიხედნის *B*

8) ⲡⲁⲃⲏⲩ, (628 A 12) *om. Iber.*

9) ⲥⲁⲃⲏⲛⲟⲩ *Gr.* (628 B 2): *add.* არს ბუნებაი (*est la nature*) *Iber.*

ბოდის და იცნობებოდის, ნუჟკუე და ესოდენ, რაოდენ აწვე იცნის მცნობელნი.

30 18. | მიუწთომელ უკუე ღმერთი და ძნიად სახილველ და ყოვლად ესოდენ მისაწთომელ მისსა მიუწთომელობაი, დაღათუ ვინმე ჰგონებდეს მარტივბუნების მყოფობისათვის ანუ ყოვლად მიუწთომელ ყოფასა, ანუ სრულიად მისაწთომელობასა.

35 19. რამეთუ, გამოვიძიოთ-ღა, რა არს, რომელ მარტივბუნებისა არს? რამეთუ არა ესე ბუნება მისსა სიმარტივე, ვითარ-იგი ვერცა შეზავებულთაი შეზავებულყოფაი ოდენ.

4. 20. ხოლო ორად იხილვების მიუწთომელობაი — დასაბამითა და დასასრულითა (რამეთუ ზემთ ამათსაი და არა ამათ შინაი მიუწთომელ), რაჟამს ზენად სიღრმედ მიიხილოს გონებამან, არა აქუს, სადა

29 აწვე იცნის იცნის აწვე *E* 31 ესოდენ ესოდენ *BCEFGH* მისაწთომელ მისაწთომელ *EH* 31-32 მიუწთომელობაი მიუწთომელობაი *BC* 33 მყოფობისათვის მყოფელობისათვის *AC* (-ელ- *eras. F*) მიუწთომელ მიუწთომელ *BG* 34 მისაწთომელობასა მისაწთომელობასა *BEGH*, მისაწთომელ ყოფასა *AC* 35-36 მარტივბუნებისა მარტივბუნებისა *AC*

Or. 45, 4

1 იხილვების იხედვების *BFG* 2 ზემთ ზესთ *BEGH* 3 მიუწთომელ მიუწთომელ *EH*

ვერ პოვის ადგილი¹, თუმცა სადმე დადგა, ანუ ხედვანი იგი საღმრთონი ვითარცა დაასრულნა.

21. და ესრეთ ამის ადგილისა მიუწთომელობასა² დაუსაბამოება სახელ-სდვა. ხოლო კუალად³, რაჟამს ქუმოსა ამას სიღრმესა მოხედნის და ეგრეთვე ვერ-სადა პოვის ადგილი დადგომისა, ამას მიუწთომელობასა⁴ უკუდავება და უხრწნელება სახელ-სდვა⁵. ხოლო რაჟამს ორივე⁶ შემოკრიბოს, მაშინ საუკუნო სახელ-ედების⁷, რამეთუ საუკუნოდ არცა ჟამი არს, არცა ნაწილი ჟამისა, 15

22. რამეთუ არცა თუ აღირაცხვის; არამედ ვითარცა-იგი ჩუენდა წელიწადი აღრაცხილ არს მოქცევითა მით მზისადათა, ეგრეთვე უკუდავთა მათთვის არს საუკუნოდ, რომელი-იგი არსებასა მათსა თანა განგრძელდების და ჰგეის დაუსრულებელად⁸. 20

6 პოვის| პოის A | სადმე| სადა BDFb | 8 ამის ადგილისა| ამას ადგილსა C | მიუწთომელობასა| მიუწთომელობასა CFF | 9 კუალად| om. F | 10 ამას| მას EFb | მოხედნის| მიხედნის A | 11 პოვის| პოის A | 11-12 მიუწთომელობასა| მიუწთომელობასა CFF | 12 უკუდავება| უკუდავება Fb | უხრწნელება| უხრწნელება F | სახელ-სდვა| სახელ-ედვა F | 13 შემოკრიბოს| შემოიკრიბოს F | საუკუნო| საუკუნოდ AC | 14 საუკუნოდ| საუკუნოდ BD | 16 თუ| om. F | 16-17 ვითარცა-იგი| ვითარცა BCDb | 19 მათსა| მას B

Or. 45, 4

1) ἔχειν Gr. (628 B 11): *add.* ადგილი (le lieu) Iber.

2) καὶ ἀνεύρεται (628 B 12-13) *om.* Iber.

3) ἄλλαν Gr. (628 B 13): *add.* კუალად (de nouveau) Iber.

4) τὰ βῆθη Gr. (628 B 14): ამას სიღრმესა მოხედნის და ეგრეთვე ვერსადა პოვის ადგილი დადგომისა, ამას მიუწთომელობასა (regarder cette profondeur et ne trouvera nulle part l'endroit pour s'arrêter dans cette inaccessibilité) Iber.

5) ἀσάλευρον Gr. (628 B 14): *add.* სახელ-სდვა (appelait) Iber.

6) τὸ πᾶν Gr. (628 C 1): ორივე (tous les deux) Iber.

7) ἀνάσσειν Gr. (628 C 1): *add.* სახელ-ედების (s'appelle) Iber.

8) οἷόν τι γήσασθαι ἀσύγαν καὶ ἀμώτῳ Gr. (628 C 5): და ჰგეის დაუსრულებელად (et demeure infimment) Iber.

5 დადგეს და ვითარ შევიდეს ღმრთისა თვსთა ოცნებათა.

21. აქა მიუწდომელობასა და წიაღუვლელობასა დაუსაბამოება უწოდა, ხოლო რაჟამს ქუენად და შემდგომად. — უკუდავება და უხრწნელება, ხოლო რაჟამს 10 ყოველი შემოკრიბოს, — საუკუნოდ, რამეთუ საუკუნე არცა ჟამ არს, არცა ნაწილ რამე ჟამისა;

22. რამეთუ არცა აღსარაცხველ; არამედ ვითარ ჩუენდა ჟამი მზის მოქცევითა განსაზომელ. ესევე სამარადისოთათვის საუკუნოდ, არსთა თანა განგრძელდებულ, 15 ვითარცა წელიწადის მოძრაობად და შესრულებად.

10 საუკუნოდ| საუკუნე EH | 14 არსთა (οἷόν τι γήσασθαι)| არს C | 15 ვითარცა| ვითარ C | მოძრაობად| მოძრაობად FH

23. ესე კმა იყავნ ჩემ მიერ აწ ღმრთისათვს თქუმულად, რამეთუ არცა თუ არს ჟამი ამათსა უმეტესისა თქუმად⁹. რამეთუ არა ღმრთისმეტყუელებად არს წინამდებარე ესე ჩუენი, არამედ განგებულებად.

25 24. ხოლო ღმერთი რაჟამს ვთქუა, ვიტყვ მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა. არცა უზეშთაეს ამათსა განუფინების ღმრთეებად, რადთა არა სიმრავლმ ღმერთთად შემოვილოთ; არცა უშინაგანეს ამათსა შეიწოდების, რადთა არა ნაკლულეგანებად მივაჩემოთ ღმრთეებასა და დავისაჯნეთ, ანუ ერთობისათვს ჰურია ვიქმნნეთ, ანუ სიმრავლისათვს — წარმართ¹⁰. რამეთუ ბოროტი იგი ორკერძოვე ერთ არს. დაღაცათუ წინააღმდეგომ არიან ურთიერთას.

25. ესრეთ უკუე არს წმიდად იგი წმიდათად, რომელსა სერაბინნი დაეფარვიან და აღიღებენ¹¹ სამითა სიწმიდითა. რომელი შეკრბების ერთად ღმრთეებად და უფლებად, რომელიცა სხუამანცა ვინმე უწინარეს ჩუენსა გამოთქუა კეთილად¹² და შუენიერად და მაღლად.

21 ესე] *add.* აწ H აწ] *om.* H 21-22 თქუმულად] თქუმული BDb 23 ღმრთისმეტყუელებად] ღმრთისმეტყუელებისად C 26 არცა] *add.* თუ CE 27 სიმრავლმ] სიმრავლე BCDEFb ღმერთთად] ღმერთთა A 33 ურთიერთას] ურთიერთარს ACDEFH 34 უკუე] უკუმ B 36 ერთად] ერთ CEFb 37 რომელიცა] რომელი EF ვინმე] *om.* BCD

9) αἰσθό Gr. (628 C 7): *add.* თქუმად (pour dire) Iber.
10) ἑτεροδοξία Gr. (628 C 14): (ვიქმნნეთ...) წარმართ ([scrons] ... païens) Iber.
11) Is. 6, 2 sqq.
12) παρρησιάζομαι Gr. (629 A 2): გამოთქუა კეთილად (expliqua bien) Iber.

23. ესენი ჩემდა ღმრთისათვს ფილოსოფოსობა აწ, რამეთუ არცა ჟამ ზეშთ ამათსა, ვინაფთგან არა ღმრთისმეტყუელება წინამდებარე ჩუენდა, არამედ განგებულება.

20 24. ხოლო ღმერთი რაჟამს ვთქუა, ვიტყვ მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა. არცა ზეშთ ამათსა განფვილ ღმრთეებად, რადთა არა სიმრავლე ღმერთთად შემოვიკვანოთ; არცა უშინაგანეს ამათსა შესაზღვრებულ, რადთა არა სიგლახაკითა ღმრთეებისადთა დავისაჯნეთ. ანუ ერთმთავრობისათვს ვჰურიანობდეთ, ანუ უშურველობისათვს ვველენობდეთ. რამეთუ ბოროტი ორთავე შინა მსგავს, დაღათუ წინააღმდეგომთა შორის იპოების.

25. | ესრეთ სადმე უკუე წმიდანი წმიდათანი, რომელნი სერაფიმთაღცა დაიფარვიან და იღიღებინ¹, სამითა სიწმიდითა რამ ერთად უფლებად და ღმრთეებად შემოჰკრებდენ, რომელი სხვსა ვისგანმეცა პირველ ჩუენსა იფილოსოფოსა შუენიერად და მაღლად.

17 ზემთ] ზესთ EH 18 ღმრთისმეტყუელება წინამდებარე ჩუენდა] წინამდებარე ჩუენდა ღმრთისმეტყუელება C 21 ზეშთ] ზესთ BEH განფვილ (χρισότης) განუფინების C 26 ვველენობდეთ (ἐλλειψισμός) ვწარმართობდეთ BEFGH 28 იპოების (ἐπισημάνω) იყოფების AC 31 ერთად უფლებად] ერთუფლებად AC (-ად- *add.* F)

Or. 45, 4
1) Is. 6, 2 sqq.

5. 26. ვინაითგან უკუე არა კმა-ეყოფვოდა სახიერე-
ბასა მისსა ესე, რადთამცა თვსითა ოდენ ხედვითა იყო-
ფებოდა. არამედ ჯერ-იყო განვრცელებად და განფენად
კეთილთა მისთამ, რადთამცა მრავალ იყვნეს ქველის-
5 მოქმედებანი მისნი (რამეთუ ესე საქმე დიდისა მის
სიტკბოებისა მისისა და სახიერებისად იყო¹);

27. ამისთვის პირველად მოიგონნა ანგელოზთა იგი
ძალნი ზეცისანი; და მოგონებამ | მისი საქმე იყო 19v
სიტყვთა აღსრულებული და სულითა სრულქმნული.
10 და ესრეთ დაებადნეს ბრწყინვალეებანი მეორენი, მსა-
ხურნი პირველისა მის ბრწყინვალეებისანი; გინა თუ
სულ გონიერ, გინა თუ ცეცხლ, ვითარცა უნივთოდ და
უგორცოდ, ანუ თუ სხუად რამდემ ბუნებად, მახლობელი
თქუმულთა ამათ, ვთქუათ ბუნებად მათი².

15 28. მნებავს უკუე თქუმად, ვითარმედ აღუძრველ
იყვნეს ყოვლადვე ბოროტისა მიმართ და კეთილისა
მიმართ ოდენ აქუნდა აღძრვად, ვითარცა გარემო
ღმრთისა მყოფთა და პირველითა ბრწყინვალეებითა

Or. 45, 5

1 უკუე| უკუე¹ B კმა-ეყოფვოდა| კმა-ეყოფოდა F 2 რადთამცა|
რ-ა F 3 განფენად| განფენა F 4 მრავალ| მრავალნი
C იყვნეს| იყუნეს AE 5 საქმე| საქმე C, საქმენი D დიდი-
სა| დიდისა H 6 მისისა| om. BC სახიერებისად| add. მისისა
BCDb 7 ანგელოზთა| ანგელოზთა E 9 სიტყვთა| სიტყვთ
C და სულითა სრულქმნული| om. CDb 12 უნივთოდ| უნივთოდ
ADb 13 უგორცოდ| უგორცო b 15 უკუე| უკუე B

Or. 45, 5

1) τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἕνεκα τῆς ἀγαθότητος Gr. (629 A 10): რამეთუ ესე საქმე
დიდისა მის სიტკბოებისა მისისა და სახიერებისად იყო (car cette
affaire était de sa grande douceur et de sa bonte) Iber.
2) τῆς αὐτῆς φύσεως Gr. (629 B 3-4): ვთქუათ ბუნებად მათი (Parlons
de leur nature) Iber.

5. 26. ხოლო ვინაითგან არა კმა სახიერებისა მისისა
თვსითა ოდენ ხედვითა მოძრაობად, არამედ უკმდა
განფენად და გზა-ყოფად კეთილისად, რადთა უმრავ-
ლესნი იყვნენ ქველყოფილ (რამეთუ ესე სახიერების
5 მწუერვალობისად იყო).

27. პირველად უკუე მოიგონნა ანგელოზებრნი ძალნი
და ზეცისანი; და მოგონებამ საქმე იყო სიტყვთ აღს-
რულებულ და სულით სრულქმნულ. და ესრეთ დაე-
ბადნეს ბრწყინვალეებანი მეორენი, მსახურნი
10 პირველისა ბრწყინვალეებისანი; გინა თუ საცნაურ
სულად ანუ ცეცხლ, რეცა უნივთოდ და უხორცოდ, გინა
სხუა რამე ბუნება, უმახლობელეს აწ თქუმულთასა,
საგონებელ იყვნედ იგინი.

28. მნებავს სადმე თქუმად, ვითარმედ აღუძრველ
15 ბოროტისა მიმართ და მხოლოდ კეთილმოძრაობის
მქონებელ, ვითარცა ღმრთის გარემოთა და პირველ-

Or. 45, 5

2 მოძრაობად| მოძრაობად EH 3 განფენად| განფენად E 4
ქველყოფილ| ქველყოფილნი AC 5 მწუერვალობისად| მწუერ-
ვალებისად E 8 სულით| სულითა B, სულით F 11 ცეცხლ|
ც-ცხლ ACF, ცეცხლებ E 12 თქუმულთასა| თქმულთასა
EH 13 იგინი| იგი EFH 14 ვითარმედ| ვითარ E

მის მიერ განბრწყინვებულთა¹ (რამეთუ აქა ესე
20 მეორე ბრწყინვალეობა არს):

29. ხოლო დამარწმუნებს მე არა თქუმად, არცა შერაცხ-
ვად მათთვის სრულიად აღუძრველ ბოროტისა
მიმართ¹. არამედ ძნიად აღსაძრველ, რომელი-იგი
იყო ბრწყინვალეობისა მისთვის მთიებ, რომელი ამპარ-
25 ტავანებისათვის მისისა ბნელ იქმნა და სხუანი იგი
მიმდგომნი მისნი განდგომილნი ძალნი, მომპოვნე-
ბელნი ბოროტისანი სივლტოლითა კეთილისადათა და
ჩუენდა ბოროტისა² მომატყუებელნი.

6. 30. ესრეთ უკუე დაეზადა მის მიერ საცნაური იგი
და უხილავი¹ სოფელი, ვითარცა-ესე მე წარმოვთქუ
მცირითა სიტყვთა დიდთა მათთვის საქმეთა, ვინამთ- 20r
გან უკუე პირველი იგი საქმე² ესრეთ განემზადა მის
3 მიერ. მერმე მოიგონა მეორე სოფელი ნივთიერი და
ხილული. რომელი-ესე არს ცისა და ქუეყანისა და

19 მის მიერ მისითა C 21-22 შერაცხვად შეურაცხად C 24-
25 ამპარტავანებისათვის ამპარტავანებისათვის b 28 ბოროტისა
ბოროტის D, om. CF

Or. 45, 6

1 უკუე უკუე B 2 წარმოვთქუ წარმოვთქუ ADEFHb 4
იგი om. b 6 რომელი-ესე რომელი-ესე CDEF ქუეყანისა
ქუეყანისა ABCDb

3) ἄν ἁγῶνα ἐκ θεῶν Gr. (629 B 6): პირველითა ბრწყინვალეობითა მის
მიერ (განბრწყინვებულთა) (est [illuminé] des premiers éclats par lui)
Iber.

4) κατ' ἐναντίας Gr. (629 B 8): add. ბოროტისა მიმართ (envers le mé-
chant) Iber.

5) ἄγῶν Gr. (629 B 13): add. ბოროტისა (du méchant) Iber.

Or. 45, 6

1) ἄ σιδηρός Gr. (629 C. 1): add. და უხილავი (et invisible) Iber.

2) καλῶν (629 C 4) om. Iber.

თათვის ღმრთის გამობრწყინვებათა (რამეთუ აქამ
მეორეა გამობრწყინვება):

29. ხოლო დამარწმუნებს მე არა შეუძრველ. არამედ
20 ძნიად აღსაძრველ გონებადცა ამათდა და თქუმად.
რომელი-იგი ბრწყინვალეობისათვის მთიები აღსუავები-
სათვის ბნელ იქმნა-ცა და იწოდა-ცა მის ქუეშეები-
თურთ განდგომილებ ძალებით. ბოროტისშემქმნელნი
კეთილის ლტოლვითა და ჩუენდა მომატყუებელნი.

6. 30. ესრეთ უკუე და ამისთვის დაიზადა მისგან საც-
ნაური სოფელი, ვითარ ამათთვის იფილოსოფოსა ჩემ
მცირით სიტყვთ დიდთ აღმწონელისაგან. ხოლო
ვინამთგან პირველთა მისთა კეთილობა აქუნდა,
5 მეორე მოიგონა სოფელი, ნივთიერი და ხილული. ესე

17-18 რამეთუ აქამ მეორეა გამობრწყინვება om. F

შორის მათსა ნივთთა მათ¹ აგებულებად და შეზავებად, რომელი-იგი საქებელ არს თითოეულისა მის კეთილად დაბადებისათჳს.

- 10 31.* ხოლო უსაქებელეს არს ყოველთაგან შეზავებისათჳს და შეერთებისა, რამეთუ სხუად სხჳსა მიმართ არს კეთილ და ყოველივე ყოვლისა მიმართ. აღსრულებად ერთისა მის სოფლისა, რადთა აჩუენოს. ვითარმედ შემძლებელ არს დაბადებად ყოვლისავე
15 ბუნებისა — არა თუ მახლობელსა ოდენ მისსა. არამედ ფრიად შორიელსაცა და უცხოსა ყოვლითურთ.

32. რამეთუ მახლობელ ღმრთისა არიან საცნაურნი იგი ძალნი გონიერნი¹ და გონებითა ოდენ მოსაგონელნი: ხოლო არა ხილულნი და უცხო მისა არიან², რომელი-
20 ნიცა-იგი ხილულ არიან კორციელად³ და კჳლად უშორეს⁴ მათსა სრულიად უსულონი იგი და უძრავნი**.

7 ნივთთა] ნივთთა *ABDE* 8 რომელი-იგი] რომელი-იგი *BFEb* 9 დაბადებისათჳს] დაბადებულისა *E* 10 * *A partir d'ici manquent deux pages de texte dans le cod. F.* 14 დაბადებად] დაბადებად *b* 16 უცხოთა] უცხოთა *F* 18 გონებითა] გონებით *H* მოსაგონელნი] მოსაგონებელნი *CF* 19 ხოლო] *add.* და *F* არა] არა *ABCDHb* მისა] მისსა *BDFb* 21 მათსა (*ταύται*)] მისსა *F* იგი] *om. F*

3) *ἐν μέσῳ Gr. (629 C 6): add. ნივთთა მათ (des choses) Iber.*

4) *φύσις Gr. (629 C 13): add. გონიერნი ([natures] intelligibles) Iber.*

5) *ξέναι δὲ παρούσας Gr. (629 C 14): ხოლო არა ხილულნი და უცხო მისა არიან (mais ne sont pas visibles et étrangères à lui) Iber.*

6) *ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ Gr. (629 C 15): რომელი-ნიცა-იგი ხილულ არიან კორციელად (qui sont visibles corporellement) Iber.*

7) *αὐταῖς (629 C 15) om. Iber.*

იგი არს, ცისა და ქუეყანისა და შორის მათსა ნივთთა¹ შემოკრებულებად და შეზავებულებად, | საქებელ 192v
სადმე თითოეულისა კეთილქმნულებისათჳს.

31. უღირსსაქებელეს ვიდრემე ყოველთაგან კეთილ-
10 შენაწევრებისა და ერთგობისათჳს, სხუად სხჳსა რადსმე მიმართ სიკეთის მქონებელ და ყოველნი ყოველთა მიმართ. აღსავსებად ერთისა სოფლისა; რადთა აჩუენოს არა ხოლო თჳსსა მისსა ბუნებასა, არამედ ყოვლად უცხოთაცა დაბადებად შემძლებელ-
15 ყოვად;

32. რამეთუ თჳს ღმრთეებისა საცნაურნი ბუნებანი და გონებით ოდენ მოსაგონელნი. ხოლო ყოვლად ყოვლითა უცხო, რაოდენნი გრძნობის ქუეშე. მერმე თჳთ ამათსაცა უშორეს. რაოდენნი ყოვლად უსულო და
20 უძრავ.**

Or. 45, 6

10 სხჳსა] სხჳს *EFGH* (-*a-eras. F*) 13 მისსა] მისს¹ *H* 17 მოსაგონელნი] მოსაგონებელნი *C*

Or. 45, 6

1) *καὶ τὰς ἐν μέσῳ Gr. (629 C 6): add. ნივთთა (des objets) Iber.*

7. 33.*** გონებად უკუე და ხილვად¹, ესრეთ ურთიერთას განყოფილნი, თვსთა საზღვართა შინა დგეს და დამბადებელისა მის სიტყვსა დიდებულებად თავთა შორის მათთა აქუნდა, მდუმრიად მაქებელნი² დამბადებელისანი და კმამალანი ქადაგნი.

34. ხოლო არლა კმნილ იყო შეზავებად ერთად ორთაგანვე და არცა შერევნად შეუმზადებელთა³ და წინააღმდგომთაჲ, რომელ არს სასწაული სიბრძნისა უზეშთაესისაჲ და სიმდიდრე ბუნებათა დაბადებისაჲ, რამეთუ არლა საცნაურ იყო ჯერეთ ყოველივე იგი სიმდიდრე სახიერებისა მისისაჲ.

35. ამისთვის უკუე ენება ამისი გამოჩინებად დამბადებელსა⁴ მას [სიტყუასა] და ცხოველი ერთი ორთაგანვე ბუნებათა, უხილავისა ვიტყვ და ხილულისა. დაჰბადა

Or. 45, 7

1 უკუე| უკუე BCH 4 მათთა| თვსთა H 6 არლა| არლარა F კმნილ| კმნილ C ერთად| ერთი F 7 შერევნად| შერევნა F შეუმზადებელთა| შეურევნელთა F, შეუმზადებელთა H 8 წინააღმდგომთაჲ| წინააღმდგომთა F 8-9 სიბრძნისა უზეშთაესისაჲ| სიბრძნისაჲ უზეშთაესისა BI, უზეშთაესისა სიბრძნისაჲ H 12 უკუე| უკუე BC ამისი| მისი F 12-13 დამბადებელსა მას [სიტყუასა] (6 πειραται ... Αόρις)| დამბადებელსა მას სიტყვსა AH, დამბადებელსა ამას სიტყვსასა BCDFh 13 მას| ამას BCDFh 14 უხილავისა| უხილავსა FCHh ხილულისა| ხილულსა FCH

Or. 45, 7

*** Νους μὲν οὖν ἴδη, καὶ ἀσχητοῦς ... οὐκ ἔχουσαν ἰδέσθαι Gr. (Or. 45, 7-9 [629 D 5-636 A 15]) = გონებად უკუე და ხილვად ... ესე, რომელთაგან გონებად აქუნდეს, უმაღლესად შეურავებებს Iber. (Or. 45, 7, 33, 1. 1-9, 52, 1. 58), cfr Or. 38, 11-13 (321-325) = Iber. (Or. 38, 11, 44-13, 63).

1) ἀσχητοῦς Gr. (629 D 5): ხილვად (la vision) Iber.

2) ἀσχη Gr. (632 A 4): add. შეუმზადებელთა (de ceux qui ne sont pas prêts) Iber.

3) τὰς φύσεις Gr. (632 A 5): add. დაბადებისა (la creation) Iber.

4) ὁ πειρατής Gr. (632 A 7): დამბადებელსა (au createur) Iber.

7. 33.*** გონებად უკუე ეგერა და გრძნობად, ესრეთ ურთიერთას განყოფილნი. თვსთა საზღვართა შინაგან დგეს და დამბადებელისა სიტყვსა დიდებულებად თავთა შორის მოაქუნდა, დუმილით მაქებელნი დიდ-
5 მოქმედებისანი და ბრწყინვალენი ქადაგნი¹.

34. ხოლო არლა იყო შეზავებად ორთაგანვე, არცა შერევნად რამე წინააღმდგომთაჲ, საცნაურება უმეტესისა სიბრძნისა და ბუნებათა მრავალსრულეებისა, რამეთუ არცალა ცნობილ ყოველი სიმდიდრე სახიერებისაჲ.

35. ამისი გამოჩინებად ინება კელოვანმან სიტყუამან და ცხოველი ერთი ორთაგან, უხილავისა ვიტყვ და

Or. 45, 7

2 ურთიერთას| ურთიერთარს FG 2-3 შინაგან დგეს| შინა დადგეს C 3 სიტყვსა| სიტყვს AC 4 თავთა| თავსა H 7 რამე წინააღმდგომთაჲ| წინააღმდგომთა რამე G

Or. 45, 7

*** Νους μὲν οὖν ἴδη, καὶ ἀσχητοῦς ... οὐκ ἔχουσαν ἰδέσθαι Gr. (Or. 45, 7-9 [629 D 5-636 A 15]) = გონებად უკუე ეგერა და გრძნობად ... ესე გონების მქონებელთათვის უმაღლეს Iber. (Or. 45, 7, 33, 1. 1-9, 52, 1. 51), cfr Or. 38, 11-13 (321-325) = Iber. (Or. 38, 11, 44-13, 63).

1) διαφάνεια Gr. (632 A 3): ბრწყინვალენი (les brillants) Iber.

15 კაცი და კორცნი მისნი მოიხუნა ნივთისა მისგან პირველვე დაბადებულისა.

36. ხოლო ცხორებაჲ¹ თავადმან შთაჰბერა (რომელსაცა სულად გონიერად, უხილავად² და ბატად ღმრთისა უწყესს სიტყუად)³. და ვითარცა მეორე სოფელი, დიდი მცირესა შინა; ესრეთ დაამტკიცა იგი ქუეყანასა ზედა სხუად ანგელოზი, თაყუანისმცემელი ღმრთისაჲ⁴, შეზავებული. მხედველი ხილულთა მათ დაბადებულთაჲ, თანამზრახვალი უხილავთაჲ, მეუფე მყოფთა ქუეყანისათაჲ. უფლებული ზეცით, ქუეყანისაჲ და ზეცისაჲ, ჟამიერი და უკუდავი, ხილული და უხილავი, შორის სიდიდესა და სიმცირესა, იგივე სულ და კორც — სულ მადლისათჳს და კორც ამპარტავანებისათჳს;

37. ერთი იგი, რაჲთა ეგოს და ადიდებდეს შემოქმედსა⁵ და მეორესა მას, რაჲთა ეცნებოდის და ეცნოს რაჲ. მოეკსენოს და განისწავლოს პატივცემული დიდებითა, ცხოველი, აჲ განგებული და სხუად მიცვალებადი, და აღსასრული საიდუმლოჲსაჲ მის ესე იყო, რაჲთა სამარადისოჲთა ღმრთისა მიმართ ხედვითა⁶ ღმერთ იქმნას; რამეთუ ამას მიმიყვანებს მე

17 თავადმან (παρ' εαυτου) | თვთ თავადმა F შთაჰბერა | შთაბერა F 22 ხილულთა | ხილულთაჲ A 22-23 დაბადებულთაჲ | დაბადებულთა F 23 თანამზრახვალი | თანამზრახველი F უხილავთაჲ | უხილავთა F მეუფე | მეუფე H 24 ქუეყანისათაჲ | ქუეყანისათა F ქუეყანისაჲ | ქუეყანისა F 32 საიდუმლოჲსაჲ | საიდუმლოჲსა H

5) πατήρ Gr. (632 A 11): ცხორებაჲ (vie [= ჯაჲყ]) Iber., cfr PG 36, col. 631, n. 90.

6) ψαχῆς καὶ Gr. (632 A 12): add. უხილავად (invisiblement) Iber.

7) Gen. 1, 27; 2, 7.

8) παρισσυστήρ Gr. (632 A 14): add. ღმრთისაჲ (de Dieu) Iber.

9) εὐεργέτης Gr. (632 B 6): შემოქმედსა (au créateur) Iber.

10) τῆ παρὰ θεοῦ ἑσῆται Gr. (632 B 10): (რაჲთა) სამარადისოჲთა ღმრთისა მიმართ ხედვითა ([car] de regard éternel vers Dieu) Iber.

ხილულისა ბუნებისა, დაჰბადა კაცი და ნივთისაგან ეგერა პირველდაბადებულისა მიიხუნა კორცნი.

36. ხოლო ცხორებაჲ¹ თავით თჳსით შთადევა (რომელი საცნაურად სულად და ბატად ღმრთისა უწყის სიტყუამან²), ვითარცა სოფელი რაჲმე მეორე და სხუად³, მცირესა შინა დიდი. დაადგინა ქუეყანასა ზედა სხუად ანგელოზი, თაყუანისმცემელი, შეერთებული, მხედველი ხილულისა აგებულებისაჲ, მესაიდუმლოე ცნობადისაჲ. მეფე ქუეყანის ზედათაჲ, ფლობილი ზენადთ, ქუეყანისა და ზეცისაჲ, წუთ ჟამი და უკუდავი, ხილვადი და ცნობადი, შორის სიდიდისა და სიმდაბლისა, იგივე სულ და კორც: სულ | მადლისათჳს, კორც — ამპარტავანებისათჳს.

37. იგი უკუე, რაჲთა ეგოს და ადიდებდეს ქველის-მოქმედსა, ხოლო ამას, რაჲთა ეცნებოდის და ეცნოს რაჲ. მოეკსენებოდის და განისწავლებოდის სიდიდითა პატივცემულსა. ცხოველი, აჲ განგებადი და სხუად მიცვალებადი და აღსასრულ საიდუმლოჲსა ღმრთის მიხედვითა განღმრთობაჲ; რამეთუ ამის მიმართ

13 კორცნი | კორც (τὸ ἄνμα) A 17 შინა | შორის A 18 შეერთებული | შეზავებული BEFGH 18-19 მხედველი | მხილველი C 27 სიდიდითა | სიდიდით' BCEFG 30 განღმრთობაჲ | განღმრთობაჲ EH

2) πατήρ Gr. (632 A 11): ცხორებაჲ (ჯაჲყ) Iber.; cfr PG 36, col. 631, n. 90.

3) Gen. 1, 27; 2, 7.

4) ἄλλοθεν ἕτερον Gr. (632 A 13): add. და სხუად (et l'autre) Iber.

35 მცირე იგი აქამ ნათელი ჭეშმარიტებისად ბრწყინვალე-
ბასა მას ღმრთისასა ხილვად და თავს-დებად ღირსად
მისა. რომელმან-იგი შეაერთა და დაჰკსნეს და
კუალად შეაერთოს უმაღლესად.

8. 38. ესე დაადგინა სამოთხესა შინა¹, რადცა-იგი იყო
მაშინ სამოთხე იგი. და თვთმფლობელობითა პატივ-
სცა. რადთა იყოს კეთილი იგი არა უნაკლულევანეს
მიმღებელისა მის კეთილთაჲსა, ვიდრეღა მიმცემე-
5 ლისა მის თესლთა კეთილისათა. და ყო იგი² მუშაკ
ნერგთა მათ უკუდავთა.

39. რომელ არიან. ვითარცა ვჰგონებ. გულისსიტყუანი
საღმრთონი. მარტივნიცა და სრულნი. შიშუელი სიწი-
ფობითა და ცხორებითა მით უშრომელითა თვნიერ
10 საფარველისა და სამოსლისა. რამეთუ ესრეთ ჯერ-
იყო ყოფად პირველისა მის კაცისად³.

40. და მისცა მას შჯული, რომელი იყო ნივთ
თვთმფლობელობისა მის და შჯული იგი იყო მცნებაჲ.

35 მცირე იგი მცირე BCDFHb აქამ აქამ A, om. F 37 მისა მისა
AFHb დაჰკსნეს დაჰკსნას H 38 უმაღლესად (ἀφ' ὑψιστου)
უვალრესად H

Or. 45, 8

1 ესე] *add.* აქამ F რადცა-იგი რადცა H 2 სამოთხე] სამოთხე
BFHb იგი] *om.* F 3 არა] არა A 4 კეთილთაჲსა] კეთილთა-
სა F 4-5 მიმცემელისა] მომცემელისა CH 5 თესლთა] *add.*
მათ F კეთილისათა] კეთილთაჲსა C 7 ვითარცა] ვითარ
F 12 შჯული] სჯული F, რჩული ACDB ნივთ] ნივთი
H 13 თვთმფლობელობისა] თვთმფლობელობისა
ACDFH შჯული] რჩული ACDB, სჯული F

Or. 45, 8

1) *Gen.* 2, 15 sqq.

2) ἡ ἀπόβλαστα Gr. (632 C 4): *add.* კეთილისათა. და ყო იგი (*Igermes*
de hontē. Et il le fit) *Iber.*

3) ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Gr. (632 C 8-9): პირველისა მის კაცისად (*de ce pre-*
mier homme) *Iber.*

მიმიყვანებს მცირე აქამ ნათელი ჭეშმარიტებისად
ბრწყინვალეობასა ღმრთისასა ხილვად და შემთხუვად
ღირსად შემკრებელისა და დამკსნელისა და კუალად
უმაღლესად შემკრველისად.

8. 38. ესე დაადგინა სამოთხესა შინა¹, რადცა ოდესმე
იყო ესე სამოთხე და თვთმფლობელობითა პატივ-სცა.
რადთა იყოს აღრჩევით კეთილი არა უღარეს. მიმად-
ლებულთა თესლთა ნერგთა უკუდავთა მუშაკისა.

5 39. ნუუკუე და საღმრთოთა მოგონებათა, უუმარტი-
ვესთაცა და უსრულესთაჲ, შიშუელი სიმარტივითა
და ცხორებითა უკელოვნოთა და თვნიერ ყოვლისა
საბურველისა და საბლარდნელისა, რამეთუ ესრეთ
შუენოდა ყოფად დასაბამისასა.

10 40. და მისცა სჯული ნივთი თვთმფლობელობისად.
ხოლო სჯულ იყო მცნებაჲ, რომელნი ნერგნი მისაღე-

34 შემკრველისაი შემკრველისა E

Or. 45, 8

3 აღრჩევით] აღრჩევითი AEH 10 სჯული] შჯული
BEH 11 სჯულ] შჯულ BEH

Or. 45, 8

1) *Gen.* 2, 15 sqq.

რომელთაგანმე ხეთა მიღებად და რომლისამე არა მეხ-
 15 ებად. და იყო იგი ხმ გულისკმის-ყოფისად, არცა პირვე-
 ლად ბოროტად დანერგული და არცა შურითა
 დაყენებული ჰამად¹ (ნუ მიავლინებედ მუნ ენათა
 მათთა ღმრთისმბრძოლნი იგი, ნუცა ემსგავსებიედ
 გუელსა მას).

20 41. | არამედ კეთილ იყო ხმ იგი², ჟამსა თვსსა მიღე- 21v
 ბული (რამეთუ ხედვა იყო ხმ იგი და ზრახვა³,
 ვითარ მე ვპგონებ. რომელი-იგი შეპგავს სრულთა
 მათთვს). ხოლო არა კეთილ იყო არასრულთათვს და
 25 ნებითა უძღებთა-რე, ვითარცა-იგი არცა სრული საზრ-
 დელი კეთილ არს ჩჩვლთათვს, რომელთა-იგი უკმს
 სძმ.

42. ვინადთგან უკუე შურითა ეშმაკისადათა და ცთო-
 მითა დედაკაცისადათა, რომელი სცთა, ვითარცა
 უუძღურესი და მან მოიღო, ვითარცა უსარწმუნოესი
 30 და დასაჯეროდ (გ უძღურებად ესე ჩემი! რამეთუ
 რომელი-იგი პირველისა მამისად იყო, იგი ჩემი არს)⁴.

14 რომლისამე| რომლისამე C 15 იგი| om. F ხმ| ხე
 BCDFHb იყო იგი ხმ| ხე იგი იყო F 16 და| om. BCDF შურ-
 ითა| შურით ABD 18 მათთა| om. F 18-19 ემსგავსებიედ
 გუელსა| გუელსა ემსგავსებიედ F 19 მას| om. F 20 ხმ| ხე
 FHb 21 ხმ| ხე BFHb 23 არა| არდა AF კეთილ| კეთილი
 A 26 სძმ| სძე BFHb 27 უკუე| უკუმ B 29 უსარწმუ-
 ნოესი (απιστολικός)| სარწმუნომან ABDFH 30 დასაჯეროდ| და-
 საჯერომან ABDFH 31 მამისად| მამისა F

4) φθονερός Gr. (632 C 13): add. ჰამად (pour manger) Iber.

5) ἄξω Gr. (632 C 15): add. ხმ იგი (l'arbre) Iber.

6) θεωρία Gr. (632 D 1): add. და ზრახვა (et contemplation) Iber.

7) ἐμὴ γὰρ ἡ οὐκ ἀρκεῖται Gr. (633 A 6-7): add. იგი ჩემი არს (il est le mien) Iber.

ბელ მისსა, ანუ რომელნი არშესახებელ. ესე იყო ძელი
 ცნობადისად, არცა დასაბამითგან ბოროტად დანერ-
 გული, არცა შურით დაყენებული (ნუ მიავლინებედ
 15 მუნ ენათა ღმრთისმბრძოლნი, ნუცა გუელსა ემსგავ-
 სებთან).

41. არამედ კეთილ სადმე ჟამსა კეთილსა მიღებული
 (რამეთუ ხედვა იყო ნერგი, ვითარ ჩემი ხედვა, რომ-
 ლისა მისლვად უცთომელობა მხოლოდ გუარითა
 20 უსრულესთათვს). ხოლო არა კეთილ ჯერეთ უმარტი-
 ვესთათვს და ნებებითა უძღებთა-რე, ვითარ-იგი არცა
 საზრდელი სრული უმჯობეს ჯერეთ ჩჩვლთათვს და
 სძის მოქენეთა.

42. ვინადთგან უკუე შურითა ეშმაკისადათა და განც-
 25 დითა დედაკაცისადათა, რომელსა ევნო, ვითარცა
 უჩჩვლესსა და რომელმან მიიღო, ვითარცა უსარწმუ- 193v
 ნოესი (გ ჩემსა უძღურებასა, რამეთუ ჩემ პირველისა
 მამისად!).

43. დაავიწყდა მცნებამ იგი, მიემთხვეოდა მისდა, და იძლია მწარათა¹ მით გემომსახილველია და ერთბაშად განძებულ იქმნა ძელისა მისგან ცხოვრებისა და სამოთხისაგან² და ღმერთისა და ტყავისა იგი სამოსელი შეიმოსა, ანუ უკუე ტყავისა სამოსელი³, კორცნი ესე ზრქელნი არიან⁴ და მოკუდავნი და წინააღმდეგონი, და უწინარეს მისა *იგნა თჳსი იგი სირცხველი და იმალვოდა ღმერთისაგან*⁵.

44. ხოლო შეიძინა აქაცა რამემ, ესე არს სიკუდილი და განკუთვნილი ცოდვისამ, რათა არა უკუდავ იყოს ბოროტი იგი, და იქმნა შურისგება იგი წყალობა, რამეთუ მე¹ დამოჯერებეი, ვითარმედ ესრეთ სწავლის ღმერთმან.

9. 45. პირველად უკუე მრავლითა სახითა განისწავლა² მრავალთა მათთჳს ცოდვათა, რომელნი-იგი აღმოაცენნა ძირმან მან ბოროტმან და განისწავლა იგი

32 დაავიწყდა¹ დავიწყდა F 33 იძლია² *add.* იგი F 34-35 სომოთისაგან³ სომოთისა F 36 ანუ⁴ და ნუ CF უკუე⁵ უკუე B, ნუუკუე H ტყავისა⁶ *add.* იგი F-H 38 მისა⁷ მისა BC, ამისა F 40 ესე⁸ *add.* იგი CF 41 ცოდვისა⁹ *add.* და ABCDH 43 რამეთუ¹⁰ და ABCDH დამოჯერებეი¹¹ მწამს F 43-44 სწავლის ღმერთმან¹² ტანჯის ღ¹³ უ¹⁴ კაცთმოყუთებითა F

Or. 45, 9

1 უკუე¹ უკუე BC განისწავლა² განისწავლა H 2 რომელნი-იგი³ რომელი F, რომელი H 3 განისწავლა⁴ განსწავლა H

8) *παρά* Cr. (633 A 8): მწართთა (*amtr*: = *παρά*) *hnt*.

9) *ἀν* ἢ *ὄχι* *καὶ* (633 A 10) *om. hnt*.

10) *καὶ* *τὸ* *πῶς* *ἀπομαρτυροῦμαι* *ἀπομαρτυροῦμαι* *γινώσκω* Cr. (633 A 10-11): და ტყავისა იგი სამოსელი მემოსა, ანუ უკუე ტყავისა სამოსელი (*et a rousis* *habui* *de* *peau*, *et* *non* *a-dire* *les* *habits* *de* *peau*) *hnt*.

11) *ἴσως* (633 A 11) *om. hnt*.

12) *Crn.* 3, 1 sqq.

13) *ὄχι* *καὶ* *ὄχι* Cr. (633 B 1-2): *add.* *ἢ* (*mai* | = *ἢ* *οὐ*) *hnt*, *cf.* *PC*, 36, col. 633, n. 3.

43. დაავიწყდა მცნებისა მიემთხვეოდა და იძლია მწართთა² გემომსახილველია და ერთბაშად ძელისაგან ცხოვრებისა და სამოთხისა და ღმერთისა სიბოროტი-სათჳს ექსორია იქმნა და ტყავისანი შეემოსნეს სამოსელი, ნუუკუე და³ უზრქესნი-რე კორცნი და მოკუდავნი და წინააღმდეგონი: და ესე პირველ იგნა თჳსი სირცხველი და იმალვოდა ღმერთისა⁴.

44. შეიძინა უკუე აქაცა რამემ — სიკუდილი და განკუთვნილი ცოდვისამ, რათა არა უკუდავ იყოს ბოროტი და იქმნა კაცთმოყუარება ტანჯვამ, რამეთუ ესრეთ მრწამს მტანჯველობამ ღმერთისამ.

9. 45. პირველად უკუე მრავლითა განისწავლა მრავალთა წილ ცოდვათა, რომელნი სიბოროტისა ძირმან აღმოაცენნა თათოსახეთა მიზეზთა და ჟამთა შინა

29 მცნებისა მემთხვეოდა¹ მიემთხვეოდა მცნებისა C 33 კორცნი² კორცთანი AB (კორცნი *add.* A)

Or. 45, 9

1 მრავლითა განისწავლა² განისწავლა მრავლითა C 1-2 მრავალთა წილ (*καὶ* *παρά*) მრავალწილ AC 2 სიბოროტისა ძირმან³ სიბოროტის ძირმან BEFGH (*a. rat.* F) 3 თათოსახეთა⁴ თათოსახეთა C

2) *παρά* Cr. (633 A 8): მწართთა (*amtr*: = *παρά*) *hnt*.

3) *ἴσως* (633 A 11) *om. hnt*.

4) *Crn.* 3, 1 sqq.

თითოფერიტა სახითა მრავალჟამ¹: სიტყვთა, შჯუ-
 5 ლითა, წინამწარმეტყუელთა მიერ, ქველისმოქმედე-
 ბითა, ქადებითა, წყლულებითა, წყლითა, ცეცხლითა,
 ბრძოლითა, ძლევიტა, დევნულებითა, სასწაულითა
 ზეცით, ნიშებითა ჰაერთაგან, ქუეყანისაგან, ზღვსაგან,
 კაცთაგან, ქალაქთაგან, წარმართთაგან, შეცვალებითა
 10 თითოფერიტა. და ესე ყოველი ამისთვს იყო, რადთა
 უკეთურებად განქარდეს.

16. უკუანამსკნელ საკმარ იყო წამალი უძლიერესი
 საღმობათათვს უბოროტესთა: კაცის კლვათათვს, მრუ-
 შებათათვს, ცრუფიცებათათვს, მამათმავლობათათვს
 15 და უკუანამსკნელისა მისთვს და თავისა ყოველთა
 ბოროტთადასა — კერპთმსახურებისა და შეცვალებისა
 თაყუანისცემისა დამბადებელისაგან დაბადებულთა
 მიმართ.

17. ამას ყოველსა, ვინამთგან უკმდა წამალი² უძლიერ-
 20 ესი, უძლიერესიცა ეპოვა. ხოლო ესე იგი იყო, რამეთუ
 თავადი სიტყუაჲ ღმრთისაჲ, უწინარეს საუკუნეთა
 შობილი³, უხილავი, მიუწთომელი, უკორცოჲ, პირ-

4-5 შჯულითა| რჩულითა D, სჯულითა F 6 ქადებითა| om. F,
 ქადებითა B 7 სასწაულითა| სასწაულებითა (σημείωσις)
 H 13 კაცისკლვათათვს| კაცის კლვათა F 13-14 მრუშება-
 თათვს| მრუშებათა F 14 ცრუფიცებათათვს| ცრუფიცებათა
 F მამათმავლობათათვს| მამათმბორგნელობათა F 15 და²
 om. F 20 ეპოვა| ეპოა A 21 თავადი (αὐτὸς)| თვთ თავადი
 F 22 მიუწთომელი| მიუწდომელი CFHb

Or. 45, 9

1) ἀπὸ τῶν μαρτύρων αἰτίαι καὶ χριστοῦ Gr. (633 B 8): და განისწავლა იგი
 თითოფერიტა სახითა მრავალჟამ (et s'édoua longtemps de divers
 exemples) Iber.

2) τὸν βοηθήματος Gr. (633 C 5-6): წამალი (le remède) Iber.

3) ὁ προαιώνιος Gr. (633 C 7): add. შობილი (né) Iber.

სიტყვთა, სჯულითა, წინამწარმეტყუელთაგან, ქვე-
 5 ლისმოქმედებითა, ქადებითა, წყლულებითა, წყლითა,
 დაწუვითა, ბრძოლითა, ძლევიტა, ძლეულებითა, სას-
 წაულითა ზეცით, ნიშებითა ჰაერთაგან, ქუეყანით,
 ზღვთ, კაცთაგან, ქალაქთაგან, წარმართთაგან, მოულო-
 10 დებელითა შეცვალებითა, რომელთაგან სასწრაფო იყო
 აკოცად სიბოროტისაჲ.

16. დასასრულსა უძლიერესი უკმდა წამალი. უმძვნ-
 ვარესთათვს სნეულებათა — ურთიერთას მკლველო-
 ბათა, მრუშებათა, ცრუფიცებათა, მამათმბორგნელო-
 ბათა, ყოველთა ბოროტთა, უკუანამსკნელისა და პირ-
 15 ველისა — კერპთმსახურებისა და თაყუანისცემის
 შეცვალებისა შემოქმედისაგან შექმნულთა მიმართ.

17. ამას ვინამთგან უმეტესი უკმდა შესაწევნელი,
 უმეტესსაცა მიემთხვა. ესე იგი იყო თვთ სიტყუაჲ
 ღმრთისაჲ პირველ საუკუნეთაჲ, უხილავი, გარეშეუ-

4 სჯულითა| შჯულითა BEH 5 ქადებითა| om. G წყლითა
 (ὕδατος)| წყლუითა G 10 აკოცად| აცოცად EH 11-12 უმძვნ-
 ვარესთათვს სნეულებათა| უმძვნვარესთა სნეულებათათვს
 E 13-14 მამათმბორგნელობათა| მამათმბორგნელობათა BF,
 მამათმბორგველობათა E, მამათმბორგველობათა H 17 შესა-
 წევნელი| add. წამალი E 19 ღმრთისაჲ (θεῶν)| იგი A

ველი პირველისა მისგან. ნათელი ნათლისაგან, წყაროდ იგი ცხორებისა და უკუდავებისა,

25 48. ხატი პირმშოდსა მის შუენიერებისა⁴, შეურყე-
ველი | იგი ბეჭედი, უცვალებელი იგი ხატი. საზღვარი 22v
და სიტყუად მამისა, მოვიდა ხატისა თვისისა და
კორცნი შეიმოსნა კორცთათვის და სულსა გონიერსა
შეეზავა სულისათვის ჩემისა, რადთა მსგავსებითა
30 მსგავსი განწმიდოს.

49. და კაც იქმნა ყოვლითავე თვნიერ ცოდვისა, იშვა
ქალწულისაგან, განწმედლილისა მის პირველვე სულით
და კორცით სულისაგან წმიდისა⁵ (რამეთუ ჯერ-იყო
პატივცემად შობისაგა და უფროსად-ღა პატივცემად
35 ქალწულებისა), გამოვიდა უკუე ღმერთი მოღებუ-
ლითა მით გუამითა⁶, ერთი ორთაგან შეუმსგავსე-
ბელთა. კორცთა ვიტყვ⁷ და სულისა, რომელთაგანმან
მან ერთმან ღმერთ-ყო და მეორე იგი ღმერთ იქმნა.

50. გ შეერთება ესე ახალი! გ შეზავება ესე საკრ-
40 ველი! არსი არს იქმნების და დაუბადებელი დაიბადე-
ბის და დაუტევნელი დაიტევის შუვამდგომელობითა

24 ცხორებისა] ცხორებისა CFH 26 საზღვარი] საზღვარი იგი
F 29 მსგავსებითა] მსგავსითა FH 31 თვნიერ] *add.* ხოლო
FH 33 სულისაგან] სულისა მიერ CFH 34 შობისაგა]
შობისაგა C უფროსად-ღა] უფროსად F, უფროსდა H 35
უკუე] უკუე BCH 37-38 რომელთაგანმან მან] რომელთაგანმე
F 38 მან ერთმან] ერთმან მან CF, *add.* მან F ღმერთ-ყო (τὸ ...
ἐξῆσσε) ღმერთ-ყო F 40 არსი] *add.* იგი F და] *om.* F 40-41
დაიბადების] დაიბადების CF 41 და] *om.* CF შუვამდგომელო-
ბითა] შუვამდგომელობითა C

4) *ἀρχαίου* Gr. (633 C 10): *add.* შუენიერებისა (de la beauté [= κάλ-
λαια]) Iber., cfr PG 36, col. 633, n. 5.

5) τὸ Πνεῦμα Gr. (633 D 2): *add.* წმიდისა ([de l'Esprit] Saint) Iber.

6) τῆς πρὸς τὸ σῶμα Gr. (633 D 4): *add.* მით გუამითა (du corps) Iber.

7) διακρίσεις Gr. (633 D 5): *add.* ვიტყვ (je dis) Iber.

20 წერელი, უკორცოდ, დასაბამისაგან დასაბამი, ნათლისა-
გან ნათელი, წყაროდ ცხორებისა და უკუდავებისა,

48. მსგავსება სახისდასაბამისა, | შეუძრველი 194r
ბეჭედი, უცვალებელი ხატი, საზღვარი და სიტყუად
მამისა, მოვიდა ხატისა თვისისა და კორცნი შეიმოსნა
25 კორცთათვის და სულსა საცნაურსა შეეზავა სულისათვის
ჩემისა, მსგავსითა მსგავსსა განწმიდად.

49. და ყოველი იქმნა, თვნიერ ცოდვისა, კაც. იშვა ქალ-
წულისაგან და სულით და კორცით წინაგანწმედლილისა
სულისა მიერ (რამეთუ უკმდა შობისაგა პატივისცემად
30 და ქალწულებისა წინაპატივისცემად), გამოვიდა უკუე
ღმერთი მიღებულისავე თანა, ერთი ორთაგან
წინააღმდგომთა, კორცთა ვიტყვ¹ და სულისა, რომელ-
თაჲ პირველი განაღმრთო და მეორე განღმრთდა.

50. გ ახალსა შერევნასა! გ საკვრველსა შეზავებასა!
35 არსი იქმნების და აუგებელი აეგების და დაუტევნელი

21 ცხორებისა] ცხორებისა F 27 იქმნა (γίνεσθαι) ქმნა
ABCFG 29 პატივისცემად] პატივცემად BEFH, წინაპატივცემად
B 34 შერევნასა (μίξεσθαι) დაგებასა AC შეზავებასა] *add.* რამე-
თუ A

(Or. 45, 9

1) διακρίσεις Gr. (633 D 5): *add.* ვიტყვ (je dis) Iber.

სულისა გონიერისადათა, რომელი-იგი შუვამდგომელ
იქმნა ღმრთისა და სიზრქისა კორცთაჲსა. და განმამდი-
დრებელი იგი დაგლახაკნების, რამეთუ დაგლახაკნე-
45 ბის ჩემითა ამით კორცითა, რადთა მე განვმდიდრდე
მისითა მით ღმრთეებითა.

51. და სავსე იგი დაცალიერდების⁸ თვისისა დიდებისა-
გან მცირედ ჟამ⁹, რადთა მე მოვილო მისისა სავსებისა-
გან. რად არს სიმდიდრე იგი სახიერებისაჲ? რად არს
50 საიდუმლოჲ ესე, რომელი ჩემ ზედა იყოფვის?
მოვილე | ხატებაჲ და არა დავიმარხე. მიიღებს იგი 23r
კორცთა ჩემთა, რადთა ხატიცა იგი აცხოვნოს და კორც-
ნიცა იგი უკუდავ-ყვნეს.

52. მეორითა ზიარებითა გვზიარნა ფრიად, პირველისა
55 მის უდიდებულესითა, რამეთუ მაშინ მოგუცა უაღ-
რესი, ხოლო აწ მიიღო უდარესი. ესე პირველისა მის
უდიდებულეს არს. ესე, რომელთაცა გონებაჲ
აქუნდეს. უმაღლესად შეურაცხიეს.***

10. 53****. არამედ გურქუას ჩუენ სადმე მკურვა-

42 შუვამდგომელ| შუამდგომელ C 44-45 დაგლახაკნების| om.
F 47 დაცალიერდების| დაცარიელდების ABDHb 48
მცირედ| მცირე F მოვილო| მივილო ABDb 50 იყოფვის| იყო-
ფის ABD 51 დავიმარხე| დავიმარხე BC 52 ხატიცა| ხატი
A 52-53 კორცნიცა| კორცნი F 55-56 უაღრესი| უვალრესი
BH 58 შეურაცხიეს| შეურაცხია CF

Or. 45, 10

1 არამედ| ხ- არამედ H გურქუას| მრქუას F სადმე| სადამე CFH

8) αευσνται (636 A 5) om. Iber.

9) ἐπὶ μικρὸν Gr. (636 A 6): მცირედ ჟამ (pour peu de temps) Iber.

Or. 45, 10

**** Ἀλλὰ τι τοῦτων ἦμῶν ... τὸν λόγῳ καὶ τὸν πόνῳ βιασασμένῳ (Or. 45,
10 [636 B 1-6]) = არამედ გურქუას ჩუენ სადმე ... სურვილმან და
სიტყუამან შაიძულეს Iber. (Or. 45, 10, 53, l. 1-8), cfr Or. 38, 10 (321)
= Iber. (Or. 38, 10, 43).

დაიტევის შორისობითა სულისა საცნაურისადათა,
შუამდგომელად ღმრთეებისა და კორცთა სიზრქისა,
და განმამდიდრებელი დაგლახაკნების, რამეთუ
დაგლახაკნების ჩემითა კორცითა, რადთა მე განვმ-
40 დიდრდე მისითა ღმრთეებითა.

51. და სავსე დაცალიერდების, რამეთუ დაცალიერდე-
ბის მცირედ თვისისა დიდებისაგან, რადთა მე მოვილო
მისისა სავსებისაგან. რად არს სიმდიდრე სახიერები-
საჲ? რად ჩემ ზედაჲ საიდუმლოჲ? მოვილე ხატისაჲ და
45 არა დავიციე, მიიღებს ჩემთა კორცთასა, რადთა ხატიცა
აცხოვნოს და კორცნი უკუდავ-ყვნეს.

52. მეორითა ზიარებითა გვზიარებს, ფრიად პირველი-
სასა უდიდებულესითა, რადენ მაშინ მოგუცა უაღ-
რესი, ხოლო აწ მიიღებს უდარესსა, ესე პირველისასა
50 უღმრთისსახეეს, ესე გონების მქონებელთათვის
უმაღლეს.***

10. 53.**** არამედ რად ჩუენდა ამათგან, ნუუკუე და

36 შორისობითა| შურისობითა F 37 შუამდგომელად| შუვამდ-
გომელად B და კორცთა (καὶ κεραιῶν) მაღლითა A 38 რამეთუ|
om. A 41-42 დაცალიერდების, რამეთუ დაცალიერდების| და-
ცარიელდების BCFH, რამეთუ დაცალიერდების om. EG 46
უკუდავ-ყვნეს| უკუდავ-ყუნეს F 47 გვზიარებს| გვეზიარების
C 48-49 უაღრესი| უვალრესი ACF 51 უმაღლეს (ὑψίσ-
της) უმდიდრეს G

Or. 45, 10

1 ამათგან (τοῦτων)| ამიერიოთგან E

Or. 45, 10

**** Ἀλλὰ τι τοῦτων ἦμῶν ... τὸν λόγῳ καὶ τὸν πόνῳ βιασασμένῳ (Or. 45,
10 [636 B 1-6]) = არამედ რად ჩუენდა ამათგან ... სურვილისა და
სიტყუასაგან იძულებულმან Iber. (Or. 45, 10, 53, l. 1-7), cfr Or. 38, 10
(321) = Iber. (Or. 38, 10, 43).

ლეთა მათ დღესასწაულის მოყუარეთაგანმან ვინმე,
 ვითარმედ: რად საკმარ არიან ჩუენდა აწ სიტყუანი
 ესე ¹? უგუმირე კიცუსა დეზითა და გუეტყოდე ჩუენ
 5 დღესასწაულისა ამისთვს, რომლისათვს არს კრებად
 ესე ჩუენი. და მე ვყო ეგრეთ. დაღაცათუ მცირედ
 მაღლით ვიწყო პირველ, რამეთუ ესრეთ სურვილმან
 და სიტყუამან მაიძულეს.****

54. ხოლო არა უკმარ არს სწავლისა მოყუარეთათვს და
 10 კეთილისა გამომეძიებელთა მცირედი რამე სახელი-
 სათვსცა პასექისა თქუმად, რაფთა უწყოდინ. თუ რაფ
 არს, “პასექსა” მას, დიდსა და პატიოსანსა, “ფასეკი” ეწო-
 დების ებრაელთა ენითა, ხოლო გამოითარგმანების
 “გამოსლვად”² და მოასწავებს ცხადად ეგვპტით
 15 გამოსლვასა და ქუეყანად ქანანისად მისლვასა, ხოლო
 სულიერად და ფარულად³ — ქუეყანისა საქმეთაგან
 განსლვასა და ზეცას მისლვასა, ქუეყანასა მას მართალ-
 თასა და წმიდათათვს განმზადებულსა.

55. | ხოლო ვითარცა მრავალი სიტყუად წერილისად 23v
 20 შეიცვალა დაფარულისაგან უცხადესისა მიმართ,

2 მათ| *om. F* 3 ჩუენდა აწ| აწ ჩუენდა *C., om. F* 4 უგუმირე|
 უგუმირე *F* 5 დღესასწაულისა| *om. C* 7 მაღლით ვიწყო|
 ვიწყე მაღლით *F* ვიწყო| ვიწყე *BHb* 9 სწავლისა| სწავლის
FH 10 კეთილისა| კეთილის *FH* მცირედი| მცირედ *F* 11
 პასექისა| პასექისა *D* უწყოდინ| უწყოდით *F* 12 ფასეკი| პა-
H 15 ქანანისად| ქანანისა *FH* 16 და ფარულად| და დაფარ-
 ულად *F* 19 წერილისა| წერილისა *F*

1) ἀλλὰ τί τοῖς αὐτοῖς ἵκην *Gr.* (636 B 1): რად საკმარ არიან ჩუენდა აწ
 სიტყუანი ესე? (pourquoi avons-nous besoin de ces mots?) *Iber.*
 2) *Fx.* 12, 11.
 3) πνευματικὰς δὲ *Gr.* (636 B 14): *add.* და ფარულად (et en cachette)
Iber.

თქუსა ვინმე ფრიად დღესასწაულისმოყუარეთა და
 უმკურვალესთაგანმან: უგუმირე კიცუსა საცევით
 დღესასწაულისასა ფილოსოფოსობად ჩუენდა და რომ-
 5 ლისათვს წინავმსხდომარეობთ დღეს და ესე ვყო-ცა, 194v
 დაღათუ მცირედ ზენაფთ ვიწყე ესრეთ სურვილისა და
 სიტყუსაგან იძულებულმან.****

54. ხოლო ნუუკუე და არა უდარეს სწავლისმოყუარ-
 ეთა და კეთილისმოყუარეთად სახელისდებისათვსცა
 10 პასექისა ამის მცირედსა შემოღებად, რამეთუ ექმნების
 ესე, არა კნინ შესავალ კეთილსასმენელთა. “პასექსა”
 ამას, დიდსა და სამსახურებელსა, “ფასეკ” ეწოდების
 ებრაელთაგან კმისაებრ მათისა, ხოლო კმაე ესე ცხად-
 15 ჰყოფს “წიადსლვასა”¹, თხრობითად უკუე, ეგვპტით
 ქანანეად ლტოლვასა და მოცვალეებასა, ხოლო
 სულიერად — ქუენათაგან ზენად მიმართ და ქუეყა-
 ნად აღთქუმისა წიად-სლვასა და შესლვასა.

55. ხოლო ვითარ-იგი მრავლით კერძო წერილისა
 შემთხუეულად ვპპოებთ უცხადოთაგან უცხადესად-
 20 რე შეცვალეებასა რათმე სახელთასა, ანუ თუ უსო-
 ფლურესთაგან უკეთილსახეესად, ესე აქაცა განვიხი-
 ლეთ. რამეთუ “საცხორებელისა ვნებისა” სახელად
 ვითემე ჰგონეს ესე, ვინაფცა გარდმოაელენებდეს რაფ

5 წინავმსხდომარეობთ| წინავმსხდომარეობთ *H* ვყო-ცა
 (αὐτόσα) ვყოთა *A* 9 და კეთილისმოყუარეთად| *om. C., add.*
man. rec. A 10 შემოღებად| შემოღებად *G* 14 წიადსლვასა
 (αὐτοῖς) აღსლვასა *EFGH* 20-21 უსოფლურესთაგან (ἀφροί-
 ζήσας) უსაფილოსოთგან *AC* 22 სახელად (ὄνομα) სახლად *A*

1) *Fx.* 12, 11.

ეგრეთვე ესე იქმნა¹, რამეთუ ვიეთმე სახელად “ცხო-
ველსმყოფელისა ვნებისა” ჰგონიეს ესე და ამისთვის
გამოსთარგმანებდეს რამ ბერძულისა ენისა მომართ².
შეცვალეს “ჯარი” იგი “პარად” და “კანი” - “ქანად” და
25 პასეკი უწოდეს, რომელი გამოითარგმანების “ვნებად”.³

11. 56. იტყვის უკუე ნეტარი მოციქული პავლე⁴,
ვითარმედ ყოველი იგი ძუელი⁵ შჯული აჩრდილი
იყო მომავალთა მათ კეთილთაჲ. ³¹ და პირველ მათსა
ეგრეთვე ჰრქუა მთასა ზედა ღმერთმან მოსეს, რაჟამს-
5 იგი შჯულსა მას მისცემდა, რამეთუ ეტყოდა,
ვითარმედ: *ჰქმნე ყოველივე წესისა მისებრ, რომელი
გეჩუენა მთასა ზედა*⁶, და აჩრდილსა რასმე და იგავსა
უხილავთასა უჩუენებდა ხილულთა მათ მიერ.

21 ესე] ესეცა CF 22 ჰგონიეს| ჰგონეს CF ესე] იგი F 23
გამოსთარგმანებდეს| გამოსთარგმანებდეს ADFHb მომართ|
მ-რთ F 25 რომელი| რომელ A გამოითარგმანების| გამო-
ითარგმანების ADFHb

Or. 45, 11

1 უკუე] უკუე BC 2 შჯული] om. F 3 კეთილთაჲ| კეთილთა
F და] om. F 5 შჯულსა| რჯულსა Db მას] om. F მისცემდა|
მოსცემდა H 8 უხილავთასა| უხილავსა B

4) ἢ τὸν ἀγριουτέραν ἐπὶ τὸ εὐσεχημότερον (636 C 4-5) om. Iber.

5) τὸν νόμον (636 C 7) om. Iber.

6) Πίσχα τὸν ἡμέραν παροσηρενάσων Gr. (636 C 9): add. რომელი გა-
მოითარგმანების ვნებად (qui se traduit comme la ‘passion’) Iber., cfr
PG 36, col. 636, n. 19.

7) παρὰ λβένσα ... τὸν ἡμέραν (636 C 10-637 A 2) om. Iber.

Or. 45, 11

1) ὁ θεὸς Ἀποστόλος Gr. (637 A 6): ნეტარი მოციქული პავლე (le
bienheureux apôtre Paul) Iber.

2) τὸν νόμον Gr. (637 A 5): add. ძუელი (l’ancien[ne]) Iber.

3) Col. 2, 17.

4) νοσημένων Gr. (637 A 6): კეთილთაჲ (des bons) Iber.

5) Ex. 25, 40.

კმასა მას შეცვალებითა “ჯარისადათა” “პარად” და
25 “კანისადათა”—“ქანად”, “პასეკ” უწოდეს დღესა. ზოლო
მიიტაცა რამ ჩუეულებამან კმამ, უძლიერეს-ყო იგი
მრავალთსამენელებსა მიმოდადებითა სიტყვსადათა,
ვითარცა უღმერთისმსახურესისადათა.

11. 56. ყოველთავე უკუე სჯულისათა აჩრდილ
ყოფადთა და ცნობადთასა ყოფამ საკვრველმან მოცი-
ქულმან პირველ ჩუენსა განაჩინა¹, და პირველ მისსა
მოსესდა გამოცხადებულმან ღმერთმან, რაჟამს
5 ამათთვის სჯულსა მისცემდა: იხილე, — ჰრქუა, —
რადთა *ჰქმნე ყოველი სახისაებრ ჩუენებულისა
შენდა მთასა ზედა*², რამეთუ აჩრდილისმწერლობა
რამე და წინადასახვა უხილავთა აჩუენებდა 195r
ხილულთა.

24 ჯარისადათა| ჯარისადათ C 25 უწოდეს (παροσηρενάσων)|
უწოდეს A

Or. 45, 11

1 სჯულისათა| სჯულისათა BEH 5 სჯულსა| სჯულსა
BH 6 ჰქმნე] ქმნე A 7 აჩრდილისმწერლობა| აჩრდილის-
მწერლობა A 8 რამე] რამე ABCFGH

Or. 45, 11

1) Col. 2, 17.

2) Ex. 25, 40.

57. და მრწამს, ვითარმედ არა რად არს, მუნ ცუდად და
 10 ამაოდ და მდაბლად განგებულნი, არცა უღირსად შჯუ-
 ლისმდებლობისა მის ღმრთისა *და მოსეს მსახურე-
 ბისა; დაღაცათუ ძნელ არს თითოეულისა მის ძალისა
 თქუმად, თუ რადსა მომასწავებელ იყვნეს, რამეთუ
 დიდ არს სიკჳმოა მათი °, რავდენი-იგი თქუმულ არს
 15 კარვისა მისთვის და საზომთა და ნივთთა მისათავს
 და მტვრთველთა მათ მისთა | და ლევიტელთა და 24r
 მსახურთათვის და რავდენი მსხუერპლთა მათთვის და
 განწმედათა და ესევეითართა სახეთათვის † განგებულ
 არს.
- 20 58. და მოსეს მსგავსი გონებად უკმს, გინა თუ მახლო-
 ბელი მისისაჲ მის თითოეულისა გამოცნობად *,
 რამეთუ მთასა მას ზედა ეჩუენებოდა რად ღმერთი
 კაცთა, რადზომ-იგი შესაძლებელ იყო † ბუნებასა კაცო-
 ბრივსა † ხილვად იგი და დატევნად დაუტევნელისა

10-11 შჯულისმდებლობისა | რჯულისმდებლობისა BCDFHb, შჯუ-
 ლისმდებლისა C 11 * Ici reprend le texte du cod. F 12 თი-
 თოეულისა | თითუშულისა F 13 თქუმად | add. და
 ABCDFHb 14 რავდენი-იგი | რაოდენი-იგი C 17 რავდენი |
 რაოდენი Bb, რაოდენი C 21 მისისაჲ | მისისა BC მის | om.
 B თითოეულისა | თვთულისა DEb, თითუშულისა F 22 მას |
 om. CF 23 რადზომ-იგი | რადზომ-იგი F

6) εὖ λεπτόν καταβαίνοντα Gr. (637 B 2): რამეთუ დიდ არს სიკჳმო
 მათი (comme leur épaisseur est grande) Iber.

7) ἀραιρέματων Gr. (637 B 5): ესევეითართა სახეთათვის (pour de telles
 images) Iber.

8) καὶ μόνως εἶναι ὡσαυτῶν τοῖς κατὰ Μωυσῆα ἢ ὅτι ἐγγυστῶ-
 ῶς ἐκείνους παρῆσθησας Gr. (637 B 6-8): და მოსეს მსგავსი გონებად
 უკმს, გინა თუ მახლობელი მისისაჲ მის თითოეულისა გამოცნო-
 ბად (l'esprit, comme celui de Moïse ou son semblable, est utile pour
 connaître chacun) Iber.

9) ἔνα ... μετρίως γυῖν... καὶ ὅσων ἀποφαιέξ Gr. (637 B 11-12): რადზომ-იგი
 შესაძლებელ იყო (tant il était possible) Iber.

10) ὁμοῦ φῆσαι Gr. (637 B 12): ბუნებასა კაცობრივსა (la nature de
 l'homme) Iber.

10 57. და მრწამს, არარაჲს ცუდ, არცა უსიტყუ, არცა ქუე-
 მეთრეობით განწესებაჲ მათი, არცა უღირსად სჯუ-
 ლისდებისა ღმრთისა და მოსეს მსახურებისა:
 დაღათუ ძნელ თითოეულისა აჩრდილისათჳს
 15 თითოეულისა ხედვისა მოპოვნებაჲ სიწლოდ შთამავა-
 ლობითა, რაოდენი კარვისა მისთჳს და საზომთა და
 ნივთისა და მტკრთველთათჳს მათთა ლევიტელთა
 და მსახურთა, რაოდენი მსხუერპლთათჳს და განწმე-
 დათა და შესაწირავთა სჯულდებულ არს.

58. და მხოლოდ განსახილველ მოსესებრთაგან ოდენ
 20 სათნოებითა, გინა თუ უმახლობელესთა მისისა სწავ-
 ლულეებისათა, ვინამთგან მათასა ზედაცა ეოცნებოდა

11-12 სჯულისდებისა | მჯულისდებისა BEH 14 სიწლოდ | სი-
 წლოდ F 16 მტკრთველთათჳს | მტკრთველთა AC მათთა |
 add. და A 18 სჯულდებულ | მჯულდებულ BEH

25 მის, რამეთუ მცირედ¹¹ გარდამოვიდოდა თვისისა მის
 სიმაღლისაგან და აღამაღლებდა მხილველთა მათ სიმ-
 დაბლისაგან კაცობრივთა საქმეთაჲსა¹². რადთა მცირედ
 რადმე იხილონ იგი მისთა მათ დაბადებულთა¹³.
 რამეთუ არცა შესაძლებელ იყო უმეტესი ხილვად და
 30 ცნობად ღმრთისაჲ შეკრებულთა მით და შეერთებუ-
 ლითა ნივთიერითა კორცთა საკრველთა¹⁴.

59. ხოლო მაშინ არა ყოველნივე ერთსა საზომსა და
 პატივსა ღირს იქმნენს, არამედ საზომისაებრ კაცად-
 კაცადისა¹⁵ და სიწმიდისაებრ თითოეულისა მიიღეს
 35 დგომადცა¹⁶ და კუალად სხუანი სრულიად ოტებულ
 იყვნეს მიერ და კმა იგი ოდენ ზეგარდამოჲ ესმოდა,
 რავდენნიცა მკეცისა მსგავს იყვნეს საქმითა და საღმრ-
 თოთა მათ საიდუმლოთა უღირს.

12. 60. არამედ ჩუენ აწ საშუალი გზად ვიპყრათ სრუ-
 ლიად ზრქელთასა გონებითა და ფრიად წუღილიად და

30 შეკრებულთა მით| შეკრებულთა მათ BCb 31 ნივთიერი-
 თა| ნივთიერთა B 32 ერთსა| არა ერთსა H 34 სიწმიდი-
 საებრ| სიწმიდისა H თითოეულისა| თვთეულისა DE მიიღეს|
 მიიღო A, მიიღო Bb, მოიღო C 36 იყვნეს| იყუნეს ADE,
 იქმნენს F ზეგარდამო| ზეგარდამო C 37 რავდენნიცა| რავ-
 დენნი B, რავდენნიცა C 38 მათ| om. F

Or. 45, 12

1 საშუალი| საშოვალი BDE, საშუვალი b 2 ზრქელთასა გონები-
 თა| ზრქელთა საგონებელი CF გონებითა| გონებითი H

11 καταβαίνων Gr. (637 B 9): add. მცირედ (peu) Iber.

12 ταπεινώσεως Gr. (637 B 11): add. კაცობრივთა საქმეთაჲსა (des af-
 faires humaines) Iber.

13 ἵνα ἴδωσιν Gr. (637 B 12): add. რადთა მცირედ რადმე იხილონ იგი
 მისთა მათ დაბადებულთა (pour que ceux qui sont créés par lui puis-
 sent le voir un peu) Iber.

14 ὡς πάλιν (637 B 14) om. Iber.

15 ἴσται (637 C 2) om. Iber.

16 ἐσταθίζω Gr. (637 C 3): add. მიიღეს დგომადცა (ont reçu l'établisse-
 ment) Iber.

რად ღმერთი კაცთა, რომელსამე იგი გარდამოვიდოდა
 თვისით სიმაღლით, ხოლო რომელსამე ჩუენ აღმიყვა-
 ნებდა ქუენადთ სიმდაბლით, რადთა ზოგს-რე და
 25 რაოდენ უკეთომელ, დაეტოს დაუტევნელი აგებულსა
 ბუნებასა¹. რამეთუ სხუებრ ვერ ეძლო მოგონებად
 ღმრთისა შესლვად კორცთა ნივთიერთა და კრულები-
 საგან გონების სიზრქისა არშეწევნულთა.

59. მაშინ უკუე არა ყოველნი მისვე წესისა და დგო-
 30 მისა ღირსქმნულად გამოჩნდებიან, არამედ რომელიმე
 ამის და რომელიმე მის საზომისაებრ, ვაკგონებ,
 თვისისა განწმედისა თითოეული, ხოლო რომელიმე
 ყოვლითურთ განიკადებოდეს და სმენად ოდენ საღმრ-
 თოჲსა კმისად შეენდობვოდა, რაოდენნი მკეცებრივ
 35 სახითა და საღმრთოთა საიდუმლოთა უღირს.

12. 60. ხოლო ჩუენ ეგრეცა საშუვალ რად განვლოთ
 ყოვლად უზრქესთა გონებითა და ფრიად მხედველო-

22 გარდამოვიდოდა| გარდმოვიდოდა BEFH 27 ნივთიერთა|
 ნივთიერთაჲ E

Or. 45, 12

1 საშუვალ| საშოვალ F

3) ἵνα ἴδωσιν Gr. (637 B 12): აგებულსა ბუნებასა (yeotouნი ფაისე)
 Iber.; cfr PC, 36, col. 637, n. 27.

წმიდად | მხედველთადასა¹, რაითა არცა სრულიად
 უმეცარ და უგულისკმო ვიყვნეთ², არცა უმეტეს
 5 ზომისა გამომეძიებელ. რაითა არა ზომითისაგანცა
 გამოვეკუნეთ³ (რამეთუ ერთი იგი ჰურიებრი არს,
 რომელნი ვერცა ძალსა წერილისასა გულისკმა-
 ჰყოფდეს⁴. ხოლო მეორე ესე ზუაობისა და ამპარტავა-
 ნებისაჲ არს⁵ და ორივე უჯერო არს). ამისთვის ორისა-
 10 განვე ლტოლვილნი⁶ ძალისაებრ ჩუენისა ვიტყოდით
 წინამდებარეთათვის საქმეთა⁷ და არავე უკმარ⁸, არცა
 საკიცხელ მრავალთა.

61. რამეთუ ესრეთ ვიტყვ, ვითარმედ ვინაითგან
 დავეცენით პირველ ცოდვისა მიერ გულისთქუმითა
 15 ბოროტითა და ტყუე ვიქმნენით ეშმაკისა მიერ⁹ და

4 უმეცარ და უგულისკმო] უგულისკმოი და უმეცარ F 7 ვერ-
 ცა] ერთსა b 7-8 გულისკმა-ჰყოფდეს] გულისკმა-ჰყოფენ
 F 9 უჯერო] უჯეროი F 11 უკმარ. არცა] უკმარცა C

Or. 45, 12

1) καὶ τῶν ἄγαν θεωρητικῶν τε καὶ ἀνηγμένων Gr. (637 C 11-12): და
 ფრიად წულოლად და წმიდად მხედველთადასა (voyant très en détail
 et nettement) Iber.

2) ἵνα μήτε παντελῶς ἀργοὶ καὶ ἀκίνητοι μένωμεν Gr. (637 C 12-13): რაითა
 არცა სრულიად უმეცარ და უგულისკმო ვიყვნეთ (pour ne pas être
 tout à fait ignorant et fou) Iber.

3) καὶ τῶν προκειμένων ἐκπεσῶσι καὶ ἀλλότρισι Gr. (637 D1-2): რაითა არა
 ზომითისაგანცა გამოვეკუნეთ (pour ne pas manquer de sobriété) Iber.

4) ταπεινὸν Gr. (637 D 2): რომელნი ვერცა ძალსა წერილისასა გუ-
 ლისკმა-ჰყოფდეს (qui ne savaient pas le sens de la Sainte écriture):
 (637 D 2) Iber.

5) τὸ δὲ ὑπεροχρητικὸν Gr. (637 D 3): ხოლო მეორე ესე ზუაობისა და
 ამპარტავანებისაჲ არს (et le second est de fierté et d'arrogance) Iber.

6) ἴψα Gr. (637 D 4): add. ორისაგანვე ლტოლვილნი (les fugitifs de
 tous les deux) Iber.

7) περὶ τούτων Gr. (637 D 4): წინამდებარეთათვის საქმეთა (à propos
 des faits précédents) Iber.

8) οὐ λίαν ἔκτοπον Gr. (637 D 5): არავე უკმარ (pas inutile) Iber.

9) ἡδονῆς Gr. (640 A 1-2): add. (დავეცენით ... გულისთქუმითა) ბორო-
 ტითა და ტყუე ვიქმნენით ეშმაკისა მიერ (nous avons chuté ...
 par le désir méchant et fûmes pris par le diable) Iber.

ბითთა და აღწევნულთასა, რაძთა არცა ყოვლად უქმ
 და უძრავ ვეგნეთ, არცა უგამომეძიებელეს-რე ჯეროვ-
 5 ნისასა და განვრდომილ და უცხო ვიყვნეთ წინამდე-
 ბარეთაგან | (რამეთუ იგი ჰურიანებრი ვითამე არს და 195v
 მდაბალი, ხოლო ესე სიზმრის მბჭობელეებრი და
 ზოგად ორნივე საბრალობელ); ეგრეთლა ვიტყოდით
 ამათთჳს მისაწდომელობისაებრ ჩუენდა და არავე
 10 ყოვლად ადგილისა გარედ, არცა საცინელად მრავალთა.

61. რამეთუ ვჰგონებთ, ვინაძთგან ჩუენ, დასაბამით-
 გან ცოდვისა მიერ დაცემულთა და გემოვნებით წარ-
 პარულთა, ვიდრე კერპთმსახურებამდე* და უჯეროდ

9 მისაწდომელობისაებრ| მისაწთომელობისაებრ BC 10 ადგი-
 ლისა| ადგილის BEFGH * A partir d'ici, deux pages de texte man-
 quent dans le manuscrit G, lacune dont ne s'est pas aperçu le copiste.

მივიწიენით ვიდრე კერპთა მსახურებადმდე და შესაწირავთა მათ და მსხუერპლთა საეშმაკოთა¹⁰ და სისხლთა უშჯულოებისათა, რომელთა შევსწირევდით არაღმერთთა მათ მიმართ¹¹, ხოლო ჯერ-იყო კუალად

20 პირველსა მას ბუნებასა და მეცნიერებასა დამბადებელისასა მოსლვამ ჩუენი წყალობითა ღმრთისა მამისა ჩუენისადათა, რომელმან არა თავს-იდვა წარწყმედად ესოდენისა მის კელთა მისთა საქმისაჲ, რომელ არს კაცი.

25 ნ2. ეძიებდა ღონესა, რომლითამცა განგუაახლნა და მისა მოგუაქცინა. ამისთვს პირველად ფიცხლისა წამლისა დადებამ არა ინება წყლულებასა მას ზედა, რამეთუ უწყოდა. ვითარმედ ვერ შესაძლებელ იყო სიფიცხლისა განკურნებამ, არამედ უფროდსად | გან-

30 ფიცხლებამ წყლულებისა მისისაჲ იქმნებოდა, რომელი-იგი განსივებულ და დაძუელებულ იყო ჟამთა სიგრძესა. არამედ ღბილითა მით და ადვილითა კურნებითა განაგო. რამეთუ არცა შეშამ, მრუდი და ელამი, მყის მოზიდვითა ძლიერად განემართის.

35 არამედ შეიმუხროს, არცა ცხენმან, მრავალჟამ უმწყ-

25r

16 მსახურებადმდე| მსახურებადმდე BDEb, მსახურებადმდე C 22 არა| არა DEFH 23 საქმისაჲ| საქმისა BCb 25 განგუაახლნა| განგუაახლნა C 26 მისა| მისა BCHb 29 სიფიცხლისა| სიფიცხლისაგანთა DEB, სიფიცხითა C, სიფიცხლითა FH უფროდსად| უფროდსად F 29-30 განფიცხლებამ| განფიცხება CH 30 წყლულებისა მისისაჲ| წყლულებისაჲ მის CDEFH 31 რომელი-იგი| რომელი BCb 35-36 უმწყმან| უმწყმან BF

10) εὐμακάριος Gr. (640 A 2): *add.* და შესაწირავთა მათ და მსხუერპლთა საეშმაკოთა (les offrandes et les sacrifices diaboliques) *Iber.*
 11) τῶν ἀθεῶν ἀτάτων Gr. (640) A 2 3): *add.* რომელთა შევსწირევდით არაღმერთთა მათ მიმართ (que nous sacrifierons à ceux qui ne sont pas Dieu) *Iber.*

სისხლებად გვკმდა კუალად აღმართებამ და დასაბამი-

15 სადვე აღყვანებამ წყალობითა ღმრთისა მამისა ჩუენისა, ართავსმდებელისადათა ზღვევასა ესოდენის კელთა მისთა საქმისა კაცისასა,

ნ2. ვითარ აღმოდაბადებით, ანუ რამ ქმნით? გარნა სიმდაფრესა კურნებისასა გამოუცდელ ჩენით,

20 ვითარცა ვერ დამარწმუნებელსა, ვერცა შეშინებად შემძლებელსა, ჟამ გრძელისა სიზრქისაგან. არამედ შშვდითა და კაცთმოყუართა კურნებითა განგებად განმართებისა მიმართ. რამეთუ ვერცა მრუდი რამე¹ და ელამი თავს იდებნ მყის განზიდვასა და მძლავრე-

25 ბითა კელისადათა განმართებადი (უმდაფრეს იწყლის,

14-15 დასაბამისადვე| დასაბამისადვე E 16 ართავსმდებელისადათა| ართავსმდებელისადათა ABC 25 უმდაფრეს| უმძლავრეს C

Or. 45, 12
 1) ἄρπην Gr. (640 A 12): რამე (quelque chose) *Iber.*

მან ¹² და ფიცხელმან, თავს-იდვის მეყსა შინა ლაგამთა მძღავრობისა მორჩილებამ თვნიერ დამწყისისა ლბილად და კელისა დაჩუევისა ნელიად.

ნკ. ამისათვს ღმერთმანცა მოგუცა პირველად ¹³

40 შჯული შემწედ, ვითარცა შუაკედელი ოდენ შორის ღმრთისა და კერპთა — განმყოფელად კერპთაგან და შემწყყნარებელად ღმრთისა, და შეუნდობს მსხუერპლთა შეწირვად ^{14,15}, რათა ღმერთი ოდენ იცნან ¹⁶ და მისა მიმართ შესწირვიდენ კერპთა წილ,

45 რომელთა მიმართ ჩუეულ იყვნეს კაცნი მსხუერპლისა შეწირვად ¹⁷, და მერმე ჟამსა თვსსა დაჰკსნენ მსხუერპლნიცა, რაჟამს ესრეთ მცირედ-მცირედ შეცვალებითა მოიყვანოს სიბრძნით სახარებისა მომართ, რაჟამს ეცნას ღმერთი ყოველთამ და ესწავოს მისი

50 მორჩილებამ ¹⁸.

36 მეყსა შინა| *om. F* ლაგამთა| ლაგამთამ B 37 მძღავრობისა| მძღავრობისა B H h 38 კელისა| კელითა H დაჩუევისა| დაჩუე- ვითა A B C F 40 შუაკედელი| შუაკედელი B b 44 მისა| მის- და C 45 იყვნეს| იყუნეს D F მსხუერპლისა| მსხუერპლსა B 46 შეწირვად| შესწირვად B დაჰკსნენს| *add.* და C 48 სახ- არებისა (τῆ σαγγελιστοῦ)| სახიერებისა D E F B შომართ| შ-რთ F, *add.* თვსისა H 49 ესწავოს| ესწავოს A B C D E F H

12) ὑπερήλικα *Gr.* (640 A 14-15): უმწყმან (non dressé) *Iber.*

13) ἄμισθαὶ νόμος *Gr.* (640 B 1): *add.* პირველად (avant) *Iber.*

14) τὰς θυσίας *Gr.* (640 B 5): *add.* შეწირვად (au/pour le sacrifice) *Iber.*

15) πένες (640 B 5) *om. Iber.*

16) ταυχαρεῖ τῷ μακρὸν ἀπὸ βροχῆς, ἵνα τῆ μαίζου λάβῃ *Gr.* (640 B 4): და შეუნდობს მსხუერპლთა შეწირვად, რათა ღმერთი ოდენ იცნან (et il condescend au sacrifice pour qu'ils connaissent Dieu) *Iber.*

17) ἑθόν *Gr.* (640 B 6): *add.* და მისა მიმართ შესწირვიდენ კერპთა წილ, რომელთა მიმართ ჩუეულ იყვნეს კაცნი მსხუერპლისა შეწირვად (et ils lui sacrifieraient au lieu des idoles à qui les hommes avaient l'habitude de faire le sacrifice à Dieu) *Iber.*

18) ἄδη γεγνωσασμένους πάντες ἀπειθεῖαν *Gr.* (640 B 8-9): რაჟამს ეცნას ღმერთი ყოველთამ და ესწავოს მისი მორჩილებამ (quand ils connaîtront le Dieu de toutes choses et apprendront la soumission envers lui) *Iber.*

ვიდრე განემართის), ვერცა ცხენმან. მკურვალემან და ზემთჰასაკმან, — მძლავრებამ აღვრისამ, თვნიერ ლიქნისა რადსმე და ჰოპჰუნებისა.

ნპ. ამისთვს მოეცა სჯული შესაწევნელად ჩუენდა.
 30 ვითარცა განმწვალებელი რადმე შორის ღმრთისა და კერპთა. მათგან განმყვანებელად, ხოლო მისსა კულად მაგებელად ჩუენდა. და შეენდობვის მცირელი რადმე დასაბამითგან, რადთა უმეტესი მიიღოს. რამეთუ ჯერეთ შეუნდვნა მსხუერპლნი, რადთა
 35 დაუმკვდროს ღმერთი. და მერმე რაჟამს ჟამ-ყოს, დაჰკსნენეს მსხუერპლნიცა, სიბრძნით რად მცვალეზდა ჩუენ მცირედ მცირედითა მოწყუედითა და მომიყვანებდა სახარებისა მომართ პირველ | გამოცდილთა 196r
 კეთილმრწმუნებელოზად.

27 ზემთჰასაკმან | ზესთჰასაკმან *BEH* 29 სჯული | შჯული *BEH* 35 მერმე რაჟამს (*ἐπειτα ταυτα*) | სიბრძნით რად *AC* 38 სახარებისა | სხურებისა *AE* მომართ | მართ *ACEFH* 39 კეთილმრწმუნებელოზად | კეთილმრწმუნებელოზად *BF*

13. 64. და ესრეთ ამის პირისათჳს მიეცა ძუელი იგი შჯული¹ მომეჯანბებულად ქრისტეს მომართ და ესე არს მიზეზი მსხუერპლთა მათ და შესაწირავთა², ვითარ მე გულსკვამ-ვჰყოფ. | ხოლო რამთა არა უმეცარ იყო სიღრმეს მას სიბრძნისასა და სიმდიდრესა გამოუთქუმელთა მათ სასჯელთა მისთასა. არცა იგი შესაწირავნი უკმარად დაუტევნა და არაწმიდად და ცუდად საქმარად³. არამედ დიდი იგი და დაუკლველი მსხუერპლი, რამთა ესრეთ ვთქუა, პირველისა მისთჳს ბუნებისა შჯულიერთა მათ მსხუერპლთა მიერ მოესწავებოდა ყოველთა, რომელი-უგი არამცირედისა ნაწილისა სოფლისა ამის, ანუ მცირედემ⁴, არამედ ყოველთსავე და საუკუნოდ განმწმედელ არს⁵. და მიხედენ შესაწირავსა მას პასე-ქისასა ძუელსა, ვითარ მისა მომასწავებელ იყო.

15

Or. 45, 13

2 მომართ მიმართ ACDEFH 3 შესაწირავთა შესაწირავთაჲ F 5-6 სიმდიდრესა სიმდიდრეთა b 6 მათი om. f. მისთასა მისთასა BF 7 უკმარად უკმარად C 8 საქმარად საქმარად Bb 9 რამთა და რამთა C 13 მცირედემ, არამედ მცირედ ვამად B არამედ om. C ყოველთსავე ყოველთსავე DEFH და აღდ B 14 განმწმედელ განმწმედელი F მიხედენ მიხედენ B

Or. 45, 13

1) ἡ γραπτός νόμος Gr. (640 C 1-2): ძუელი იგი სჯული (l'ancienne doctrine) Iber.
2) καὶ οὗτος τῶν θυσίων ὁ λόγος Gr. (640 C 2-3): მსხუერპლთა მათ და შესაწირავთა (des sacrifices et des offrandes) Iber.
3) οὐδὲ μέγας ἢ πῶς Gr. (640 C 6-7): ცუდად საქმარად (mauvais pour faire) Iber.
4) ποιόσσης τῶν πῶτος (640 C 7) om. Iber.
5) οὐδὲ πῶς ἢ πῶς Gr. (640 C 10): add. ეამ (temps) Iber.
6) τῶς ἰσχύου (640 C 11) om. Iber.

13. 64. ესრეთ უკუე და ამათჳს შემოვიდა წერილი სჯული, შემკრებელი ჩუენი ქრისტესად და ესრეთ მსხუერპლთა თჳსი სიტყუამ, ვითარ ჩემი სიტყუამ. ხოლო რამთა არცა სიბრძნის სიღრმესა უმეცრებდი და სიმდიდრესა გამოუთქუმელთა მსჯავრთა მის-თასა, არცა თვთ იგი¹ მსხუერპლნი² უტევნა არაწმიდად და უსრულად, არცა ლიტონ სისხლამდე განმავლად, არამედ დიდი და დაუკლველი მსხუერპლი, რამთა ესრეთ ვთქუა, რაოდენი პირველსა ბუნე-ბასა ზედა, სჯულიერთა მსხუერპლთა თანა შეეზავების, და არა მცირედისა სოფლის კერძომსა, არცა მცირედ, არამედ ყოველთსავე სოფლისა და საუკუ-ნოდ განსაწმედელ არს.

Or. 45, 13

1 ამათჳს ამითჳს C 2 სჯული სჯული BEH 3 მსხუერპლთა თჳსი მსხუერპლთათჳს ABCF 5 მსჯავრთა მსჯავრთა FH 9 რაოდენი რაოდენ H (-i- add. F) 10 სჯუ-ლიერთა სჯულიერთა BE 13 არსი om. BEFH

Or. 45, 13

1) πῶτος ἢ πῶς (640 C 5-6) om. Iber.
2) ἀπὸς Gr. (640 C 6): add. მსხუერპლნი (les prêtres) Iber.

65. რამეთუ მუნ ჰრქუა⁷: მოიღონ კრავიო ამისთვს⁸,
 რამეთუ ჩუენთვს დაკლულისა ქრისტესთვს კორცითა
 მარადის კრავი მოიღებვის სახედ⁹ უმანკოებისათვს
 და შემოსისა მისთვს პირველისა სიშიშულისა. და
 20 არსვე ესევეთარი ჩუენთვს დაკლული იგი სამოსელ
 უხრწნელებისა კეშმარიტად წოდებულ. ხოლო იტყვს
 კულად, ვითარმედ: სრულიო, რამეთუ ჩუენთვს შეწი-
 რულიცა იგი კეშმარიტად სრულ არს¹⁰ არა ღმრთეები-
 სათვს ოდენ, რომლისაჲ არარაჲ არს უსრულეს, არამედ
 25 კაცებისა მისთვსცა მისისა, რომელი მიიღო. რომელი-
 იგი იცხო ღმრთეებითა და იქმნა მსგავს მცხებელისა
 მის და მინდობილ ვარ თქუმად, ვითარმედ ერთ
 ღმრთისა თანა.

66. | ხოლო ვერძი იყოსო კრავი იგი ამისთვს. რამეთუ
 30 ადამისთვს შეიწირა უფალი¹¹ უფროდსად მტკიცისა
 მის უმტკიცესი იგი პირველ დაცემულისათვს ცოდ-
 ვითა, რამეთუ არარაჲ იპოვა მის თანა უძლურებისა

16 ჰრქუა| თქუა C 19 სიშიშულისა| სიშიშულისაჲ C 21 წო-
 დებულ| წოდებული BCEFH 24 რომლისაჲ| რომლისა C 26
 და| om. F 32 იპოვა| პოვა B

7) ἀσκήσιον Gr. (640 C 11): add. და მიხედენ შესაწირავსა მას პასეკი-
 სასა ძულესა, ვითარ მისა მოშასწავებელ იყო. რამეთუ მუნ ჰრქუა
 (et fais attention à l'ancien sacrifice de Pâques, comment il indiquait, lui,
 car il a dit) Iber.

8) Ex. 12, 3 sqq.

9) ἀβνθίου μὲν Gr. (640 C 12): add. რამეთუ ჩუენთვს დაკლულისა
 ქრისტესთვს კორცითა მარადის კრავი მოიღებვის სახედ (car pour
 le Christ mort pour nous corporellement, comme exemple on prend tou-
 jours l'agneau) Iber.

10) Ἰσχυρὸς δὲ Gr. (640 C 15): add. იტყვს კულად, ვითარმედ: სრუ-
 ლიო, რამეთუ ჩუენთვს შეწირულიცა იგი კეშმარიტად სრულ არს
 (il dit de nouveau "parfait", parce que celui qui est sacrifié pour nous est
 véritablement parfait) Iber.

11) προσευχόμενος Gr. (641 A3-4): შეიწირა უფალი (le Seigneur lui sa-
 crifié) Iber.

67. ამისთვს მოიღებვის ცხოვარი³ უკუე. უმანკოები-
 15 სათვს და პირველსა სიშიშულესა შემოსისა. რამეთუ
 ესრეთ ჩუენი მსხუერპლი. უხრწნელების სამოსელ,
 არსცა და წოდებულ არსცა. ხოლო სრული არა ხოლო
 ღმრთეებისათვს, რომლისა არარაჲ უსრულეს, არამედ
 მიღებულისათვსცა ღმრთეებრ ცხებულისა და მცხებე-
 20 ლებრ ქმნულისა და მისანდობელ თქუმად. თანა-
 ღმერთ.

68. ხოლო ვერძი, რამეთუ ადამისთვს მოიყვანების.
 უფროდსად. მტკიცისათვს უმტკიცესი პირველ დაცე-
 მულისა ცოდვის ქუეშე, და რამეთუ უფროდსად, არცა
 25 ერთი მდედრი, არცა უმცნოჲ მოაქუს თავსა შორის

და მოშიშებისა საქმე¹¹; არამედ გამოვიდა ძალითა
საკრველთა მათგან ქალწულებისათა¹¹ და იშვა წული
35 წინადასწარმეტყუელისაგან, ვითარცა ესაია გუაზარ-
ებს¹⁴.

67. ტარიგი ამისთვის, რამეთუ მზე არს იგი სიმართლი-
სა და მიერ აღშობრწყინებულნი და ხილულისა ამის
მიერ შემოწერილი და კულად თავისა თვისისა მიმართ
40 მიქცეული და გვრგვნი არს მადლისა, მაკურთხეველი
ჩუენი¹³ და ყოვლით კერძო სწორ და მსგავს თავისა
თვისისა¹⁶. რამეთუ სათნოებათა მპყრობელი არს მაც-
ხოვარი¹⁷⁻¹⁸.

68. ხოლო უბიწოა ამისთვის¹⁹, რამეთუ არსვე ჩუენი
45 ესე მსხუერპლი ქეშმარიტად²⁰ მკურნალ და განმწმე-
დელ²¹ ბიწთა და ნაბრძვლთა მათ ცოდვისათა²².

33 საქმე| საქმე BCFHb 34 ქალწულებისათა| ქალწულებისათა-
თა F 35 ესაია| ესაია F 37 ტარიგი ამისთვის| ტარიგისა
მისთვის C მზე| მზე BEFHb 38 ხილულისა| ხილული B ა-
მის| om. H 39 თვისისა მიმართ| მიმართ თვისისა CF 40 მა-
დლისა| მადლისა F 41 კერძო| კერძო F 44 უბიწო|
უბიწო BC ამისთვის| მისთვის E

12) και ὅτι μάστιγα μὴδὲν ἔχει, μὴδὲ ἰναυδρον ἐν ἑαυτῷ φέρων Gr. (641 A 5-6): რამეთუ არარაი იპოვა მის თანა უძლურებისა და მოშიშებისა საქმე (car on ne trouvera chez lui aucune action de faiblesse et de peur) Iber.

13) και μητρικῶν κατὰ πολλὰν ἐξουσίαν (641 A 8) om. Iber.

14) Is. 8, 3.

15) Ps. 64, 12.

16) οὐ μόνον δέ (641 A 14) om. Iber.

17) ἀλλὰ και ὡς ζῶον τὸν τῶν ἀρετῶν κύκλον Gr. (641 A 14-15): რამეთუ სათნოებათა მპყრობელი არს მაცხოვარი (car possesseur des vertus est le Sauveur) Iber.

18) ἡπίως ... τᾶξεως (641 A 15-B 1) om. Iber.

19) και ἀκίβδηλον (641 B 2) om. Iber.

20) ὡς Gr. (641 B 2); add. რამეთუ არსვე ჩუენი ესე მსხუერპლი ქეშმარიტად (car véritablement c'est notre sacrifice) Iber.

21) καθαρευτικῶν Gr. (641 B 2); add. და განმწმედელ (et purifiant) Iber.

22) και τῶν ἁπὸ κακίας ἑλαττωμάτων και μολυσμάτων Gr. (641 B 3): და ნაბრძვლთა მათ ცოდვისათა (et les plaies du péché) Iber.

თვსსა: არამედ მძლავრ გამოსრულცა საკრველთაგან
ქალწულებრივთა და დედობრივთა ფრიადითა კელმ-
წიფებითა და შობილ წული წინაძარმეტყუელისაგან.
ვითარცა ესაია ვუახარებს¹.

- 30 ნ7. ხოლო ტარიგ, ვითარცა მზე სიმართლისად, გინა
მიერ აღმობრწყინვებული. გინა თუ ხილულისა მიერ
შემოწერილი და თავადვე თვსსა მოქცეული. გვრგვრ
სიტკბობებისა კურთხევითა⁴ და ყოვლით კერძო
სწორ და მსგავს თავისა თვსისა: არა ხოლო ესე.
35 არამედ ვითარცა ცხოველსმყოფელი სათნოებათა
სიმრგულისად, სიმშვიდით შეერთებად და შეზავებად 196v
ურთიერთას, სჯულითა სიყუარულისა და წესისადათა.

- ნ8. ხოლო უბიწო და უგერბო, ვითარცა მკურნალი
ბიწთა და სიბოროტისგანთა ბრალთა და ბილწებათად;
40 რამეთუ, დაღათუ ცოდვანი ჩუენნი მიიბუნა და სენნი

29 ესაია| ისაია EG 34 არა| არცა AC 37 სჯულითა| შჯუ-
ლითა B 40 დაღათუ| დაღაცათუ B

4) Is. 8, 3.

5) Pr. 64, 12.

რამეთუ დაღმართუ ცოდვანი ჩუენნი აღიბუხს და უძღურებანი ჩუენნი იტჯრობა¹, არამედ არა თუ მას შიებო რამ სხუელუბათა მათ ჩემთაგან და ბრალთა², რომელი-იგი გამოიყადა ყოვლითავე მსგავსებითა ჩუენითა თანერ ცოდვისა³, რამეთუ რომელმან-იგი დევნა ბნელსა შინა გამოჩინებულს ნათელს⁴, ვერ ეწია.

14. 69. ხოლო¹ კუალად თუჲ ბრძანებულ არს პირველი² და დაწყებათ თჳსად³, გინა თუ იუო იგი პირველითაგან მათ შორის⁴, | გინა თუ მამინ მიეცა პირველობად⁵, და მეთესა თჳსასა, რამეთუ ესე არს რიცხვ სრული⁶ და მშობელი სისრულისაჲ. და დაი-მარხვიპ ვიდრე მეხუთედ დღედმდე. ამისთჳს,

47 ჩუენნი (ἐμμεῖς) ჩემნი Bb 48 ჩუენნი ჩემნი ABb 51 რამეთუ] *om.* H

Or. 45, 14 1 თუქ] *om.* EFHb 6 დღედმდე] დღემდე E

23] *It.* 53, 4.

24) τὸν θεωρεῖτε ἀξιῶν Gr. (641 B 6): (არა თუ მას შიებო) რად სხუელუბათა მათ ჩემთაგან და ბრალთა (il [ne fut touché] par rien de mes maux et de mes péchés) *Ibr.*

25) *Hbr.* 4, 15.

26) *Ioh.* 1, 5.

Or. 45, 14 1) ἵ: ἐ: (641 C 1) *om.* *Ibr.*

2) πᾶσι] *om.* (641 C 1-2) *om.* *Ibr.*

3) *Fx.* 12, 2: 99.

4) παρ' ἐξ ἑαυτῶν Gr. (641 C 2): მათ შორის (pari sui) *Ibr.*

5) εἴτε ὑποφωτισθῶν ὑποφωτισθῶ, καὶ παρὰ τοῦ πρῶτου τῶ εἴνα ἡρωτέρω ἀξιῶν Gr. (641 C 3-4): გინა თუ მამინ მიეცა პირველობად (mōne si e' est à ce temps-là qu'il a reçu la première place) *Ibr.*

6) ἡλικιωτάτος Gr. (641 C 5): სრული (perfect) *Ibr.*

7) ἐκ πρῶτων πρώτοι] *om.* (641 C 6) *om.* *Ibr.*

იტჯრობა¹, არამედ არა მასცა რამე შიებოთჳ კურნებას ღირსი. და გამოიყადა ყოვლითავე მსგავსებითა ჩუენითა, ხოლო თანერ ცოდვისა², რამეთუ რომელმან დევნა ბნელსა შინა გამოჩინებულს ნათელს³, ვერ ეწია.

14. 69. რადღა მერმე? რამეთუ თუე შემოიყვანების პირველი, უფრომსღა, თუე დასამამი¹, გინა თუ პირველითაგან მქონებელი ებრაელთა შორის ამისი, ანუ თუ უკუანამსკნელ მიერთაგან ქმნული და სადღუშლომსაგან მიმღებელი პირველობისაჲ: ხოლო ათასა თჳსასა, რომელ ესე არს უსაგესესი რიცხუთაჲ. ერთთაგან პირველი ერთი სრული და მშობელი სისრულისაჲ:

41-42 კურნების| კურნებისა A

Or. 45, 14 6 თჳსას] თთჳსას B უსაგესესი| უსაგესესი ABCEH 7 სისრულისაჲ| სისრულისაჲ E

6] *It.* 53, 4.

7) *Hbr.* 4, 15.

8) *Ioh.* 1, 5.

Or. 45, 14

1) *Fx.* 12, 2 sqq.

რამეთუ განმწმედელი არს საცნობელთაჲ ჩემი ესე მსხუერპლი, რომელთაგან იქმნებიან ცოდვამ და რომელთა მიმართ არს ბრძოლამ და ისრისა მის ცოდ-
10 ვათამას შეწყნარებამ.

70. ხოლო *გამთიარჩევინ არა კრავთაგან ოდენ⁸, არამედ თიკატთაგანცა⁹*. ესე მომასწავებელ არს¹⁰, ვითარმედ არა მართალთათჳს ოდენ დაიკლვის, არამედ ცოდვითათჳსცა და ნუუკუე უმეტესადცა
15 მათთჳს, რადენ უმეტესადცა უცმს კურნებამ¹¹. ხოლო არა საკვრველ არს ესეცა, რომელ ყოველთა სახლთაგან ეძიებს კრავისა მის დაკლვასა, უკუეთუ კჳლა ვერ ძალ-ედვას სიგლახაკისაგან, რამთა მოუწყო-
დოს მეზობელთაგა.

20 71. არამედ ამას მოასწავებ¹², ვითარმედ უმჯობეს არს, რამთა კაცად-კაცადი კმა-ეყოს სრულყოფად თავისა თჳსისა და შეწირვად ღმრთისა მსხუერპლად ცხოველად წმიდად¹³ ყოლადვე და ყოველსა შინა საჭ-
მესა¹⁴. უკუეთუ კჳლა ვერ ეძლოს ესე უძლურებისა-

7 არს არს *Α Β* 14 ნუუკუე ნუუკუე *BC* 15 რადენი რადენ *BCD* უმეტესადცა უმეტესად *BCD* უცმს *add* მათ *F* 16 არს არამ *ABCDEFGHIH* 16-17 ყოველთა სახლთაგან *(κατ' ὅκωον ἕκαστου)* ყოველთა სახითა *ABC* 21 კმა-ეყოს *CEFH*

8) καὶ τῶν γειτόνων ἐπιθῶν, καὶ τῶν ἀποστρεφῶν γειτόν (641 C 11-12) *om. Iher.* 9) *Exc.* 12, 5.

10) τὸν ἐπιφῶν *Gr.* (641 C 12): *add.* ესე მომასწავებელ არს (*c'est le signé*) *Iher.*

11) γειτόνους τῶν ἀποστρεφῶν *Gr.* (641 C 15): უცმს კუნებამ (*a besoin d'être soigné*) *Iher.*

12) ἐπισημαίω *Gr.* (641 D 3): *add.* არამედ ამას მოასწავებს (*mais cela signifie*) *Iher.*

13) τὴν καθόλου (641 D 5) *om. Iher.*

14) καὶ πᾶντα κατεργασμένων *Gr.* (641 D 5): ყოველსა შინა საქმესს (*dans chaque action*) *Iher.*

ხოლო დაიცვების მეხუთის დღისად, ნუუკუე და რამეთუ განმწმედელ გრძნობათა ჩემი მსხუერპლი, რომელთაგან დაცემამ და რომელთა მიმართ ბრძოლამ
10 შეგწყნარებელთაჲ საწერტელსა ცოდვისასა.

70. ხოლო *გამთიარჩევინ არა კრავთა ოდენ², არამედ უდარესისაცა სახისაგან და მარცხენითისა კელისა თიკატთაგანცა³*. რამეთუ არა მართალთათჳს ოდენ დაიკლვის, არამედ ცოდვითაგა, ნუუკუე და
15 ამათთჳსცა უფროჲს, რადენ უმეტესი გვქმს კაცთ-მოყუარებისამ. ხოლო საკვრველ არცა ერთ, უკუეთუ უფროჲსადა სახლადისაგან თითოეულისა იძიების ცხო-
ვარი და ესე თუ ვერ სიგლახაკისაგან სახლისაგან ტომ-
20 თამას მოიყვანებოდედ.

71. ვინათგან უძლიერეს არს უფროჲსდა, თუთ თითოეულისაგან კმა-ყოფამ სრულ-ყოფად თავისა თჳსისა და მსხუერპლად ცხოველად, წმიდად მოყვანე-
ბულად მწოდებელისა ღმრთისა, ყოველადვე და
25 ყოველთათჳს მსხუერპლქმნულად; ხოლო თუ ვერ, თანამოქმედცა ამისა მიმართ კუქმევად სათნოებით
1074

19-20 ტომთამას| ტომთას *Α* 22 კმა-ყოფამ| კმა-ყოფად

Α 23-24 მოყვანებულად| მოყვანებად *EFH*

2) *Exc.* 12, 5.

3) *Math.* 25, 33.

25 გან¹⁵, თანაშემწედცა მიიხუნეს ზიარნი იგი მოქალაქობისა მისისანი¹⁶, რამეთუ ამას მოასწავებს¹⁷ მეზობელთა ზიარად დაკლვად იგი კრავისად.¹⁸⁻¹⁹

15. 72. | ესრეთ უკუე მოვალს¹ ღამე ესე, პატიოსანი²⁷ და საწუთროფსა ამის და სოფლისა ბნელისა² წინააღმდეგომი, რომლითა დაიკსნა პირმშომ იგი ბნელი და ნათლად შეიცვალა ყოველივე და წესიერებად³ და პირველმან მან უშუერებამან მიიღო შუენიერებად.

73. ესრეთ ვივლტით ჩუენცა ეგვპტით, ბნელისა მისგან ცოდვისა¹ და ფარაოდსგან, უხილავისა მისგან მძლავრისა და მწარეთა მათგან ზედამდგომელთა საქ-

25 თანაშემწედცა | თანაშემწედ CEFH მიიხუნეს | მიიხუნეს B, მოხუნეს H 26-27 მეზობელთა | add. იგი F 27 იგი | om. A

Or. 45, 15

1 უკუე | უკუე BC ღამე | ღამე AEFH 4 შეიცვალა | შეიცვალა ACEFH 4-5 წესიერებად | წესიერად B 5 და | om. A მან | om. H 7 ვივლტით | ვივლტოდით b 8 ცოდვისა (ἀμαρτία) | ცოდვათაგანს ACEF მისგან | მის CHb

15) εις ἡμῶν Gr. (641 D 5): add. ვერ ეძლოს ესე უძლურებისაგან (ne le puisse à cause de la faiblesse) Iber.

16) τοὺς κατ' ἀρετῆς ἡμῶν καὶ ὑμῶν Gr. (644 A 1-2): ზიარნი იგი მოქალაქობისა მისისანი (participants dans son activité) Iber.

17) τοῦτο γὰρ μοι δεῖται βεβαιῶσαι (644 A 2-3): რამეთუ ამას მოასწავებს (car il signifie cela) Iber.

18) τὸν θύματι Gr. (644 A 3): დაკლვად იგი კრავისად (abattre l'agneau) Iber.

19) εἰ δεῖσται (644 A 3-4) om. Iber.

Or. 45, 15.

1) ἵνα εὖ Gr. (644 A 7): add. მოვალს (vient) Iber.

2) ἡ ἐκ ἀφανῶν Gr. (644 A 8): სოფლისა ბნელისა (du monde obscur) Iber.

3) καὶ εὖ (644 A 10) om. Iber.

4) καὶ θύματα (644 A 12) om. Iber.

თანაშობილთა და ერთსახეთა, რამეთუ ამისი, მგონიეს მე, ნებებად. მსხუერპლის ზიარად მოყვანებისაგან მახლობელთაგან, მოქენე თუ იყოს.

15. 72. ამიერ წმიდად ღამე და აწინდელ საწუთროფს განფენილის ღამისა წინაგანმწყობი, რომლითა დაიკსნების პირველშობილი ბნელი და ყოველივე ნათლად და წესად და სახედ მოვალს და მკობასა პირველი⁵ უმკობელობად მიიღებს.

73. ამიერ ვივლტით ეგვპტესა, მკმუნვარე მდევენელსა — ცოდვასა და ფარაოს, უხილავსა მძლავრსა და მწარეთა საქმისმცემელთა, ზენად სოფლად მიმართ გარ-

Or. 45, 15

2 ღამისა | ღამის ACF წინაგანმწყობი | წინაგანმწყობისა B 6 მდევენელსა | მდევენელსა BEFH 7 ცოდვასა (ἀμαρτία) | სიკუდილსა E

10 მისათა და ზეცისა სასუფეველად მივიცვალეებით: და თივისა მისგან და ალიზისა და ბზისა განვთავისუფლდებით, რომელ არს კორცთა ესე ბოროტი მონებამ და გულისსიტყუათა მათ მსგავსად ბზისა დასაწუველთა.

74. ესრეთ ტარიგი იგი დაიკლვის ჩუენდა და აღინიშნვიან სისხლითა მისითა პატიოსნითა საქმე და სიტყუაჲ. გინა მოგონებაჲ და საქმენი — წყირთლნი ესე ჩუენთა მათ კართანი, რომელ არიან გონებისა აღძრვანი და ზრახვანი, რომელთაჲ კეთილად ჯერ-
15 არს განღებაჲ და დაკშვამა გულისკმის-ყოფით ⁵.

20 75. და ესრეთ მოიწევის უკუანადსკნელი და მძიმე მდეგართა მათ წყლულებამ და ჭეშმარიტად ღამისაჲ. და იგლოვს ეგვპტე პირმშოთა საქმეთა და გულისსიტყუათა მისთა (რომელთაჲცა თესლ ქალდეველ
25 ალკოცილ ეწოდების წერილისა მიერ⁶ და ყრმა ბაბილოვნისა, შესახეთქელ კლდესა)^{7,8} და ყოველივე კმითა და გოდებითა | სავსე არს ეგვპტელთათვის. რომელ არიან ეშმაკნი⁹ და ჩუენ თანა-წარგუქდეს მომსრველი იგი რიდობით სისხლისა¹⁰ მისგან.

27v

10 მივიცვალეებით| ვიცვალეებით A 14-15 აღინიშნვიან| აღინიშნვიან A 15 საქმე| საქმე ABEFH 16 სიტყუაჲ (ἀρῶς)| ხედვაჲ (contemplation) ABCDEFH 17 ესე| om. C. მათ| ამათ A 21 ღამისაჲ| ღამისა ABF 22 ეგვპტე| ეგვპტე AC 23 მისთა| add. ხოლო ED 24 ალკოცილ| ალკოცილ BEF, ალკოცილი H 28 სისხლისა| სისხლისა F

5) ἐπειδὴ μέτρον ἐστὶ τὴ καὶ ἀπαλήψεων (644 B 8-9) om. Iber.

6) Judith 5, 6.

7) Ps. 136, 8, 9.

8) καὶ λυόμενα (644 B 14) om. Iber.

9) Ἀβδαπόνης Gr. (644 C. 1): add. რომელ არიან ეშმაკნი (qui sont des diables) Iber.

10) καὶ φάβω (644 C. 3) om. Iber.

დართულნი: *და თივისაგან და ალიზისა განვთავისუფლდებით, ბზისათა ამათ და საცთომელთა კორცთა აგებულებისაგან და არცაღა მრავალთა მათგან ბზიანთა გულისსიტყუათა მიერ ჰყრობილთა.

74. ამიერ ტარიგი დაიკლვის და აღიბეჭდვიან პატიოსნითა სისხლითა საქმე და სიტყუაჲ, რომელ არიან ანა-
15 გებნი და მოქმედებანი — წყირთლნი ჩუენთა ბჭეთანი. ვიტყვ უკუე გონებისმოდრავობათა და სჯულთა, კეთილად განღებადთა და კშვადთა ხედვისაგან, ვინამთგან საზომი რამე არს მიწთომათაჲცა.

75. ამიერ დასასრულისაჲ და უმძიმესი მდეგართა
20 წყლულებამ ნამდვლვე ღამის ღირსი და ჰგოდებს ეგვპტე პირმშოებსა თვსთა გულისსიტყუათა და საქმეთასა (რომელი თესლ ქალდეველ მოსასპოლველ იწოდების წერილითა¹ და ჩჩულ ბაბილოვნის კლდის საკუთებელ² და დასაცსნელ) და ყოველივე კმობითა
25 და ღაღადებითა აღსავსე მეგვპტელთად და ჩუენ მაშინვე მიგურიდოს მომსრველმან მათმან შიშითა და რიდობითა საცხებელისაჲცა.

* Le texte de C. reprend à cet endroit.

10 ბზისათა ამათ| ბზისათათა მათდა F 16 გონებისმოდრავობათა| გონებისმოდრავობათა EFH 17 სჯულთა| მჯულთა BH კშვადთა| კშვად G 18 მიწთომათაჲცა| მიწდომადთაჲცა EH 21 პირმშოებსა| პირმშოებსა C 22 მოსასპოლველ| მოსასრველ A 23 იწოდების| ეწოდების B კლდის| კლდეს CEH 24 საკუთებელ| საკუთებელ A 25 აღსავსე| აღსავსედ F 26 მიგურიდოს| მიგურიდოს EH

(Or. 45, 15

1) Judith 5, 6.

2) Ps. 136, 8, 9.

76. ესრეთ იქმნების აღვსებაჲცა იგი და ¹¹ მოსპოლვამ
 ცომოვანისაჲ შჯდ დღე ¹² (რამეთუ ესე არს სრული
 რიცხვითა შორის და შესწორებული სოფლისა ამის
 ჟამთა). ხოლო ცომოვანისა მოსპოლვამ ¹³ არის სრულ-
 ლიადი უჩინო-ყოფამ ჩუენგან ¹⁴ ძუელისა მის და დამ-
 ჟავებულისა უკეთურების და ვნებათა
 ჩუეთულებისა ¹⁵ და ყოველი ნეშტი ფარისევლებ-
 რისა ¹⁶ და უკეთურისა სწავლისა ¹⁷.

16. 77. და იგინი იგლოვედ, რომელნი პირველ გუმ-
 ძღვრობდეს¹, ხოლო ჩუენ კრავი იგი ვკამოთ მიმ-
 წუბრი² ამისთვის, რამეთუ აღსასრულსა ჟამთასა იყო
 ქრისტეს ვნებაჲ და რამეთუ აზიარნა საიდუმლოსა³
 თვისსა მწუხრსა. ამისთვის დაჰკანინდა ბნელსა ცოდვი-
 სსა.

³⁰ ცომოვანისა| ცომოვანისა LF, add. მის AB დღე C ესე
 ესრე B, ესრეთ C ³¹ ამის| ამით B ³² ცომოვანისა| ცომოვანი-
 სა ABDFH არის| არს H ³⁴ უკეთურებისა| უკეთურებისა B

Or. 45, 16

5 ამისთვის| add. რამეთუ CFH დაჰკანინდა| add. რამ AB

¹¹ Ἐνεσθῆεν Gr. (644 C 3): add. აღვსებაჲცა იგი და (la résurrection et)
 Iber.

¹² Ex. 12, 19.

¹³ Ex. 12, 19.

¹⁴ ἰσότης; Gr. (641 C 5): add. ხოლო ცომოვანისა მოსპოლვამ არის
 სრულიადი უჩინო-ყოფამ ჩუენგან (et l'annéissement du levain est
 la disparition complète de nous) Iber.

¹⁵ ὅς γὰρ τῆς ἀρτοσίου τῶ καὶ ζήτησιν Gr. (644 C 6-7): და ვნებათა
 ჩუეთულებისა (et l'habitude des péchés) Iber.

¹⁶ Matth. 16, 6.

¹⁷ ἢ καὶ μὴδὲν Αἰγύπτου ἐπιτοῦντάμεθς φάραξ (644 C 7-8) om. Iber.

Or. 45, 16

1) Kxi ἂν πὲν ἡγεύεσθαι Gr. (644 C 11): add. რომელნი პირველ გუმძ-
 ჳვრობდეს (qui auparavant nous forçaient) Iber.

2) Ex. 12, 18.

3) τῶς ἁμάρτας (644 C 14) om. Iber.

76. ამიერ აღებაჲ ცომისაჲ შჯდ დღე¹ (რამეთუ ესე არს
 უსაიდუმლოესი რიცხვითაჲ და თანამენივთე სოფლი-
 საჲ ამის). ძუელისაგან და წმინისა სიბოროტისა (არა ^{197v}
 თუ პურის საქმრისა და ცხოველობითისა). რამთა
 არღარადი მეგვებულებრითა თბითა ვმოზარდობდეთ²
 და ნეშტისაგან ფარისევლებრისა³ და უღმერთოჲსა
 მოძღურებისა.

16. 77. და იგინი გოდებედ, ხოლო ჩუენდა კრავი იკა-
 მებოდენ: მიწუხრი საღმე¹, რამეთუ ჟამთ აღსას-
 რულსა ვნებაჲ ქრისტესი, ვინაჲ მიმწუხრვე აზიარებს
 მოწაფეთა საიდუმლოსა დაკანინთა ცოდვის ბნელი-
 სსა.

5

29-30 სოფლისა| სოფლისა E ³¹ ცხოველობითისა| ცხოველო-
 ბითისა BCEFGH ³² მეგვებულებრითა| მეგვებულებრითა
 EFGH

Or. 45, 16

4 საიდუმლოსა| საიდუმლოთა G

3) Ex. 12, 9.

4) Ex. 12, 9.

5) Matth. 16, 6.

Or. 45, 16

1) Ex. 12, 18.

78. ხოლო არა მგბარიო, არამედ მწუარი⁴ ამისთვის, რადთა არა უსრულად და თხელად გულისკმა-ვჰყოფდეთ საიდუმლოსა ამათ საქმეთასა⁵: არამედ ყოვლითურთ მტკიცე იყოს გონება ჩუენი⁶ და მაგარ და განმწმედელითა მით ცეცხლითა გამოცდილ და ყოვლისა ნივთიერისა საქმისაგან აზნაურ⁷. და⁸ ნაკუერცხალნი იგი გონებისა ჩუენისა განმაკურვებელნი გუაქუნდენ. მოცემულნი მის მიერ⁹ „რომელი ცეცხლისა მოფენად | მოვიდა ქუეყანასა ზედა ბოროტთა საქმეთა შემწუველი და აღტყინებასა მისსა ისწრაფდა“¹⁰.

79. ხოლო ყოველი კორცებრ ლბილი სიტყუაჲ¹¹ ვკამოთ შიგნიერით¹² და დაფარულითურთ გონებისა და მოსადნობელ სულიერ იქმნას ვიდრე თავფერკადმდე. ესენი არიან პირველნი ღმრთეებისათვის ხედვანი და უკუანადსკნელნი კორცთათვის განგებულებანი.

8 უსრულად | უსრულად B 8-9 გულისკმა-ვჰყოფდეთ | გულისკმა-ჰყოფდეთ B 9 საქმეთასა | საქმეთაგან ABC-DEFH 10 მტკიცე | მტკიცე C 14 მოცემულნი მის მიერ | მის მიერ მოცემულნი C 16 შემწუველი | შემწუველისა DEFH 20-21 თავ-ფერკადმდე | თავ-ფერკამდე BCEF

4) Ex. 12, 9.

5) μετ' ἐπιβλεψῆς Gr. (645 A 1): საიდუმლოსა ამათ საქმეთასა (le mystère de ces actions) Iber.

6) συνέστας Gr. (645 A 2): add. გონება ჩუენი (notre esprit) Iber.

7) καὶ ἀπερτοῦ (645 A 4) om. Iber.

8) τοῦ καλῆς (645 A 4) om. Iber.

9) δαδοθέντων Gr. (645 A 5): add. მოცემულნი მის მიერ (donnés par lui) Iber.

10) ἀπαρτοῦ καὶ ἀπαίρειται (645 A 5-6) om. Iber.

11) I. sc. 12, 49.

12) καὶ ἑστῆτος (645 A 9) om. Iber.

13) Ex. 12, 8.

78. ხოლო არა მგბარი. არამედ მწუარი², რადთა არარად უხედვოდ, არცა წყლოვანი აქუნდეს სიტყუასა ჩუენდა, არცა ადვილ დასაკსნელი: არამედ ყოვლად მდგმოდ და მტკიცე და განმწმედელითა ცეცხლითა გამოცდილი და ყოვლისა ნივთიერობისაგან თავისუფალი და უმეტნომ. და კეთილ ნაკუერცხლებითაცა შევიწვით განმგონებლობისა ჩუენისა. აღმაგზებელითა და განმწმედელითა ცეცხლისმოფენად მოსრულისაგან ქუეყანასა ზედა და მოსწრაფისა აღგზებად ძჳრ ანაგებათა განმლეველობისა³.

79. რაოდენი უკუე კორცოან სიტყუსაჲ და მზარდულ, შიგნიერითურთ და დაფარულებით გონებისაჲ იკამოს¹ და განილიოს და სულიერად აღმოცოხნად აღმოიღოს ვიდრე თავ-ფერკამდე. პირველთა ღმრთეებისათვის ხედვათა და დასასრულისათა კორცთათვის მზრუნველობათა.

9 განმწმედელითა | განმწმედელი C, განწმედელითა B 11 შევიწვით | შევიწვით ABCFH 11-12 განმგონებლობისა | განმგონებლობისა ABFH 12 აღმაგზებელითა | აღმაგზებელითა C 14 მოსწრაფისა | მოსწრაფებისა C 20 კორცთათვის | კორცთა A

2) Ex. 12, 9.

3) I. sc. 12, 49.

4) Ex. 12, 8.

80. ხოლო არაა განვილოთ მისგან¹⁴ განთიად¹⁵,
 25 ერთად¹⁶, რამეთუ არა ჯერ-არს დაფარულთა მრავალთა საიდუმლოთა ჩუენთა მითხრობად უცხოთა სარწმუნოებისაგან ჩუენისა¹⁷ და, მეორედად, რამეთუ შემდგომად ღამისა ამის ცხოვრებისა¹⁸ არა არს განწმე-
 30 დად მას დღესა¹⁹ და ამისთვის უჯერო არს დროებად სინანულისა²⁰ ვიდრე განთიადადმდე მერმისა მის ცხოვრებისა²¹.

81. რამეთუ არა ჯერ-არს განრისხებასა ზედა დასლვად მზისა²² ცხადადცა და ფარულად (რადთა არა დაგვ-
 ტევნეს განრისხებასა მას ზედა მზემან მან სიმართლი-
 35 სამან). ეგრეთვე ამის ჳამადისა არა ჯერ-არს განთიადადმდე დატეკებად.

82. ხოლო²³ ძუალი არა შეიმუსროსო მისგან²⁴. ესე იგი არს, რადთა რავდენიცა იყოს საიდუმლოთა მათ შინა

24 მისგან| მისგანი CDEH 27 მეორედად| მეორედ b 28 ცხოვრებისა| ცხოვრებისა B, ცხოვრებასა E 29 უჯერო| უჯეროდ F 30 განთიადადმდე| განთიადმდე ACDEFFH მის| om. CEFH 33 მზისაი| om. A 34 მზემან| მზემან C მან| om. BEFH 37-38 ესე იგი არს| om. C 38 რავდენიცა| რავდენიცა C

14) οὐκ ἐπίσταν Gr. (645 A 14): add. მისგან (de lui) Iber.

15) Ex. 12, 10.

16) καταλείψομεν Gr. (645 A 15): ერთად (comme un) Iber.

17) τοῖς ἐξῆα Gr. (645 A 15): add. სარწმუნოებისაგან ჩუენისა (de notre doctrine) Iber.

18) τῆν ἡμέραν τῆς ζωῆς Gr. (645 B 1-2): add. ცხოვრებისა (de la vie) Iber.

19) ἀσήμερον Gr. (645 B 2): add. მას დღესა (ce jour) Iber.

20) καὶ τὸ ἔτι ἀναβλεψῆς Gr. (645 B 2): add. სინანულისა (de regret) Iber.

21) τοῖς τῶν Ἀδύτων μεταλαμβάνουσιν Gr. (645 B 3): ვიდრე განთიადადმდე მერმისა მის ცხოვრებისა (jusqu'à l'aube de la vie de l'au-delà) Iber.

22) Eph. 4, 26.

23) ἡσάμεις καὶ ἄβραυα, καὶ ἡμῖν ἡσπενάργου (645 B 9-10) om. Iber.

24) Ex. 12, 46.

80. ხოლო არცა ერთი რაა განვილოთ, არცა საცისკროდ დაუტეოთ²⁵, რამეთუ არცა მისარქუმელ გარეშეთა მრავალნი ჩუენთა საიდუმლოთანი.* არცა ზემთ ღამისა
 25 ამის არს რადმე განწმედად და დროებად არსაქებელ სიტყვს მიმღებელთაგან.

81. რამეთუ ვითარცა რისხვსა არ მედღეურობად, არამედ მზის წინაით-დაცხნა კეთილ და ღმრთის-
 30 საყუარელ²⁶, ჟამითადცა და სახისმეტყუელეებითადცა (რამეთუ ჩუენ განრისხებულთა ზედა | დასლვად სიმართლისა მზისა²⁷ არა უცთომელობა). ეგრეთვე ესე-
 ვითარისა მის საჭმლისა ნუმცა არს მეღამეობად, ნუცა ხვალისა დატეკებულეობად.

82. ხოლო რავდენი ძუალოვან და უჭამ და ძნიად გან-
 35 სახილველ ჩუენდა, არცა შეიმუსროს²⁸ ბოროტად განბ-

22 საცისკროდ| საცისკროდ AC 24 ზემთ| ზესთ BEGH * Ici, le manuscrit G (p. 87^v) porte une note marginale en face du mot საიდუმლოთანი (μαθητεία), probablement due à Ephrem Mtsiré: "აჰა, განმარტება სიტყვსა მის, რადთა არა მტერთა მენთა უთხრა საიდუმლო მენი, რამეთუ იტყვს: ნუ მიუთხევთ სიწმიდესა ძალთა და ნუცა მარგარიტსა წინაშე ღმრთა" (მათე 7, 6) - "Voilà l'explication de ce mot, pour que tu ne dises pas ton secret à tes ennemis, car il dit: ne donnes pas aux chiens ce qui est sacré, ne jettes pas tes perle aux porcs" (Matth. 7, 6). 25 არსაქებელ (οὐκ ἐπαυερός) არს საქებელ A 29 და სახისმეტყუელეებითადცა| om. C 31 სიმართლისა მზისაი| მზისა სიმართლისა G 33 დატეკებულეობად| დატეკებულეობად BEGH

5) Ex. 12, 10.

6) Eph. 4, 26.

7) Ex. 12, 46.

- სიტყვასათა დაფარული. რომელსა ვითარცა ძუალსა
 40 ხილულნი კბილნი ვერ ცოხნიან. ეგრეთვე მას გონე-
 ბასა იგი კბილნი ვერ შეეხებოდინ²⁵. იგი არა შევმუს-
 როთ ბოროტად გულისკმის-ყოფითა²⁶ (ხოლო²⁷
 მოესწავებოდა²⁸ იესუმსიცა, რომელ ვნებასა მისსა არა | 28v
 შეიმუსრა ძუალი მისი²⁹, დაღაცათუ *ჯუარისმცუ-*
 45 *მელნი ისწრაფდეს სიკუდილსა მისსა*³⁰ შაბათისათვს).
 არცა განვაგდოთ იგი გარე და შეურაცხ-ვყოთ. რადთა
 არა მიეცეს სიწმიდშ ძაღლთა, ბოროტთა მათ სიტყვსა
*მტაცებელთა. არცა დაესხას*³¹ *მარგალიტი წინაშე*
*ლორთა*³²;
- 50 83. არამედ ცეცხლითა დაიწვნ, ვითარცა მსხუერპლები,
 რომელ არს სული იგი, ყოვლისავე მცნობელი და

40 ცოხნიან| სეოხნიან F 41 იგი| om. CEFH 43 იესუმსიცა|
 ივს-მსიცა B, იესუსიცა ACF მისსა| მისა F 45 შაბათისათვს|
 შაფათისათვს E 46 არცა| არა F 47 სიწმიდშ| სიწმიდე
 BCE 50 დაიწვნ| დაიწვინ F მსხუერპლები| მსხუერპლებ F

25) ἰσθὲ στυρεψήσεται Gr. (645 B 10): *add.* ესე იგი არს, რადთა რავდე-
 ნიცა იყოს საიდუმლოთა მათ შინა სიტყვასათა დაფარული, რო-
 მელსა ვითარცა ძუალსა ხილულნი კბილნი ვერ ცოხნიან.
 ეგრეთვე მას გონებისა იგი კბილნი ვერ შეეხებოდინ (c'est-à-dire
 ce qui est caché dans les mystères de la parole, ne peut pas être touché
 des dents de l'esprit, de même que l'os ne peut pas être rongé des dents
 visibles) *Iber.*

26) κακὰς διαίσεις καὶ σοῦμμεν Gr. (645 B 11): ბოროტად გული-
 სკმის-ყოფითა (de mauvaise connaissance) *Iber.*

27) ἔω γὰρ λέγειν (645 B 11) *om. Iber.*

28) ἔω ..., κατὰ τὴν ἰστορίαν Gr. (645 B 12): ხოლო მოესწავებოდა (et
 signifiait) *Iber.*

29) μὴδὲ (...) στυρεψή Gr. (645 B 12-13): *add.* რომელ ვნებასა მისსა
 (არა შეიმუსრა) ძუალი მისი (que pendant sa passion son os ne fut
 pas rompu) *Iber.*

30) *Iob.* 19, 31.

31) τὸ λαμπρὸν τὰν Ἀθύου (645 C. 2) *om. Iber.*

32) *Matth.* 7, 6.

ძარული და მოგონებული (რამეთუ ვპრიდებ თქუმად,
 ვითარმედ თხრობისაებრ, არცა იესუჲსი შეიმუსრა,
 დაღათუ სიკუდილი სასწრაფოვე ჯუარისმცუმელ-
 40 თად⁸ შაბათისათჳს). არცა განიგდოს და ითრევებო-
 დის, რადთა არა მიეცნენ წმიდანი ძაღლთა და
 ბოროტთა სიტყჳს განმჭრელთა. ვითარ არცაღა ღოორთა
 ბრწყინვალები სიტყჳს მარგალიტები⁹.

83. არამედ ცეცხლით განილიოს, რომლითა ყოვლად
 დასაწუველებიცა, ყოვლისა გამოშეძიებელისა და მეც-

37 იესუჲსი| ივისი AC
 ლის' BCEFGH

40 არა| არ BCEF

44 ყოვლისა| ყოვ-

8) *Joh.* 19, 31.
 9) *Matth.* 7, 6.

წმიდაა³³, რომელმან ყოველნი იგი ჯეროვნად დააწუ-
ლილნეს და დაჰმარხნეს³⁴ და არცა რად ერთი მათგანი
წარწყმიდოს წყალთა შინა შთასხმული, ვითარცა თავი
55 იგი კბოდასა მის მოსეს მიერ³⁵, რომელი იქმნა³⁶
საყუედრელად ისრაელითა სიფიცხლესა.

17. 84. ხოლო კეთილ არს, რადთა ჳამისაცა მისისა
სახესა არა თანა-წარვკვდეთ, რამეთუ აჩრდილსა მასცა
შინა სახესა ჳამისასა, თუ ვითარ ჯერ-არს, არა თანა-
წარვკვალს¹, არამედ იტყვს: ჳამონო სწრაფით,
5 მალიად-მალიად². უფუველი ველისყრდელითურთ
თანა ჳამონო³ და იყვნენ წელნი მორტყმულ და
კამლნი ფერკთა მისთა და კუერთხი კელთა მისთა მო-
ხუცებულებრ, ესრეთ გვკმს ჩუენცა⁴.

52 ყოველნი იგი| ყოველნივე BCb 52-53 დააწულილნეს| დაა-
წურილნეს EFHb, დაამწვლილნეს C 53 რად| om. C. 55 კბო-
დასა| კბოდა AF

Or. 45, 17

2 თანა-წარვკვდეთ| თანა-წავკვდეთ F 5 უფუველი| უფოელი
F 7-8 მოხუცებულებრ| მოხუცებრივ Bb

33) ἁγιος Gr. (645 C 4): წმიდაი (saint) Iber.

34) ἁρξάμενος Gr. (645 C 5): დაჰმარხნეს (ont enteré) Iber.

35) Ex. 32, 19 sqq.

36) ἔκτισται Gr. (645 C 7): იქმნა (est devnu) Iber.

Or. 45, 17

1) ὁ ἄγιος, ἄγει καὶ ἁγιος, ἢ ὡς ἰσχυρὸν φαντασθῆναι ἐν τῇ ὑπόστασι Gr.
(645 C 12-13): რამეთუ აჩრდილსა მასცა შინა სახესა ჳამისასა, თუ
ვითარ ჯერ-არს, არა თანა-წარვკვალს (car il ne faut pas laisser l'exem-
ple de la nourriture dans l'ombre sans attention) Iber.

2) ἀλλὰ δὲ ἄλλοι ἄλλοι ἢ ἄλλοι ἄλλοι Gr. (645 C 13-14): არამედ
იტყვს: ჳამონო სწრაფით, მალიად-მალიად (mais dit de manger vite,
vite) Iber.

3) Ex. 12, 8 sqq.

4) ἡμεῖς ὡς καὶ αὐτὸς Gr. (645 D 2): add. ესრეთ გვკმს ჩუენცა (il nous le
faut aussi comme cela) Iber.

45 ნიერისა სულისად დაწულილებულნი და ცხოვნე-
ბულნი, არა წყალთშინ წარწყმედულნი, არცა მითე-
სულნი, ვითარცა თავი კბოდასა მოსესგან³⁷, რომელი
განეფრქვა ისრაელსა საყუედრელად სიფიცხისა.

17. 84. ხოლო ღირს არცა ჳამის სახესა თანაწარსრბად,
რამეთუ არცა სჯული, ვიდრე ამისდამდე ხედვასა
ტკივილთმოყუართასა წერილსა შინა. მოსწრაფებით
უკუე განვლიოთ მსხუერპლი და უგომოი ყრდელი-
5 თურთ თანა-ვკამოთ³⁸ წელმორტყმულთა და კამლ-
მორთხმულთა და მოხუცებრ ვკუერთხოსნობდეთ.

46 წყალთშინ| წყალთა შინ A, წყალთ' შინ F 48 განეფრქვა|
განეფქურია B საყუედრელად| საყუედრებელად C

Or. 45, 17

2 სჯული| მჯული BEH ამისდამდე| ამისამდე C 6 ვკუერთ-
ხოსნობდეთ| ვკუეთხოსნობდეთ E (-რ supra l. H)

10) Ex. 32, 19 sqq.

Or. 45, 17

1) Ex. 12, 8 sqq.

85. მალიად ამისთვის, რადთა მოსწრაფედ ვივლტოდით
 10 ყოვლისაგან ბოროტისა და ჩუეულებათაგან ძუელისა
 მის კაცისათა⁵, ვითარცა ლოთს ეტყოდეს ანგე-
 ლოზნი⁶: ნუ უკ-მოვიხილავთ, ნუცა დავდგებით
 სოფელსა შინა | პირველთა მათ საქმეთადასა⁷, რადთა
 არა დავიწუნეთ სოდომელთა⁸ ცეცხლითა, მთად
 15 ვივლტოდით სათნოებისა⁹. ნუცა კუალად მივიქცევით
 პირველისავე ჩუეულებისა¹⁰ მიქცევად და მიხედ-
 ვადცა, რადთა არა ვიქმნნეთ ძეგლ მარილის¹¹. ხოლო
 უფუველი არს სიწმიდით ცხოვრებად და რადთა
 ყოლადვე არა შეუერთთ საღმრთოსა მოქალაქობასა
 20 ჩუენსა ძუელისა მის კაცისა საქმეთაგან, რადთა არა
 ყოველივე დაამჟავოს და თვსად მიაქციოს¹².

29r

11-12 ანგელოზნი| ანგ-სნი F 12 ნუ უკ-მოვიხილავთ| ნუ მოვიხი-
 ლავთ A, ნუ უკუ-მოვიხილავთ BCDEF, ნუ უკმო-ვიხილავთ
 b 13 საქმეთადასა| ს-ქმეთასა F 14 დავიწუნეთ| დავიწუნეთ
 F 15 ნუცა| ნუმცა b 17 მარილის| მარილისა GEFH 18
 უფუველი| უფუველ A, უფოელი F, add. იგი H 19 არა| არაი
 Cb საღმრთოსა| საღმრთოდ CEFHb 21 დაამჟავოს| დაამჟავოს
 BCEFb

5) *ἴα μὴ ἀπόσμεν* Gr. (645 D 2-3): რადთა მოსწრაფედ ვივლტოდით
add. ყოვლისაგან ბოროტისა და ჩუეულებათაგან ძუელისა მის
 კაცისათა (pour que nous fuyions tout de suite, *add.* chaque méchancete
 et les coutumes de l'ancien homme) *Iber.*

6) *ὡπερ ὁ Λῶθ ἀγγελῶν ἀποχόρευται παρὰ τῆς βνωτοῦχ* Gr. (645 D 3-648 A
 1): ვითარცა ლოთს ეტყოდეს ანგელოზნი (comme les anges disaient
 à Loth) *Iber.*

7) *μὴ στᾶμεν ἐπὶ πασῶν τῶν παλαιῶν* Gr. (648 A 1-2): *add.* პირველთა მათ
 საქმეთადასა (des anciennes oeuvres) *Iber.*

8) *καὶ ζῆλω* (648 A 3) *om. Iber.*

9) *εἰς τὸ ἠγιῶ* Gr. (648 A 2): *add.* სათნოებისა (de la charité) *Iber.*

10) *ἐκ τῆς ἐπι τὸ χεῖρον ἐπιστροφῆς* Gr. (648 A 4-5): პირველისავე
 ჩუეულებისა (vers l'ancienne habitude) *Iber.*

11) *Gen.* 19, 26.

12) *ὡπερ ἐργάζεται μέλλουσ* (648 A 5) *om. Iber.*; *add.* ხოლო უფუველი
 არს სიწმიდით ცხოვრებად და რადთა ყოლადვე არა შეუერთთ
 საღმრთოსა მოქალაქობასა ჩუენსა ძუელისა მის კაცისა საქმეთა-
 გან, რადთა არა ყოველივე დაამჟავოს და თვსად მიაქციოს (et
 l'azyme est la vie sainte, et pour ne pas mêler dans nos actions divines
 quelque chose des actions de l'ancien homme, pour que tout ne devienne
 pas aigre et retourné vers lui) *Iber.*

85. სწრაფ ვიდრემე, რადთა არ შეგუემთხვოს,
რომელსა თვთ ლოთ, დაყენებულ მცნებისაგან: ნუ
მოვიხედავთ. ნუ დავდგებით ყოველ სანახებსა,
10 მთად აღვიწინეთ, ნუ თანა-დავეპყრობვით სოდო-
მიანსა და უცხოსა ცეცხლსა. *ნუცა ძეგლ მარილის შევ-
პყინდებით*² უძრესთა მიმართ მიქცევითა, რომელსა
ჰყოფს ყოვნებაჲ.

8 თვთ ლოთ] *om. G (vac. 6 litt.)*
დავეპყრობვით AC

10 თანა-დავეპყრობვით] თან-

2) *Gen. 19, 26.*

86. ხოლო ველისყრდელი ითქუა სიმწარისა მისთვის¹³
და სიფიცხლისა საღმრთოისა ცხორებისა, უფროსად
ახლად შემოსრულთათვის მას შინა და გულისთქუმათა-
25 გან ამაღლებისათვის. რამეთუ დალაგათუ ტკბილ არს
ახალი იგი უღელი და ტვრთი მცირე, ვითარცა
გესმის¹⁴. არამედ სასოებისა მისთვის მერმისა¹⁵ არს
ესე და მოსაგებელისა მისთვის, რომელი ფრიად უზემ-
თაეს არს შრომასა ამას. თუ არა სხვთა საქმითა და
30 სხვთა ყოვლითავე¹⁶ ვინმცა არა თქუა, ვითარმედ
ფრიად უძნელეს და უსაჭიროეს არს სახარებისა მიერ
მოცემული მცნება?

87. რამეთუ წესი ძუელისა მის შჯულისა¹⁷ აყენებს
აღსრულებასა ცოდვისასა. ხოლო ჩუენ მიზეზთათვისცა
35 ცოდვისათა, ვითარცა საქმეთათვის. ვიბრალებით.
რამეთუ არა იმრუმოო. — იტყვს შჯული¹⁸. ხოლო საბ-
არებად ბრძანებს, ვითარმედ¹⁹ არცა გულისთქუმა²⁰
შეიწყნაროო | მიხედვითა²¹ და ალატყინებდე ვნებასა. 29v

23 უფროსად | უფროსლა F 27 გესმის | გუესმის C მერმისა
არს | არს მერმისა C 31 უსაჭიროეს | უსაჭიროვეს Bb 33
შჯულისა | შჯულისა C 35 ვიბრალებით | ვიბრალებვით
EH 38 შეიწყნაროო | შეიწყნარო AB და ალატყინებდე ვნება-
სა | და ალატყინებდე ვნებათა C, რომელი-იგი ალატყინებს ვნებათა
H

13) Ex. 12, 8.

14) Matth. 11, 30.

15) *ἀὰς ἴης ἐλπίδα τοῦτο* Gr. (648 A 9-10); *add.* მეომისა (de l'avenir) Iber.

16) *ἐπεὶ ἀλλὰς γὰρ* Gr. (648 A 11); *add.* საქმითა და სხვთა ყოვლითავე (des choses faites et de toutes les autres choses) Iber.

17) *τὴν γὰρ ἀνάμω* Gr. (648 A 13-14); რამეთუ წესი ძუელისა მის შჯულისა (comme la loi de l'ancienne doctrine) Iber.

18) Ex. 20, 14.

19) *ὡς ἔ* Gr. (648 B 1); ხოლო სახარებად ბრძანებს, ვითარმედ (et l'Evangile ordonne que) Iber.

20) *ἐκ περιέργου ... καὶ φιλοπόνη* (648 B 2) om. Iber.

21) Matth. 5, 28.

86. ხოლო ველისყრდელითა სიმწარისათვის¹ საღმრ-
15 თოდ ცხორებისა და აღმართობისა, უფროდ|სლა დამ-
წყებელთათვის და გემოვნებათა უმაღლესობისა.
რამეთუ დალათუ ტკბილ ახალი უღელი და ტვრთი
სუბუქ, ვითარ გესმის¹, არამედ სასოებისათვის ესე და
ნაცვლისცემისა აქათა ძვრისხილვათა ფრიად უმძიმე-
20 სისა. თუ არა სხვთ, ვინ არა თქუას სჯულიერთა გან-
წესებათასა სახარებისა ფრიად უსაჭიროველეს და
უსაშრომელესობად?

87. რამეთუ სჯული რად აღსრულებასა ცოდვათასა აყე-
ნებდეს, ჩუენ მიზეზთათვის, ვითარცა საქმეთა, ცხადად
25 ვიბრალებით. ა. "არა იმრუმო", — იტყვს სჯული²,
ხოლო შენ არცა გულმან ვითქუას მკვრნედ და
მკირსედ ხედვითა³ აღმატყინებელსა ვნებისასა. ბ.

17 ტვრთი | ტვრთ F 18 ვითარ | ვითარცა C 20 სჯულიერ-
თა | სჯულიერთა BEH 23 სჯული | სჯული BEH 25 ა-ა |
om. BCEFG სჯული | სჯული BEH 27 ბ-ბ | om. BCEF

3) Ex. 12, 8.

4) Matth. 11, 30.

5) Ex. 20, 14.

6) Matth. 5, 28.

კუთვალად იტყვს იგი: არა *კაც ჰქვიაო*²². ბრძანებს სახარ-
 40 ებამ, ვითარმედ ^{23,24} *მეთრეცა კუთრბილო მიუჰყარ*²⁵.
 რააზომ ესენი უმაღლეს მათსა არიანი

88. არა ცხუდად ჰფუყყო. — იტყვს იგი ²⁶ ხოლო აქა
 გამცნებს, რაათა ²⁷ არა ყოლადვე შემოიღო ფიცი ²⁸ —
 არცა მცირე, არცა დიდი. რამეთუ ფიცი ცრუფიცობასა
 45 შობს, არა შეჭრათო საბლო საბლსაო და აგარაკი აგა-
 რაკსა ²⁹ და მოტაცებული ვლახაკთაგან. — იტყვს
 მჯულო ³⁰. ხოლო აქა გამცნებს ყოველსავე განსყიდად
 და მიცემად ვლახაკთა ³¹ და სუბუქად ჯუარისა ოდენ
 ტერთვად, რაათა განჰმსდიდრდე წარუყვალთა მით.

18. 89. ხოლო კუთვალად მოიტყებამ წელოთამ რაა არს¹?

39 კაც ჰქვიაო კაც ჰქვია AC, კაცი ჰქვია B, კაცი ქვია F 40
 მიუჰყარო მიუჰყარო ABC 41 ესენი ესე ACB უმაღლეს მათსა
 მათსა უმაღლეს C 42 ჰფუყყო, ჰფუყო Bb 43 არა არცა
 EH, om. C ფიცი om. F 45 შეჭრათო შეჭრათო H და om.
 b 46 ვლახაკთაგან ვლახაკთაგანო DEFFH 47 მჯულო რსუ-
 ლო C ყოველსავე ყოველსავე Bb 49 რაათა რლ C განჰმს-
 დიდრდე განმსდიდრდე Bb, განმსდიდრდე H წარუყვალთა
 წარუყვალთა F

22) Ex. 20, 13.
 23) თა ბე Gr. (648 B 3-4): ბრძანებს სახარებამ, ვითარმედ (l'Évangile
 ordonne que) *ბერ*.
 24) იანბ *ἀποστρέψαι* (648 B 4) om. *ბერ*.
 25) *Math.* 5, 39.
 26) Ex. 20, 7.
 27) თა ბე Gr. (648 B 6): ხოლო აქა გამცნებს, რაათა (et ici commande
 que) *ბერ*.
 28) *Math.* 5, 34.
 29) *Lc.* 5, 8.
 30) *παρὰ πάντων* Gr. (648 B 9): *ამდ*. იტყვს მჯულო (la loi dit) *ბერ*.
 31) *Math.* 19, 21.

O, 45, 18
 1) *ἄρα καὶ ἰσχυρὰ* Gr. (648 B 12-13): *ამდ*. ხოლო კუთვალად მოიტყებამ
 წელოთამ რაა არს? (et de nouveau pourquoy vous cefinez-vous?) *ბერ*.

არა ჰქვარდუო. — მან⁷, ხოლო შეენ არცა ნაცვლის-მცე-
 მელობდე, არამედ თავის მიუჰყარა მცემელსა⁸.
 30 რაოდენ ესენი მათსა უსიბრძნისმოყუარეს!

88. ვ. "არა ცრუდ ჰფიციო"⁹. — მან¹⁰, ხოლო შეენ არცა
 დანაბმისა ჰფუყო¹¹, არცა მცირე, არცა დიდი. ვინათა-
 გან ფიცი ცრუფიცობის მშობელ. დ. "არა შეჭრათო
 საბლო საბლსა"¹². — მან, და "აგარაკი — აგარაკსა" მომ-
 35 ძღვარებით ვლახაკთაგან¹³, ხოლო შეენ წადიერად გარ-
 დასდვა სიმართლითა მოგებულო და განუთმბულდე
 ვლახაკთა¹⁴, რაათა სუბუქად აღიღო ჯუარო და განჰმს-
 დიდრდე არა ხილულოთა.

18. 89. ხოლო წელნი პირუტყუთანი იყენედ მოუტრ-

28 არცა არა FFH 28-29 ნაცვლის-მცემელობდე ნაცვლისმს-
 ცემლობდე BEH 30 რაოდენ რაოდენი H 31 ვ-ც] om.
 BCEFG ჰფიციო ჰფუყო B 33 დ-ც] om. BCEFG 37-38
 განჰმსდიდრდე განჰმსდიდრდე AC

Cr. 45, 18
 1 იყენედ იყენენ E

7) Ex. 20, 13.
 8) *Math.* 5, 39.
 9) Ex. 20, 7.
 10) *Math.* 5, 34.
 11) *Lc.* 5, 8.
 12) *Math.* 19, 21.

გარნა რამეთუ პირუტყუთა მოურტყმელ არიან
წელნი². რამეთუ არა აქუს ძალი აღვრხხმად
გულისთქუმათა. რამეთუ არა ვიტყვ, რომელ მათცა
5 საზღვარი იციან ბუნებითისა აღძრვისაჲ; ხოლო
ჩუენდა ჯერ-არს მორტყმად წელთაჲ სიწმიდითა,
რათა აღვრ-ესხენ გულისსიტყუათა ბილწთა³ და
შეიწრდენ⁴ და სიწმიდით სკამდე პასექსა, მოაკუ-
დინნე რაჲ ასონი ქუეყანისა ზედანი⁵ და მიემსგავსო
10 იოვანეს სარტყელსა⁶, მეუდაბნოესა მის და წინამორ-
ბედისა და დიდისა მის ჭეშმარიტებისა ქადაგისასა.

90. ვიცი სხუადცა სარტყელი, სამკედროდ და სიმგნისაჲ. | 30r
ვითარცა-იგი კეთილად მორტყმული ასურეთისაჲ და
სარტყელ მხოლო ვიეთმე ეწოდების, ვითარცა
15 ეტყოდა იობსცა ღმერთი: “შეირტყენ წელნი შენნი,
ვითარცა მამაკაცმან”⁷, და მომიგე პასუხი სიმგნით.
რომელსა ნეტარი დავითცა იქადის მორტყმად

Or. 45, 18

2 რამეთუ| ხოლო F პირუტყუთა| პირუტყუთანი b 2-3
მოურტყმელ არიან წელნი| წელნი მოურტყმელ არიან F არიან|
არა C 4 არა| არა BCb რომელ| ვ³დ F 5 საზღვარი| საზ-
ღვარი F 6 მორტყმად| მორტყმად F 8 სკამდე| სკამდე
BCb 8-9 მოაკუდინნე| მოაკუდინნე b 9 რა| om. C ქუეყა-
ნისა| ქუეყანის H მიემსგავსო| add. რა F 10-11 წინამორბედი-
სა| add. მის b 11 ქადაგისასა| ქადაგისა B 13 ასურეთისა|
ასურეთისა Bb და| om. F 14 სარტყელ| სარტყელ H 17
რომელსა| რომელ C

2) Ex. 12, 11.

3) και ἕθετος (648 C. 1-2) om. Iber.

4) Irr. 5, 8.

5) ὁ δὲ ἡ θεία φησὶ Πραξῶν, τὸ τὴν ἁθλίαν ἀποχρῆσθαι μαθησιασ Gr. (648 C. 5-7); და შეიწრდენ (et s'inquiète) Iber.

6) Col. 3, 5.

7) Matth. 3, 4.

8) Job 38, 3.

ტყმელ და შეუკრველ¹, რამეთუ არცა აქუს სიტყუამ.
მპყრობელი გულისსიტყუათაჲ. არა ვიტყვ,
ვითარმედ მათცა საზღვარ უწყიან ბუნებითისა აღძრ-
5 ვისა; ხოლო შენ აღმოგაკრებდინ სარტყელი და სიწ-
მიდე გულისთქუმითსა და მდრანჯობლობითსა
(ვითარცა საღმრთოდ წერილი იტყვს, ვნების ბილწე-
ბასა² და მეთრევობასა). რათა სიწმიდით სკამო
პასქაჲ, მოაკუდინნე რაჲ ასონი ქუეყანის ზედანი³ და
10 იოანეს სარტყელსა მიემსგავსო⁴. მეუდაბნოესა და
წინამორბედისა და დიდისა ჭეშმარიტების ქადაგისასა.

90. ვიცი სხუადცა სარტყელი, მკედრებრივსა ვიტყვ და
მკნებრივსა, რომლითა სა|რტყელ კეთილებ და სარ- 199r
ტყელ მხოლოგბ ასურეთისა ვიეთმე სახელ-ედების.
15 რომლისათვს იობსცა გამოცხადებული ეტყვს ღმერთი:
“ნუ, არამედ მოირტყენ მამაკაცებრ წელნი შენნი”⁵
და მიეც მოგებაჲ მკნობითი, რომელსა საღმრთოდ
დავითცა დიდმოქადულობს ღმრთისაგან მორტყმუ-

3 არა| არა A, არცა G 8 მეთრევობასა| მეთრევობისა A,
მეთრებისა C, მეთრევობასა E, მეთრეობასა F სკამო| სკამო
EH 9 პასქაჲ| პასხაჲ EH 10 იოანეს| იოვანეს BH, იოანის
E და| om. G 13 მკნებრივსა| მკნებრივსა ABCFG 17
მიეც (მწც)| მე BEFGH 18 დიდმოქადულობს| დიდად მოქადუ-
ლობს E 18-19 მორტყმულობასა| მორტყმულებასა BEFH

Or. 45, 18

1) Ex. 12, 11.

2) Irr. 5, 8.

3) Col. 3, 5.

4) Matth. 3, 4.

5) Job 38, 3.

ღმრთისა მიერ⁹. და თავადსა ღმერთსაცა იტყვს შემოსილსა ძალითა და გარემორტყმულსა¹⁰.

- 20 91. საცნაურ არს, ვითარმედ უმჯულოთა ზედა, გინათუ სიმდიდრე¹¹ ძალისაჲ და სიმალლ¹² გულისკმაყოს, ესრეთ ვითარცა-იგი ნათელსაცა შეიმოსს სამოსლებ¹³. რამეთუ დაუტევნელობასა ძალისა და ნათლისა მისისასა ვინ დაუდგეს? ხოლო ვეძიებ
- 25 ამასცა, თუ რამ ზიარებაჲ არს წელთაჲ და ჭეშმარიტებისაჲ, რომელ იტყვს წმიდაჲ პავლე: მოირტყენით წელნი თქუენნი ჭეშმარიტებით¹⁴; რასა გულისკმაგვყოფს ამის მიერ? ნუუკუე ამას გუასწავებს, რამთა გონებისა სიწმიდითა და ღმრთისა მიმართ¹⁵ ხედვითა
- 30 გარე-მოვიცვათ გულისთქუმისა კერძი, რამთა არასადა შეუნდობდეს სხუად მისლვად, გარნა ღმრთისა მიმართ¹⁶?

18 თავადსა] თავად A 20 უმჯულოთა] უსჯულოთა F, ურჩულოთა Cb 20-21 გინათუ] და ABCDEb 21 სიმალლ¹²] სინალლე HCFHb 21-22 გულისკმა-ყოს] გულისკმა-ყოს Fb 24 დაუდგეს] დაუდგენს ABCb 25-26 ჭეშმარიტებისაჲ] კტ¹³ბისა F 26 პავლე] პავლ¹⁴ B, მოციქული ACEFH 27 ჭეშმარიტებით] ჭეშმარიტებათა EH 28 ნუუკუე] ნუუკუ¹⁵ BC 29 მიმართ] მიერ ABCb 31 შეუნდობდეს] შეუნდობდეთ EFH

9) Ps. 17, 33.

10) Ps. 92, 1.

11) τὸ πλεῖον Gr. (649 A 2): სიმდიდრე (la richesse) Iber.

12) Ps. 103, 2.

13) Eph. 6, 14.

14) ἐν ἀληθείᾳ Gr. (649 A 8): add. რასა გულისკმა-გვყოფს ამის მიერ, ნუუკუე ამას გუასწავებს, რამთა გონებისა სიწმიდითა და ღმრთისა მიმართ (qu'est-ce qu'il nous suggere par cela, est-ce qu'il nous enseigne que par la pureté de l'esprit et envers Dieu...) Iber.

15) Οὐ γὰρ ἐπίθει τὸ πλεῖον τὸ ἀκαταμετρον ἐρωτησῶς, πρὸς τὰς ἀλλὰς ἡμῶν τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἔχειν ἄνευτον Gr. (649 A 10-12): გარნა ღმრთისა მიმართ (seulement envers Dieu) Iber.

ლობასა ძალისასა⁶ და თვთ ღმერთსაცა შემოიყვანებს⁷ შემოსილსა ძალითა და გარემორტყმულსა⁸.

91. ცხად არს, ვითარმედ უღმრთოთა ზედა, ნუუკუე და საყუარელ მის თანა მყოფისა ძალისა, რეცა აღმოკრებულობასა ესრეთ უწყებად, ვითარ ნათელსაცა მოიმოსს, ვითარცა სამოსელსა⁹. რამეთუ დაუპყრობელობასა ძალისა და ნათლისა მისისასა ვინ დაუდგენს? ვეძიებ სადმე, რამ ზიარება წელთა და ჭეშმარიტებისა? და რამ ეცნობების წმიდასა პავლეს თქუამად: “დევით უკუე, მოირტყენით წელნი თქუენნი ჭეშმარიტებითა”¹⁰; ნუსადა, ვითარცა მხედველობითითა
- 30 გულისთქუმითსა შეჰკრავს და არა უტეგებს სხვთ ყვანებად? რამეთუ არა ჰნებავენ რამსამე მიმართ გულისთქუმით მყოფსა სხუათა გემოვნებათა მიმართ მისვე ძალისა ქონებაჲ.

28 უკუე] add. და B 31 ანებავენ] ანება A

6) Ps. 17, 33.

7) Ps. 92, 1.

8) Ps. 103, 2.

9) Eph. 6, 14.

19. 92. ხოლო კამლნი ფერკთა რად არიან¹. გარნა რომელი-იგი წმიდასა მას ადგილსა შევიდოდის და ღმრთივ სავალსა. წარიკადნეს კამლნი, ვითარცა მოსე მთასა ზედა². რადითა არარად მკუდართა საქმეთაგანი³ 5 ეტკრთოს, არცა შუაკედელი რადმე შორის ღმრთისა და კაცთა. ვითარცა-იგი მოწაფეთაცა ქადაგებად⁴ უბრ-
 ძანებდა წარსლ⁵ვად⁶ სიბრძნით და უპოვარებით, 30v რომელთა ერთი კუარტი ქონებად ამცნო და ურვალოდ და უკუერთხოდ და უგამლოდ სლვაჲ, რადითა ჩნდენ 10 ფერკნი იგი მუენიერნი მახარებელთა მათ მშვდობისა-
 თანი⁷, რომელნი ახარებენ ყოველსა კეთილსა⁸.

93. ხოლო რომელი ივლტოდის აწლა ეგვპტით და მეგვპტელთა საქმეთაგან. შეისბნეს ფერკნი⁹ განმზადებულთა მით სახარებისა მის მშვდობისაჲთა¹⁰. რადითა მალიად შეუძლოს სივლტოლაჲ და არა უკბინონ გუელთა მათ და ღრიაკალთა ეგვპტისათა.

Or. 45, 19
 3 მოსე| მოსე C 4 არარად| არა F 5 შუაკედელი| შუაკედელი BC 6 კაცთა| კაცთა A მოწაფეთაცა| მოწაფეთა A 7 უპოვარებით| უპოვარებით C 14 მის| om. C

Or. 45, 19
 1) τὰ δὲ ὑποδήματα Gr. (649 B 1): კამლნი ფერკთა რად არიან? (que sont les chaussures?) Iber.
 2) Ex. 3, 5.
 3) υπερέω Gr. (649 B 3): add. საქმეთაგანი (des actions) Iber.
 4) ἐπὶ τὸ ἐναγγέλισα Gr. (649 B 5): ქადაგებად (pour la prédication) Iber.
 5) 1. ac. 10, 3.
 6) Is. 52, 7.
 7) καὶ ἀλλὰ πᾶσι ἀγαθὴν Gr. (649 B 9): რომელნი ახარებენ ყოველსა კეთილსა (qui réjouisse toute la bonté) Iber.
 8) Ex. 12, 11.
 9) ἡτοιμασθέντα Gr. (649 B 10): add. განმზადებულთა მით სახარებისა მის მშვდობისაჲთა (de la paix préparée par l'Évangile) Iber.

19. 92. ხოლო კამლნი, რომელსა წმიდისა და ღმრთივ-სავალისა ქუეყანისა შეხებაჲ ეგულეზოდის, თვით მის მოსესებრ განიკსნენინ მთასა ზედა¹, რადითა არამ მკუდარი მოაქუნდეს, არცა სამუვალი ღმრთისა და 5 კაცთაჲ. ვითარ-იგი მანცა, რომელი მოწაფე სახარებად წარივლინებოდის² სიბრძნისმოყუარებით და უმეტ-
 ნოდ, რომელსა უკმს ურვალო უკუერთხობასავე თანა ერთსამოსლობითურთ ფერკნიშულობაჲცა, რადითა 10 ჩნდენ ფერკნი მუენიერნი მახარებელთა მშვდობისა³ და სხვსა ყოველისა კეთილისათანი.

93. ხოლო რომელი ივლტოდის ეგვპტით და მეგვპტელთაგან. მოირთხემდინ⁴ | სხვსაცა კრძალულებისა 199v ძლით და ღრიაკალთა მიმართ და გუელთა, რომელთა მრავლად ზრდის ეგვპტე, რადითა არა ევნოს ბრკალ

Or. 45, 19
 8 ერთსამოსლობითურთ| ერთსამოსლობითურთ F 10 და სხვსა| სხვსა და AC (სხვსა add. C), და სხვათა G 13 ღრიაკალთა| ღრიაკალთა BEFG

Or. 45, 19
 1) Ex. 3, 5.
 2) 1. ac. 10, 3 sqq.
 3) Is. 52, 7.
 4) Ex. 12, 11.

რომელ არიან ფრიად¹¹. არამედ დათრგუნნეს იგინი, ვითარცა ბრძანებულ არს¹².

94. კუალად კუერთხისა მისთვს¹³: რომელ, იტყვს, თუ აქუნდეს კელთა¹⁴. ამას ვიტყვ, რამეთუ ორი გულვიკმა-
 20 იყოფების კუერთხი¹⁵: ერთი იგი სიმტკიცისა და მეორე მწყემსობისა¹⁶ და სულიერთა ცხოვართა მოქცევისა. არამედ შენ აწ სიმტკიცისა მას კუერთხსა გეტყვ ჰყრობად¹⁷. ნუუკუე გონებითა შეირყიო და
 25 მოუძღურდე¹⁸. გესმეს რა სისხლი ღმრთისა და ვნება და სიკუდილი, ნუუკუე მისდრკე უღმრთობითა დაცემად, ვითარცა შემწედ ღმრთისა ჰგონებდი თავსა თვსა.

95. არამედ ურცხვნელად და უეჭუელად ჳამე კორცი
 30 იგი და სუ სისხლი იგი. უკუეთუ გსურის ცხოვრებისათვს. ნუცა კორცისა მისთვს და სისხლისა¹⁹ ურწმულ-
 31r

17 რომელ| რ-ი F 20 ორი| ორივე CEFH 23 შენ აწ| აწ შე F 24 ნუუკუე| ნუუკუე BC 25 სისხლი (αἷμα)| სახელი ABb და| om. F 26 ნუუკუე| ნუუკუე BC მისდრკე| მისდრკე B 27-28 შემწედ ღმრთისა ჰგონებდი თავსა თვსა| თავსა თვსა ჰგონებდე შემწედ ღმრთისა C

10) ἰσπερ μὴ ... τοῦ πτερον (649 B 13-14) om. Iber.

11) Luc. 10, 19.

12) Ex. 12, 11.

13) ἠνθως ἔχων Gr. (649 B 15): რომელ იტყვს, თუ აქუნდეს კელთა (ce que, dit-il, il avait en main) Iber.

14) καὶ τὸν περὶ τῆς αἰσχύματος Gr. (649 B 15-C 1): რამეთუ ორივე გულისკმა-იყოფების კუერთხი (car le sceptre est compris de deux manières) Iber.

15) καὶ διδασκαλίας (649 C 2) om. Iber.

16) ἢ σὺ μοι διὰ τὴν εὐετα Gr. (649 C 3-4): კუერთხსა გეტყვ ჰყრობად (je te dis de tenir le sceptre) Iber.

17) μή ποτε τὸν λογισμὸν ἀλλάσῃ Gr. (649 C 4): ნუუკუე გონებითა შეირყიო და მოუძღურდე (peut-être t'inquiéteras-tu et t'affaibliras-tu en pensée) Iber.

18) περὶ σαρκός Gr. (649 C 8-9): add. და სისხლისა (et du sang) Iber.

15 მომზირალთაგან, რომელთა დათრგუნვად ბრძანებულ ვართ²⁰.

94. ხოლო კუერთხისათვს ესრეთ მაქუს²¹ ამისიცა შეტყუებად, რამეთუ ერთი მისაყრდნობელი უწყი და მეორე მწყემსობითი და მოძღურობითი და
 20 სიტყვერთა ცხოვართა მომაქცეველი. ხოლო შენ აწ მისაყრდნობელსა გიბრძანებს სჯული, ნუსადა ჳმოწყინებდე გულისსიტყვთა სმენისათვს სისხლსა ღმრთისასა და ვნებასა და სიკუდილსა, ნუსადა უღმრთობად მიიტაცო. ვითარცა თანამოსაჯული ღმრთი-
 25 სად;

95. არამედ ურცხვნელად და შეუორგულეებელად ჳამე კორცი, სუ სისხლი, სურვიელ თუ ხარ ცხოვრებისა. ნუცა კორცთა სიტყუებისათვს ურწმუნობ, ნუცა ვნე-

19 მოძღურობითი (διδασκαλίας)| მთავრობითი A (add. A), om. C 21 სჯული| სჯული BFH 22 გულისსიტყვთა| გულის-სიტყუათა C

5) Luc. 10, 19.

6) Ex. 12, 11.

ნო ხარ, ნუცა ვნებისა მისისაგან გევნების. მტკიცედ
 დეგ¹⁹, შეურყევლად, ნუ ირყევი წინააღმდეგობთაგან,
 ნუცა მიჰყვები საცთურსა სიტყუათა მათთასა. სიმაღ-
 35 ლესა შენსა ზედა დადეგ, ეზოთა იერუსალემისათა
 დაამტკიცენ ფერკნი შენნი²⁰, კლდესა ზედა დაამყა-
 რენ, რაათა არა ირყეოდინ საღმრთონი სლვანი შენნი.

20. 96. რასა იტყვ? ესრეთ გულისგმა-ყავ ესე ყოველი.
 რაათა გამოხვდე ეგვპტიით მონებისაგან ვნებათადას¹⁻²
 და მათისა მრავალღმრთეებისაგან და წარგიძღუეს
 მოსე ქუეყანად აღთქუმისად³. განგაზრახებ რასმე არა
 5 ჩემთაგანსა, და უფროდსად, ფრიადცა ჩემსა, უკუეთუ
 სულიერად გულისგმა-ჰყო.

97. ითხოვე და მიიღე⁴ მეგვპტელთაგან კურკელნი
 ოქროდსა და ვეცხლისანი⁵ და ესრეთ წარვედ
 მათგან⁶, მიიღე საგზალი და უფროდსად შენთაგან;
 10 თანა-აც მათ შენი სასყიდელი მონებისა მის და ალიზი-

34 მათთასა| მათთათვს ABb 35 იერუსალემისათა| იშლიმისა-
 თა AF 36 ზედა| add. da s 37 ირყეოდინ| ირყეოდინ H

Or. 45, 20

1 გულისგმა-ყავ| გულისგმა-ჰყავა b 3 და³ om. b 4 მოსე|
 მოსე C 7 ითხოვე| ითხოვე ACDEFH მიიღე| მიიღე C

19) πάγιος (649 C 10) om. Iber.

20) Ps. 121, 2.

Or. 45, 20

1) τῆς οὐρανῶν κάμινον Gr. (649 D 6): მონებისაგან ვნებათადას (l'esclavage des péchés) Iber.

2) Dent. 4, 20.

3) καὶ τῆς ἐλπίσας ὑπομνήσας καὶ παρατηρίας Gr. (649 D 7-652 A 1): ქუეყანად აღთქუმისად (vers la Terre promise) Iber.

4) ἔρξου Gr. (652 A 3): add. და მიიღე (et receois) Iber.

5) Ex. 11, 2.

6) ἐν τῶν ἀλλοτρίων (652 A 4-5) om. Iber.

ბისაგან ივნებ. განმტკიცებული დეგ, მაგრად,
 30 დამყარებით, არცა ერთთა წინააღმდეგობთაგან შერ-
 ყეული, არცა სიტყუა რწმუნებითთაგან მოკიცხული.
 სიმაღლესა შენსა ზედა დადეგ, ეზოთა შინა იერუსა-
 ლემისათა დაიდგენ ფერკნი¹. კლდესა ზედა დაე-
 ფუძნე, რაათა არა ირყეოდინ საღმრთოდ სლვანი
 35 შენნი.

20. 96. რასა იტყვ? ესრეთ გთნდესა ესენი გამოსლვად
 ეგვპტიით საკუმბილისაგან რკინისა¹ დატევებად შენდა
 მუნადას მრავალღმრთეებისა, აღყვანებად მოსესგან და
 მისისა სჯულისდებისა და მკედართმძღლუანველობისა.
 5 განგაზრახებ რასმე არა ჩემთაგანსაცა, უფროდსა,
 ფრიადცა ჩემსა, უკუეთუ სულიერად განიხილო.

97. იკუმბინ მეგვპტელთაგან კურკელნი ოქროდსა და
 ვეცხლისანი², ამათს შემდგომ მგზავრობდ, უცხოთა-
 გან განისაგრე, უფროდსა შენთაგან; თანა-აც მათ

30 არცა| არც H 32-33 იერუსალემისათა| იერუსალიმისათა
 BEFH 33 ფერკნი| add. შენნი G

Or. 45, 20

4 სჯულისდებისა| სჯულისდებისა BEFH 8 ამათს შემდგომ
 (μετὰ τούτων) ამათსთვს შემდგომ E, და მათს შემდგომ G 9
 თანა-აც| თანა-ამც G

7) Ps. 121, 2.

Or. 45, 20

1) Dent. 4, 20.

2) Ex. 11, 2.

სამ. სიბრძნე იკმარე შენცა თხოვასა მას შინა. კეთილად წარმოუღე ყოველივე.

98. ჰე, დაშუერ აქა და იქენჯნე⁷ თივისა მის ბრძო-
ლითა, რომელ არიან კორცნი ესე საწყინონი და საჭირ-
15 ონი, და აღაშენენ ქალაქნი უცხონი და საცთურისანი, რომელთა საკსენებელი წარწყმდეს ღაღადებითა. ხოლო რად არს, რომელ აწყა უზითვოდ განხუედ და უსასყიდლოდ? ანუ რად დაუტეობ მეგვპტელთა, წინააღმდგომთა მათ ძალთა, რად-იგი ბოროტად
20 მოიგეს და უძვრესად წარაგონ?

99. არა მათი არს. არამედ მიგტაცეს და მიგპარეს. რომელმან-იგი თქუა, ვითარმედ: *ჩემი არს ოქროდ და ჩემი არს ვეცხლი⁸ და მივსცე იგი, ვისცა მენებოსო⁹*. გუშინ მათი იყო მიშუებითა, ხოლო დღეს მოგცა მეუ-
25 თემან. უკუეთუ კეთილად იკმარო და საღმრთოდ¹⁰. მოვიგნეთ თავისა თვისისა მეგობარნი მამონადსაგან სიცრუვისა, რადთა რაჟამს მოგუაკლდეს, ვპოვოთ იგი ყოველი ჟამსა მას საშჯელისასა¹¹.

11 სიბრძნე| სიბრძნე BCDEFH 12 კეთილად (καλῶς) კეთილად BCDEFH წარმოუღე წარმოუღე C 10 ჰე| ჰე BCDEFH იქენჯნე| იქენჯნე F 16 ღაღადებითა| ღაღადებით ACDEFH 18 დაუტეობ| დაუტეობ BCb 22 ჩემი არს| om. C 23 ვისცა მენებოსო| ვისცა მენებოს(ო) Bb, ვისცა მენებოს C, ვისცა მენებოს DEFH 24 ხოლო| add. შენ BC დღეს| om. AFH 24-25 მეუთემან| მ-უმნ F 27 სიცრუვისა| სიცრუისა A ვპოვოთ| ვპოვოთ ADEFHb 28 ყოველი| om. H საშჯელი-სასა| სასჯელისასა ABDEFHb

7) *Ἐστὼ Gr. (652 A 8): add. და იქენჯნე (et des remords) Iber.*

8) *Agg. 2, 8.*

9) *Dan. 4, 14.*

10) *σικεργίας Gr. (652 B 4): საღმრთოდ (pour Dieu) Iber.*

11) *Lac. 16, 9 sqq.*

100 შენი სასყიდელი მონებისა და ალიზისაჲ. ისიბრძნე რამე შენცა მოქცდისათვის, კეთილად მოაზღვიე.

200r

98. იყავნ, რომელ დაშუერ აქა თივის ბრძოლითა, საჭირომსა ამის და მწიკულევანისა გუამისაჲთა და აღაშენენ ქალაქნი უცხონი და საცთომელნი, რომელთა
15 საკსენებელი წარწყმდა ღაღადებით. ხოლო რადღა განხუალ უზითვოდ და უფასოდ? რამსა დაუტევებ მეგვპტელთა და წინააღმდგომისა ძალთა, რომელი ბოროტად მოიგეს და უძვრესად წარაგონ?

99. არა მათი არს. იპარეს, იტაცეს თქუმისაებრ: *“ჩემი არს ვეცხლი და ჩემი არს ოქროდ¹ და მივსცე იგი, რომლისაჲ მონდეს”¹*. გუშინ მათი იყო, რამეთუ მი-
შუებულ იყო, დღეს შენ მოგართუამს და მოგცემს მეუთე კეთილად და საცხორებელად მცუმეველსა. მოუგნეთ თავთა თვისთა მეგობარნი მამონადსაგან
25 სიცრუვისა, რადთა, რაჟამს მოგაკლდეთ, მოვილოთ ნაცვალი ჟამსა სასჯელისასა¹.

10 შენი სასყიდელი (σικεργίας) შესასყიდელი C 13 მწიკულევანისა| მწიკულევანისა C, მწიკულევანისა EFH 14 აღაშენენ| აღაშენენ E 19 იტაცეს| add. და E 26 სასჯელისასა| საშჯელისასა LH

3) *Agg. 2, 8.*

4) *Dan. 4, 14.*

5) *Lac. 16, 9 sqq.*

21. 100. უკუეთუ ხარ რაქელ, გინა ლია, ანუ [სულ] მამამთავრისა და დიდ. *კერპნიცა მოიპარნე, რომელნიცა ჰპოვნენ მამისა შენისანი*¹, არა თუ რადთა დაჰმარხნე, არამედ რადთა უჩინო ჰყვნე; უკუეთუ
5 ისრაიტელი ხარ ბრძენი, ქუეყანად აღთქუმისა მიიხუენ, ამისთვის მდეგარი იგი შეწუხებინ და ცანნ², ვითარმედ ამაოდ ჰმძლავრობდა და დაიმონებდა მისსა უმჯობესთა.

101. უკუეთუ ესრეთ იქმოდი, და ესრეთ გამოხვდე
10 ეგვიპტით, უწყი³. ვითარმედ *სუეტი ცეცხლისა და ღრუბელი ნათლისა*⁴ *გიძლოდის დღე და ღამე*⁵, უდაბნოა საყოფელ შენდა იყოს, ზღუაი განიპოს, ფარაო დაინთქას, პური გეწვმოს, კლდემან წყაროა აღმოგიცენოს, ამალეკი იძლიოს არა საჭურველითა
15 ოდენ, არამედ აღპყრობითა კელთა მართლისადათა, 32r
გამოსახვითა ლოცვასა მას შინა ჯუარისადათა.

Or. 45, 21

1 ანუ] *om. H* [სულ] (ψαχ) საულ ACDEF, ასულ BHb 2 მამამთავრისა] მამამთავრისა DI, მამამთავრისა CFH 4 უჩინო] უჩინოა AF 5 აღთქუმისა] აღთქუმისად BCb 5-6 მიიხუენ] მოიხუენ ADEFH, *add.* და b 6 ცანნ] ცან Bb 7 ჰმძლავრობდა] მძლავრობდა F 8 მისსა] მისა C 9 იქმოდი] იქმოდა b 10 უწყი] უწყოდე H 11 გიძლოდის] გიძლუდის B დღე და ღამე] დღე და ღამე CDE 12 საყოფელ] საყოფლად C იყოს] იყო C 15 აღპყრობითა] აპყრობითა F მართლისადათა] მართლისადათა H

Or. 45, 21

1) Gen. 31, 19.

2) ἄχαιος (652 B 15) *om. Iber.*

3) ἄ (652 C 2) *om. Iber.*

4) ἄφελος Gr. (652 C 3); *add.* ნათლისა (de la lumière) *Iber.*

5) Ex. 13, 21.

21. 100. უკუეთუ ხარ რაქელ ვინმე, გინა ლია, სულ სამამთავრო და დიდ, *კერპნიცა მოიპარნე, რომელნიცა ჰპოვნენ მამისა შენისანი*¹, არა რადთა დაჰმარხნე, არამედ რადთა უჩინო ჰყვნე; ხოლო ისრაიტელ თუ
5 ხარ ბრძენ, ქუეყანადცა აღთქუმისა მიიხუენ და ამათთვის სტკიოდენ მდეგარსა და ცანნ მოვერაგებულმან, ვითარმედ ცუდად ჰმძლავრობდა და დაიმონებდა უმჯობესთა.

101. ესრეთ თუ ჰყო, და ესრეთ გამოხვდე ეგვიპტით,
10 კეთილად უწყი, *სუეტი ცეცხლისა და ღრუბლისა*² *გიძლოდის ღამე და დღე*³, უდაბნოა მოგიმდოვრდეს, ზღვაი განიპოს შენდა, ფარაო დაინთქას, პური გეწვმოს, კლდე გიწყაროოდის, ამალეკი დაიბრძოლოს, არა საჭურველითა ოდენ, არამედ ბრძოლილი
15 კელთა მიერ მართალთა, ზოგად გამომსახველთა ლოცვისა და უძლეველისა ჯუარის სახისათა;

Or. 45, 21

1 რაქელ] რაქელ FG (-*u*-*rescript. in -o*-F: რაქელ > რაქელ) 2 სამამთავრო] სამამთავრო FH 6 ამათთვის (περι τούτων) ამისთვის A 7 ჰმძლავრობდა] ჰმძლავრობდა E 9 თუ] წარტყინებულ G 12 ზღვაი] ზღვა B, ზღუა EFH 13 გიწყაროოდის] გიწყაროდეს C 16 სახისათა] სახისათა F

Or. 45, 21

1) Gen. 31, 19.

2) Ex. 13, 21.

102. მდინარე განიკუთოს¹, მზე დადგეს, მთოვარე დაეყენოს. ზღუდენი დაირღუენ თვნიერ ბოძოლისა. ბზიკნი წინა-ვიდოდნიან განსხმად ბოროტთა მათ²; და
20 სხუად ყოველი. რომელი წერილ არს³ ამათ თანა. რადთა არა განვაგრძოთ სიტყუად⁴, მოგვეცეს შენ.

103. ესე ვითარსა დღესასწაულსა ჰდღესასწაულ-
ლობდე⁵! ესე ვითარი არს შენთვის შობილისაჲ მის და
დაფლულისაჲ კსენებაჲ და სიტყუაჲ! ესე ვითარი არს
25 პასექისა ამის დღესასწაული და⁶ საიდუმლოა! ესე
შჯულმან მოასწავა და ქრისტემან სრულ-ყო. განმაქარ-
ვებელმან მან აჩრდილთამან⁷ და სრულყოფელმან
სულისამან. რომელი ვნებითა თვსითა მის თანა ვნე-
ბასა გუასწავებს და დიდებითა თვსითა მის თანა
30 დიდებასა მოგუანიქებს.

22. 104. ხოლო არს გამოსაძიებელ საქმე ერთი¹,
რომელი მრავალთა მიერ არა იძიების. არამედ ჩემ

17 მზე| მზმ ABC მთოვარე| მთოვარე DEF 19 წინა-ვიდო-
დიან| წინა-ვიდოდნიან .-I Bb 22-23 ჰდღესასწაულობდე| ჰდღე-
სასწაულობ DE, ჰდღესასწაულობ FH 24 დაფლულისაჲ|
დაფლულისაჲ C 26 შჯულმან| რჩულმან B, სჯულმან DEFFb

Or. 45, 22

2 ჩემ (ἐμοί)| ჩუენ B

6) *Ios.* 3, 15-16.

7) ἡθιοποιήσας τὸν Ἰσραήλ, καὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἀνείργουσα: *Gr.* (652 C 11-12): განსხმად ბოროტთა მათ (pour chasser les méchants) *Iber.*

8) ἡτερόγραφαι *Gr.* (652 C 13): წერილ არს (est écrit) *Iber.*

9) παρὰ θεῶν (652 C 14) *om. Iber.*

10) ἡμέρας (652 D 1) *om. Iber.*

11) τὸν Πάσχα *Gr.* (652 D 3-4): *add.* დღესასწაული და (la fête et) *Iber.*

12) τὸν ὑψάμενον *Gr.* (652 D 5): (ქრისტემან ... განმაქარვებელმან მან) აჩრდილთამან (Christ qui anéantit les ombres) *Iber.*

Or. 45, 22

1) καὶ ἐμός (653 A 1) *om. Iber.*

102. მდინარე განიკუთნოს¹. შზე დადგეს. მთოვარე
დაეყენოს და ზღუდენი დაეკუთნენ თვნიერ მანქანა-
თასაცა. ბზიკნი | წინა-რბიოდინ გზა-ყოფად ისრაე- 200v
20 ლისა და დაყენებად უცხოთესლთა: და სხუები, რაო-
დენები ამათ ზედა და ამათ თანა მოთხრობილ არს,
რაათა არა განვაგრძო სიტყუად, ღმრთისა მიერ
მოგეცეს შენ.

103. ესევითარსა დღესასწაულსა ჰდღესასწაულობ
25 დღეს! ესევითარსა გასერებს შენთეს შობილისა გენე-
თლიად და ვნებულისა ეპიტაფიად!* ესევითარი
შენდად პასექისა საიდუმლოდ! ესენი სჯულმან
დასახნა. ესენი ქრისტემან სრულ-ყვნა. დამკსნელმან
წერილისამან, სრულმყოფელმან სულისამან, რომელი
30 რომლითა ევნო, ვნებასა გუასწავებს და რომლითა
იდიდა, თანადიდებასა მოგუმადლებს.

22. 104. ხოლო არს გამოსადიებელ საქმე და სჯული,
მრავალთაგან უგულუბელსკმნილი, ხოლო ჩემდა

24 ჰდღესასწაულობ | ვდღესასწაულობ E, ჰსდღესასწაულობ
H * Ici, le manuscrit G présente une note marginale en face des mots
გენეთლია (γενεθλια) et ეპიტაფიად (ἐπιτάφια), probablement due à
Ephrem Mtsiré: "გენეთლია — შობისა დღე, ეპიტაფია — საფლავსა
ზედა", "'Genethlia' jour de la nativité, 'epitaphios' sur la tom-
be". 27 სჯულმან | შჯულმან BEH

Or. 45, 22

1 სჯული | შჯული BEH

3) *Ior.* 3, 15-16.

მიერ ფრიად საძიებელ არს. რამეთუ წერილი გუასწავ-
ვებს. ვითარმედ საკსრად ჩუენდა დაითხია სისხლი
5 ქრისტესი და მიეცა სასყიდლად ჩუენდა². ხოლო ვის
მიეცა. ანუ ვითარ დაითხია დიდი იგი და დიდებული
ღმრთისა და მღდელთმოდღურისა და მსხუერპლისა
სისხლი? რამეთუ ჩუენ შეპყრობილ ვიყვენით
ემმაკისა მიერ. მისყიდულნი ცოდვისა, რომლისა
10 მოგუედო სასყიდელად უკეთურებისა გულისთქუმაჲ.

105. ხოლო ვინადთგან საკსარი არა სხუასა ვის მიეცე-
მის. არამედ რომელსა ჰყვეს პყრობილად გამოკსნადი
იგი. მას მიეცემის სასყიდელი იგი. რადთა განუ-
ტევნეს. რომელ-იგი ჰყვანან³. ვეძიებ უკუეთუ ვის
15 მიეცა სისხლი იგი უფლისაჲ⁴. ანუ რომლისა მიზეზი-
სათვს? უკუეთუ უკეთურსა მას მიეცა. რომლისა მიერ
პყრობილ ვიყვენით⁵. ვ შეურაცხებაჲ იგი! თუმცა ავა-
ზაკმან არა თუ ღმრთისაგან ოდენ, არამედ თვთ ღმერ-
თიცამცა მიიღო საკსრად და ნაცვალად ჩუენდა და
20 ესე ვითარს სასყიდელი მიეცა მისისა მძლავრებისაგან

7 მღდელთმოდღურისა | მღდელთამოდღურისა B, მღდელმოდღურ-
ისა F 10 სასყიდელად | სასყიდელი BCb 11 ვის | ვისზე
Bb 14 რომელ-იგი | რ-ნი-იგი CH ვეძიებ | ვიძიებ b უკუეთუ |
უკუთუ C.

2) *ἐπειὴ γὰρ ἡ γραφή λέγει, ὅτι ἡμεῖς ἐκ τῆς αἱματώσας τοῦ Χριστοῦ ἐλευθερωθήμεθα* Gr. (653 A 3): *add.* რამეთუ წერილი გუასწავებს, ვითარმედ საკსრად ჩუენდა დაითხია სისხლი ქრისტესი და მიეცა სასყიდლად ჩუენდა (parce que l'écriture nous enseigne que le sang du Christ avait été versé et lui donné pour nous racheter) *Iber.*

3) *ὁ δὲ ἄλλος ἄνθρωπος ὁ δεσμευόμενος* Gr. (653 A 8-9): *არამედ რომელსა ჰყვეს პყრობილად გამოკსნადი იგი (mais celui qui aura détenu celui qui est à libérer).* *add.* მას მიეცემის სასყიდელი იგი, რადთა განუტევნეს, რომელ-იგი ჰყვანან (recevra le paiement pour libérer ceux qu'il detient) *Iber.*

4) *ἐκ τῆς αἱματώσας τοῦ κυρίου* Gr. (653 A 9): *add.* სისხლი იგი უფლისაჲ (le sang du Seigneur) *Iber.*

5) *ὅτι ἡμεῖς ἐκ τῆς αἱματώσας τοῦ κυρίου ἐλευθερωθήμεθα* Gr. (653 A 10): *add.* რომლისა მიერ პყრობილ ვიყვენით (par qui nous étions saisis) *Iber.*

ფრიადცა გამოსაძიებელი. ვითარმედ *ვის ჩუენთვსი
სისხლი და ვისთვს დაითხია დიდი და კმაგანსმენილი
5 ღმრთისა და მღდელთმოდღურისა და მსხუერპლისაჲ?
რამეთუ პყრობილ ვიყვენით ბოროტისაგან, მისყი-
დულნი ცოდვისა მიერ და სიბოროტის ნაცვალად მომ-
პოვნებელნი გემოვნებისანი.

105. ხოლო უკუეთუ საკსარი არა სხვას ვისდად,
10 არამედ მპყრობელისად იქმნების. ვეძიებ. ვის მიერ-
თუა ესე და რადსა მიზეზისათვს? უკუეთუ ბოროტსაა.
ვ გინებასაჲ! უკუეთუ არა ხოლო ღმრთისაგან.
არამედ თვთ ღმერთიცა მიიღოს ავაზაკმან საკსრად და

* Ici, le manuscrit H a perdu une feuille de texte.

7 ნაცვალად | ნაცვლად EFC 7-8 მომპოვნებელნი | მომღებელ-
ნი BbFG 10 იქმნების | *add.* და E 11 ესე | *om.* C

განთავისუფლებად⁶. ცნობათა უაღრესი, რომლისათვის ჩუენიცა რიდობაა ჯერ-იყო. ესე მოსაგონებელადცა ბოროტ არს⁷.

106. ხოლო უკუეთუ მამასა მიეცა სისხლი მისი,
25 ვითარ არს ესე? რამეთუ ჩუენ არა თუ მამასა ვჰყევით პყრობილად. და მერმე, კუალად რაჲ არს სიტყუად ესე. თუმცა მხოლოდშობილისა სისხლი ახარებდა მამასა, რომელმან ისაკისიცა არა ინება დაკლვად აბრაჰამის მიერ. არამედ მისცა ნაცვალად ვერძი იგი⁸?
- 30 107. გარნა საცნაურ არს, ვითარმედ მიითულა სისხლი იგი ძისაჲ⁹ მამამან და მას მიეცა¹⁰, ხოლო არა თუ ითხოვა. ანუ ძებნა იგი. არამედ განგებულები-
სათვის და რაჲთა განწმედეს კაცებითა ღმრთეებისაჲთა
კაცი, რაჲთა მან თავადმან | გვკსნნეს ჩუენ მძლავრე- 33r
35 ბისა მისგან მტერისა თვისითა ძალითა და თავისა თვისისა მიგვყვანნეს შუამდგომელობითა ძისაჲთა. რომელმან პატივად მამისა ესე განაგო. რომლისა ყოველსა საქმესა მიიღებს. ქრისტესნი უკუე საქმენი¹¹

21 განთავისუფლებად] *om. B* უაღრესი] უვარესი *B11* 22 მო-
საგონებელადცა] მოსაგონებელადცა *DEFH*. მოსაგონებელად
b 24 მამასა] მამისა *ABDEH* 28 რომელმან] რომელმან-იგი
H 29 მისცა ნაცვალად] ნაცვალად მისცა *H* 32 ითხოვა] ით-
ხოა *C*. იგი] *om. b* 34 გვკსნნეს] გვკსნეს *B*, მიკსნნეს *C* 36
შუამდგომელობითა] შუამდგომელობითა *B* 38 მიიღებს]
მოიღებს *DEFH* უკუე] უკუე *BC*

6) ἡς ἐχαιὸν παρασίτου *Gr.* (653 A 13); *add.* განთავისუფლებად (*pour libérer*) *Iber.*

7) ματαιὸν ἦν *Gr.* (653 A 14); *add.* ესე მოსაგონებელადცა ბოროტ არს (*c'est mauvais même pour se souvenir*) *Iber.*

8) ἀρὸν ἀντιπῶν τῶν λογιῶν ἰσμάτου (653 B3-4) *om. Iber.*

9) λαμβάνει *Gr.* (653 B 4); *add.* სისხლი იგი ძისაჲ (*le sang du fils*) *Iber.*

10) ἡ Παιὶς *Gr.* (653 B 5); *add.* და მას მიეცა (*et un lui donna*) *Iber.*

11) τὰ μὲν δὲ Χριστοῦ τοιαῦτα *Gr.* (653 B 11-12); საქმენი (*les actions*) *Iber.*

სასყიდლად ესოდენ ზემთა ბუნებისაჲ თვისისა მძლავ-
15 რებისად. რომლისათვის ჩუენდაცა რიდობაჲ სამართალ იყო.

106. ხოლო უკუეთუ მამასა. პირველად უკუე ვითარ?
რამეთუ არა მისგან პყრობილ ვიყვენით და მეორედ,
რაჲ სიტყუა მხოლოდშობილისა სისხლი ხარებად
20 მამისა, რომელმან არცა ისაკ მიითულა. მამისგან მიყ-
ვანებული, არამედ ნაცვლით ცვალა მსხუერპლი
ვერძის მიცემითა სიტყუერისა წილ სამსხუერპლოდსა?

107. ანუ თუ ცხად, ვითარმედ მამამან მიიღო არა
თხოვით, არცა ძიებით, არამედ განგებულებისათვის 20tr
25 და განწმედის კუმევითა კაცისაჲთა განკაცებისამიერ
ღმრთისა, რაჲთა მან მიკსნნეს ჩუენ მძლავრ ძლევითა
მძლავრისაჲთა და კუალად გებით თავისა მიმართ
თვისისა აღმიყვანნეს შუამდგომელობითა ძისა, პატი-
ვად მამისა ამისისა განმგებელისაჲთა, რომლისა
30 ყოველსავე ადგილმცემელად ჩანს. ქრისტესნი უკუე

14 სასყიდლად] სასყიდლად *E* ზემთა ბუნებისაჲ] ზესთბუნები-
საჲ *BC* 15 ჩუენდაცა] ჩუენდა *C* 20 მამისგან] მამისაგან
F 24 თხოვით] თხოით *ACF* 28 შუამდგომელობითა]
შუამდგომელობითა *BF* 30 ადგილმცემელად] ადგილმცემ-
ლად *C*

ესრეთ არიან და უმრავლესნი ამათნი დუმილით
40 პატივ-იცემებთან.

108. ხოლო რვალისა იგი გუელი დაეკიდა მკბენელთა
მათ გუელთათჳს¹², გარნა არა თუ სახედ ქრისტესა,
არამედ ვითარცა სახისა წინააღმდგომად დაიკსნიდა
მისდა მხედველთა. რაჲამს ჰრწმენეს. არა თუ
45 ცოცხალ არს, არამედ მკუდარ არს, რომლისა თანა
მოკუდეს მის ქუეშე მყოფნი ძალნი, რამეთუ დაიკსნა
იგი, ვითარცა ღირს იყო.

109. და რად არს სიტყუად, რომელი ჯერ-არს ჩუენ
მიერ მისდა თქუმად? "სადა არს, სიკუდილო, საწერ-
50 ტელი შენი? ანუ სადა არს, ჯოჯობეთო, ძლევაჲ
შენი?"¹³ ჯუართა მოწყულულ ხარ, ცხოველსმყოფე-
ლისა მის მიერ მოკლულ ხარ და აწ ხარ უსულო და
მკუდარ, შეუძრავ და უკმარ, დაღაცათუ სახმ⁴ ოდენ
გაქუს გუელისაჲ, სიმაღლესა შინა განქიქებულ ხარ.

23. 110. ხოლო ჩუენ, ძმანო¹, მოვიდოთ პასექი ესე
სახით და იგავით, დაღაცათუ ძუელისა მის უცხადეს
არს (რამეთუ ძუელისა მის შჯულისა პასექი, ვიკა-
დრებ და ვიტყვ, ვითარმედ სახისა სახმ⁴ იყო წულოლი

44 მისდა| მისა ABb 46 ქუეშე| ქუშე C 48 რომელი| რისა
F ჩუენ (ჰმანო) ჩემ B 49 სადა არს| om. II 53 სახმ| სახე
BIDEFIIb

Or. 45, 23
3 მჯულისა| სჯულისა F 4 სახისა| სახის H სახმ| სახე BFIb

12) Num. 21, 8.
13) Os. 13, 14; I Cor. 15, 55.

Or. 45, 23
1) *μεταβιβάσιμα* Gr. (65.3 C. 12): *add.* ძმანო (frères) Iber.

ესეგვითარებ და უმრავლესნი დუმილით იმსახურე-
ბოდედ.

108. ხოლო რვალისაჲ გუელი დაეკიდა სადმე მკბენე-
ლთა გუელთათჳს¹. არ ვიდრემე, ვითარცა სახე
35 ჩუენთჳს ვნებულისაჲ, არამედ ვითარცა წინააღმდგომ
სახე და აცხოვნებს მისსა მხედველთა არა ვითარმედ
ცოცხალ რწმუნებულნი. არამედ ვითარმედ მომკუდარ
არს და თანამოაკუდინებს მის ქუეშეთა ძალთა და
იკსნა რად, ვითარ ღირს იყო.

40 109. და რად შუენის ჩუენ მიერ მისსა ეპიტაფიად?
"სადა შენი, სიკუდილო, საწერტელი? სადა შენი,
ჯოჯობეთო, ძლევაჲ?"² ჯუართი დაკუეთებულ. ცხო-
ველსმყოფელის მოკლულ, უსულო ხარ, მკუდარ,
უძრავ, უკმ, დაღათუ გუელის სახესა სცავ, სიმაღლესა
45 შინა განქიქებულნი.

23. 110. მოვიდოთ უკუე პასქაჲ ჯერეთ აწ სადმე სა-
ხითვე, დაღათუ ძუელისასა უშიშულეს (რამეთუ სჯუ-
ლიერი პასქაჲ, ვიკადრებ და ვიტყვ, სახისსახე იყო
უწულოლესი); ხოლო მცირედ უკუანაჲსკენლ* უსრუ-

33 რვალისაჲ| რვალისა FG 33-34 მკბენელთა| მკბენართა
G 35 ვნებულისაჲ| ვნებულისა FG 36 მისსა მხედველთა|
მისს' მიმხედველთა BG 44 სცავ| სცავ F

Or. 45, 23
1 პასქაჲ| პასქაჲ C, პასხაჲ E 2 უშიშულეს| უსიშულეს
F 2-3 სჯულიერი| სჯულიერი BI: 3 პასქაჲ| პასხაჲ F

Or. 45, 22
1) Num. 21, 8.
2) Os. 13, 14; I Cor. 15, 55.

5 და ფარული). ხოლო მცირედ უკუანადგენელ მო- 33v
ვილოთ უსრულესად-რე და უწმიდესად-რე, რაჟამს
სუმიდეს მას ახალსა სიტყუად ჩუენ თანა სასუფე-
ველსა მამისასა² და გამოგვცხადებდესდა გუასწა-
ვებდეს. რად-იგი აქა ფარულად არიედ³; რამეთუ
10 ახალი არს⁴ აწ ცნობილი.

111. ხოლო თუ რად არს სუმად იგი და მოღებად, ჩუენი
არს, რადთა ვისწავოთ, ხოლო მისი — რადთა გუასწა-
ვოს და ზიარ-ყვენეს მოწაფენი თვისნი სიტყუასა ამას⁵.
გარნა მოვედით, ჩუენცა გეზიარნეთ შჯულსა მას, არა
15 ძუელსა, არამედ სახარებისასა, სრულად და არა
[უსრულად], დაუცხრომელად და არა ჟამეულად.

112. ვყოთ უკუე თავად ჩუენდა ნუ ქუეყანისა იერუ-
სალემი, რომელი გარე-მოიცვეს მკედრობათა, არამედ
ზეცისა ქალაქი, რომელი იდიდების ანგელოზთაგან.
20 *მევწირნეთ ნუ კბოთა ჩჩვლთა, რომელთა გამოკ-
ქონედ რქანი და კლაკნი^{6,7}, ნუცა ვერძთა და კრავთა.

6 უწმიდესად-რე| უწმინდესად-რე A 8 მამისასა| მამისა მისი-
სასა F 9 არიედ| არიან A 10 ცნობილი| add. ესე ბ 12 ვის-
წავოთ| ვისწავოთ ABDEFH 12-13 გუასწავოს| გუასწავოს
ABDEFHb 13 ამას| მას BCb 14 შჯულსა| სჯულისა
F 16 უსრულად (ἀτελής)| უძლურად ABCDEFHb 17
უკუე| უკუე C, om. ABb 17-18 იერუსალემი| იმ-ლიმი F 18
ანგელოზთაგან| ანგ-სთგ DEH 20 * A partir d'ici manquent
deux pages de texte dans le cod. C. 21 კლაკნი| კლიკნი F

2) *Matth.* 26, 29.

3) ἡ τὴν μετρίως παρῶθενε *Cr.* (656 A 6): რად-იგი აქა ფარულად არიედ
(ce qui est ici secrètement) *Iber.*

4) αἰεὶ (656 A 7) *om. Iber.*

5) τριφῆ γὰρ ... τὸν τρέφαντος (656 A 10-11) *om. Iber.*

6) *Ps.* 68, 32.

7) παρ' οὗς πᾶσι τῶν νεκρῶν καὶ ἀναίσθητων (656 B 3-4) *om. Iber.*

5 ლესად და უწმიდესად, რაჟამს სუმიდეს მას ჩუენ
თანა ახალსა სიტყუად სასუფეველსა მამისასა¹ გამოც-
ხადებად და სწავლად, რად აწ ზომით აჩუენა; რამეთუ
მარადის ახალ არს აწ ცნობილი.

111. ხოლო თუ რად არს სუმად და მოღებად? ჩუენი არს
10 მოსწავლეობად, და მისი მასწავლელობად და ზიარ-
სიტყუს-ყოფად თვისთა მოწაფეთად, რამეთუ მზრდელი-
საცა საზრდელ არს სწავლად. არამედ მოვედ, ჩუენცა
მოვილოთ სჯული სახარებულად, არა თუ წერი-
ლურად; სრულიად, არა უსრულად; სამარადისოდ, არა
15 წუთ ჟამისად.

112. ვქმნეთ | თავ ნუ ქუენად იერუსალიმი, არამედ 201v
ზენად დედაქალაქი, ნუ აწ მკედართ ყრმებისაგან
დათრგუნვილი, არამედ ანგელოზთაგან დიდებულნი.
დაუკლვიდეთ ნუ ჩჩვლ კბოებსა, ნუცა ტარიგებსა
20 რქა-კლიკამოებსა,² რომელთა შორის ფრიადი
მკუდარ და უგრძობებელ, არამედ ვამსხუერპლოთ

13 სჯული| შჯული EH სახარებულად| სახარებულ-დ და
A 14 სრულიად| სრულიად AC 16 ვქმნეთ| ვიქმნეთ
AC, ვქმნეთ E იერუსალიმი| იმ-ლიმი BC, იმ-ლიმი FG 17
მკედართ| მკედართ A

Or. 45, 23

1) *Matth.* 26, 29.

2) *Ps.* 68, 32.

არამედ შევწიროთ ღმრთისა მსხუერპლი ქებისაჲ ზეცისა საკურთხეველსა, ზეცისა მკედრობათა თანა.

113. აღვილოთ პირველი იგი კრეტსაბმელი და მეორ-
25 ესა შევიდეთ. წმიდასა მას წმიდათასა. ვთქუა უზეშ-
თაესიცა, თავნი თვსნი შევწირნეთ ღმრთისა. და
უფროჲსად. შევსწირვიდეთ მარადღე და ყოველსა საქ-
მესა¹. ყოველივე სიტყუსათვს თავს-ვიდვათ. ვნებითა
ვნებასა მივემსგავსნეთ. სისხლითა სისხლსა მას
30 პატივ-ვსცეთ. ჯუარსა აღვკდეთ სურვილით. ტკბილ | 34r
არიან სამშჳულნი იგი, დაღაცათუ ფრიად სატკივარ
არიან. ქრისტეს თანა და ქრისტესთვს ვნებაჲ სხუათა
თანა შუებისა ფრიად უმჯობეს არს.

24. 111. უკუეთუ სვმონ ხარ კვრინელი, ჯუარი აღიღე
და შეუდეგ¹. უკუეთუ ჯუარს-ეცუა, ვითარცა ავაზაკი
იგი². ვითარცა გონიერმან მან ღმერთი იცან. უკუეთუ
იგი შენთვს და შენისა ცოდვისათვს უშჯულოთა თანა
5 შეირაცხა³, შენ იქმენ შჯულიერ.

22 შევწიროთ| შევწირნეთ F 25-26 უზეშთაესიცა| უზეშთაესი Bb 26 თვსნი| ჩუენნი B 27 ყოველსა| add. ზედა b 30 პატივ-ვსცეთ| პატივ-სცეთ B11:11 31 სამშჳულნი| სამსჳულნი BF

Or. 45, 24
1 სვმონ| სიმონ ABC 2 ჯუარს-ეცუა| ჯუარს-ეცვა F 3 მან| om. b იცან (γινωσκων) იცნა .A 4 უშჯულოთა| ურჩულოთა Bb, უსჯულოთა E 5 შჯულიერ| ოჩულიერ B, სჯულიერ F

8) Ps. 49, 14.
9) *κατασ. Cr.* (656 B 10): საქმესა (l'oeuvre) *Iher.*

Or. 45, 24
1) *Lac.* 23, 26.
2) *Lac.* 23, 39 sqq.
3) *Ls.* 53, 12.

ღმერთსა მსხუერპლი ქებისაჲ. ზენასა ზედა საკურთ-
ხეველსა. ზენათა თანა მწყობრ მდგომობათა.

113. აღვიპყრათ პირველი კრეტსაბმელი. მეორესა
25 მოუკდეთ. წმიდად წმიდათა ვიპყრობდეთ. ვთქუა
უმეტესი. თავნი თვსნი დაუკლნეთ ღმერთსა.
უფროჲსლა, დაუკლვიდეთ თითოეულსა დღესა და
ყოველსა მოძრაობასა. ყოველივე სიტყუსათვს თავს-
ვიდვათ. ვნებითა ვნებასა მივემსგავსნეთ. სისხლითა
30 სისხლთა პატივ-ვსცეთ. ჯუარად აღვკდეთ წადიერე-
ბით. ტკბილ სამსჳულნი, დაღათუ ფრიად სატკივარ.
ქრისტეს თანა და ქრისტესთვს ვნებაჲ სხუათა თანა
შუებისა უაღსარჩევლეს.*

24. 114. უკუეთუ სიმონ ხარ კვრინელი, ჯუარი
აღიღე¹ და შეუდეგ. უკუეთუ თანა ჯუარს-ეცუა.
ვითარცა ავაზაკი². ვითარცა კეთილცნობამან. ღმერთი
იცან. უკუეთუ იგი უსჯულოთა თანა შეირაცხა შენთვს
5 და შენისა ცოდვისათვს³, შენ იქმენ მისთვს სჯუ-
ლიერ.

24 კრეტსაბმელი| კრეტსაბმელი AC 25 წმიდად წმიდათა| წმიდათა წმიდათად G ვთქუა (εἶπα)| ვთქუათ C 27 დაუკლ-ვიდეთ| უკლვიდეთ ABC 28 მოძრაობასა| მოძრაობასა BFH 30 პატივ-ვსცეთ| პატივ-სცეთ ABCFG 31 სამსჳულ-ნი| სამშჳულნი EF 33 უაღსარჩევლეს| უაღსარჩევლეს C * Ici, le texte du manuscrit H reprend.

Or. 45, 24
4 უსჯულოთა| უშჯულოთა EF 5-6 სჯულიერ| შჯულიერ BEH

3) Ps. 49, 14.

Or. 45, 24
1) *Lac.* 23, 26.
2) *Lac.* 23, 39 sqq.
3) *Ls.* 53, 12.

115. თაყუანის-ეც შენთვის დამოკიდებულსა. დამოკიდებულმან მის თანა შეიძინე ტანჯვასა მას შინა. მოიყიდე ცხორებად საუკუნოდ¹ სიკუდილითა, სამოთხესა შევედ იესუმს თანა, რადთა სცნა, ვინაჲ გამოჰვარდი; და განიცადენ მუნ მყოფნი იგი მუენიერებანი², მდრტვნავი იგი დაუტევე გმობისა მისისა თანა.

116. უკუეთუ იოსებ ხარ არიმათიელი³, ითხოვე გუამი ჯუარის-მცუმელისა მისგან, შენდად იქმენინ სოფლისა განმწმედელი იგი. უკუეთუ ნიკოდიმოს ხარ, ღამითი იგი ღმრთისმსახური, სულნელითა დაჰმარხე⁴. უკუეთუ მარიამ ხარ, ვინა თუ სხუად იგი მარიამ. ანუ სალომე, ანუ იოჰანა, ცრემლოოდე ცისკარსა. იხილე, პირველ ყოველთასა, ლოდი იგი აღებულო⁵, ანუ თუ ანგელოზნიცა და იესუ თავადი.

117. თქუ მისა მიმართ სიტყუად და ისმინე მისიცა. უკუეთუ გესმას: “ნუ შემომეხები”⁶, შორს დეგ⁷ სიტყუასა მას პატივ-ეც, გარნა ნუ შესწუხნები,

34v

6 დამოკიდებულსა] *add.* მას A 6-7 დამოკიდებულმან] *om.* Bb 9 შევედ] შეედ ABDEFb იესუმს] იჴ-ას BDEb სცნა] ჰსცნა A 14 იქმენინ] იქმენინ F 15 ნიკოდიმოს] ნიკოდემოს AB, ნიკოდემოზ b 16 ღმრთისმსახური (Μετσεβης) ღმრთისმსახურებად b სულნელითა] სურნელითა Bb, სულნელებათა DEH, სულნელებითა F 16-17 დაჰმარხე] დაჰმარხნ B 18 იოჰანა] იოჰანა H ცრემლოოდე] ცრემლოოდე b 20 ანგელოზნიცა] ანგ-სნიცა DE 21 მისა] მისა H 22 გესმას] *add.* თუ ABb დეგ] სდეგ F 23 ნუ შესწუხნები] ნუ შეწუხნები A, ნუ შესწუხნები DF, ნუ შესძრწუნდები B

4) τῆς σταυρώσεως Gr. (656 C 9-10): *add.* საუკუნოდ (ἐτερον) Iber.
 5) ἀποθνεύειν ἕξω (656 C 12) *om.* Iber.
 6) Luc. 23, 50.
 7) Ioh. 19, 39.
 8) Marc. 16, 1-3.
 9) Ioh. 20, 17.

115. თაყუანის-ეც დამოკიდებულსა შენთვის და დამოკიდებითა შემძინებელსა სიბოროტისაგანცა რასმე. მოიყიდე სიკუდილითა ცხორებად, სამოთხედ¹⁰ შეედ იესუმს თანა, რადთა ისწავო, ვინაჲ გამოჰვარდი. განიცადენ მუნანი სიკეთენი, მდრტვნავი უტევე გარე სიკუდილდ გმობისა თანა.

116. დაღათუ იოსებ ხარ არიმათიადი¹, ითხოვე გუამი ჯუარისმცუმელისაგან, შენდად იქმენინ სოფლის განმწმედელი. დაღათუ ნიკოდიმოს ხარ, ღამითი ღმრთისმსახური, მიჰრონითა შემურე იგი². დაღათუ მარიამ ვინმე ხარ, დაღათუ სხუად მარიამ, დაღათუ სალომი, დაღათუ იოანა, სცრემლოოდე, შეუდეგ საფლავად მიმართ. მიეგებე ცისკარს³. იხილე პირველ ლოდი აღებულო⁴, ნუუკუე და ანგელოზნიცა და იესუ თავადი.

202r

117. თქუ რადმე, კმისად ისმინე. უკუეთუ გესმეს: “ნუ შემომეხები მე”⁵, შორს დეგ, შეიკდიმე სიტყუსაგან, არამედ ნუ შესწუხნები. რამეთუ უწყის, ვიეთ ეჩუე-

10 ისწავო] ისწაო B 11 განიცადენ] განიცადეს A მუნანი (ἐξω) მონანი F 14 ჯუარისმცუმელისაგან] ჯურისმცუმელისაგან H 15 ნიკოდიმოს] ნიკოდემოს E 16 ღმრთისმსახური] ღმრთისმსახურ -I შემურე] შეზუმზრნე E, შეზუმინრე F, შეზუმინრე G, შემზრნე H 18 სცრემლოოდე] ცრემლოოდე E 20 და] *om.* FI 24 შესწუხნები] შესწუხდები A

4) Luc. 23, 50.
 5) Ioh. 19, 39.
 6) ἄχαριστος ἔσθις Gr. (656 D 4): სცრემლოოდე, შეუდეგ საფლავად მიმართ, მიეგებე ცისკარს (ἄχαριστος, ἀχιθιανθησος ἔθις ἄδφως, ἀπαύτου-თის ἔθσις) Iber.; cfr PG 36, col. 656, n. 26.
 7) Marc. 16, 1-3.
 8) Ioh. 20, 17.

რამეთუ იცის, თუ ვიეთ ეჩუენოს. პირველად ქადაგე
25 აღდგომაჲ, ევას შეეწიე, პირველდაცემულსა, პირველ
ქრისტეს მოკითხვითა და მოწაფეთადა თხრობითა.

118. იქმენ პეტრე, გინა იოვანე, საფლავად მირბიოდე
და ისწრაფდი სწრაფით წარკდომად¹⁰ კეთილითა მით
გდომითა. უკუეთუ სრბით წარუსწრო, მკურვალეებითა
30 სძლე, ნუ შთაიხედავ ოდენ¹¹, არამედ შინაგანცა
შევედ.

119. დაღაცათუ, ვითარცა თომა, არა თანა იყო
კრებულსა მოწაფეთასა, რომელთა ქრისტე ეჩუენოს,
იხილო რაჲ იგი¹². ნუ ურწმუნო იქმნები. უკუეთუ
35 ურწმუნო იქმნე, სხუათა მიერ ირწმუნე, და თუ მათ
მიერ არა, სახითა სამსკულათაჲთა გულსავსე იქმენ.

120. უკუეთუ ჯოჯოხეთად შთავიდოდის, შენ თანა
შთაჰყევ. იხილენ მუნ ქმნულნიცა ქრისტეს საიდუმ-
ლონი. თუ რაჲ არს განგებულეებაჲ იგი ორკეცისა მის
40 შთასლვისაჲ, ანუ თუ რაჲ არს სიტყუაჲ იგი? ყოველთა
აცხოვნებს, ანუ მუნცა მორწმუნეთა ოდენ?

24 პირველად| პირველ Bb 26 მოწაფეთადა| მოწაფეთა H 27
პეტრე| 3-ე FH 29 სრბით| სრბითა DEFH წარუსწრო (προ-
λαβειν) ვერ უსწრო ABDEHb 31 შევედ| შეედ
-ADEFH 32 თომა| თომა F 33 კრებულსა მოწაფეთასა|
მოწაფეთა კრებულსა ABb ქრისტე| ქ-მ B 34 იგი| om.
AB 34-35 უკუეთუ ურწმუნო იქმნე| om. Bb 37 ჯოჯოხე-
თად| ჯოჯოხეთს H შთავიდოდის| შთავიდოდეს F შენ|
om. B 38 იხილენ| იხილენ B ქმნულნიცა| ქმნილნიცა B 39
იგი| add. ვ-დ H

10) *Is.* 20, 2.

11) εἷς ἂν ὑπομείνῃ (657 A 9) *om. Iber.*

12) *Is.* 20, 24 sqq.

25 ნოს პირველ. განაახლე აღდგომაჲ, ევას შეეწიე, პირ-
ველდაცემულსა, პირველ ქრისტეს მოკითხვითა და
მოწაფეთა უწყებითა.

118. იქმენ პეტრე ანუ იოანე, საფლავად მიისწრაფე,
წინა-მსრბოლობდ, თანა-მსრბოლობდ¹⁰, კეთილდგინე-
30 ბითა დგინებულთი. დაღათუ წინა-ისწრვო მალეობითა,
სძლე მოსწრაფებითა. ნუ იპკრობ საფლავად, არამედ
შინაგან იქმენ.

119. დაღათუ თომასებრ შორს დაშთე მოწაფეთაგან
შეკრებულთა, რომელთა ქრისტე გამოუჩნდების.
35 რაჟამს იხილო¹¹, ნუ ურწმუნოებ; დაღათუ ურწმუნ-
ოებდე. მეტყუელთაჲ გრწმენინ და არცაღა თუ
შათგან, სახეებითა სამსკულათაჲთა ირწმუნე.

120. უკუეთუ ჯოჯოხეთად შთავიდეს, თანაშთავედ.
ცნენ მუნანიცა ღმრთის¹² საიდუმლონი: რაჲ განგებაჲ
40 მრჩობლ შთასლვისაჲ? რაჲ სიტყუაჲ? მარტივ ცხოვნე-
ბად ყოველთა გამოჩნდა, ანუ მუნცა მორწმუნეთა?

28 თანე| იოვანე B, ი-ე E, ინ-ე H 29 თანა-მსრბოლობდ| om.
C 36 და არცაღა თუ| დაღაცათუ არა C 37 სახეებითა| სახე-
ბითა IFFH სამსკულათაჲთა| სამსკულათაჲთა H 39 რაჲ რა
ABCFCII 41 გამოჩნდა| გამოუჩნდა F ანუ მუნცა მორწმუნე-
თა| ანუ მორწმუნეთა მუნცა F

9) *Is.* 20, 2.

10) *Is.* 20, 24 sqq.

11) ὅτι Χριστός Γ. (657 A 15); ღმრთის (მესა) *Iber.*; cf. PG 36, col.
657, n. 30.

25. 121. უკუეთუ ზეცას აღვიდოდის, თანა-აღჰყევ, იქმენ წინამავალთა მათ ანგელოზთა თანა, გინა თუ რომელნი წინა-მოეგებვოდეს. *აღებად ბჭეთა კმობდი*¹ და უმაღლეს ყოფად, რამთა ვნებისაგან მომავალი უმაღლეს შეიწყნარონ.

122. | მიუგე მათ. რომელნი ვერ იცნობდენ ვორც-
თათვს და ვნებისა სასწაულთათვს და რომლითა არა
შთამოვიდა, მით აწ აღსლვისათვს და ამისთვს იკითხ-
ვიდენ, თუ: *“ვინ არს ესე მეუფე დიდებისაჲ?”*
10 *კითარმედ უფალი ძლიერი კელმწიფე*² *არს და*
*მტკიცე*³, რომელი-იგი ძლიერ არს ყოველსა შინა⁴,
რამცა ქმნა და იქმს და უფროსად ბრძოლასა მას შინა
და ძლევასა კაცებისათვს. და ორკეცსა მას კითხვასა
ორკეცი პასუხი მიუგე.

15 123. უკუეთუ უკვრდეს და იტყოდინ ესაიას სიტყვ-
საებრ, ვითარმედ: *“ვინ არს ესე, აღმომავალი ედომით*
ქუეყანისაგან?” ანუ ვითარ მეწამულ არიან სამო-
სელნი უსისხლომსა მის და უკორცოისანი⁵, ვითარცა

Or. 45, 25

1 ზეცას| ზეცად Bb 2 ანგელოზთა| ანგ-სთა DE 3 რომელნი|
რ-ნი-იგი H 7 რომლითა (ისე)| ძალითა B 8 მით| მითა AB-
DEHb აწ| om. AB ამისთვს (ბიძ ანაი)| ამის თანა BDEFb 8-9
იკითხვიდენ თუ| თუ იკითხვიდენ F 9 მეუფე| მეუფე
DEFHb, მ-ფე F 10 ძლიერი| add. და ABFHb კელმწიფე|
კელმწიფე AB 11 მტკიცე| მტკიცე A 12 უფროსად|
უფროსად F 15 იტყოდინ| იტყოდინ DEFH ესაიას|
ესაიას F 16 ესე| om. F 18 უსისხლომსა| უსისხლომსა
F უკორცოისანი| უკორცოისანი AF

Or. 45, 25

1) Ps. 23, 7, 9.

2) *καταύξει* Cr. (657 B 11): *add.* კელმწიფე (Seigneur) Iber.

3) Ps. 23, 8.

4) *ἀεί* (657 B 12) *om.* Iber.

5) *καὶ τὰς ἑξήκων* (657 C 4) *om.* Iber.

6) *It.* 61, 1 sqq.

25. 121. უკუეთუ ზეცად აღვიდოდის, თანა-აღვედ, იქმენ მგზავნელთა ანგელოზთა ანუ შემწყნარებელთა თანად. *აღებუად ბჭეთა ბრძანებლ*¹ უმაღლეს ყოფად, რამთა ვნებითგანსა უმაღლეს შეიწყნარებდენ.

5 122. მიუგე, რომელნი ულონობდენ ვორცთათვს და
ვნების ნიშთა, რომელთა თანა არა შთამოსრულისა
თანააღმავალობისათვს და ამისთვს მკითხველთა:
“*ვინ არს ესე მეუფე დიდებისაჲ? ვითარმედ უფალი*
მტკიცე და ძლიერი”² ყოველთა შინა, რომელნი მარა-
10 დის ქმნა და იქმს და აწ ბრძოლასა და ძლევასა კაცე-
ბისათვს. და მიეც მრჩობლ კითხვასა მრჩობლ მიგებად.

123. დაღათუ განკვრევებით იტყოდინ ესაიას ზმნო-
ბისაებრ: *“ვინ ესე აღმომავალი ედომით და მიწიერთა-*
გან?” ანუ ვითარ მეწამულ სამოსელნი უსისხლომსა
15 და უკორცოისანი³. ვითარცა საწნებლისა მავალისა და

Or. 45, 25

1 აღვიდოდის| აღვიდოდეს E 3 აღებუად| ახუმად ACEFH,
აღებუად G ბრძანებლ| ბრძანებლ C 6 არა შთამოსრულისა|
არ შთამოსრულისა B 8 მეუფე| მ-ფე AH 12 ესაიას|
ესაიას EFH 12-13 ზმნობისაებრ| ზმნობისებრ AC 15
საწნებლისა| საწნებლის BEGH, საწნებელისა F

Or. 45, 25

1) Ps. 23, 7, 9.

2) Ps. 23, 8.

3) *It.* 63, 1 sqq.

საწნეხელისა მწნეხლისანი, რომელსა სავსემცა საწნე-
20 ხელი დაეწინება? შენ წინა-უყავ შუენიერებად იგი
სამოსლისად ჯუარცუმულთა მათ კორცთად, რომელი
ვნებითა მით განშუენდა და ღმრთეებითა განბრ-
წყინდა, რომლისა არარად არს უპატიოსნეს, ანუ უშუენ-
ნიერეს.

26. 124.***** ამის ყოვლისათვის რასა-მე მეტყვან
ჩუენ ცილისმეტყუელნი, მწარენი იგი ღმრთეებისა
მბრძოლნი. ძვრისმეტყუელნი საქებელთა მათ საქმე-
5 თანი, დაბნელებულნი ნათლისა მიმართ, სიბრძნისა
მიმართ უსწავლელნი¹, უმადლონი იგი დაბადე-
ბულნი, ჭურჭელნი იგი უკეთურისანი?

125. რადსათვის აბრალე ღმერთსა, უგუნურო², ქვე-
ლისმოქმედებისათვისა? ამისთვის მცირე არსა, რამეთუ
შენთვის მდაბალ არს და დაწუნებულ იქმნა შენისა
10 ცხოვრებისათვის³? რამეთუ წარწყმედულისათვის

19 საწნეხელისა| საწნეხლისა BDEHh მწნეხლისანი| მწნეხელისა
A, მწნეხლისა Bb 20 დაეწინება| დაუწინება h 21 სამოსლისად|
სამოსელთად DEFH 21 კორცთად| კორცთა ADE 22 და| om.
ABDEF

Or. 45, 26
1 რასა-მე| რასა H 3 მბრძოლნი| add. და B 6 უკეთურისანი
(τοις πονηρῶσι)| უკეთურნი ADEH 9-10 დაწუნებულ იქმნა შენი-
სა ცხოვრებისათვის| om. H 10 წარწყმედულისათვის| წარწყმედი-
ლისათვის ABb

Or. 45, 26
***** Πῶς τὰντα εἰς φάσιν ἔχουσ ... πονηρὰς καὶ ἀθῆνας (Or. 45, 26-27 [657
C 12-661 A 14]) = ამის ყოვლისათვის რასა-მე მეტყვან ჩუენ ...
ულღმრთოებით და უკეთურებით Iber. (Or. 45, 26, 124, l. 1-27, 136,
l. 43), cfr Or. 38, 14-15 (328-329) = Iber. (Or. 38, 14, 64-15, 76).
1) ἡμῶν ὡς Χριστοῦ; θοῦρα ἀποβῆκε (657 C 15) om. Iber.
2) ἦεν Gr. (657 D 2): add. უგუნურო (fms) Iber.
3) τὰ πονηρὰ Gr. (657 D 3): არს და დაწუნებულ იქმნა შენისა ცხოვრე-
ბისათვის (est et fuit desapprouvῑ pour l'avoir sauvῑ) Iber.

35v

სავსის საწნეხლის მწნეხელისანი? წინა-უყავ შუენ-
ნიერებად სამოსლისა ვნებულისა გუამისა, ვნებით
განშუენებულისა და ღმრთეებით გამბრწყინვებულისა,
რომლისა არარად უსაწადელეს, არცა უშუენიერეს.

26. 124.***** ამათ მიმართ რად მრქუან ჩუენ ცილისმ-
წამებელთა, მწარე მეჭამრეთა ღმრთეებისათა, საქე-
ბელთ მდაგებელთა, ბნელთა ნათლისათვის,
უსწავლელთა სიბრძნისათვის, რომელთათვის ქრისტე
5 მედად მოკუდა, უმადლოთა დაბადებულთა, წმას-
ნილთა ბოროტისათა?

125. ამას აბრალე-ა ღმერთსა ქველისმოქმედებასა?
ამისთვის მცირე, რამეთუ შენთვის მდაბალ? რამეთუ
შეცთომილისათვის მოვიდა მწყემსი კეთილი, რომელ-

16 სავსის| სავსე BEFGH საწნეხლის| საწნეხელის E 19
უშუენიერეს| უშუენიერეს A

Or. 45, 26
***** Πῶς τὰντα εἰς φάσιν ἔχουσ ... πονηρὰς καὶ ἀθῆνας (Or. 45, 26-27 [657
C 12-661 A 14]) = ამათ მიმართ რად მრქუან ჩუენ ... ბოროტად და
ულღმრთოებით Iber. (Or. 45, 26, 124, l. 1-27, 136, l. 28), cfr Or. 38, 14-15
(328-329) = Iber. (Or. 38, 14, 64-15, 76).

მოვიდა მწყემსი იგი კეთილი, რომელმან დადვა სული
 თვისი ცხოვართათჳს⁴, მოვიდა მათა ზედა და ბორ-
 ცუთა, რომელთა ზედა ცთომილ იყავ⁵.

126. და ცთომილი იგი პოვა და⁶ მკართა თჳსთა ზედა
 15 აღიკიდა იგი, რომელთა ზედა ძელიცა იტვრთა⁷ და
 მიიყვანა იგი ზეცისა ცხოვრებად და მიიყვანა რაჲ,
 შევრთო იგი სამარადისოთა მათ თანა; რამეთუ აღა-
 ნთნა სანთლად თჳსნი იგი კორცნი და მოჰმართა
 20 სახლი⁸, რომელ არს განწმედაჲ სოფლისაჲ ცოდვათა-
 გან.

127. და დრაჰმად იგი მოიძია — ხატი იგი სამეუფოჲ,
 ვნებათა შინა დაფლული, და მოუწოდა მეგობართა
 მათ მისთა ძალთა დრაჰმისა მის პოვნასა ზედა და
 იზიარებს მათცა სიხარულსა მას, რომელნიცა მახარე-
 25 ბელ ყვნა განგებულებასა ზედა: რამეთუ წინამორ-
 ბედსა მას სანთელსა შეუდგს ნათელი იგი დიდი და
 კმასა შეუდგს სიტყუად იგი და სიძჳ იგი — სასძლოდსა
 შემამკობელსა. რომელი განუმზადებს უფალსა ერსა
 30 რჩეულსა და უწინარეს განსწმედს წყლითა მოს-
 ლვადმდე სულისა.

14 პოვა| გპოვა H თჳსთა ზედა| ზედა თჳსთა F 19 სოფლისაი|
 სოფლისა F 21 დრაჰმად| დრაჰმა F 23 მათ| om.
 BDEFHh 24-25 მახარებელ| მახარობელ B 25 ყვნა| ყუნა
 ADE 26 შეუდგს| შეუთჳს ADEFh 27 შეუდგს| შეუთჳს
 F სიძჳ| სიძჳ IJ:FFh 29-30 მოსლვადმდე| მოსლვამდე BDEh

4) *Iob.* 10, 11.

5) *Os.* 4, 13.

6) ἔφ' ἡν ἐπιπίπτει Gr. (657 D) 5-660 A 1): რომელთა ზედა ცთომილ
 იყავ (in tu fus trompé) Iber.

7) καὶ ἐπείσθη (660 A 1) om. Iber.

8) τὸ ἑστῆαι Gr. (660 A 2): add. იტვრთა (se chargea) Iber.

9) *Luc.* 15, 8.

10 მან დადვა სული ცხოვართათჳს¹. მათა ზედა და
 ბორცუთა, რომელთა ზედა უზორეკდ².

126. და ცთომილი პოვა და პოვა რაჲ, მკართა აღილო,
 რომელთა ზედა ძელიცა და აღილო რაჲ, კულად აგო
 ზენად ცხოვრებად და აღიყვანა რაჲ, მდგომთა თანა
 15 აღრაცხა; რამეთუ სანთლად აღანთნა თჳსნი კორცნი
 და სახლი მოჰმართა¹ სოფლის ცოდვათაგან განწმე-
 დითა.

127. და დრაჰმად მოიძია, სამეუფოჲ ხატი. ვნებათა
 თანამთავლული და მოუწოდს მეგობართა მისთა
 20 ძალთა დრაჰმის პოვნასა ზედა და ზიარ მზიარულებისა
 ჰყოფს. რომელნი მესაიდუმლო ყვნა განგებულებისა,
 რამეთუ წინამორბედსა ბაზმაკსა შეუდგს ზემთ-
 ბრწყინვალე ნათელი და კმასა — სიტყუად და სძლის
 მომყვანებელსა — სიძჳ, მომზადებელი უფლისა
 25 ერსა რჩეულსა და წყლითა წინაგანმწმედელსა სული-
 სათჳს.

(Or. 45, 26

16 სოფლის| სოფლისა BEGH 16-17 განწმედიითა| განწმედილი
 C 21 მესაიდუმლო| მესაიდუმლოე G 22 შეუდგს| შეუთჳს
 .ABCF 22-23 ზემთბრწყინვალე| ზესთბრწყინვალე EH 25
 წინაგანმწმედელსა| წინაგანმწმედელსა FH, განწმედელსა G

1) *Iob.* 10, 11.

2) *Or.* 4, 13.

3) *Luc.* 15, 8.

128. ამათ საქმეთათვს¹⁰ აბრალებ-ა ღმერთსა და ამისთვს ჰზრახავ-ა ბოროტსა? რამეთუ მოირტყა არდაგი და დაჰბანნა მოწაფეთა ფერკნი¹¹ და უჩუნენა მალალი¹² გზად სიმდაბლისად? რამეთუ სულისა მისთვს დაღონებულისა დამდაბლდა, რაათა მის თანა აღამაღლოს დაცემული ცოდვათაგან? და აყუედრებ მას, რამეთუ მეზუერეთა თანა ჰამდა¹³ და მოიმოწაფნა იგინი¹⁴, რაათა შეიძინოს მან ცხოვრება იგი ცოდვილთა?

129. ნუუკუე აბრალის ვინ მკურნალსა, რამეთუ მიეახლის იგი ვნებათა მათ სნეულისათა და თავს-იდვის სულმყრალობად, რაათა მისცეს უძლურსა მას კურნება? ანუ აყუედრის ვინ-ა¹⁵, რომელი შთადრკის მოწყალებისათვს ჯურღმულსა და შთავრდომილი იგი ცხოვარი¹⁶ აღმოიყვანის, ვითარცა წერილ არს შჯულსა¹⁷?

27.130. მოივლინა, არამედ ვითარცა კაცი, რამეთუ ორივე იყო, მოემშიაცა და მოეწყურა და დაშურა და

32 ჰზრახავ-ა| ჰზრახავ DEFH 40 ნუუკუე| ნუუკუე B 40-41 მიეახლის| მიიახლის F 41 მათ| om. F 42 სულმყრალობად| add. იგი H 44 მოწყალებისათვს| ჯურღმულსა| ჯურღმულსა მოწყალებისათვს H, მოწყალებისათვს ჯურღმულსა B 45 აღმოიყვანის| აღმოიყვანოს ADEFHb 46 შჯულსა| სჯულსა F

Or. 45, 27
2 იყო| add. ვინაითგან b, add. და H

10) ἁνῶτα Gr. (660 A 15): add. საქმეთათვს (pour les actions) Iber.
11) Job. 13, 4 სყყ.
12) ἐπίσχυς Gr. (660 B 2): მალალი (élève) Iber.
13) καὶ παρὰ πηλῆνας (660 B 7) om. Iber.
14) πέλνας Gr. (660 B 7): იგინი (eux) Iber.
15) τοῖς ἀπέχουσι Gr. (660 B 11): add. ანუ აყუედრის ვინ-ა (ou si on lui reproche) Iber.
16) τὸ (...) ἀγneau Gr. (660 B 12-13): იგი ცხოვარი (l'agneau) Iber.
17) Deut. 22, 4.

128. ამათ აბრალებ-ა ღმერთსა? ამისთვს ჰმეკუელობ-ა უდარესსა? რამეთუ არდაგსა მოირტყამს და დაჰბანნს ფერკებსა მოწაფეთასა¹ და აჩუნენებს რჩეულად გზად სიმალლისა სიმდაბლესა? | რამეთუ ქუედადრეკილისა სულისათვს დამდაბლდების, რაათა თანააღამაღლოს ქუემხედველი ცოდვისაგან? მასცა ვითარ არა აყუედრებ, რამეთუ მეზუერეთა თანა ჰამს და მეზუერეთასა და მეზუერეთა მოიმოწაფებს, რაათა მანცა რამე შეიძინოს? რა იგი? ცოდვილთა ცხოვრება.

129. ნუუკუე მკურნალსაცა მიზებ-ადგას ვინ, რამეთუ თანა შთადრკების ვნებათა და სიმყრაღეთა თავს-იდებს, რაათა მისცეს უძლურთა სიმრთელე და კაცთ-მოყუარებისათვს მთხრებლად შთადრეკილსა, რაათა შთავრდომილი საცხოვარი აღმოიქუას სჯულისაებრ¹.

27.130. მოივლინა სადმე, არამედ ვითარცა კაცი, რამეთუ მრჩობლ იყო, ვინაითგან დაშურა და მოემშია

38 სიმყრაღეთა| სიმყრაღესა G 41 საცხოვარი| ცხოვარი G სჯულისაებრ| შჯულისაებრ B:F:H

4) Job. 13, 4 სყყ.
5) Deut. 22, 4.

შეურვებულ იქმნა და ცრემლოოდა შჯულითა მით
 კორცთა ბუნებისათა¹, და უკუეთუ ვითარცა
 5 ღმერთი, რამ არს ესე? ნება იგი მამისა და ჯერჩინე-
 ბა² მოვლინებად შეპრაცბე³, რომელსა მიაჩემებს
 თვსთა საქმეთა⁴;

131. რამეთუ პატრივსცემს მას, ვითარცა დასაბამსა
 უყამოსა და რაფთა არა საგონებელ იყოს წინააღმდგომ
 10 ღმრთისა, რამეთუ ითქუმიხსცა, თუ მიეცა იგი, არამედ
 ესეცა წერილ არს, ვითარმედ მისცა თავი თვისი | და
 აჟალად წერილ არს⁵, ვითარმედ აღადგინა იგი მამა-
 მან⁶.

132. არამედ ესეცა თქუმულ არს⁷, ვითარმედ აღა-
 15 დგინა თავი თვისი და ამბულდა⁸. იგი არს ნებისამ და
 ესე — კლმწიფებისამ. ხოლო შენ მცირეთა მათ
 საქმეთა იტყვ და დიდთა მათ თანა-წარაჰკლები და
 ამას იგონებ, ვითარმედ იგნო.

133. ხოლო ამას არა მოაკუნებ, *ვითარმედ ნებსით
 20 ყო იგი. ვითარცა აწ შეემთხუვეცის სიტყუასა მას,
 რომელთაგანმე, ვითარცა ღმერთი, პატრივსცემების
 და შეირწყუმის, ხოლო რომელთაგანმე, ვითარცა
 კორციელი, შეურაცხ იქმნების და განიყოფვის.

3 შჯულითა| სჯულითა F მით| *om.* FH 6 შეპრაცბე| შეპ-
 რაცბე B 19 * Ici reprend le texte du cod. C. ნებსით| ნეფით
 B 22 შეირწყუმის| შეირწყუმის BCDEFHh

Or. 45, 27

1) *αἰσία φρεσῶν* Gr. (660 C 3); შჯულითა მით კორცთა (= *πάσης τῆς*
δύσεως) (par la loi de la chair) *Iber.*, cfr PG 36, col. 659, n. 42.
 2) *τῶν ἀβραχῶν* Gr. (660 C 4); *add.* და ჯერჩინებად (et la volonte) *Iber.*
 3) *Gal.* 4, 4.

4) *τὰ ἔασις* Gr. (660 C 5); *add.* საქმეთა (des actions) *Iber.*

5) *ἑρπυρῆς* Gr. (660 C 8); *add.* და კუალად წერილ არს (et est écrit
 également) *Iber.*

6) *Act.* 10, 14; *καὶ ἀναστήσει* (660 C 9); *om.* *Iber.*

7) *καὶ* Gr. (660 C 9); *add.* ესეცა თქუმულ არს (cela aussi est dit) *Iber.*

8) *Eph.* 4, 8 sqq.

და მოეწყურა და იტრვოდა და ცრემლოოდა სჯულითა
 კორცთადათ; ხოლო უკუეთუ ვითარცა ღმერთი, რამ
 5 არს ესე? სათნო-ყოფამ მამისა მოვლინება-ყოფად
 შეპრაცბე¹, რომლისა აღიყვანებს თვსთა.

131. და ვითარცა დასაბამსა უყამოსა პატრივსცემს არ
 საგონებლობად წინააღმდგომყოფად ღმრთისა;
 ვინაფიგან მიცემამ ითქუმის, არამედ თვთ მიცემამაცა
 10 თავისა წერილ არს და აღდგომამ მამისა მიერ და
 ამბულდა².

132. არამედ თავისაცა თვისის აღდგინებად და აღყვა-
 ნებად აჟალდა³, იგინი სათნო-ყოფისა, ესენი კლმწი-
 ფებისა, ხოლო შენ დამაკნინებელთა იტყვ და
 15 აღმამაღლებელთა თანა-წარაჰრბი და რამეთუ იგნო,
 იგონებ.

133. ხოლო რამეთუ ნეფსით, არ შეძინებ, ვითარი
 აწცა შეემთხუვეცის სიტყუასა! რომელთაგანმე,
 ვითარცა ღმერთი, პატრივ-იცემების და შეირწყუმის,
 20 ხოლო რომელთაგანმე, ვითარცა კორცი, უპატრივო იქმ-
 ნების და განიყოფვის.

Or. 45, 27

3 მოეწყურა| მოეწყურა C სჯულითა| შჯულითა BEH 7 პა-
 ტრივსცემს| პატრივსცემს E 17 ნეფსით| ნებსით BEGH ვო-
 თარა| ვითარ A 19 შეირწყუმის| შეირწყუმის F 20
 უპატრივო| უპატრიო F

Or. 45, 27

1) *Gal.* 4, 4.

2) *Act.* 10, 14.

3) *Eph.* 4, 8 sqq.

134. რომელთაზე განურისხნეს უმეტესად და უფრო-
25 სად. რომელთა შეუნდოს, რომელნი-იგი შეპრწყუმენ
ბოროტად, ანუ რომელნი-იგი განჰყოფენ? რამეთუ
მათ განყოფად თანა-ედვა და ამათ — შერთვად, მათ
— რიცხვთა, ხოლო ამათ — ღმრთეებითა.

135. კორცთათჳს დაჰბრკოლდები-ა? ამას ჰურიანიცა,
30 ანუ იუ სამარიტელადცა ჰბადი მას⁹ (და შემდგომი
ამისი დავიდუმო)? ღმრთეებისა მიმართ ურწმუნო
ხარ-ა? ამას არცა თუ ეშმაკნი იქმან. გ შენ, ჰურიათაცა
უფულისკმოესო და უვარისყოფელო¹⁰ და ეშმაკ-
თაცა უძვრესო!

35 136. რამეთუ მათ სახელი იგი ძეობისა სწორობად
ჰატივისა შეჰრაცხეს¹¹ და ამათ კულად განახხმიდა
რაჲ, ღმრთად აღიარეს¹². რამეთუ ჰრწმენა მათ საქმე-
თაგან¹³, რომელნი შეემთხუეოდეს. ხოლო შენ არცა
სწორებასა შეიწყნარებ, არცა ღმრთეებასა აღიარებ.
40 უმჯობეს იყო შენდა წინადაცუეთაჲ და ეშმაკულე-
ბაჲ, რაჲთა ვთქუა რაჲმე საცინელი, ვიდრე წინადაუ-
ცუეთელობასა შინა და სიმრთელესა ყოფად
ულმრთოებით და უკეთურებით.*****

24 განურისხნეს| განურისხნეს ABb 24-25 უფროსად|
უფროსად F 27 შერთვად| შეპრთვად F, შერწყმაჲ H 30 ჰხა-
დი| ხადი CDEFH, ხადიან Bb მას| ამას C 31 დავიდუმო| და-
ვიდუმო C 33 და| am. A 33-34 ეშმაკთაცა| ეშმაკთა
DE 35 სწორობად| სწორებად BCb 40-41 ეშმაკულეობაჲ|
ეშმაკულეობაჲ CHb 41-42 წინადაუცუეთელობასა| წინადაუ-
ცუეთელობასა ADEFb 42 სიმრთელესა (სა ἁγαθότητι)| სიმართლე-
სა ABDE

9) Ioh. 8, 48.

10) ἀνομιαν ἔχει Gr. (661 A 7-8): add. და უვარისყოფელო (et toi qui nies) Iher.

11) Marc. 5, 7.

12) Marc. 5, 14 sqq.

13) ἔδειξαν Gr. (661 A 10): რამეთუ ჰრწმენა მათ საქმეთაგან (car ils ont cru par les actions) Iher.

134. ვიეთ უმეტეს განურისხნეს. უფროსლა ვიეთ
მიუტეოს ბოროტად შემრწყუმელთა ანუ განმპრელთა,
რამეთუ მათ განყოფად უკმდა და ამათ — შეერთებაჲ,
25 პირველთა რიცხვთა, მეორეთა — ღმრთეებითა.

135. კორცთა დაეკუეთები? ამას ჰურიანიცა ანუ სამა-
რიტელადცა უწოდა¹ (და შემდგომი დავიდუმო)?
ღმრთეებისა ურწმუნო ხარ-ა? ამას არცა ეშმაკნი. გ, 203v
ჰურიათაცა უურწმუნოესო შენ და ეშმაკთა უფუნო-
30 ბოესო!

136. მათ ძეობისა სახელი თანამოჰატივეობისა კმად
შეჰრაცხეს¹, ამათ მდევნელი ღმრთად იცნეს².
რამეთუ ირწმუნებდეს, ვინაჲ ეცნებოდა. ხოლო შენ
არცა სწორებასა მიითულავ, არცა ღმრთეებასა
35 აღიარებ. უმჯობეს იყო შენდა წინადაცუეთაჲ და
ეშმაკულეობაჲ, რაჲთა ვთქუა რაჲმე საცინელი.
ვიდრე წინადაუცუეთელებასა და სიმრთელესა შინა
ყოფად ბოროტად და უღმრთოებით.*****

22 უფროსლა| უფროს B 23 შემრწყუმელთა| შემრწყველთა
ACEFGH 24 და| ხოლო FGH 26-27 სამარიტელადცა| სა-
მარიტელად H 36 ეშმაკულეობაჲ| ეშმაკულეობაჲ EH 37
წინადაუცუეთელებასა| წინადაუცუეთელობასა EH

4) Ioh. 8, 48.

5) Marc. 5, 7.

6) Marc. 5, 14 sqq.

137. არამედ მათდა მიმართი იგი ბრძოლად ანუ დაიკსე-
45 ნინ. უკუეთუ ოდეს მოიქცენ, ინებონ თუ, გინა თუ
იყავნ ესრეთ. უკუეთუ არა ინებონ, არამედ ვითარცა
აქუს, ჰქონდის. რამეთუ არავე შევშინდეთ სამები-
სათვს სამებისა შეწევნითა ღუწოლად.

28. 138. ხოლო აწ ესრეთ ვყოთ კეთილად აღსრულე-
ბამ სიტყვსამ¹, დავიბადენით, რამთა კეთილი
გუეყოს. რამეთუ დავიბადენით რამ, სამოთხმ² გუერწ-
მუნა, რამთა ვიშუებდეთ. მცნებამ მოვიღეთ, რამთა
5 პატივ-ვიცნეთ მისითა დამარხვითა. არა თუ არა
იყოდა ღმერთმან ყოფადი, არამედ მჯული დადვა
თვთმფლობელობისამ და ესრეთ შეგუქმნნა³.

139. და ვსცეთით, რამეთუ ვეშურენით და დავეცე-
ნით, რამეთუ ურჩ ვექმნენით; ვიმარხეთ უნებლიეთ
10 ძელისა მისგან ცხორებისა⁴, რამეთუ ნებსით⁵ არა
ვიმარხეთ ძელისა მისგან ცნობადისა⁶, რამეთუ მცნე-
ბამ იგი პირველი⁶ იყო და თანამოჰასაკე ჩუენი,

44 მიმართი| მიმართი Bb 45 ოდეს| ოდენ C 48 ღუწოლად|
ღწოლად F

Or. 45, 28

3 სამოთხმ²| სამოთხე FHb 6 მჯული| სჯული F 8 ვსცე-
თით| ვცეთით F 9 ვექმნენით| ვიქმნენით BCb 9-10 უნე-
ბლიეთ ძელისა მისგან ცხორებისა| ძელისა მისგან ცხორებისა
უნებლიეთ C 10 ნებსით| ნეფსით Bb

Or. 45, 28

1) εὖ παρῳμιαμεν (661 B 9-10) *om. Iber.*

2) τὸ ἀποθέσθαι Gr. (657 B 13-14): *add.* და ესრეთ შეგუქმნნა (et nous créa de cette manière) *Iber.*

3) ἐξουσιάζαμεν Gr. (661 C 1): *add.* უნებლიეთ ძელისა მისგან ცხორ-
ებისა (involontairement de l'arbre de vie) *Iber.*

4) ἐλεεινὴ Gr. (661 C 2): *add.* ნებსით (de volonté) *Iber.*

5) ἀποπροαυθιστες (661 C 3) *om. Iber.*

6) Ἀρχαία Gr. (661 C 3): პირველი (premier) *Iber.*

137. არამედ მათდა მიმართ ბრძოლად ანუ დაიკსენინ,
40 მყოვარ სადმე განბრძნობილთა ინებონ თუ, ანუ
ეგენვე არმნებებელთამ. არამედ მქონებელთა, ვითარ
აქუს. უეკუელად არცა ერთით შევიშინოთ სამები-
სათვს სამებისავე ღუწად.

28. 138. ხოლო აწ საჭირო ჩუენდა ესრეთ თავდგმუ-
ლებამ სიტყვსამ. შევიქმნენით, რამთა კეთილ
გუეყოს; კეთილ გუეყო, ვინამთგან შევიქმნენით.
სამოთხე გუერწმუნა, რამთა ვიშუებდეთ. მცნებამ
5 მოვიღეთ, რამთა დაცვითა მისითა სათნო ვეყვნეთ.
არა უმეცრებდა ღმერთი ყოფადსა, არამედ სჯულისმ-
დებლობდა თვთმფლობელობასა.

139. შევიცთუნენით, რამეთუ ვიშურენით: დავეცე-
ნით, რამეთუ გარდავჰკედით; დავიმარხეთ, ვინამთგან
10 არა ვიმარხეთ, ძელისაგან ცნობადისა ვიდლიენით.
რამეთუ ძუელ იყო მცნებამ და თანაჲამეულ ჩუენდა,
ვინამთგან სულის რამმე განსწავლა იყო და შუების

39 მიმართ| მიმართი EFGH დაიკსენინ| დაიკსენინ F 40
მყოვარ| მყოვარ EH ინებონ| ინებო E

Or. 45, 28

4 მცნებამ (ἐπισημῶν)| ხატება G 6-7 სჯულისმდებლობდა| მჯუ-
ლისმდებლობდა BEH 9 გარდავჰკედით| გარდავხედით
E დავიმარხეთ| ვიმარხეთ B 10 არა (μή)| რა A ვიმარხეთ|
add. რამეთუ G ვიდლიენით| ვიდლიენით C 12 სულის| სული-
სა A განსწავლა| განსწავლა F

რომელი მოგუეცა პირველ⁷ სასწავლელად სულისა ჩუენისა⁸, რომელი მოგუეცა კეთილად:

- 15 1-10. რაითა რომელი-იგი ვერ დავიმარხეთ და წარვწყმიდეთ, დამარხვითა ვპოვოთ. | ამისთვის საკმარ ჩუენდა იქმნა ღმრთისა განკორციელება და ჯუარ-ცუმად⁹, რაითა ვცხოვნიდეთ; მის თანა მოვკუედით, რაითა განვწმდეთ; მის თანა აღვდეგით რამეთუ მის თანა მოვკუედით; მის თანა ვიდიდენით, რამეთუ მის თანა აღვდეგით.

29. 141. მრავალნი არიან მის ჟამისა საკვრველებანი: ღმრთისა ჯუარ-ცუმად, მზისა დაბნელება და კულად განათლება (რამეთუ ჯერ იყო დამბადებლისა თანა ვნება დაბადებულთა), კრეტსაბმელისა განპება, სისხლისა და წყლისა გუერდით გარდამოსლვად: ერთისა მის ვითარცა კაცისა და მეორისა მის — უაღრეს და უზეშთაეს კაცთადას; ქუეყანისა ძრვად, კლდეთა განპება, მკუდართა აღდგომად, სარწმუნო-ყოფად უკუანადასკნელისა მის და ყოველთა აღდგომისა; სასწაულნი იგი საფლავისანი აღდგომისა

16 ვპოვოთ | ვპოვოთ CDEFH 17-18 ჯუარ-ცუმად | ჯრცმა F 18 ვცხოვნიდეთ | ვცხოვნიდეთ ABCF მოვკუედით (თანვეაქრო-მუენ) მოვკუედეთ ABCFH 19 განვწმდეთ | განვწმდეთ A, განვწმდეთ F 20 მის | და მის F ვიდიდენით (თანემაქრო-მუენ) ვიდიდენით CDEFH

Or. 45, 29

4 კრეტსაბმელისა | კრეტსაბმელისა C 5 წყლისა | წყლისა ACH 6 ერთისა | ერთისა BCDEFb კაცისა | კაცისა Bb მეორისა | მეორისა Bb 7 უაღრეს | უაღრეს B 10-11 აღდგომისა მისისა | აღდგომისა მისისა b

7 ἐπὶ-πρῶτον Gr. (661 C 5): add. პირველ (avant) Iber.

8 καὶ πρῶτος ἰωαννιστῆς (661 C 4-5) om. Iber.

9 σταυρωθῆναι Gr. (661 C 7): ჯუარცუმად (crucifixion) Iber.

განბრძნობა, რომელსა სამართლად ბრძანებულ ვიქმნენით,

- 15 1-10. რაითა რომელი ვერ დამარხვითა წარვწყმიდეთ, დამარხვითა მოვილოთ. ვმოქენეობდეთ ღმრთისა განკორციელებასა და მკუდრობასა, რაითა ვცხოვნიდეთ; თანამოვკუედით, რაითა განვწმდეთ; თანააღვდეგით, ვინამთგან თანამოვკუედით; თანავიდიდენით, ვინამთგან თანააღვდეგით.

29. 141. მრავალ სადმე მაშინდელ ჟამისა საკვრველებანი: ღმერთი ჯუარცუმული, მზე დაბნელებული და კულად განათლებული (რამეთუ უკმა და მბადებლისა | თანავნება დაბადებულთადა), კრეტსაბმელი დაბდარული და განყოფილი, სისხლი და წყალი გუერდით გარდამომდინარე: პირველი, ვითარცა კაცისა, მეორე, ვითარცა კაცთ ზემთადას; ქუეყანა შერყეული, კლდენი განპებულნი, მკუდარნი აღდგომილნი, სარწმუნო-ყოფად აღსასრულისასა ზოგადსა აღდგომასა;

13 განბრძნობა (თანვარსთუმა) გრძნობა AC 15 წარვწყმიდეთ | წარვწყმიდეთ A 16 ვმოქენეობდეთ | ვმოქენეობდით BCDEFH 17 მკუდრობასა (თანვარსთუმა) | მკუდრობასა C 17-18 ვცხოვნიდეთ | ვცხოვნიდეთ H 19-20 თანავიდიდენით, ვინამთგან თანააღვდეგით | om. F

Or. 45, 29

6 გარდამომდინარე | გარდამომდინარე BEFH კაცისა | კაცისა F 7 კაცთ ზემთადას | კაცთ ზესთადას BEC, კაცთ ზესთადას H 9 აღსასრულისასა | აღსასრულისა AC

მისისა¹ და შემდგომად აღდგომისა², რომელნი-იგი ვინ-მე გამოთქუნეს ღირსებით?

142. ხოლო არარად არს ესე ვითარი საკვრველი, ვითარ საკვრველებად ესე ცხორებისა ჩემისად; ნაწუეთნი სისხლისანი, მცირენი, ყოვლისა სოფლისა განმაახლებელნი, და ექმნნეს ყოველთა კაცთა, ვითარცა შემყოფელი იგი სძისად, რადთა შემკრიბნეს და შეგუაერთნეს.

30. 143. არამედ, გ აღვსებო დიდებულთა და პატიოსანთა და ყოვლისა სოფლისა განმწმედელთა, რამეთუ ვითარცა სულიერსა გეტყობი: გ სიტყუათ ღმრთისათ, ნათელთა და ცხორებათ, სიბრძნეთა და ძალთა, რამეთუ მისხარის ყოველთა სახელთა შენთა ზედა, გ გონებისა მის დიდისაგან შობილთა და უცვალეებლთა ხატთა¹ და ბეჭედთა მისისა მის დიდებისათ²! გ სიტყუათ უხილავთ³ და კაცთა ხილულთა, რომელსა ყოველივე გიტვრთავს და გიპყრიეს სიტყვთა ძალისა შენისათა!

16 ექმნეს| ექმნეს *BF*, ექმნენ *C* 17 სძისად| სძისა *F*

Or. 45, 30

1 არამედ| *om.* *C* 5 შენთა ზედა| ზედა შენთა *Cb* 7-8 უხილავთ| უხილავთ *BCDEF* 9 შენისათა| შენისათა *F*

Or. 45, 29

1) *τὰ ἐπὶ τῆς ἀνάστασις* *Gr.* (661 D 8-664 A 1): *add.* აღდგომისა მისისა (de sa résurrection) *Iber.*

2) *τὰ μετὰ τὸν ἀνάστασις* *Gr.* (664 A 1): შემდგომად აღდგომისა (après la résurrection) *Iber.*

Or. 45, 30

1) *ἀμεταβάτος* *Gr.* (664 A 12): უცვალეებლთა ხატთა (image inchangeable) *Iber.*

2) *ἐξοφθαλμια* *Gr.* (664 A 12-13): *add.* მისისა მის დიდებისათ (de sa gloire) *Iber.*

3) *ἄσπαστος* *Gr.* (664 A 13): უხილავთ (invisible) *Iber.*

10 სასწაულნი საფლავსა ზედა და შემდგომად საფლავისა, რომელთა ვინ ღირსებით აქებდეს?

142. ხოლო არარად, ვითარ საკვრველებად ჩემისა ცხორებისად; სისხლის წუეთნი მცირენი, ყოვლისა სოფლის აღმომქმნელნი, და ექმნნეს, ვითარცა დური-
15 ტად სძესა, ყოველთა კაცთა ერთად შემკრველნი ჩუენნი და შემკრებელნი.

30. 143. არამედ, გ პასეყო დიდთა და სამღდელოთა და ყოვლისა სოფლის განწმედათ, რამეთუ, ვითარცა სულიერსა, გეზრახო შენ! გ სიტყუათ ღმრთისათა და ნათელთა და ცხორებათ და სიბრძნეთა და ძალთა, რამეთუ მისხარის ყოველთა ზედა სახელთა შენთა! გ გონებისა დიდისა ნაშობთა და ნაყოფთა¹ და ბეჭედთა! გ სიტყუად საცნობელთა და კაცად სახილველთა, რომელსა ყოველი მოგაქუს თანაშეკრულად სიტყუასა ძალისა შენისათა!

12 ვითარ (ისათ) იყო *G* 14 აღმომქმნელნი| აღმომქმნელნი *ABCFG* ექმნეს| ექმნეს *AF*

Or. 45, 30

2 განწმედათ| განწმედათ *G*

Or. 45, 30

1) *παραγωγή* *Gr.* (664 A 12): ნაყოფთა (production) *Iber.*

- 10 1-14. შეიწირენ აწ სიტყუანი ესე არა დასაბამად, არამედ ნუჟკუე აღსასრულადცა ნაყოფთა ჩუენთა შეწიროვისა, ესევე მადლობაიცა და ვედრებაიცა და ღირს მყვენ ჩუენ არასადა მიდრეკად მცნებათაგან შენთა¹. რომელთა თანა ცხორებულ ვართ, და დააყენე
- 15 კორცთა ესე ჩუენ ზედა მძლავრობამ (ჰხედავ, უფალო, რაბამი არს იგი და ვითარ დაგუამდაბლებს). არა თუ მადლი შენი შემეწიოს² და განმწმიდნეს ჩუენ.

1-15. რადთა ღირსად ჩუენისა ამის სურვილისა აღვესრულნეთ და შეწყნარებულ ვიქმნნეთ ზეცისა საყოფელთა. რადთა მუნცა შევწიროთ მსხუერპლი ქებისად წმიდასა საკურთხეველსა შენსა ზედა. გ მამაო და სიტყუაო და სულო წმიდაო, რამეთუ შენი არს ყოველი დიდებამ. პატივი და სიმტკიცე აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე! ამინ.

10 ესე] *om. H* 11 ნუჟკუე] *ნუჟკუე BC* 12 მადლობაიცა] მადლობაიცა *F* ვედრებაიცა] ვედრებაიცა *F* 15 კორცთა] კორცთა *BCb* მძლავრობამ] მძლავრებამ *AC* ჰხედავ] *ჰ (ჰ)ხედავ BCb*, რამეთუ ჰხედავ *H* 17 შემეწიოს] შეგუეწიოს *C* 19 ვიქმნნეთ] ვიქმნეთ *C* ზეცისა] ზეცისასა *C* 20 ქებისა] ქ-ბისა *F* 23 ყოველი] ყოველივე *H* პატივი] *add.* და თაყუანისცემამ *B* სიმტკიცე] სიმტკიცე *BDEFHb* 24 ამინ] ა-ნ *BCF*

4) *αὐτὸν ἀνασταθῆναι ἕνεκεν ἡμῶν καὶ ὑπαρχόντων καὶ ἐπὶ πάντων* *Gr.* (664 B 3-5): და ღირს მყვენ ჩუენ არასადა მიდრეკად მცნებათაგან შენთა (et laus que nous ne devions pas de tes doctrines) *Iber.*; cf *PC*, 36, col. 663 n. 57: *ἵνα ἐπὶ πάντων ἐπιταξῶν*.

5) *ὅτι ἄνευ ἡμῶν ἡ χάρις* *Gr.* (664 B 7): არა თუ მადლი შენი შემეწიოს (non seulement que ta grâce m'aide) *Iber.*

- 10 144. აწ სადმე გაქუნდინ სიტყუამ ესე არა დასაბამად, არამედ ნუჟკუე და აღვსებადცა ჩუენისა ნაყოფთართუმისა. ესევე სამადლობელ და სავედრებელცა, არარას ძვრხილვად ჩუენდა გარეგან საჭიროთა და სამღდელოთა, რომელთა თანა ვცხოვლობდით და
- 15 დააყენებდ კორცთა ჩუენ ზედა მძლავრებასა (ჰხედავ, უფალო, რაბამ და ვითარ დამაღონებელ). უკუეთუ შენისა, გინა შენმიერისა განჩინებისაგან დავირლუეთ².

1-15. ხოლო უკუეთუ ღირსად სურვილისა აღვესრულნეთ და ზეცისა კარვებთაგან შეწყნარებულ ვიქმნნეთ ღირსად სურვილისა. ნუჟკუე და მანდაცა გამსხუერპლოთ შენ მისათუალველი წმიდასა ზედა შენსა საკურთხეველსა. გ მამაო და სიტყუაო და სულო წმიდაო, რამეთუ შენ ყოველი დიდებამ, პატივი და

25 სიმტკიცე საუკუნეთა უკუნისამდე. ამინ.*

11 აღვსებადცა] აღსავსებადცა *BIEFGH* 11-12 ნაყოფთართუმისა] ნაყოფთართუმისა *BFG* 15 ჰხედავ] ხედავ *ACEFH* 19 ღირსად სურვილისა] *om. EGH, add. supra l. B* 22 ზედა შენსა] შენსა ზედა *A* 24 შენ] *om. AC* 25 საუკუნეთა უკუნისამდე] საუკუნეთა საუკუნეთასა *EGH* * Ici, certains manuscrits présentent une note, probablement due à Ephrem Mtsiré: "პასექისათჳს სიტყუამ მეორე, მუკლო-ცხრაას და სამი" | *ACEH*, შგ (=903) *B, om. FG* - "Deuxième discours sur Pâques, neuf cent trois versets".

2) *et si (...) ἀποκρινόμεθα* *Gr.* (664 B 7-8): უკუეთუ დავირლუეთ (si nous sommes désintéressés) *Iber.*

[დიდებისმეტყველება]

1. გ¹ აკუსებაო. დიდო და პატიოსანო და ყოველისავე 39v
 სოფლისა განმწმედლო²; გ სიტყუაო ღმრთისაო და
 ნათელო და ცხოვრებაო და სიბრძნეო და ძალო,
 რამეთუ მიხარის მე ყოველთავე ამათ სახელთა ზედა
 5 შენთა! გ გონებისა მის დიდისა ნაშობო და მისგან
 გამოსრულო და ბეჭედო მისო³; გ სიტყუაო ცნობილო
 და კაცო ხილულო. | რომელსა ყოველივე გიტვირთ- 40r
 ავს⁴ სიტყვთა ძალისა შენისადათა⁵.

L'apparat compare la traduction du passage dans la doxologie et dans la version du discours 45 par Euthyme.

4-5 ყოველთავე ამათ სახელთა ზედა შენთა ყოველთა სახელთა შენთა ზედა ABDEFH (ზედა შენთა CB) (Or. 45, 30, 143). 5-6 მისგან გამოსრულო (ὄρασμα [664 A 12]) უცვალელო ხატო (l'image inchangeable) ABCDEFHb (Or. 45, 30, 143) 6 ბეჭედო (ἐκσφράγισμα [664 A 12]) add. მისისა მის დიდებისაო (de sa gloire) ABCDEFHb (Or. 45, 30, 143) 6 ცნობილო (νοσημα [664 A 13]) უხილავო (invisible) AHb (Or. 45, 30, 143) 7-8 გიტვირთავს გიტვირთავს და გიპყრის ABCDEFHb (Or. 45, 30, 143; cf. წესიც [661 A 14])

Doxologia

Ce fragment, sans titre, est transmis dans le manuscrit a (Aib. 68) avec les autres traductions d'Euthyme l'Haigorite, comme une œuvre indépendante ayant le caractère d'un éloge typique des doxologies. Il s'agit en fait de la fin de l'Or. 45 (§ 30: PG 36, 664 A 8-C 1). La traduction de ce fragment dans la doxologie diffère par Euthyme dans le discours 45 lui-même (ces différences sont indiquées dans les notes, *infra*); elle est plus libre, certains mots sont remplacés par des synonymes ou des phrases de même sens. Euthyme a traduit cette doxologie dans un but différent et à un autre moment que l'ensemble du discours 45. Ci-dessous, le fragment est comparé avec la source grecque (Or.45, 30).

1) ἄλλο (664 A 8) om. Iber. (cf. არამედ - Or. 45 E, 30 [143]).

2) ὡς γὰρ ἐμψύχω σοι διαλέξομαι (664 A 9-10) om. Iber. (cf. რამეთუ ვითარცა სულიერსა გეტყოდი - Or. 45 E, 30 [143]).

3) ἐκσφράγισμα Gr. (664 A 12): add. მისო (son) Iber.

4) ἀκαδημάμενος (664 A 14) om. Iber.

5) Hebr. 1, 3.

2. აწ შეიწირე ჩუენს მიერ ესე თქუმულნი ⁹სიტყუანი,
 10 არა დაწყებამ, არამედ აღსასრულიცა ჩუენისა ნაყოფთა
 შეწირვისაჲ, რომელნი-ესე არიან მადლობაცა სახიერე-
 ბისა შენისა ¹⁰და სავედრებელცა შენდა ¹¹, რაითა არა
 გვტევნე ჩუენ განსლვად გარეგან წმიდათა მათ მცნე-
 ბათა შენთა ¹¹, | რომელნი ვისწავლენით სიყრმითგან ^{10v}
 15 და დააყენო ჩუენ ზედა აღდგომილი ესე მძლავრობად
 კორცთა ამათ ჩუენთაჲ ¹¹. (ჰხედავ, უფალო, ვითარ
 გუმძლავრობს ჩუენ მძლავრობად ესე ¹² და ვითარ

9 აწ შეიწირე შეიწიოე აწ *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144) 10 არა დაწყებამ არა დასაბამად *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144; cfr *οὐκ ἀπαρχῆν* [664 B 2]) 10-11 ჩუენისა ნაყოფთა შეწირვისაჲ ნაყოფთა ჩუენთა შეწირვისა *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144) 11 რომელნი ესე არიან ესევე *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144) 12 სავედრებელცა ვედრებამცა *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144; cfr *ἐξέσιον* [664 B 3]) 15-16 და დააყენო ჩუენ ზედა აღდგომილი ესე მძლავრობად კორცთა ამათ ჩუენთაჲ და დააყენო კორცთა ესე ჩუენ ზედა მძლავრობად *DEFH* (Or. 45, 30, 149) 16-18 ჰხედავ, უფალო, ვითარ გუმძლავრობს ჩუენ მძლავრობად ესე და ვითარ დაგვმორჩილებს (*vois-tu, Seigneur, comment cette violence nous opprime et nous maîtrise*) ჰხედავ, უფალო, რაბამი არს იგი და ვითარ დაგვამდაბლებს (*ὄρας ἴσθαι, ἰσθαι, καὶ ὡς ἀμπτουσαι* [664 B 6-7]) *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144)

6) *τὴν λήγουσ τσῆτον* Gr. (664 B 1): *add.* ჩუენ მიერ თქუმულნი (*dits par nous*) *Iber.*

7) *χαριστοῦρίου* Gr. (664 B 3): *add.* სახიერებისა შენისა (*de ta honnê*) *Iber.*

8) *ἐξέσιον* Gr. (664 B 3): *add.* შენდა (*pour toi*) *Iber.*

9) *μὴδὲν ἀκαχοπαθεῖν ἡμᾶς ἐξ ἡ τῶν ἀναρχαίων καὶ ἱερῶν* Gr. (664 B 3-5): რაითა არა გვტევნე ჩუენ განსლვად გარეგან წმიდათა მათ მცნებათა შენთა (*pour que tu ne nous permettes pas de nous éloigner de tes saintes doctrines*) *Iber.* (*τὸν ἀπέξ τῶν ἁγίων* [664 B 4 et n. 57]: *Iber.*, cfr *PG* 36, col. 663, n. 57 | cfr და ღირს მყვენ ჩუენ არასადა მიდრეკად მცნებათაგან შენისა (*et fais-nous l'honneur de ne pas nous séparer de tes doctrines*) - *Iber.* Or.45 E, 30 [144]).

10) *ὡς σὺ ἐξῆσθαι* Gr. (664 B 5): რომელნი ვისწავლენით სიყრმითგან (*ce que nous avons appris dès l'enfance*) *Iber.* (cfr რომელთა თაბა ცხორებულ ვართ - *Iber.* Or. 45 E, 30 [144]).

11) *τῶν ἁγίων* Gr. (664 B 6): *add.* ამათ ჩუენთაჲ (*des nôtres*) *Iber.*

12) *ἴσθαι* Gr. (664 B 6): *add.* გუმძლავრობს ჩუენ მძლავრობად ესე (*cette violence nous opprime*) *Iber.*

დაგვმორჩილებს), უკუეთუ არა შენ დააცხრვო იგი ¹³
 და წმიდა-გუყუენე ჩუენ.

20 3. და უკუეთუ | განვიდეთ ცხორებისა ამისგან ^{41r}
 ღირსად სურვილისა ჩუენისა, შეგუწყნარენ საყოფელთა მათ ზეცისათა, რაითა ¹⁴ მანდაცა შევწიროთ
 შენდა შესაწირავი სათნოდ წმიდა საკუროთხეველსა
 ზედა შენსა. გ მამაო და სიტყუაო და სულო წმიდაო,
 25 რამეთუ შენდა შუენის ყოველივე დიდებამ. პატივი
 და სიმტკიცე აწ და მარადის და უკუენითი უკუენი-
 სამდე, ამინ.

19 და წმიდა გუყუენე ჩუენ და განწმინდნეს ჩუენ *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 144; cfr *εἰ παρὰ τὸν ἀμειψίμενον* [664 B 7-8]) 20-21 და უკუეთუ განვიდეთ და ცხორებისა ამისგან ღირსად სურვილისა ჩუენისა (*et si nous allons de cette vie dignement à notre désir*) რაითა ღირსად ჩუენისა ამის სურვილისა აღვესრულნეთ (*pour que nous mourions d'une manière digne de notre désir*) *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145; cfr *εἰ δὲ ἀναχῆσθαισ ἄλλως τὸν πῶμα* [664 B 8]) 21-22 შეგუწყნარენ საყოფელთა მათ ზეცისათა და შეწყნარებულ ვიქმნეთ ზეცისა საყოფელთა *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145) 22-23 მანდაცა შევწიროთ შენდა მუნცა შევწიროთ *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145) 23 შესაწირავი სათნოდ (cfr *ἰσθαισ δὲ τῶν* [664 B 10]) მსხუერპლი ქებისა *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145) 24 ზედა შენსა მენსა ზედა *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145) 25 შენდა შუენის მენი არს *ABCDEFGHIH* (Or. 45, 30, 145; cfr *οἱ πέμα* [664 B 12])

13) *ἢ ἡμᾶς ἴσθαι* Gr. (664 B 7): უკუეთუ არა შენ დააცხრვო იგი (*si tu ne l'apaise pas*) *Iber.* (cfr არა თუ მადლი შენი შეშვეწიოს non seulement que ta grâce m'aide) *Iber.* Or.45 E, 30 [144]).

14) *ἀχχ* (664 B 9) *om. Iber.*

ORATIO XLIV

IN NOVAM DOMINICAM
vel
IN SANCTUM MAMANTEM

| თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი
 ღმრთისმეტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და
 სატფურებისათჳს ეკლესიისა

A 38v

1. 1. სატფურებისა პატივი ძუელი შჯული არს და
 კეთილ არს იგი, უფროჲსლა ახლისა ამის ჯერ-არს
 პატივი სატფურებითა; და ესე არა ერთგზის ხოლო.
 არამედ მრავალგზის, თითოეულისა წელიწადისა მოქ-
 5 ცევისა მოყვანებად ამის დღისა, რადთა არა დაძუელ-
 დენ კეთილნი საქმენი სიგოდესა ჟამისასა, არცა
 შთაგდენ სიღრმესა დავიწყებისასა და უკმარ იქმნენ.

2. განახლდებიან ღმრთისა მიმართ ჭალაკნი, ვითარცა
 წარგვკითხავს ესაიას წიგნსა შინა^{1,2}, ხოლო ჭალაკთა

Or. 44, Tit.

1 წმიდისა| *add.* და ნეტარისა CEF გრიგოლი| გრიგოლ H 3
 სატფურებისათჳს ეკლესიისა| სატფურებისათჳს BC, სატფურ-
 ებისა A, *add.* ესე საკითხავი იკითხვების ახალკვრიაკედ და სატ-
 ფურებასა ეკლესიისასა A, გუაკურთხენ, უფალო BC,
 გუაკურთხენ. მეუფეო E, მამაო. გუაკურთხენ H

Or. 44, 1

1 შჯული| რჩული CD 2 ახლისა| ახლისა EF ამის| მის
 BCD 4 თითოეულისა| თათოეულისა H 5 მოყვანებად|
 მოყვანებად C 9 ესაიას| ესაიას D

Or. 44, Tit.

Εὐχὴ πρὸς τὸν ἁγιὸν Κυριακὸν Gr. (608 A 1): თქუმული წმიდისა მამისა
 ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და
 სატფურებისათჳს ეკლესიისა (dit de notre saint père Grégoire le
 Théologien pour le premier dimanche après Pâques et pour la renova-
 tion) Iber.

Or. 44, 1

1) ἠὲ Ἰσαΐα Gr. (608 A 8): ესაიას წიგნსა შინა (dans le livre d'Isaïe)
 Iber.

2) Is. 41, 1.

წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმე-
 ტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და არისა და ენკენიი-
 სათჳს
 მამაო, გუაკურთხენ!

A 205r

1. 1. ენკენიისა პატივი ძუელ სჯულ და კეთილობის
 მქონებელ. ხოლო უფროჲსლა ახლისაჲ ჯერ-არს პატი-
 ვისცემამ ენკენიათაგან; და ესე არ ერთგზის, არამედ
 მრავალგზის, თითოეული რამ წელიწადის-მოქცევი
 5 მასვე დღესა კულადა-აგებდეს, რადთა არა ჟამის განსა-
 ლევნელ იქმნებოდინ კეთილნი, არცა დაითხოვდინ
 დავიწყებით ღრმით შთაბნეულნი.

2. "განახლდებიან სადმე ღმრთისამი ჭალაკნი",
 ესაიასდად ვითარცა წარგვკითხავს¹. რადცა რად-მე

Or. 44, Tit.

1 წმიდათა| წმიდათაგანისა G 2-3 ენკენისათჳს| ენკენია-
 თათჳს H 4 მამაო, გუაკურთხენ| *om.* G. გუაკურთხენ, მამაო F

Or. 44, 1

1 სჯულ| შჯულ B 2-3 პატივისცემამ| პატივცემამ BFGH 5
 კულადა-აგებდეს| კულადა აქცევდეს G 5-6 განსალევნელ| გან-
 სალევნელ C 6 იქმნებოდინ| იქმნებოდინ C არცა| არ C 7
 დავიწყებით| დავიწყებით A 8 ღმრთისამი| ღმრთისამე I 9
 ესაიასდად| ისაიასდად FH

Or. 44, Tit.

Εὐχὴ πρὸς τὸν ἁγιὸν Κυριακὸν Gr. (608 A 1): წმიდათა შორის მამისა ჩუენი-
 სა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და არისა და
 ენკენიისათჳს. მამაო, გუაკურთხენ! (De notre père parmi les saints,
 Grégoire le Théologien, pour le premier dimanche après Pâques et pour
 le printemps et pour l'encenic. Père, bénis-nous!) Iber.

Or. 44, 1

1) Is. 41, 1.

10 მთ³ გულისკმა-გაკოფ წარმართთაგანთა მათ ეკლესიათა. აწ დაწყანარებულთა და მარილოვანისა მის ურწმუნოებისაგან მოქცეულთა და სარწმუნოებით დამტკიცებულთა სამკვდრებელად ღმრთისა.

3. განაბლდების ზღუდევა რვალოსამ⁴ სხვსა მიერ წინაისწარმეტყუელისა, რომელი-იგი არს⁵, ვითარ ვჰგონებ⁶. სული | ახოვანი და ოქროსფერი და აწლა დამტკიცებულნი ღმრთისმსახურებად⁷; და ბრძანებულ არს ჩუენდა, რაითა უგალობდეთ უფალსა გლობითა აბლითა⁸, გინათუ წარტყუნულნი ესე ცოდვისაგან ბაბილონად, რომელ არს ბოროტი შფოთი და უწესოე-ბა, და კვალადმოქცეულნი იერუსალემდ (რომელთა-ესე მუნ ვერ კალ-გუენიფებოდ სდმრთოისა მის გლობისა გლოზად⁹, ქუეყანასა მს უცხოოს¹⁰, ხოლო აქა ახალი გლოზად და მოქალაქობად ვისწავეთ),

25 4. გინათუ დადგრომილნი კეთილსა ზედა და წარმა-ტებულნი, რომელთა-ესე ზოგნი სათნოებანი წარგვ-

10 გულისკმა-გაკოფი გულისკმა-გაკოფთ CDHJ¹¹ 11 მარილოვანისა მარილოვანისა AH, მარილოვანისა C 12 სარწმუნოებითი სარწმუნოებითა CH 14 სხვსა სიტყვსა BCJ 15 რომელი-იგი რომელ BC, რომელი D ვითარ რომელ H 16 ვჰგონებ პეონებ CEF ახოვანი om. C 20 ბაბილონად ბაბილონად BCDH და om. BCDFH 21 იერუსალემდ იერუსალემდ EF

3) ἀποτινάξαι ἑξ ἐκείνου; ἡμεῖς ἡμεῖς; ταύτας ἡμεῖς ἡμεῖς Gr. (608 A 9-10): ხოლო ქალაქთა მათი (quant aux îles) Iber.
 4) ἡμεῖς, 1, 18.
 5) ἡμεῖς ἡμεῖς Gr. (608 A 14): add. რომელი-იგი არს (qui est) Iber.
 6) ἡμεῖς ἡμεῖς Gr. (608 A 14): ვითარ ვჰგონებ (comme je considère) Iber.
 7) εἰς ἐπιπέδων Gr. (608 A 15): ღმრთისმსახურებად (pour la dévotion) Iber.
 8) Ps. 149, 1.
 9) ὄ: (608 B 5) om. Iber.
 10) Ps. 136, 4.

10 ჯერ-არს კალაქებისა ამის საგონებლობა? რომელ ვჰგონებ მათ წარმართთაგანთა ეკლესიათა, აწლა დაწყანარებულთა და მარილოვანისა ურწმუნოებისაგან აღმოქვირობითა მიმღებულთა ღმრთისად სიმტკიცესა და სავალობასა².

15 3. განაბლდების ზღუდევა რვალოსამ³ სხვსა მიერ წინაისწარმეტყუელისა, ვითარ მგონიეს, სული მტკიცე და ოქრო-სახე და აწლა შეყინებულნი კეთილმსახურე-ბად. ხოლო ბრძანებულ ვართ გლოზად უფლისა გლოზასა ახალსა⁴, გინათუ ბაბილონად და ბოროტად შერეგნად მითრეულნი ცოდვის ქუეშედ და მიერ კვალადქცეულნი იერუსალემად (მუნ ვერ შემძლე-ბელნი გლოზად გლოზასა სდმრთოისა, ვითარცა ქუეყანასა ზედა უცხოოს⁵, ხოლო აქა ახალი გლოზად და მოქალაქობად უწყოდეთ).

25 4. გინათუ დადგრომილნი კეთილსა შინა და წარმატე-ბულნი, რომლითამე აწვი წარმართებულნი, ხოლო

11 ვჰგონებ ვჰგონებ F 12 მარილოვანისა მარილოვანისა C 19 გლოზასა ახალსა გლოზასა ახალსა G ბაბილონად ბაბილონად BFG 21 იერუსალემად იერუსალემად H 25 კეთილსა კეთილთა G

2) ἡμεῖς ἡμεῖς Gr. (608 A 12-13): სიმტკიცესა და სავალობასა (pour la fermeté et la marche) Iber.
 3) ἡμεῖς, 1, 18.
 4) Ps. 149, 1.
 5) Ps. 136, 4.

მართებიან და ზოგთა წარვკმართვეთ მადლითა ¹¹ გან-
მაახლებელისა მის სულისადათა.

2. 5. სატფურებად აღესრულა კარვისა მის საწამებე-
ლისად ფრიად დიდებულად. რომელი-იგი ღმერთმან
უჩუენა ¹ და ბესელიელ აღასრულა ² და მოსე დაამ-
ტკიცა. სატფურებად იქმნა დავითის მეფობისად და
5 არა ერთგ ზის, არამედ პირველად, ოდეს-იგი იცხო, და
მეორედ, ოდეს იქადაგა მეფედ ⁴. იყო სატფურებადცა
იერუსალემს და ზამთარი იყო ურწმუნოებისად ⁵,

6. და იესუ მუნ იყო - ღმერთი და ტაძარი, ღმერთი
უზემთაესი ეამთად. ტაძარი ახალი, ერთ დღე დაკს-
10 ნადი და მესამესა დღესა | აღდგომილი და დადგრო- 39v
მილი უკუნისამდე, რადთა მე ვცხოვრდე და აღვემართო
ძუელისა მის დაცემისაგან და ვიქმნე დაბადებული
ახალი კაცთმოყუარებითა მისითა განახლებული.

7. ითხოვს ⁶ ნეტარი დავითცა გულსა წმიდასა დაბადე-
15 ბად მის თანა და სულსა წრფელსა განახლებად გუამსა
მისსა ⁷, არა თუ ვითარმცა არა აქუნდა (რამეთუ ვის

27 მადლითა | add. მით H 27-28 განმაახლებელისა | განმაცხოვე-
ლებელისა B

Or. 44, 2

1 კარვისა | კარვისად EH 3 ბესელიელ | ბესეიმელ A, ბესელელ
BD მოსე | მოსე C 6 მეორედ | მეორე B 7 ურწმუნოებისად |
ურწმუნოებებისად F 9 დღე | დღე AC, დღე D 11 ვცხოვრდე |
ვცხოვრდე EF 12 მის დაცემისაგან | მისგან დაცემისა
C ვიქმნე | ვიქმნა B

11) παρά τῆς χάριτος καὶ (608 B 8-9): მადლითა (par la grâce) Iber.

(Or. 44, 2

1) Fx. 31, 7.

2) Fx. 31, 2.

3) I Par. 11, 3.

4) ἀπαγγελοῦμαι Gr. (608 C 3): add. მეფედ (comme | un | roi) Iber.

5) Ioh. 10, 22.

6) ἐπιζητεῖ Gr. (609 A 5): ითხოვს (demande) Iber.

7) Pr. 50, 12.

რომლისამე წარმმართველნი ახალმოყველისა ⁸
სულისა შიერ.

2. 5. განახლებების კარავიცა წამებისად ფრიადცა მრ-
ვალსრულებით. რომელი ღმერთმან აჩუენა ¹ და ბესე-
ლიელ სრულ-ყო ² და მოსე აღჰმართა. განახლებების
დავითის მეფობადცა | და არა ერთგ ზის, არამედ პირ- 205v
5 ველოცებასა და მეორედ ქადაგებულებასა ³. იცვნეს
ენკენიობანი იერუსალიმელთაცა შორის და ზამთარი
იყო ურწმუნოებისად ⁴.

6. და იესუ მუნ იყო - ღმერთი და ტაძარი, ტაძარი
ახალი, დღივ დაკსნადი და სამ დღე აღდგომადი და
10 საუკუნოდ დადგრომადი, რადთა მე ვცხოვრდე და
ძუელისა დაცემისაგან აღვემართო და ვიქმნე ახალ
აგებულ ესევეთარითა კაცთმოყუარებითა განახლე-
ბული.

7. ეძიებს საკვრველი დავითცა გულსა წმიდასა მის
15 შორის დაბადებად და სულსა წრფელსა შინაგანთა
მისთა შორის განახლებად ⁵, არა ვითარცა არმქონე-

Or. 44, 2

1 ფრიადცა | ფრიად AC 3 აღჰმართა | აჰმართა BF 5 და |
ხოლო C 6 ენკენიობანი | ენკენიობა ACFG იერუსალიმელ-
თაცა | იერუსალიმელთაცა F 10 ვცხოვრდე | ვცხოვრდე C 11
ძუელისა | ძუელის CF 12-13 განახლებული | განახლებულ
BFGH 15 დაბადებად | დადებად C

6) παρά τῆς χάριτος (608 B 8) om. Iber.

(Or. 44, 2

1) Fx. 31, 7.

2) Fx. 31, 2.

3) I Par. 11, 3.

4) Ioh. 10, 22.

5) Pr. 50, 12.

თანამცა იყო, უკუეთუმცა არა იყო დავითის თანა, დიდებულისა მისი?). არამედ ახლად იცოდა. რომელი აწ დაერთოს. და რად მივს მრავალთა სატფურებათა 20 კსენებად? ჯერ-არს წინამდებარისა ამის უწყება და რომელსა-ესე დღეს ვდღესასწაულობთ, რომელნი-ესე ცხორებასა შემდგომად სიკუდილისა მივეახლენით.

8. სატფურებად, სატფურებად არს, ძმანო, კრებად ესე. ითქუმოდენ მრავალგზის საწადელად. და რა-მე არს 25 ესე სატფურებად? რომელნი მეცნიერ ხართ. გუასწავეთ: რომელნი უმეცარ ხართ, სასმენელნი განაახლენით.

3. 9. ნათელი იყო თუალთშეუდგამი და მიუაჩრდილებელი¹ ღმერთი, არცა დასაბამიერი, არცა დასრულებადი. მარადის ბრწყინვალე, სამებით მნათობ. მცირედთადა ხილულ, ვითარ არს, ვჰგონებ, თუ არცა 5 მცირედთა|და. ნათელნი მეორენი, პირველისა მის 40r ნათლისაგან განბრწყინვებულნი. რომელ არიან წინაშე

18 დიდებულისა მისი| დიდებულსა მას ABCDH არამედ| რამეთუ CEFH იცოდა| იტყოდა BEFH 20 ამის| მის C 21 ვდღესასწაულობთ| ვდღესასწაულობთ C 22 მივეახლენით| მივეახლენით H 23 სატფურებად²| სატფურებათა A 25-26 გუასწავეთ| გუასწავეთ .1D 26-27 განაახლენით| განახლენით სმენად ACEF

Or. 43, 3

1 და| om. B 1-2 მიუაჩრდილებელი| მოუაჩრდილებელი BDEH 2 ღმერთი| om. F 3 ბრწყინვალე| ბრწყინვალე A 4 ხილულ| ხილული A, add. და C. თუ| om. F

8) *ἑκαταίῳ* Gr. (609 A 10): add. კსენებად (la commémoration) Iber.

9) *ἀνα* Gr. (609 A 14): add. სატფურებად (la renovation) Iber.

Or. 44, 3

1) *ἄβυσσος* Gr. (609 B 3): მიუაჩრდილებელი (qui ne peut être ombrage) Iber.

ბელი (რამეთუ ვისდა, არა თუ დავითს, ესოდენსა მას?). არამედ ვითარცა ახლად უწყოდა აწ შეძინებული. და რად-ღა მივს მე უმრავლესთა ენკენიათა? 20 ჯერ-არს აწინდელთა უწყება და რომელთა დღეს ვდღესასწაულობთ შემდგომად სიკუდილისა ცხორებისადა მიახლებულნი.

8. ენკენია, ენკენია კრებად, ძმანო, ითქუმოდენ მრავალგზის საწადელობით. და ვინ ესენი? მეცნიერთა 25 გუასწავეთ და უმეცართა სასმენელი განაახლეთ.

3. 9. ნათელ ერთ, შეუხებელ და უმონაცვლო, ღმერთი, არცა დაწყებული, არცა დაცხრომადი, არცა განზომადი. მარადის ბრწყინვალე, სამბრწყინვალე, მცირედთა სახილველ. რაოდენ არს, და ვჰგონებ, არცა 5 მცირედთა. და ნათელ მეორე, პირველისა ნათლისა

19 რად-ღა| რად CFG 23 ითქუმოდენ| ითქუმოდენ ACF

Or. 44, 3

2 ღმერთი| om. C

მისა მდგომარენი იგი ძალნი და მსახურებად განწესებულნი სულნი.

10. ხოლო ჩუენ შორის მყოფი ესე ნათელი არა ხოლო
10 თუ უკუანაძკნელ მოვიდა დაწყებად². არამედ ღამისაგანცა განიკუთებების და განჰკუეთს ღამესა სწორებით სახილველად მოცემული და ჰაერად განფენილი, რომელი-იგი მიიღებს, რომელსა მისცემს.

11. რამეთუ ხილვასა მისცემს სახედავსა და პირველ
15 იხილვების სახედავისაგან და ხილულთა ზედა განფენილი კადნიერებასა მისცემს კაცთა საქმედ³. რამეთუ
ინება რამ ღმერთმან სოფელი ესე შემზადებად, ხილულთაგან და უხილავთა შემზადებული. დიდი
ესე და საკრველი, დიდებულებისა მისისა ქადაგი
20 დაუსრულებელთა მათთვს და უკორცოთა ძალთა⁴, იგი თავადი არს ნათელ და არა სხუაჲ რამ.

12. (რამეთუ რადმცა უკმდა ნათელი მეორე, რომელთა დიდი იგი აქუნდა ნათელი?). ხოლო ქუეყანისათა ამათ და ჩუენთანათა პირველად გამოუბრ-
25 წყინვა ნათლისა ამის ძალი, ვითარცა წერილ არს, თქუა ღმერთმან: იყავნ ნათელი⁵. რამეთუ ეგრეთცა⁶

14 მისცემს| მისცემს C 25 ამის| მის CEFH 26 ღმერთმან| უფალმან BCD ეგრეთცა| ეგრეთცა EFH

2) ἦρθε Gr. (609 B 9): მოვიდა დაწყებად (est venu pour commencer) Iber.

3) ὑπελθε Gr. (609 B 14): add. კაცთა საქმედ (pour l'activité des hommes) Iber.

4) ἀσθεν Gr. (609 C 2): add. უკორცოთა ძალთა (les forces non charnelles) Iber.

5) ὡς ἔστι Gr. (609 C 6): add. ვითარცა წერილ არს, თქუა ღმერთმან: იყავნ ნათელი (comme il est écrit: Dieu a dit « que la lumière soit ») Iber.

6) ἔτι Gr. (609 C 6): add. ეგრეთცა (aussi) Iber.

ბრწყინვალება, მის გარემონი ძალნი და სამსახურონი სულნი.

10. ხოლო ჩუენ შორისი ესე ნათელი არა უკუანაძკნელ
10 ნელ ოდენ იწყო, არამედ ღამითაცა განიკუთებების და
10 განჰკუეთს ღამესა სწორნაწილობით სახედვის ოწმუნებული და ჰაერად განფენილი და მიმღებელი, რომელსა მისცემს.

11. რამეთუ ხედვასა მისცემს სახედველსა და პირველ
15 იხილვების სახედველისაგან და ხილულთა ზედა მომდინარე
15 კადნიერებასა მიჰმადლებს. რამეთუ ინება რამ
რამ | ღმერთმან დაბადებაჲ სოფლისა ამის, ხილულისა
და უხილავისაგან შემოკრებულისაჲ, დიდისა და
20 საკრველისა თვისისა დიდებულებისა ქადაგისაჲ, უხილავთა უკუე ნათელ თვთ არს და არა სხუაჲ.

20 12. (რამეთუ რად უკმდა მეორე ნათელი უდიდესის მქონებელთა?). ხოლო ქუენათა და ჩუენ შორისთა პირ-

9 ღამითაცა| ამითაცა G 16 სოფლისა| სოფლისაჲ B 18 დიდებულებისა| დიდებულების FGH, დიდებულების' B

მუენოდა დიდსა მას ნათელსა, რადთა დაბადებად ნათლისაგან იწყოს, რომლისა მიერ დაიკსნა ბნელი იგი და განფენილი | მაშინ უხილავობაჲ⁷ და უწყესოე-
30 ბაჲ.

4. 13. და ნათელი იგი¹ არა ჭურჭლითა გამოაჩინა პირველვე და არცა მზისთუალითა, ვითარ-ესე მე ვიტყვ, არამედ თვნიერ გუამისა და მზისთუალისა. შემდგომად ყო იგი მზესა შინა განათლებად ყოვლისა ამის
5 სოფლისა. რამეთუ სხუათა მათ ნაქმართაჲ პირველად ნივთნი შემზადნა და მერმე სახ^შ დასდვა თითოეულსა, წესი და გუარი და საზომი სიდიდისაჲ განუწესა თითოეულსა.

14. ხოლო აქა², რადთა უმეტესად საკვრველ ყოს, დაჰ-
10 ბადა სახ^შ უწინარეს ნივთისა და ბუნქისა (რამეთუ სახ^შ მზისაჲ არს ნათელი) და შემდგომად ამისა მოურთო ნივთი იგი, და თუალი დღისაჲ დაჰბადა - მზ^შ ესე, რომელსა ვხედავთ³. რამეთუ ესრეთ აღითუალვის პირველი დღ^შ და მეორე და მესამე და

27 მუენოდა| მეუნდო F 29 უხილავობაჲ| უხილავობაჲ CEFH 29-30 უწყესობაჲ| უწყესობაჲ A

Or. 44, 4
4 მზესა| მზესა C 6 შემზადნა| შეჰმზადნა CH სახ^შ| სახე BDEF 7 სიდიდისაჲ| სიდიდისა F, სიმდიდრისაჲ B 8 თითოეულსა| თითოეულსა H 10 სახ^შ| სახე BDEFH 11 სახ^შ| სახე BDEFH ამისა| ამისსა D 12 ნივთი| ნათელი H თუალი| ნათელი AEF 13 მზ^შ| მზე CEF 14 პირველი| add. იგი I დღ^შ| დღე BDH მეორე| მეორე A

7) ἀκασιμία Gr. (609 C 8): უხილავობაჲ (invisibilité) Iber.

Or. 44, 4
1) lumière Gr. (609 D 1): ნათელი იგი (la lumière) Iber.
2) παρῆς Gr. (609 D 6): add. ხოლო აქა (et ici) Iber.
3) ἡμεῖς ἴδμεν Gr. (612 A 3): add. რომელსა ვხედავთ (que nous voyons) Iber.

ველად გამოუბრწყინვა ნათლისა ამის ძალი, რამეთუ მუენოდა დიდსა ნათელსა ნათლისაგან დაწყებაჲ შემოქმედებისაჲ, რომლითა დაჰკსნა ბნელი და მომც-
25 ველი იგი უწყესობაჲ და უმკობელობაჲ.

4. 13. და ესე არა ორღანოდთა რადთმე აჩუენა დასაბამითგან, არცა სამზეოდთა, ვითარ ჩემი სიტყუაჲ, არამედ უგუამოდ და უმზეოდ. ამისსა შემდგომად მზეცა მოსცა განმანათლებელად ყოვლისა სოფლისა.
5 რამეთუ ვინადთგან სხუათა ნივთი რაჲ წინა-მოჰმზადა, უკუანადსკნელ საზოვან ყო თითოეულისა წესსა და სახესა და სიდიდესა ზედადადებითა.

14. ხოლო აქა, რადთა უმეტეს საკვრველ ყოს, ნივთისასა წინა-დადვა სახე (რამეთუ სახე მზისა ნათელი).
10 ამისსაჲ შემდგომად ნივთის შემოღებად, თუალი დღისაჲ დაჰბადა მზე ესე. რამეთუ ესრეთ აღირიცხუვის, თუ რაჲ დღეთა შორის პირველი და მეორე და მესამე და შემდგომნი, ვიდრე მეშვდედ და საქმედ

Or. 44, 4
3 ამისსა შემდგომად| ამის სახე G 6 საზოვან| საზოან BC 10 ამისსადა| ამისადა AC 12 და| om. F

15 შემდგომი ვიდრე მეშვდედმდე, რომელ არს დაცხრო-
მაი საქმეთამ. რამეთუ მათ დღეთა შინა განიწესნეს
საქმენი, სიტყვთა გამოუთქუმელითა შემზადებულნი
თითოეულად¹ და არა მეყსეულად აღმოცენებულნი
ყოვლად ძლიერისა მის სიტყვსა მიერ, რომლისა მოგო-
20 ნებად ხოლო ანუ თქუმაჲ საქმე არს განსრულებული.

15. ხოლო უკუეთუ კაცი უკუანადსკნელ გამოჩნდა და
ესე კელითა ღმრთისაჲთა და ხატად მისა დაბადე-
ბითა⁵ პატივცემული, არა საკვრველ არს, რამეთუ
ჯერ-იყო, | ვითარცა მეფისა პირველ განმზადებაჲ 41r
25 სამეუფოსაჲ და ესრეთ შეყვანებად მეფე⁶ პატივცე-
მული ყოველთაგან. უკუეთუმცა დადგრომილ ვიყვე-
ნით, ვითარცა დავიბადენით⁶, და დაგუეშარხა მცნებაჲ
იგი მეუფისაჲ, ვიქმნენითმცა, ვითარ-იგი ვიყვენით
და ხესა მას ცხორებისასა მივიწიენითმცა შემდგომად
30 ხისა მის ცნობადისა, და რამ-მეცა ყოფილ ვიყვენით?
უკუდავ და მახლობელ ღმრთისა.

16. ხოლო ვინაჲთგან მურითა ბოროტისა ეშმაკი-
საითა⁷ შემოკდა სიკუდილი სოფლად⁸ და განკადა
ცთომითა კაცი სამოთხით⁹, ამისთვის ვნებათა ჩუენ-

15 შემდგედმდე| შემდგედმდე C 16 განიწესნეს| განიწესნეს
AH 18 თითოეულად| თითოეულად H 22-23 დაბადებითა|
დაბადებულთა E 24 მეფისა| მეუფისა H 25 სამეუფოსაჲ|
სამეუფოსა C, სამეუფოსა F მეფე| მეფე DEFH 29 მივი-
წიენითმცა| მივიწიენითმცა CIP 32 ბოროტისა| ბოროტითა C

4) *καθ' ἑαυτὸν* Gr. (612 A 7): *add.* თითოეულად (*chacun*) Iber.

5) *εἰκόνη* Gr. (612 A 11): ხატად მისა დაბადებითა (*par la création à son image*) Iber.

6) *ἦμεν* Gr. (612 A 14): დავიბადენით (*nous sommes créés*) Iber.

7) *τὸν πονηρὸν* Gr. (612 B 1): *add.* ეშმაკისაჲთა (*du diable*) Iber.

8) *Sap.* 2, 24.

9) *παράδεισος* Gr. (612 B 5): *add.* სამოთხით (*du paradis*) Iber.

განსუენებისა დღედმდე, რომელთა განეყოფვის
15 ქმნულები, გამოუთქუმელითა სიტყვთა განწესე-
ბულნი და არა მყის აღმოცემულნი ყოვლისშემძლებე-
ლისა სიტყვსა, რომლისა მოგონებაჲ ოდენ ანუ
თქუმაჲ საქმე არს წარმოდგომილი.

15. ხოლო უკუეთუ დასასრულისად გამოჩნდა კაცი
20 და ესე კელითა ღმრთისაჲთა და ხატითა პატივცე-
მული, საკვრველ არცა ერთ, რამეთუ ჯერ-იყო,
ვითარცა მეფისა, პირველ შემზადებაჲ სამეფოთაჲ და
ესრეთ შემოყვანებაჲ მეფისა ყოველთაგან წინა-
ძღუანვა-შემოსილისაჲ, და თუმცა დადგრომილ ვიყვე-
25 ნით, რომელ ვიყვენით და მცნებაჲ დაგუეცვა, ვიქმნე-
ბოდეთ, | რომელ არა ვიყვენით ძელისა ცხორ- 206v
ებისა მოსრულნი შემდგომად ძელისა ცნობადისა, და
რამ ვიქმნებოდეთ? უკუდავ და მიახლებულ ღმრთისა.

16. ხოლო ვინაჲთგან მურითა ბოროტისაჲთა სიკუ-
30 დილი სოფლად შემოვიდა¹ და საცთურითა წარტყუნა
კაცი, ამისთვის ვნებათა ჩუენთა თანალმობად კაც

22 სამეფოთაჲ| სამეუფოთა B F 24 დადგრომილ| დგრომილ
C 25-26 ვიქმნებოდეთ| ვიქმნებოდეთ F 30 წარტყუნა| წარ-
იტყუნა F 31 თანალმობად| ღმობად B

Or. 44, 4

1) *Sap.* 2, 24.

35 თათვს მწყალობელ იქმნა ღმერთი და განკაცნა და მდიდარი იგი¹⁰ დაგლახაკნა კორცთშესხმითა, რათა ჩუენ მისითა სიგლახაკითა განვმდიდრდეთ. მერმე თავს-იდვა ჯუარცუმად¹¹, სიკუდილი, დაფლვად და აღდგომად. აქადთ ახალი დაბადებული და შემდგომად

40 დღესასწაულისა დღესასწაული, და მე კუალად ვდღესასწაულობ და სატფურებასა აღვასრულებ ცხორებისა ჩემისასა.

5. 17. და უკუეთუ ვინ თქუას, ვითარმედ არა პირველი იგი კვრიაკე იყო-ა სატფურებად განახლებისა ჩუენისად¹ და შემდგომად წმიდისა მის ღამისა და ბრწყინვალეებისა მის, რომელი მამინ აღესრულა²?

5 არამედ დღეს განაწესებ ამას, ვ დღესასწაულის-მოყუარეო³ და მრავალთა ბრწყინვალებათა მომპოვნებლო? იგი კვრიაკე⁴ | მაცხოვარებად იყო ჩუენი, ესე⁵

41v

36 კორცთშესხმითა| კორცშესხმითა H 38 ჯუარცუმად| add. და C დაფლვად| დაყოფად EF

Or. 44, 5

1 თქუას| თქუა F 4 ბრწყინვალეებისა| მბრწყინვალეებისა A მის| om. H 5 განაწესებ| განაწესებს BCDEFFH 5-6 დღესასწაულისმოყუარეო| დღესასწაულისმოყუარეო F 6 ბრწყინვალებათა| მბრწყინვალებათა A 6-7 მომპოვნებლო| მომპოვნებლენო F 7 კვრიაკე| კვრიაკე B

10) ἡλιθίου Gr. (612 B 6-7): add. და მდიდარი იგი (et le riche) Iber.

11) ἐνετέθη Gr. (612 B 8): add. თავს-იდვა ჯუარცუმად (sc chargea de la crucifixion) Iber.

Or. 44, 5

1) ἐρηξίσιον ἢ Gr. (612 C 1-2): add. განახლებისა ჩუენისად (de notre renovation) Iber.

2) ἑμπλήσθη Gr. (612 C 2): add. რომელი მამინ აღესრულა (qui s'ac-complit alors) Iber.

3) ἡ Gr. (612 C 4) om. Iber.

4) ἐξείρη Gr. (612 C 4): add. კვრიაკე (le dimanche) Iber.

5) ἡ Gr. (612 C 5) om. Iber.

იქმნა ღმერთი და დაგლახაკნა კორცად შეყინებითა, რათა ჩუენ მისითა სიგლახაკითა განვმდიდრდეთ. ამიერ სიკუდილი და დაფლვად და აღდგომად, ამიერ

35 ახალი დაბადებული და დღესასწაულის შემდგომი დღესასწაული, და კუალად მე, მედღესასწაულე, განვიახლებ ცხოვნებასა ჩემსა.

5. 17. რად-მე უკუე, იტყვან, არა პირველი კვრიაკე იყო-ა განახლებათად შემდგომად წმიდისა ღამისა და საჩინოებისა? არამედ დღესა მისცემ-ა ამას, ვ დღესასწაულისმოყუარეო. შენ, და მრავალ-ჰაეროვნებათა

5 მომპოვნებლო? იგი მაცხოვარება იყო, ესე მაცხოვარ-

35 დღესასწაულის შემდგომი| დღესასწაული შემდგომი F 37 ცხოვნებასა ჩემსა| ჩემსა ცხოვნებასა CFGH, ცხოვრებასა ჩემსა B

Or. 44, 5

5 მაცხოვარება| მაცხოვრება C

მაცხოვარებისა მის საკსენებელი არს სახარულევანი⁶; იგი შემდგომი ჟამი იყო, მახლობელი⁷ დაფლვისა და
10 აღდგომისა, ესე სახე არს და მომასწავებელი მეორისა მის აღდგომისა და ცხორებისა⁸.

18. რამეთუ ვითარცა პირველისა მის დაბადებისა დაწყებაჲ კვრიაკე იქმნა (ვითარცა საცნაურ არს, რამეთუ მას ეწოდა პირველი დღე⁹ და მისგან იქმნე-
15 ბის შაბათი მეშვდედ. რომელ-იგი არს განსუენებაჲ საქმეთაჲ). ეგრეთვე მეორისა მის დაწყებაჲ კვრიაკითვე იყოს¹⁰, რომელი-ესე პირველი არს შემდგომთა მისთაჲ და შერვე - უწინარესთა მისთაჲ, მალ-ლისა უმაღლესი და საკვრველისა / უსაკვრველესი.

20 19. რომელი ზეცისა წესად მიმიძღვს, რომელსა, ვჰგონებ, თუ სოლომონცა¹¹ მოასწავებს და განწესებს ნაწილისა მიცემად შვდთა მათ ამის ცხორებისა ჟამთა

9 დაფლვისა | დაფლვისაჲ AD 10 სახე | სახე AC, სახე D 10-11 ესე სახე არს და მომასწავებელი მეორისა მის აღდგომისა | om. H 11 აღდგომისა | აღდგომისაჲ AEFH 12 რამეთუ | რამეთუ AD 13 კვრიაკე | კვრიაკე B 14 დღე | დღე BF, დღე D 17 კვრიაკითვე | კვრიაკევე EF 18 შერვე | შერვე ABC-DEFH (სუბიაც Gr.) 20 რომელი | რამეთუ AF 22 ნაწილისა | ნაწილის AB, ნათლისა H

6) τὸ γυναικίον Gr. (612 C. 5-6): საკსენებელი არს სახარულევანი (est agréable à commémorer) Iber.

7) ἀχαιὴν μὲν ἔτι: μὲν ἔτι Gr. (612 C. 6): იგი შემდგომი ჟამი იყო მახლობელი (c'était le temps suivant, proche) Iber.

8) ἀπὸ τοῦ ἀποθανῶτος ἡγερθεὶς ἡ δεύτερα γυναικίον Gr. (612 C. 7-8): ესე სახე არს და მომასწავებელი მეორისა მის აღდგომისა და ცხორებისა (c'est l'image et l'indice de la deuxième résurrection et de la vie) Iber.

9) ἡμέραν πρῶτην Gr. (612 C. 9): add. რამეთუ მას ეწოდა პირველი დღე (et puisqu'il fut nommé le premier jour) Iber.

10) ἐκ τῆς ἀρχῆς ἡμέραν Gr. (612 C. 11): დაწყებაჲ კვრიაკითვე იყოს (que le début soit du dimanche) Iber.

11) ὁ Σολομῶν (612 C. 15) om. Iber.

ებისა გენეთლიაჲ. იგი სადმე შუვა-ზღვარ დაფლვისა და აღდგომისა, ხოლო ესე წმიდად მეორისა შობისა,

18. რამეთუ ვითარცა პირველმან აგებულებამან კვრიაკით მიიღო დასაბამი (ცხად არს ამიერ მეშვდე
10 ქმნითა შაბათისა საქმეთაგან განსუენებისაჲთა), ეგრეთვე კუალად მეორეცა ამიერ დაიწყებვოდის პირველ ყოფად მისს შემდგომთა და შერვედ მისს პირველთა, მაღლისა უმაღლეს და საკვრველისა უსაკვრველეს,

15 19. რამეთუ ზენაჲს მიმართ მიმიყვანებს დაწყნარებისა, რომლისა მოსწავებად საკვრველი სოლომონცა, საგონის ჩემდა, ნაწილის-ცემასა შვდთა ამის საწუთოდ-

6 გენეთლიაჲ | გენეთლია BCFGH შუვა-ზღვარ | შუვა-ზღვარ B 10 საქმეთაგან | საქმეთა B 17-18 საწუთოდსათა | საწუთოდსათა F

და მერვესა - მერმისა მის ყოფადისა ¹², რაფთა აქამთა
სათნოდ ცხორებითა მერმესა მას კუალადგებასა
25 კეთილი გუეყოს ¹³.

20. ¹⁴ და დიდიცა დავით ამის ჯერისათვს გალობდა
მერვისათვს ფსალმუნთა ¹⁵, რაფთა ყოფადი იგი
კუალადგებაი მოასწავოს ¹⁶, ვითარცა-იგი დღისათვსცა
სატფურებისა ¹⁷ სხუად ფსალმუნნი აღწერა ¹⁸ და უწოდა
30 "ტადრისა რაფთა განახლებად" ¹⁹, რომელნი-ესე ჩუენ
ვართ ღირსქმნულნი ესე ტადრად ღმრთისა წოდებად
და ყოფადცა. უკუეთუ ვილუაწოთ ²⁰.

6. 21. | აჰა ესერა, გაქუს თქუმული ესე სატფურები- 42r
სათვს. აწ უკუე განახლდებოდეთ და ძუელი იგი კაცი
აღიძარცუეთ და ახლითა მოქალაქობითა ცხონდებო-

23 მერვესა| მერმესა F ყოფადისა| ყოფადისასა A აქამთა|
აქამთა EF, აქა H 28 მოასწავოს| მოასწავოს BC:EF 29 სხუად|
სიტყუა H ფსალმუნნი| ფრიადი EFH 30 რაფთა| რაფთა
BH, რაფთა F 31 ღირსქმნულნი| ღირსქმნულნი BDF ესე| om.
H

Or. 44, 6
2 უკუე| უკუე BC 3 აღიძარცუეთ| აღიძარცუეთ ABD 3-4
ცხონდებოდეთ| ცხონდებოდეთ EF

12) *Eccli.* 11, 2.
13) ἀποκαταστάσεως *Gr.* (613 A 2): *add.* კეთილი გუეყოს (*que nous ayons la bonté*) *Iber.*
14) ἀλλὰ (613 A 2) *om. Iber.*
15) *Ps.* 6, 1; 11, 1, etc.
16) παραστήσει *Gr.* (613 A 4): *add.* რაფთა ყოფადი იგი კუალად-გებაი
მოასწავოს (*pour nous indiquer l'apocatastase prochaine*) *Iber.*
17) ἁπλῶς (613 A 5) *om. Iber.*
18) ἔγραψεν *Gr.* (613 A 5): *add.* აღწერა (*décrit*) *Iber.*
19) *Ps.* 29, 1.
20) ἴνα πεύνηται *Gr.* (613 A 7-8): *add.* უკუეთუ ვილუაწოთ (*si nous pei-
nons*) *Iber.*

სათა სჯულ-გვდებდეს რაფ და მერმელა მერვესა ყოფა-
დისათვს ¹, ამიერითა კეთილის საქმითა და მიერითა
20 განწესებითა.

20. არამედ დიდი დავითცა ამისთვსვე გალობად აჩუე-
ნებს მერვისათვს ფსალმუნთა ², ვითარ-იგი ენკენიათა
დღისა ამის სხუასა ფსალმუნსა "სახლის რაფთა განახ-
ლებისად" ³ სახელ-სდებს. რომელ ვართ ჩუენ, ღმრთის
25 ტადარ | ქმნად და წოდებად და ყოფად ღირსჩინე- 207r
ბულნი.

6. 21. გაქუს ენკენიათათვს სიტყუად. არამედ განახლ-
დებოდეთ და ძუელის კაცის განმგდებელნი ახლო-
ბითა ცხორებისაფთა მოქალაქობით, ¹ ყოველთავე

18 სჯულ-გვდებდეს| სჯულ-გვდებდეს BF 24 ღმრთის|
ღმრთისა A

Or. 44, 6
2 ძუელის კაცის| ძუელ' კაცის BH

Or. 44, 5
1) *Eccli.* 11, 2.
2) *Ps.* 6, 1; 11, 1, etc.
3) *Ps.* 29, 1.

Or. 44, 6
1) *Epib.* 4, 22-24.

დეთ¹. აღვრ-ასხენით ყოველსა, რომლისაგან მოიწვევის
 5 სიკუდილი², განსწავლენით ყოველნი ასონი, მოიძუ-
 ლეთ ყოველი ბოროტი ხისა მის ჰამადი და ამისთვის
 ხოლო ვაკსენებდეთ ძუელთა მათ, რათა ვივლტო-
 დით მათგან. შუენიერ იყო ხილვად და კეთილ საკმ-
 ლად მომაკუდინებელი იგი ჩემი ნაყოფი.
 10 ვივლტოდით ფერთაგან შუენიერთა და თავთა თვსთა
 ვეკრძალეობდით.

22. ნუშმა გძლევს გულისთქუმაჲ ქმნულკეთილობი-
 საჲ. ნუცა წარიტაცები თუალთაგან შენთა, უკუეთუ
 შეუძლო. ნუცა წამ ერთცა³. მოიკსენე ევა. ივლტოდე
 15 საზრდელისაგან ტკბილისა, რომელსა შინა არნ მახშ
 ბოროტი, ნუ პატივ-სცემ წამალსა მაკუდინებელსა⁴.
 რამეთუ ვითარ აცხოვნოს უცხოჲმან, რომელი წარწყ-
 მიდა თვსმან? ნუ დატკბებინ კორკი შენი ჰამადითა
 თითო-ფერთა⁵. სადა-იგი მიიზიდვის ყოველი.
 20 რომელი მიეცის, რომელი-იგი პირველ მიღებისა
 პატიოსან არნ და შემდგომად მიღებისა - უპატივო.

9 ჩემი| ჩუენი EFH 10 თავთა თვსთა| თავსა თვსსა
 BCD 12 გძლევს| გუძლევს BC 13 თუალთაგან შენთა|
 თუალთა შენთაგან BCD 14 შეუძლო| შეუძლოთ EFH 15
 მახშ| მახე BDEFH 16 ბოროტი| om. C 17 უცხოჲმან| უცხო-
 მან H 17-18 წარწყმიდა| წარწყმიდა F 18 ჰამადითა| ჰამად-
 თა F 21 უპატივო| უპატიო BCDEFH

Or. 44, 6

1) Eph. 4, 22-24.

2) Rom. 6, 4.

3) μήρι και παρηγάταις Gr. (613 B 7): ხუცა წამ ერთცა (ni pour l'instant) Iber.

4) τὸ γλυκὺ δόξαζ, τὸ τοῖσιν ἐχθρῶν φάρμακον Gr. (613 B 8-9): ივლტოდე
 საზრდელისაგან ტკბილისა, რომელსა შინა არნ მახშ ბოროტი. ნუ
 პატივ-სცემ წამალსა მაკუდინებელსა (evite la douce nourriture dans
 laquelle se trouve le piège mauvais, n'honore pas le poison mortel) Iber.

5) φάρυξ Gr. (613 B 10): add. ჰამადითა თითოფერთა (de nourritures
 diverses) Iber.

აღვრ-ასხემდით. რომელთაგანცა სიკუდილი²,
 5 ყოველთა ასოთა განმსწავლენი, ყოვლისავე ბორო-
 ტისა ძელისა საკმელსა მომდაგებელნი და ამისთვის
 ხოლო მომკსენებელნი ძუელთანი, რომელთა ვევლ-
 ტოდით. შუენიერ ხილვად და კეთილ საკმლად
 მომაკუდინებელი ჩემი ნაყოფი. ვევლტოდით ფერკე-
 10 თილობათა. ჩუენ ამათდა მომართ ვხედვიდეთ.

22. ნუ გძლევს შენ სიკეთისა გულისთქუმაჲ, ნუცა
 თანა-წარიტაცები წამთა შენთა, გედლოს თუ. ნუცადა
 გარეწარ ხედვადმდე. ევას მოიგონებდი, სიტკბოათ
 სამკედურსა, პატივცემულსა წამლვასა. რამეთუ
 15 ვითარ ადვილად აცხოვნოს უცხოჲმან, რომელი წარწყ-
 მიდა თვსმან? ნუ დატკბებინ სასაჲ შენი, სადა შთაი-
 ზიდვის ყოველი მიცემული, და პირველ მიღებისა
 საპატივოჲ უპატივო იქმნების შემდგომად მიღებისა.

7 რომელთა| რათა CFGH 7-8 ვევლტოდით| ვევლტოდეთ
 FG 8 შუენიერ| add. იყო BFGH 9-10 ფერკეთილობათა|
 ფეროვნებათა H 13 ხედვადმდე| ხედვამდე I 18 საპატი-
 ვოჲ| საპატიოჲ C უპატივო| უპატიო C

2) Rom. 6, 4.

23. საყნოსელმან გაცთუნა-ა? ივლტოდე სულნელება-
თაგან; შეხებითა ვნებულ იქმენ? იჯმენ ყოვლისაგან
კადნიერებისა და ფუფუნებისა; სასმენელმან მიგ- 42v
25 დრიკა-ა? დაუყავ კარი სიტყუათა მაცთურთა და
ძვრისმეტყუელთა, *აღაღებდ პირსა შენსა სიტყვთა
ღმრთისადათა, რაათა მოიღო სული*⁶. არა მიიზიდო
სიკუდილი.

24. უკუეთუ ვინმე გაცთუნებდეს ბოროტისმეტყუელ-
30 თაგანი⁷. მოიკენე, ვინ-იგი იყავ შენ და სადაათ წარს-
წყმდი. უკუეთუ მცირედ მისდრკე სიტყვსაგან
კეთილისა⁸. მოიქეც კუალად თავად შენდა, კრძალუ-
ლებდ პირველ განვრომადმდე გარე სრულიად და
შთაქდომად მღვმედ სიკუდილისა⁹. და იქმენ ახალ
35 ძუელისა წილ და დღესასწაულობდ განახლებასა
სულისასა.

7. 25. გულისწყრომა შენი იყავნ გუელისა მიმართ
ოდენ. რომლისა მიერ წარსწყმდი, გულისთქუმა
შენი აღპურობილ იყავნ ღმრთისა მიმართ და ნუმცა

22 გაცთუნა-ა| გაცთუნა ABD, თუ გაცთუნა H 22-23 სულნელე-
ბათაგან| სულნელებათაგან B 24-25 მიგდრიკა-ა| მიგდრიკა
ABD 27 ღმრთისადათა| ღმრთისათა F სული| add. და CEFH
შიიზიდო| მოიზიდო BCDF, მიჰზიდო E, მოჰზიდო H 29 გაც-
თუნებდეს| add. შენ H 30 ვინ-იგი| ვინა-იგი F 32 შენდა|
add. და H 32-33 კრძალულებდ| კრძალულებად ACDEFH

Or. 44, 7

3 აღპურობილ| აპურობილ B იყავნ| იყავ A და| om. ABD

6) Ps. 118, 31.

7) τὸν ἀπειθεῖν Gr. (613 C 3): ბოროტის მეტყუელთაგანი (l'un de ceux qui parlent méchamment) Iber.

8) ἰσχύς Gr. (613 C 4): add. კეთილისა ([de] bon;bonne) Iber.

9) ὡς θάνατος Gr. (613 C 6): მღვმედ სიკუდილისა (comme la caverne de la mort) Iber.

23. ყნოსამან დაგადედლა შენ? ევლტოდე სულნელე-
20 ბათა; შეხებითა დაიჩუკნე? განეყენე წყლტუებსა და
ლბილებსა; სასმენელმან გარდაგარწმუნა? კარ-სდევ
მაცთურთა და გარეწართა სიტყუათა, *აღაღებდ პირსა
შენსა სიტყვთა ღმრთისადათა, რაათა მოიზიდო
სული*³, არა მიიტაცო სიკუდილი.

25 24. რაჟამს ვინმე გასამჰედურებდეს შენ, განგდებულ-
თაგანსა, მოიკენე, ვინ-რა იყავ და ვინაა წარსწყმდი.
მცირედლა თუ გარდასდრკე სიტყვსაგან, კუალად-იქეც
თავადვე თვსსა, პირველ. ყოვლად გარე განვრო-
მადმდე და სიკუდიდ მიმართ შთაბნევადმდე, და
30 იქმენ ახალ ძუელისა წილ და დღესასწაულობდ
სულისა განახლებათა.

7. 25. გულისწყრომა იყავნ შენდა მხოლოდ გუელი-
სამი ოდენ. | რომლისაგან დაეცი, გულისთქუმა შენი 207v
ყოველი აღიპურობებოდედ ღმრთისამი, ნუ სხვსაცა

21 კარ-სდევ| კარს-დევ C 28-29 გარე განვრომადმდე|
განვრომადმდე A 29 შთაბნევადმდე| შთაბნევადმდე ACF
და| om. C

Or. 44, 7

1-2 გუელისამი| გულისა მიმართ F

3) Ps. 118, 131.

მიდრეკილ არს სხვსა რაჲსმე მიმართ მავნებელისა და
5 მაცთურისა, გულისსიტყუად კეთილი იყავნ ყოველსა
ზედა მპყრობელ და ნუმცა დამორჩილებულ არს
კეთილი ბოროტისადა.

26. ნუ მოიძულებ ძმასა შენსა და უფროჲსდა ცუდად,
რომლისათჳს ქრისტე მოკუდა და ძმად შენდა იქმნა,
10 რომელი-იგი ღმერთი არს და მეუფე. ნუ ეშურები წარ-
მატებულსა სათნოებითა¹, რომელი-ეგე იშურებოდე
მომურნისა მისგან და შურობაჲ დაირწმუნე და
ამისთჳს დაცემულ იქმენ. 43r

27. ნუ შეურაცხ-ჰყოფ მოტირალსა², რომელსა-ეგე
15 მრავალთა ცრემლთა ღირსი შეგმთხუევიეს და მერ-
მელა შეწყალებულ ხარ; ნუ მიაქცევ გლაზაკსა,
რომელი განმდიდრებულ ხარ ღმრთეებისაგან და ნუ
განჰმსდიდრდები დავრდომილთა ზედა, და ესე
ფრიად არს მათ შორის, რომელნი არა განძლებიან. ნუ
20 შეურაცხ-ჰყოფ უცხოთა, რომლისათჳს ქრისტე უცხო
იქმნა, რომლისა-იგი ჩუენ ყოველნი უცხო და მწირ
ვართ, რომელ არა უცხო იქმნე სამოთხისაგან, ვითარცა
პირველ.

28. მიეც უღონოთა სართული, საფარველი, საზრ-
25 დელი, რომელი-ეგე ამათ შინა ჰფუფუნებ და იშუებ

4 რაჲსმე| რაჲსამე F 7 ბოროტისადა| ბოროტისად F 9
ქრისტე| ქრისტჳ D 10 მეუფე| მეუფჳ ACDF 12 მომურნი-
სა| ბოროტისა H დაირწმუნე| დაარწმუნე C 14 შეურაცხ-
ჰყოფ| შეურაცყოფ F მოტირალსა| მტირალსა F 15 შეგმთხუე-
ვიეს| შეგმთხუევია C 17 და| om. C 18 განჰმსდიდრდები|
განმსდიდრდები BCD, განჰმდიდრდები H 20 ქრისტე| om.
ABCDEFGHIH (Xp̄c̄t̄c̄ Gr.) 22 რომელ| რაჲთა A 25 ჰფუფუ-
ნებ| ფუფუნებ F

(Or. 44, 7

1) τῆς ἀρετῆς: Gr. (613 D 5): add. სათნოებითა (par la vertu) Iber.
2) ἀχρηστῶν Gr. (613 D 7): მოტირალსა (à celui qui pleure) Iber.

რაჲსმე მზაკუვართა და საცთურეანთაგანისა, გულის-
5 სიტყუად ზედა-ადეგინ და იპყრობდინ ყოველსა და
ნუ დაიზიდგინ უმჯობესი უდარესისაგან.

26. ნუ მოიძაგებ ძმასა შენსა და ამას მედად, რომლი-
სათჳს ქრისტე მოკუდა და ძმა შენდა იქმნა ღმერთი
და მეუფე. ნუ ეშურები წარმართებულსა, რომელი
10 იშურვე და შურობაჲ ირწმუნე და ამისთჳს დაეკუეთე.

27. ნუ უპატივო-ჰყოფ ცრემლთა, რომელსა მრავალთა
ცრემლთა ღირსი შეგმთხუევიეს რაჲ, მერმელა შეწყა-
ლებულ ხარ; ნუ განაგდებ გლაზაკსა, რომელი განჰმს-
დიდრდი ღმრთეებითა, და ესე თუ არა, ნუ
15 განჰმდიდრდები გლაზაკსა ზედა, და ესე მრავალ
უძლებთა თანა. ნუ შეურაცხ-ჰყოფ უცხოთა, რომლი-
სათჳს ქრისტე უცხო იქმნა, რომლისა ჩუენ ყოველნი
უცხო და მსხემ. რაჲთა არა უცხო იქმნე სამოთხით,
ვითარცა პირველ.

28. გარდაეც მოქენესა სართული, საფარველი, საზრ-
20 დელი, რომელი ამათ შინა იშუებ ზეშთ საკმრისაგა.

6 დაიზიდგინ| დაიზიდგის BGH 7 შენსა| om. F 9 ეშურები|
ეშურობ H 11 უპატივო-ჰყოფ| უპატიო-ჰყოფ B 13-14
განჰმსდიდრდი| განმსდიდრდი C, განჰმსდიდრდები BFGH 20
საფარველი| om. C 21 ზეშთ| ზესთ BF, ზესთა H

უფროს ზომისა. ნუ გიყუარნ სიმდიდრე, უკუეთუ არა იყოს შესაწევნელ გლაზაკთა. მიუტევე შეცოდებულსა, რომელსა მიგიღებებს მიტევებად ბრალთა³. შეიწყალე, შეწყალეებულო უფლისაო⁴, მოიგე წყალობითა წყალობად⁵. ვიდრე ჟამი არს-ღა; ყოველი ცხორებად შენი განახლდებოდენ და ყოველივე გზად მოქალაქობისა შენისად.

8. 29. დედანო, რომელნი უღელსა ქუეშე ხართ, მიეცით რამ ღმერთსაცა, რამეთუ შეყოფილ ხართ; ქალწულთა მიეცით ყოველივე ღმერთსა, რამეთუ კსნილ ხართ. ნუ იქმნებით მპარავ მონისა მის გულისთქუმისა და განშორებულ აზნაურებისაგან თანამკვდრობითა მათითა, რომელნი არა არიან | თქუენდა მეუღლე, გარნა მამაკაცივე. არა თავს-ვიდებ შრომასა სამარადისოდ კსენებითა გულისთქუმათადათა.

30. მძულს ჰაეროვნებისაცა ჩუეულებად. ძლიერთა გეშინოდენ უძლიერებისაგან, მსხდომართა საყდრისა მალისათა - უმაღლესისაგან. ნუ გიკვრნ რამდე, რომელ წარმავალ არნ და არა ჰგიენ. ნუ უდებ ჰყოფ, რომელი წარუვალ არნ და ეგის. ნურარას იმპირავ.

27 იყო| იყო D 30-31 ცხორება| ცხოვრება F 31 განახლდებოდენ| განახლდებოდენ H

Or. 44, 8
1 ქუეშე| ქუეშე C 7 მეუღლე| მეუღლე C 8 გულისთქუმათათა| გულისთქუმისათა H 12 რომელ| რომელი BC, om. H არნ| არს B 13 წარუვალ| წარუვალ F

3) ἡ ἀφεσις Gr. (616 A 9): შეცოდებულსა, რომელსა მიგიღებებს მიტევებად ბრალთა (pecheur, qui a reçu le pardon des péchés) Iber.
4) ὁ ὑψιστος Gr. (616 A 9-10): add. უფლისაო (du Seigneur) Iber.
5) τῆς χάριτος ἢ τῆς χάριτος Gr. (616 A 10): წყალობითა წყალობად (la grâce par la grâce) Iber.

43v

ნუ შეიყუარებ სიმდიდრესა, უკუეთუ არა შეეწოდის გლაზაკსა. მიუტევე მიტევებულმან, შეიწყალე შეწყალებულმან, მოიგე კაცთმოყუარებითა კაცთმოყუარებად. ვიდრეღა ჟამ: ყოველი ცხორებად განახლდებოდენ შენდა, ყოველი გზად მოქალაქობისად.

8. 29. უღლისქუეშეთა მიეცით რამდე ღმერთსაცა, რამეთუ შეყოფილ ხართ; ქალწულთა - ყოველივე ღმერთსა, რამეთუ განკსნილ ხართ; ნუ იქმნებით მპარავ მკეველებრისა გულისთქუმისა, ლტოლვილნი თავისუფლებისაგან თანამკვდრობითა არ-ქმართადათა სადმე, არამედ ქმართადათავე. არ თავს-ვიდებ მარადის შრომად გემოვნების კსენებითა.

30. მძულს ჰაერისგამოცა ჩუეულებად. ძლიერთა შეშინეთ უძლიერებისაგან, მაღალ საყდრებისათა - უმაღლესისაგან. ნუ გიკვრნ ნუცა ერთი, რომელი არა ჰგიეს, ნუ უგულებელს-ჰყოფ, რომელი ჰგიეს, ნუ შეეკრვი

208r

22 შეეწოდის| შეეწოდეს FC 26 განახლდებოდენ| განახლდებოდენ BG

Or. 44, 8
2-3 ქალწულთა ... ხართ| om. C 5 არ-ქმართადათა| არა-ქმართადათა BFC 6 არ| არა F 10 გიკვრნ| გიკვრს F, გიყუარს AC

რომელი დის დამქირვასავე შინა, ნურარაჲ გმურნ.
15 რომელი არა საშურველ არს, არამედ საძულელ.

31. ნუ აჰმალდები დიდად, რამთა არა უფროსს
დაჰმსდაბლდე. ნუ გწადინ, რამთა იყო მძლე ბოროტ-
თა ზედა, არამედ მწუხარე იყავ. უკუეთუ ნაკლუ-
ლევან იყო კეთილთაგან. ნუ ეცინი დაცემასა მოყუსი-
20 სასა, არამედ ვიდოდე შენ კრძალულებით, რაოდენ
ძალ-გედვას და მისცემდიცა კელსა ქუე მდებარესა.
ნუცა. ოდეს მწუხარე იყო, სასოწარკუეთილ ხარ ღი-
ნებისაგან, ნუცა, ოდეს მხიარულ იყო, მოულოდებელ
ხარ მწუხარებისა.

32. წელიწადსა ერთსა ოთხნი ჟამნი ჰქონან და წამსა
ჟამისა ერთისასა — მრავალნი საქმეთა შეცვალეზანი.
განგიკუეთებდინ შენ ზრუნვად და ჰირვეულობად
გულისთქუმათა და ნუგეშინის-სცემდინ მწუხარებათა
შენთა სასოებაჲ კეთილთად.

33. | ესრეთ განახლდების კაცი. ესრეთ იდიდების
დღე ესე სატფურებისად. ესევეთარითა შუებითა და

44r

14 გმურნ] გმურს AEF 16 უფროსს] უფროსად BCD 17
დაჰმსდაბლდე] დამსდაბლდე BCD, დამდაბლდე F, დაჰმდაბლდე
H 17-18 ბოროტთა] ბოროტსა CDEFH 18 არამედ] om.
H 19-20 მოყუსისასა] მოყუსისა B 20 რაოდენ] რავდენ
BD 21 მისცემდიცა] მისცემდი CDEFH 21 ქუე მდებარესა]
ქუე მდებარესა C, ქუეშე მდებარესა F 22 ნუცა] ნუცა B ნუცა,
ოდეს მწუხარე იყო, სასოწარკუეთილ ხარ] და ოდეს მწუხარებაჲ
რამე მოგივიდეს, ნუ სასოწარკუეთილ იქმნები H 24 მწუხარ-
ებისა] მწუხარებასა C 25 ოთხნი] ოთხი F 26 ერთისასა] ერ-
თისა B 27 განგიკუეთებდინ] განგიკუეთდინ
C ჰირვეულობად] ჰირვეულებაჲ F 29 კეთილთად] კეთილი
BCD 31 დღე] დღე C, დღე D

Or. 44, 8

1) ასეჲ ზე Gr. (616 C 5): ნუგეშინის-სცემდინ მწუხარებათა შენთა
(qu'il console ron chagrin) Iber.

ნუცა ერთსა რას, რომელი ჰყობასა შინა დინ, ნუ
ეშურები არასაშურველთა რათმე, არამედ საძაგელთა.

31. ნუ აღჰზუავნები დიდად, რამთა არა უმეტესად
15 დაეკუეთო; ნუ ჰზუაობ ბოროტთასა უაღრეს ჩენსა,
არამედ წუხნდი კეთილთაგან ძლეულებასა; ნუ ეცინი
მოყუსის დაცემასა, არამედ კრძალულებით ვიდოდე,
რაოდენ ძალ შენდა და მისცემდიცა კელსა ქუე მდე-
ბარესა. ნუცა ურვეული განსწირავ დღეკეთილობასა,
20 ნუცა კეთილყოფილი - ურვეულობასა.

32. წელიწადსა ერთსა ოთხ ჟამ მოაქუს და წამ ერთ
ჟამსა - მრავალნი საქმეთა შეცვალეზანი. განგიკუეთ-
დინ შენ ზრუნვად გემოვნებათა და მწუხარებასა -
უმჯობესთა სასოებაჲ.

33. ესრეთ განახლდების კაცი, ესრეთ ჰატივ-იციემების
ენკენიათა დღე, ესევეთარითა შუებითა, ესევეთარე-

14 აღჰზუავნები] აღჰზუავნებ AC, აღზუავნები C უმეტესად] om.
F 15 დაეკუეთო] დაეკუეთო H 19 ნუცა] ნუ C 21 წე-
ლიწადსა] add. ამიაზე: "შეისწავე, თუ ვითარ უწოდენ ბერძენნი
წელიწადისა ოთხთა: გაზაფხულსა-არედ, ზაფხულსა-მკად,
სთულესა-ნილის შედგად, ზამთარსა-თოვლის გამოდ, ხოლო
სწორდღეობა უწოდენ გასწორებასა დღეთა და ღამეთასა" (Atten-
tion; comment les Grecs appellent les quatre saisons de l'année: le prin-
temps-"ared", l'été-moïsson, l'automne-maturation des fruits, l'hiver-
temps de la neige. L'égalité des jours et des nuits ils l'appellent "le jour
droit") AC 22 საქმეთა შეცვალეზანი] საქმეთ-შეცვალეზანი
BCFGH 26-27 ესევეთარებითა] ესევეთარითა FH

- ესევეთარითა სათნოებითა. წერილ არს ²: არა მეჩუენო
წინაშე ჩემსა ცალიერი ³. არამედ. რაიგა კეთილი იყოს.
მოიღე შენ თანა. ხოლო აწ ეჩუენე ახლად. სხუად
35 სახედ. ყოვლითურთ შეცვალეულ. ძუელი იგი
წარკდა. აჰა ესერა, იქმნა ყოველივე ახალ ⁴. ესე მიუძ-
ლუანე დღესასწაულსა ახალკვრიაკისასა ⁵. შეცვალე-
ბითა კეთილითა შეიცვალე და ეგრეთცა ნუ
აჰმალდები გონებითა.
- 40 34. არამედ თქუ სიტყუად იგი დავითისი: ესე არს
განახლება მარჯუენისაგან მალისა ⁶. რომლისაგან
არს ყოველი წარმატებულება კაცთა. არა ჰნებავს
სიტყუასა მარადის ერთსა ზედა ⁷ დადგრომად შენი,
არამედ ყოვლადვე წარმატებულ. კეთილად ცვალე-
45 ბულ. მარადის განახლებულ ⁸. სვოდვიდე თუ, მოიქეც
სინანულად: სათნოდ თუ იქცეოდი, წარმატებოდე
უაღრესად მოქალაქობად ⁹.

32 მეჩუენო| მეჩუენო C 33 ცალიერი| ცარიელი BEF კეთი-
ლი| კეთილ F 34 მოიღე| მოიღო C 35 შეცვალეულ| შეცვა-
ლებულად H 36 ყოველივე| ყოველი BCD 41
მარჯუენისაგან| მარჯუენისაგან C 46 იქცეოდი| იქცევი BCD,
იქცეოდე E 47 უაღრესად| უვარესად BH

2) ἐξέμαρτυ Gr. (616 C 8): add. წერილ არს ([il] est écrit) Iber.

3) Deut. 16, 16.

4) II Cor. 5, 17.

5) ἡ πρώτη Gr. (616 C 12): add. ახალკვრიაკისასა (du premier dimanche après Pâques) Iber.

6) Ps. 76, 11.

7) ὡς ἐν ταῦτα Gr. (616 D 2): მარადის ერთსა ზედა (toujours sur la même chose) Iber.

8) II Cor. 5, 17.

9) ἐπιτελοῦσα Gr. (617 A 1-2): add. უაღრესად მოქალაქობად (pour mieux accomplir son activité) Iber.

- ბითა ნოვაგებითა. არა მეჩუენო, იტყვს. ცარიელი
წინაშე ჩემსა ¹. არამედ რაიგა კეთილ, მოგაქუნდინ
შენ თანა. ხოლო აწ ეჩუენე ახალი. სხვთა სახითა,
30 ყოვლად შეცვალეული. ძუელნი წარკდეს. აჰა,
ყოველი იქმნა ახალ ². ესე ანაყოფე დღესასწაულსა,
კეთილითა შეცვალეობითა შეიცვალე და ნუცა ესრეთ
დიდ ჰმზრახვალობ.

34. არამედ თქუ დავითისი: ესე შეცვალეა მარჯუე-
35 ნისაგან მალისა ³, რომლისა მიერ არს ყოველი წარ-
მართებულება კაცთა. არა ოდეს ჰნებავს სიტყუასა
მასვე ზედა გებად შენი, არამედ მარად მოძრავ-
ყოფად, კეთილ მოძრაობად. კუალად ახალგებულო-
ბად ⁴. სვოდავ თუ - მოქცეულისა, წარიმართებ თუ -
40 წარმატებულისა.

208v

27 ნოვაგებითა| ნუვაგებითა F არა| არ' BFGH მეჩუენო| მე-
ჩუენო ACH ცარიელი| ცალიერი ACFG 35 არს| am.
BFG 35-36 წარმართებულება| წამართებულება ABFG 37
მარად| მარადის AC 38 მოძრაობა| მოძრაობა FG კუ-
ალად| ყოვლად CH

Or. 44, 8

1) Deut. 16, 16.

2) II Cor. 5, 17.

3) Ps. 76, 11.

4) II Cor. 5, 17.

9. 35. გუშინ გაქუნდა შენ სარწმუნოებაჲ ჟამთაჲ. დღეს სარწმუნოებასა ზედა ღმრთისასა განემტკიცე¹. ვიდრემდე ჰკელობდე ორითავე გოჯითა²? ვიდრემდის განაგებდე და დაირღუეოდი³? აღშენებადცა ოდესმე გულსმოდგინე იქმენ. გუშინ პატივ-სცემდი საგონებელსა, დღეს არსი იგი და ჰემმარიტი⁴ პატივცემულ ყავ. ვიდრემდის გეპყრნენ სიზმარნი? ჰემმარიტებასაცა⁵ ზედა მოსწრაფე იქმენ.

36. | გუშინ იყავ სახიობათა მხილველ. დღეს იქმენ^{44v} ღმრთის მხილველ⁶; გუშინ იყავ მაგინებელ ფიცხელ. დღეს იქმენ კეთილისმეტყუელ და მშჳდ: გუშინ იყავ მემღერ და მომთრვალე. დღეს მგალობელ იქმენ პატიოსან და წმიდა⁷. დღეს თუ ღვინის მსუმელ ხარ, ხვალე წყლის მსუმელ იქმენ; დღეს თუ განსცხრები და ჰფუფუნებ ცხედართა ზედა პილომსძულისათა და რჩელთა მათ ნელსაცხებელთა იცხებ. ხვალე მწოლარე იყავ ქუეყანასა და მღვდარე;

Or. 44, 9

1 გაქუნდა| გქონდა *BD* 2 განემტკიცე| განემტკიცე *C* 4 და| *om. A* აღშენებადცა| აშენებადცა *B* 5 პატივ-სცემდი| პატივ-სცემდი *B* 7 გეპყრნენ| გეპყრნეს *F* 8 მოსწრაფე| მოსწრაფე *C* 13 ღვინის| ღვინისა *BC* 14 წყლის| წყლისა *BC* 15 პილომსძულისათა| პილომსძულისათა *BF* 17 მღვდარე| მღვდარე *D*

Or. 44, 9

1) ὑπάκουσ Gr. (617 A 8): განემტკიცე (deviens plus ferme) *Iber.*
2) *III Reg.* 18, 21.
3) ἠδραστῆσαι Gr. (617 A 9-10): *add.* და დაირღუეოდი (et tu seras détruit) *Iber.*
4) τὸ ἀληθῆ Gr. (617 A 11): *add.* და ჰემმარიტი (et véritable) *Iber.*
5) ἁγιος (617 A 12) *om. Iber.*
6) ὁσπῆτα Gr. (617 A 14): ღმრთის მხილველ (celui qui a vu Dieu) *Iber.*
7) ἁγιὸς καὶ ἁγιὸς Gr. (617 B 1): მგალობელ იქმენ პატიოსან და წმიდა (|tu| étais |un| chanteur honnête et saint) *Iber.*

9. 35. გუშინ ჟამთაჲ გაქუნდა სარწმუნოებაჲ. დღეს ღმრთისაჲ იცან. ვიდრემდის ორითავე ჰკელობ გოჯე-ბითა?¹ ვიდრემდის განაგებ? აღშენებადცა ოდესმე წადიერ იქმენ. გუშინ პატივ-სცემდი საგონებელსა, დღეს წინაპატივ-ეც ყოფადსა. ვიდრე სადამდე სიზმ-რითნი? ჰემმარიტებითნიცა ოდესმე სასწრაფო შენდა.

36. გუშინ იყავ მეთეატრონე, დღეს გამოსჩნდი მხედველად: გუშინ მაგინებელ, ფიცხელ, დღეს მაქებელ. მშჳდ: გუშინ მესილოდე, დღეს მესიბრძნე; დღეს¹⁰ ღვინის მსუმელ. ხვალე წყლის მსუმელ; დღეს იშუებ ცხედართა ზედა პილომს ძუალისათა და პირველთა მიპრონთა იცხებ, ხვალე - ქუე დარეცილ და მღვდარე;

Or. 44, 9

5 ყოფადსა| ყოფასა *CFGH* სადამდე| სადამე *H* 7 მეთეატრონე| მეთეატრონე *F* გამოსჩნდი| გამოსჩნდი *BF* 8 მაგინებელ| მაგინებელი *F* 11 ცხედართა| ცხედარსა *G*

Or. 44, 9

1) *III Reg.* 18, 21.

37. ნაცვალად მოცინარებისა შეჭმუხვილ: შემკულე-
ბისა წილ სამოსელთაჲსა⁸ შეურაცხითა შემოსილ;
20 ზუაობისა წილ და ამპარტავანებისა მდაბალ გულითა⁹
და შეურაცხ ხილვითა; ოქროლესულთა სართულთა
წილ იწროთა შინა საყოფელთა დამკვდრებულ¹⁰: ქედ-
მაღლობისა წილ ქუემოდრეკილ თავითა¹¹. უკუეთუ
ესრეთ გულისცმა-ჰყოფდე და ესრეთ იქმოდი. *იყოს*
25 *შენდა ცამ ახალი და ქუეყანამ ახალი*¹² და ეკლესიამ
ახალი და ახალი დღესასწაული ახალსა დღესა და პირ-
ველსა კვრიაკესა¹³ და მიიწიო ძალსა ამათ თქუმულ-
თასა და უმეტესიცა გულისცმა-ჰყო¹⁴.

10. 38. აწ უკუე შემოკერბით და შემსგავსებულად
ქამისა ამის ვდღესასწაულობდეთ, რამეთუ ყოველ-
ნივე კეთილად შოისწრაფიან კრებასა ამას და ჩუენ

18 მოცინარებისა| მოცინარობისა F 18-19 შემკულებისა|
შემკობისა C 20 ამპარტავანებისა| ამპარტავანებისა F 23
ქუემოდრეკილ| ქუემოდრეკილ C 25 ქუეყანამ| ქუეყანა
F 28 უმეტესიცა| უმეტესი A

Or. 44, 10

1 უკუე| უკუე BC 3 კეთილად| კუალად CD

8) *παλαισμοσων* Gr. (617 B 5): *add.* სამოსელთაჲსა (*de l'habit*) *Iber.*

9) *ἡταῦρος* Gr. (617 B 5-6): *add.* მდაბალ გულითა (*humble de coeur*) *Iber.*

10) *σπενόχαιρος* Gr. (617 B 7): იწროთა შინა საყოფელთა დამკვდრებულ (*établi dans un abri étroit*) *Iber.*

11) *ὑψων* Gr. (617 B 7): *add.* თავითა (*par soi-même*) *Iber.*

12) *Is.* 65, 17.

13) *καινη* Gr. (617 B 9): *add.* და ეკლესიამ ახალი და ახალი დღესასწაული ახალსა დღესა და პირველსა კვრიაკესა (*aussi, la nouvelle église, la nouvelle fête du nouveau jour et du premier dimanche*) *Iber.*

14) *τά τε ἄλλα* Gr. (617 B 9): უმეტესიცა გულისცმა-ჰყო (*comprendra en plus*) *Iber.*

37. მოცინარებისა წილ - მკმუნვარე; შემკულებისა
 წილ - უმკობელ; ანკანაკობისა წილ და სილაღისა -
 15 უნდო სახილველ; ოქროსართულობისა წილ - იწრო
 ადგილ; ქუმხედველ ნაცვალად ქედმაღლობისა.
 ესრეთ თუ სცნობდე და ესრეთ ჰყოფდე, იყოს შენდა
 ცამ ახალი და ქუეყანამ ახალი². სხუათაცა და ამათი-
 საცა სიტყვსა მიწთომილისა.

10. 38. არამედ მივიდოდით აწვე და ჟამის შესაბამსა
 თანა-ვმედღესასწაულობდეთ, რამეთუ ყოველნივე
 სიკეთედ კრებისა თანა-მორბიან და თანა-იხარებენ.

15-16 იწრო ადგილ | იწრომ ადგილი A 19 მიწთომილისა | მიწ-
 დომილისა B

Or. 44. 10 2 თანა-ვმედღესასწაულობდეთ | თანა-ვდღესასწაუ-
 ლობდეთ G

2) Is. 65, 17.

თანა იხარებენ¹. | იხილეთ-ღა ჯეროვანებაი საქმეთაი 45r
5 ამათ²: მთავარი³ ესე ჟამთაი მეუფესა⁴ მას დღეთასა
ქებისმეტყუელებს⁵ და მიუძღუანებს ყოველსა
კეთილსა და შუენიერებასა⁶.

39. აწ ცაი უბრწყინვალეს არს, აწ მზე⁷ უმაღლეს არს
და ოქროისფერად შუენიერ⁸, აწ მთავარისა სავსებაი
10 ნათლითშემოსილ არს და კრებულეზაი ვარსკულავთაი
შემკობილ⁹. აწ დღე¹⁰ ესე ახალკვრიაკისაი განათლდე-
ბის, რამეთუ სატფურებაი არს ცხორებისა ჩუენისაი¹¹.
აწ ღელვანი დაეგებიან ზღვს პირთა და ღრუბელნი -
მზესა, ჰაერთა - ქარნი და ქუეყანაი - მცენარეთა და
15 მცენარენი - თუალთა.

40. აწ წყარონი უწმიდესად აღმოეცენებიან და¹² მდი-
ნარენი მდიდრად დიან¹³. განკსნილნი კრულეზათაგან

4 ჯეროვანებაი | ჯეროვანებაი BCDF 5 მას| ამას C 6 მიუძღ-
ლუანებს| მიუძღუნებს B 8 უბრწყინვალეს| უმბრწყინვალეს
A მზე| მზე EF 9 შემკობილ| add. და F 11 დღე| დღე BEF,
დღე D 13 დაეგებიან| დაეგებინ EF ზღვს| ზღვსა
CEI 15 თუალთა| თესლთა EF

Or. 44, 10

1) συναγαλλεται Gr. (617 C 3): ჩუენ თანა იხარებენ (se rejoiront avec nous) Iber.

2) ἢε γὰρ οἱα τὰ βρώματα Gr. (617 C 3): იხილეთ-ღა ჯეროვანებაი საქ-
მეთაი ამათ (voyez la convenance de cette affaire) Iber.

3) ἡ βασίλισσα Gr. (617 C 3-4): მთავარი (principale) Iber.

4) τῆ βασιλῆς Gr. (617 C 4): მეუფესა (au roi) Iber.

5) ποιησῶ: Gr. (617 C 4-5): ქებისმეტყუელებს (il dit l'hymnologie)
Iber.

6) παρ' εαυτῶν (617 C 5) om. Iber.

7) χρυσεὸς ὀφθαλμῶν Gr. (617 C 7): add. შუენიერ (beau) Iber.

8) ἀλλοφρόνους Gr. (617 C 9): შემკობილ (orné) Iber.

9) ἀμύχανους Gr. (617 C 9): add. აწ დღე ესე ახალკვრიაკისაი გა-
ნათლდების. რამეთუ სატფურებაი არს ცხორებისა ჩუენისაი (à
présent ce jour du premier dimanche après Pâques s'illuminera, car il est
le renouvellement de notre vie) Iber.

10) ἡν δὲ Gr. (617 C 11): და (et) Iber.

11) ἀψήσθησθαι Gr. (617 C 12): add. დიან (soulent) Iber.

იხილელა, თუ რაბამ ხილულნი: დედოფალი ჟამთაი
5 დედოფალსა დღეთასა ჰგზავნის და ძღუნის-მრთუმელ
ექმნების თავისა თვისისაით ყოველსავე, რაოდენი
უმჯობეს და უმშენიერეს.

39. აწ ცაი - უბრწყინვალეს, აწ მზე - უმაღლეს და
უოქროდსახეეს, აწ მთავარისა სიმრგულე - უსაჩი-
10 ნოეს და ვარსკულავთა მწყობრი - უწმიდეს. აწ დაეგე-
ბიან ღელვანი ზღვს კიდისა|თა და მზესა - ღრუბელი, 209r
ჰაერთა - ქარნი და ქუეყანაი - ნერგთა და ნერგნი -
სახედველთა.

40. აწ წყარონი უსპეტაკესად გამოვლენ, აწ მდინა-
15 რენი უმდიდრესად საზამთროთა საკრველთაგან

ზამთრისათა, და სამოთხენი სულნელობენ და მცენარენი აღმოეცნებინან და ითიბების თივად და კრავნი
 20 იმღერიან ვაკეთა ზედა მწუანვილოვანთა. აწ ნავნი ნავთსაყუდელით განვლენ ბრძანებისმეტყუელებითა უფროდსა ღმრთისმოყუარებისათა და ფრთოვან იქმნებიან აფრათაგან, და იმღერიან დელფინნი მათ თანა¹² და ჰბერვენ განსუენებით¹³ და გზა-ჰყვებიან
 25 მენავეთა ზღუასა შინა სიხარულით.

41. აწ მუშაკი განაგებს საცნველსა, ზეცას¹⁴ ჰხედავს და ნაყოფის მომცემელსა ხადის და უღელსა ქუეშე |
 მოიყვანებს კარსა მცნველი და განაჰებს ურნატსა
 ტკბილსა და იხარებს სასოებითა. აწ მწყემსი ცხოვართა და მემროწლ¹⁵ ზროხათა განაგებენ წინწილათა, სალამურთა¹⁵ და ჰბერვენ ვმასა სამწყსოსა და არეობენ
 30 კლდეთა ზედა და ხეთა ქუეშე. აწ მენერგე ხესა ჰკაზმავს, აწ მონადირე აღაშენებს ლერწამსა და ჰხედავს რტოთა და გამოიკულევს ფრთესა მფრინველისასა და მეთევზე შთახედავს სიღრმესა და განსწმედს
 35 ბადესა და ზის კლდესა ზედა.

45v

18 სულნელობენ | სურნელობენ B, სულნელებენ H 20 ზედა] და C მწუანვილოვანთა | მწუანვილოვანთა EF 21 ნავთსაყუდელით | ნავთსაყუდელით ABC 22 ღმრთისმოყუარებისათა | ღმრთისმოყუარებისათა F ფრთოვან | ფრთოვან A 26 ჰხედავს | ხედავს ACDEFH 27 ქუეშე | ქუეშე C 28 ურნატსა | ორნატსა CEFH 30 მემროწლ¹⁵ | მემროწლე BCDEFH 32 ქუეშე | ქუეშე BC 33-34 ჰხედავს | ხედავს ACEFH 34-35 მფრინველისასა | მფრინველისასა ACDEFH 35 მეთევზე | მეთევზე C

12 $\mu\epsilon\rho\iota\sigma\alpha\iota\tau\epsilon\chi\ \delta\epsilon\lambda\phi\acute{\iota}\varsigma$ Gr. (617 D 2): იმღერიან დელფინნი მათ თანა (les dauphins jouent avec eux) Iber.

13 $\kappa\alpha\iota\ \lambda\upsilon\alpha\pi\epsilon\mu\pi\acute{\iota}\lambda\epsilon\upsilon\sigma\iota\varsigma$ (617 D 3) om. Iber.

14 $\alpha\upsilon\tau\alpha$ Gr. (617 D 5): ზეცას (au ciel) Iber.

15 $\sigma\acute{\alpha}\lambda\alpha\mu\upsilon\tau\epsilon\alpha$ Gr. (620 A 1): add. სალამურთა (aux chalumneaux) Iber.

განიკსნენს და სამოთხე სულ-ჰამოობს და მცენარე სცენდების და ითიბების მწუანე და კრავნი აღიმღერიბენ მწუანოვანთა ურნატთა ზედა. აწ ნავი ნავთსადგურთაგან აღმოიყვანების თანაბრძანებითურთ და
 20 ამით ვითარცა მრავალთაგან ღმრთისმოყუარებით და აფრით ფრთოვნობს. და გარე-უკრთის დელფინი, რაბამ საწადელობით აღმობერვითა და აღმოცემითა და მხიარულებით წარჰგზავნის ნავის მსხდომთა.

41. აწ მუშაკი ერქუანსა ჰმართებს ზე მხედველი და
 25 ნაყოფთმომცემელსა ხადის და უღლისქუემედ მოიყვანებს კარსა მცნველი და განჰყუეთს ურნატსა ტკბილსა და იშუებს სასოებითა. აწ მწყემსი და მემროწლე შეაწყობენ სტვნვათა და ჰბერვენ კილოსა არეობითსა და არეობენ ნერგთა და კლდეთა ზედა. აწ
 30 მენერგე ნერგსა ჰკაზმავს და მერიეკე ლერწამთა აშენებს და ხედავს რტოებსა და გამოიკულევს ფრთესა მფრინველისასა და მეთევზური სიღრმეთა განიხილავს და ბადესა განსწმედს და ზის კლდეთა ზედა.

16 სულ-ჰამოობს | სულ-ჰამოობს G 18 მწუანოვანთა | მწუანოვანთა BH, მწუანოვანთა F ურნატთა | ორნატთა ACG 23 წარგზავნის | წარგზავნის H 24 მუშაკი | მოშაკი F 26 ურნატსა | ორნატსა ACG 28 შეაწყობენ | შეაწყობს F 29 კლდესა | კლდეთა BFC

11. 12. აწ საქმისმოყუარე ფუტკარი განიცხნის ფრთეთა და აღდგების სკისაგან და აჩუენებს სიბრძნესა თვსსა და იქცევის სამოთხეთა ზედა და მოიტაცებს ყუავილთა. და რომელნიმე მათგანნი იქმან ცვლსა და ქსოვენ კურელთა ექუსკედელთა. რომელნი არა ჰმართებენ ერთიერთსა და მართალთა მათ ნაქსოვთა კიდეთა ზედა მოუზავებენ საქმედ შუენიერად და მტკიცედ. და რომელნიმე დაიუნჯებენ თაფლსა საუნჯეთა მათთა შინა და განუმზადებენ სტუმართმოყუარესა ნაყოფსა ტკბილსა თვნიერ კვნისა.

13. ჰე, თუმცა ჩუენცა ესრეთ მოსწრაფე ვიყვენით ნაყოფისა ტკბილისა მუშაკობად¹. გ ფუტკარნო ქრისტესნო, რომელთა მოვიღეთ სახმ² ესევითარისა სიბრძნისა და შრომისმოყუარებისა! აწ მფრინველი განამტკიცებს ბუდეთა და ერთი განვალს და სხუად მოვალს და სხუად ფრინავს და კივის ხევნარსა ზედა და გარემომს კაცისა კმობს.

14. ყოველნივე უგალობენ და ადიდებენ ღმერთსა კმითა არამეტყუელითა. რამეთუ ყოველისათვისვე სამადლობელ არს ჩემ მიერ ღმერთი, და ესრეთ მათი იგი გალობად ჩუენდად იქმნების, რომელთა მიერ ქებისა

Or. 44, 11
 5 ქსოვენ| ქსოენ AEFH, ქუსოვენ B 9 მათთა| მათ C 9-10 სტუმართმოყუარესა| სტუმართმოყუარეთა B 11 ჰე| ჰე BD მოსწრაფე| მოსწრაფე B 13 სახმ²| სახე BEFH, სახე D 13-14 სიბრძნისა| სიბრძნისა BD 14 შრომისმოყუარებისა| შრომისმოყუარებისა D 16 ხევნარსა| ხევნართა F 17 გარემომს| გარემო C 19 არამეტყუელითა| არამეტყუელითა D

Or. 44, 11
 1) *ἀγία* Gr. (620 B 3): *add.* ნაყოფისა ტკბილისა მუშაკობად (*pour cultiver un fruit doux*) Iber.

11. 12. აწ საქმისმოყუარე ფუტკარი განიცხნის ფრთეთა და აღდგების სკით ჩუენებად თვსისა სიბრძნისა და სამოთხეთა ზედა ფრინავს და იპარავს ყუავილთა. და რომელიმე შურების გოლებსა ექუს-
 5 ყურებისა და წინააღმდგომებისა ნახკებისა შექუსვითა | და მართლმდგომთასა კუთხედ მოუზავებს საქმედ თანად სიკეთისა და სიმაგრისა, ხოლო რომელიმე თაფლსა საუნჯეთა დაიუნჯებს და მუშაკობს მესტუმრისად ნაყოფსა ტკბილსა და უერქუნოსა.

13. რაბამ თანამდებ და ჩუენცა თუმცა ქრისტეს ფუტკარნი და მიმღებელნი ესევითარისა სიბრძნისა და ტკივილთმოყუარებისა სახისანი! აწ მფრინველი ბუდესა იშენებს და სხუად კულად აღმოვალს და სხუად დაეშენების და სხუად ფრინავს და კმობს დასოფთ და ეზრახების კაცსა.

14. ყოველნივე ღმერთსა აქებენ და ადიდებენ კმითა არამეტყუელითა, რამეთუ ყოველსავე ზედა იმადლობის ჩემ მიერ ღმერთი, და ესრეთ მათი ქება ჩემდა

Or. 44, 11
 2 სკით| თვთ G 5 წინააღმდგომებისა| წინააღმდგომობისა A 5-6 შექუსვითა| შექუსვითა I 10 თუმცა| *om.* B 13 ბუდესა| ბუდეთა B 18 ჩემდა| ჩემდად ACFGH

209v

და ვალობისა მიზეზსა² მოვიღებ. აწ განსცხრების
 ყოველი ნათესავი ცხოველთა და ყოველნი საცნო-
 ბელნი კაცთანი იხარებენ³. აწ ცხენმან, ქედმაღალმან
 25 და ზუავმან, მოიწყინის რა და სახლები, და განხეთქნის
 საკრველნი და რბინ⁴ ველთა და განსცხრებინ მდინა-
 რეთა ზედა.

12. 45. ¹ აწ მოწამენი გამოჩნდებიან და პატივ-იყვამე-
 ბიან² და ბრწყინვალედ ტაძართა მათთა მოუწოდენ
 ერსა ღმრთისმოყუარესა³ და მოლუაწებათა მათთა
 გამოაცხადებენ. ერთი მათგანი არს ჩემი ესე გვრგვანო-
 5 სანი (რამეთუ ჩემი არს, დაღაცათუ არა მახლობელად
 ჩემდა სუენებულ არს, რამეთუ უშურველ არს მაღლი
 მისი)⁴. მამას ვიტყვ⁵, დიდებულსა მას მწყემსსა და
 მოწამესა, რომელი-იგი პირველ წუელდა ირემთა,
 მსწრობელთა ერთიერთსა, რაფთა იზარდებოდის მარ-
 10 თალი იგი სძითა უცხოფთა.

22 მოვიღებ| მოვიღებთ BCDH 25 სახლები| სატლები CD, სახ-
 უბი E 26 და¹ om. BD

Or. 44, 12

1-2 პატივ-იყვამებიან| პატივ-იყვამების ABCDEF 6 ჩემდა| ჩემ-
 სა BC

2) ἡ ἀφορμή Gr. (620 B 10-11): ქებისა და ვალობისა მიზეზსა (la cause
 de la louange et du cantique) Iber.

3) πάντων ἀνθρώπων ἐστὸς ἀγαπᾶ Gr. (620 B 12): ყოველნი საცნობელნი
 კაცთანი იხარებენ (les hommes se réjouissent de tous leurs sens) Iber.

4) ἄρρωστοί Gr. (620 B 14): რბინ (courre) Iber.

Or. 44, 12

1) εἰ ἴδῃ Gr. (620 C 2) om. Iber.

2) ποιπεύουσιν Gr. (620 C 3): პატივ-იყვამების (il est tenu en estime) Iber.

3) ἀγαπᾶται Gr. (620 C 4): ღმრთისმოყუარესა (aimant Dieu) Iber.

4) ἄλλοθεν εὐχόμενος ἐπιδοθὲν χάρις Gr. (620 C 6-7): სუენებულ არს, რამეთუ
 უშურველ არს მაღლი მისი (trouvera le repos, car sa grâce est donnée
 libéralement) Iber.

5) ἔγωγε Gr. (620 C 7): add. ვიტყვ (je dis) Iber.

იქმნების, რომელთაგან მე ვალობასა მოვიღებ. აწ სამე
 20 იცინის ყოველი ტომი ცხოველთა და ყოველთავე
 გრძნობითა ვისერებით. აწ ქედმაღალი ცხენი და
 ლალი იწყენს სახლებსა, ჰმძლავრობს საკრველთა,
 ტყუელავს ველებსა და იშუებს მდინარეთა ზედა.

12. 45. რადღა სხუათა? აწ მოწამენი ეთეროვნობენ და
 იძლუანებიან და ბრწყინვალედ საყდრებად მოუწოდენ
 ერსა ქრისტესმოყუარესა და ღუაწლთა საანჯნო
 ჰყოფენ. ამათგანი ერთი არს ჩემიცა გვრგვანოსანი
 5 (რამეთუ ჩემ არს, დაღაცათუ არა ჩემ შორის დაეკუთეთე-
 ბოდედ შური, უწყი, რომელ ვიტყვ), მამა მიმოგანსმე-
 ნილი, მწყემსიცა და მოწამე, რომელი პირველ
 წუელდა ირემთა, ურთიერთას შედგომილთა, რაფთა
 უცხოფთა სძითა აღიზარდოს მართალი,

19 სამე| სადმე B¹F¹H, სადამე G 22-23 ჰმძლავრობს ... ველებსა|
 om. C

Or. 44, 12

1 ეთეროვნობენ| ეთეროვნებენ FG 4 გვრგვანოსანი| გრ-გვანოსანი
 F 5 არა ჩემ შორის| არავისგან G 7 პირველ| პირველად
 BGH

46. ხოლო აწ მწყემსობს ერსა ზედა დედაქალაქისასა | 46v
და არესა ამას განაახლებს დღესა ამას ახალკვრიაკისასა
და ახარებს⁶ მრავალთა ამათ ათასეულთა. ყოვლით
კერძო შემოკრებულთა, თითოფერითა მით შუენიერე-
15 ბითა სათნოებათა და მოღუაწებათა მისთაითა⁷,
მწყემსთა თანა ღირსთა და სიტყვთა ქებისაითა⁸.

47. და კუალად ვთქუა შემოკლებულად. აწ არმ⁹
სულიერი, არმ¹⁰ სოფლიერი, არმ¹¹ მშვნვიერი, არმ¹²
კორციელი, არმ¹³ ხილული, არმ¹⁴ უხილავი, რომელი
20 მოვიდოთ მერმესაცა საუკუნესა¹⁵, ოდეს აქამთ
კეთილად მივიცვალნეთ და წარვიდეთ ახალნი ახლსა
ცხოვრებასა ქრისტეს იესუმს მიერ. უფლისა ჩუენისა.
რომლისაჲ არს¹⁶ დიდებაჲ, პატივი და ძლიერებაჲ
მამისა თანა სულით წმიდითურთ¹⁷ აწ და მარადის
25 და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ¹⁸.

14 თითოფერითა| თვითოფერითა H 16 სიტყვთა| სიტყუთა
AE 17 არმ⁹| არე BCDEFH 18 არმ¹²| არე BCDH არმ¹³| არე
BCDEFH არმ¹⁴| არე BCDEFH 19 არმ¹⁵| არე BCDEFH არმ¹⁶|
არე BCDEFH 21 კეთილად| om. BCDEFH 22 ქრისტეს|
ქრისტე C. იესუსს| იესს B, იეს DEF 23 რომლისაჲ| რომლისა
F დიდებაჲ| om. C

6) ἄμαρτον Gr. (620 C 11); add. ახალკვრიაკისასა და ახარებს (du premier dimanche après Pâques, et annonce) Iber.

7) ἀλλήλων Gr. (620 C 13); add. და მოღუაწებათა მისთაითა (et par son activité) Iber.

8) ἐπισημασίας Gr. (620 C 14); ქებისაითა (de louange) Iber.

9) ἀκαίμων Gr. (621 A 2); მერმესაცა საუკუნესა (au siècle suivant) Iber.

10) πῆσα (621 A 5) om. Iber.

11) εἰς ὄψαν Θεοῦ (621 A 6) om. Iber.

12) παντοῦ Gr. (621 A 7); add. აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე (maintenant et toujours et dans les siècles des siècles) Iber.

- 10 46. ხოლო აწ მწყის ერსა დედაქალაქისასა და არესა
განაახლებს დღეს მრავალ ათასეულებითა. ყოვლით
მომავალთადათა თითოფერისა თანა სათნოებათა სიკე-
თისა, და მწყემსებითა ღირსებითა და სიტყუებითა
საძლეველითა.
- 15 47. მერმეცა მოკლედ-რე ითქუმოდენ. აწ არე
სოფლიერი, არე სულიერი. | არე მშვნვეერი, არე 210r
კორციელი, არე ხილვადი, არე უხილავი, რომელი
მერმე მოვილოთ აქა კეთილად მცვალებელთა და წარ-
ვიგზავნნეთ ახალნი ახლად ცხოვრებად ქრისტე იესუმს
20 მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომელსა ყოველი დიდებამ,
პატივი და სიმტკიცე თანა წმიდით სულითურთ სადი-
დებელად ღმრთისა მამისა, ამინ.

12 თითოფერისა | თითოფერის ACF 13 მწყემსებითა | მწყემს-
სობითა C 19 ახლად | ახლად F ქრისტე | ქრისტეს A 20
რომელსა | რომლისა ACF 22 ამინ | ამინ A *post finem textus*
add. F: ესე ეთეროვნობამ წმიდათამ, რომელ გარეგან სართულისა
დაუყენებელ იყვნეს დღესასწაულია მათია აღსრულებად კაცთა,
ხოლო ძღუანებულებად უწოდს, რაჟამს ლიტანიობით წინაძღუ-
მით ჯუართა მიიც ... მათდა და ჩუენსა ყოველსა მათდად უწოდს
(*"l' 'é'hérécité' des saints veut dire qu'ils étaient sans obstacle dans l'ac-
complissement de leurs fêtes pour les hommes en dehors du toit, et il les
appelle les "conduits", quand ils sont conduits par la croix avec la litanie
... pour ceux et tout ce qui est à nous il les appelle les "leurs"*).
Dans certains manuscrits, une note (probablement d'Ephrem Mtsire) à la
fin du texte de ce discours dit: ახალკვრიაკისათვს, მუკლი ორას ოთხ-
მეოცდათხუთმეტი ("versets: 295").

Commentaire des mots difficiles

1. [Du Théologien:] “N’envie pas celui qui progresse en vertus. Si tu es envié par l’envieux et si tu es persuadé de cette envie, pour cela tu as été abattu”.

Commentaire: Lorsque Adam et Ève étaient dans le paradis, le diable était envieux de leur honneur et il leur disait par la bouche du serpent: “Dieu sait que, lorsque vous mangerez de l’arbre de la connaissance, vos yeux s’ouvriront et vous serez comme des dieux, et à cause de cela il vous a ordonné de ne pas manger de cet arbre.” Par ces mots, il les persuada que Dieu enviait qu’ils ne deviennent des dieux. Ils prirent de cet arbre et ils s’enfuirent du paradis. C’est pour cela que le bienheureux Grégoire a dit et nous présente cette image d’Adam: “l’ennemi envieux nous enviait et ainsi il nous a convaincus que Dieu était jaloux que nous ne devenions des dieux, et par cette ruse il nous a chassés du paradis.” Ceci est la force de ces paroles.

ძნელთა სიტყუათა განმარტებაჲ

1. [ღმრთისმეტყუელისაჲ:] “ნუ ეშურები წარმატებულსა სათნოებითა. რომელი-ეგე იშურებოდე მოშურნისა მისგან და შურობაჲ დაირწმუნე და ამისთჳს დაცემულ იქმენ”¹
- 5 თარგმანი: ოდეს-იგი ადამ და ევა სამოთხეს იყვნეს, შეეშურვა ეშმაკი მათისა მის პატივისათჳს და ეტყოდა პირითა გუელისაჲთა: “*იცოდა ღმერთმანო, ვითარმედ სკამოთ რაჲ ხისა მისგან ცნობადისა, განგებუნენ თუალნი თქუნენი და იყვნეთ ვითარცა*
- 10 *ღმერთნი და ამისთჳს გამცნო არა ჳამად ხისა მისგან.*”² ამით სიტყუთა დაარწმუნა მათ, | ვითარმედ შურდა ღმერთსა შათი ღმერთ-ყოფაჲ. მიიღეს ხისა მისგან და გამოვარდეს სამოთხით. ამისთჳს იტყუს ნეტარი გრიგოლი და სახესა მას ადამისსა ჩუნენ ზედა
- 15 მოიღებს: “*გუეშურებოდა მტერი იგი მოშურნე და ეგრე დაგუარწმუნა, თუ ღმერთსა შურდა ღმერთ-ყოფაჲ ჩუნენი და ამით ზაკუვითა გამოგუყარნა სამოთხით.*” ესე არს ძალი სიტყუსაჲ ამის.

Comm. 1

1-2 წარმატებულსა| წამატებულსა D 3 შურობაჲ| შურებაჲ F დაირწმუნე| ირწმუნე EF 5 იყვნეს| იყუნეს EF 6 შეეშურვა| შეშურდა ABD 7 გუელისაჲთა| გუელისათა F 8 სკამოთ| შკამოთ BCD 8-9 განგებუნენ| განგებუნენ AEF 14 გრიგოლი| გრიგოლ BCD 16 ეგრე| ეგრეცა F დაგუარწმუნა| გუარწმუნა CDF 17 ზაკუვითა| ზაკვთა F 18 ესე არს ძალი სიტყუსაჲ ამის| ესე არს ძალი სიტყუსა (A) ამის *om. CHF*

Comm. 1

- 1) GREG. NAZ., Or. 44, 7 (613 D 5-6) = *Iher.*, Or. 44, 7, 26, l. 9-10.
2) *Gen.* 3, 5.

2. Du Théologien: "Hier, tu avais la foi des temps; aujourd'hui, aies fermement la foi en Dieu".

Commentaire: Qu'est-ce que la foi des temps? Lorsqu'un roi hérétique règne, comme Valens et ses semblables, lorsque ce sont des idolâtres, comme Julien, ceux qui sont faibles d'esprit et lâches de cœur s'en tiennent à l'ordre des temps et obéissent aux rois et aux grands-prêtres hérétiques et disent: "Comme il convient aux temps, ainsi nous nous comportons". C'est cela que le Théologien a défini "avoir la foi des temps". Il ne convient pas de poursuivre les temps, mais de s'affermir pour la foi en Dieu.

3. Du Théologien: "Jusqu'à quand boîteras-tu des deux pieds?"

Commentaire: Boîter des deux pieds, c'est, lorsqu'il y aura des rois hérétiques, que quelqu'un se tienne à leur côté; lors-

2. ღმრთისმეტყუელისაჲ: “გუშინ გაქუნდა შენ სარწმუნოებაჲ ჟამთაჲ, დღეს სარწმუნოებასა ზედა ღმრთისასა განემტკიცე”¹

თარგმანი: რაჲ არს სარწმუნოებაჲ ჟამთაჲ? ოდესმე მეფე მწვალებელი დაჯდის, ვითარცა უვალი და მსგავსნი მისნი, ოდესმე კერპთმსახურნი, ვითარცა ივლიანე, რომელნი უძღურნი იყვნიან გონებითა და ჯაბანნი გულითა, წესსა მას ჟამთასა მიუდგიან და დაემორჩილნიან მეფეთა ანუ მღვდელთმოდღუართა მწვალებელთა და იტყოდნიან: “ვითარცა ჟამთა ჰხუდე-ბის, ესრეთ ვიქცევით.” ამას უწესა ღმრთისმეტყუელმან “სარწმუნოებაჲ ჟამთაჲ”. არა ჯერ-არსო ჟამთა მიყოლაჲ, არამედ სარწმუნოებასა ზედა ღმრთისასა დამტკიცებაჲ.

3. ღმრთისმეტყუელისაჲ: “ვიდრემდის ჰკელობდე ორითავე გოჯითა?”¹

თარგმანი: ორითავე გოჯითა კელობაჲ იგი არს, ოდეს მწვალებელნი მეფენი იყვნენ, მათ ვინ მიუდგეს, ოდეს მღვდელთმოდღუარი იყოს მწვალებელი, | მას 47v

Comm. 2

1 ღმრთისმეტყუელისაჲ | ღმრთისმეტყუელისა F, სხუად სიტყუად ABD 4 ოდესმე | ოდეს EF 5 მეფე | მეფე ADF დაჯდის | დაჯდეს HCD უვალი | უალი BC 6 კერპთმსახურნი | კერპთმსახურნი C 9 დაემორჩილნიან | დაემორჩილან F 10-11 ჰხუდების | ხუდებოდის BI, ხუდების CEF

Comm. 3

1 ღმრთისმეტყუელისაჲ | ღმრთისმეტყუელისა F 4 იყვნენ | იყუნენ B

Comm. 2

1) GREG. NAZ., Or. 44, 9 (617 A 7-8) = Iber., Or. 44, 9, 35, l. 1-2.

Comm. 3

1) GREG. NAZ., Or. 44, 9 (617 A 8-9) = Iber., Or. 44, 9, 35, l. 3.

que le grand-prêtre sera hérétique, qu'il se tourne vers eux: celui-là boîte des deux pieds et ne marche pas sur la voie du salut. Mais celui qui sera sauvé par la foi véritable et par ses bonnes actions, dira à bon droit: "Conduis mes pas par tes paroles, et que l'iniquité ne règne pas sur moi".

4. Du Théologien: "Jusqu'à quand construiras-tu et détruiras-tu?, et quand as-tu été prompt à bâtir?"

Commentaire: Ceux qui, lorsque règnent des rois ou des grands-prêtres hérétiques, leur obéissent, disaient ainsi: "nous faisons cela par concession; comme le temps et l'action l'exigent, ainsi nous nous comportons". Le bienheureux Grégoire leur dit: "Jusqu'à quand concéderez-vous? Cette concession est la perte de vos âmes, pensez aussi à édifier votre âme. Si vous persistez dans de telles constructions, vos âmes seront perdues." Si quelqu'un commet une action mauvaise en voulant faire plaisir aux hommes, cette parole

მიექცეს. იგი კელობს ორითავე გოჯითა და ვერ წარმართების გზასა ცხორებისასა. ხოლო რომელი სარწმუნოებითა მართლითა და საქმითა კეთილითა ცხონდებოდის, კეთილად თქუას: “სლვანი ჩემნი წარმიმართენ მე სიტყვთა შენითა და ნუ მეუფლებინ მე ყოველი უშჯულოებაი”.²

4. ღმრთისმეტყუელისა: “ვიდრემდის განაგებდე და დაირღუეოდი, აღშენებადცა ოდესმე გულსმოდგინე იქმენ”¹

თარგმანი: იგინი, რომელ მწვალებელნი რამ მეფენი ანუ მღვდელთმოდლუარნი დასხდიან და დაემოწილნინან მათ, ეგრე იტყოდეს, თუ: “განგებულებით ვიქმთო ამას, ვითარცა ჟამსა და საქმესა შეჰგვანდეს, ეგრეცა ვიქცევით”. მათ ეტყვს ნეტარი გრიგოლი: “ვიდრემდის განაგებდეთ, ეგე განგებაი სულთა თქუენთა დარღუევად არს, აღშენებადცა სულისა თქუენისა გულსმოდგინე იქმნენით. უკუეთუ მაგათ ეგევითართა განგებათა შინა დაადგრეთ, სულნი თქუენნი დაგირღუევიან.” და საქმესაცა რას ბოროტსა თუ იქმოდის ვინ სათნოებითა კაცთაითა, ესე სიტ-

9 ცხონდებოდის| ცხოვნდებოდის EF თქუას| თქუეს DEF 10 წარმიმართენ| წარმემართენს BD 11 უშჯულოებაი| ურჩულოებაი C, უსჯულოებაი F

Comm. 4

1 ღმრთისმეტყუელისა| ღმრთისმეტყ. F 3 იქმენ| იქმნე F
6 ეგრე| ეგრეთა BDEF, ეგრეთ C 8 ვიქცევით| ვიქმთ B
გრიგოლი| გრიგოლ BC 9 განგებაი| განგება F 10 თქუენთა|
თქუენთა D დარღუევად| დარღუევა F 12 ეგევითართა| ესე-
ვითართა ACDEF

2) Ps. 118, 133.

Comm. 1

1) GREG. NAZ., Or. 44, 9 (61? A 9-10) = Iber., Or. 44, 9, 35, l. 3-5.

lui convient à lui aussi, car pour des actions mauvaises il n'est pas possible de perdre son âme pour faire plaisir à l'homme.

5. Du Théologien: "Hier, tu honorais l'apparence; aujourd'hui, honores l'essence véritable".

Commentaire: Les choses de ce monde-ci: la gloire, la richesse, le plaisir, le repos, le désir, et les autres, sont considérées par les insensés comme si elles étaient bonnes et désirables, mais il n'en est pas ainsi, mais c'est vanité et tout (est) vain. Mais les vertus, les bonnes actions et le salut de l'âme, ces choses-là sont essentielles et véritables. Le bienheureux Grégoire dit donc: "N'honores pas, ne désires pas les choses mauvaises et vaines, qui sont considérées comme bonnes et qui ne sont pas ainsi, mais acquiers-toi les bonnes actions, qui te conduiront au salut éternel, le (salut) véritable et permanent par les grâces du Christ, à qui appartiennent la gloire et l'honneur avec le Père et le Saint-Esprit, maintenant et toujours et pour les siècles des siècles, amen."

- 15 ყუაჲ მასცა ზედა ჯეროვან არს, რამეთუ ბოროტთა საქმეთა ზედა არა ჯერ-არს სათნო-ყოფად კაცისა და თვისისა სულისა დარღუევად.

5. ღმრთისმეტყუელისაჲ: | “გუშინ პატივ-სცემდი საგონებელსა, დღეს არსი იგი ჳეშმარიტი პატივცემულყავ”¹ 48r

- თარგმანი: საქმენი ამის საწუთროფსანი: დიდებაჲ და
 5 სიმდიდრე და შუებაჲ და განსუენებაჲ და გულისთქუ-
 მანი და სხუაჲ ესევითარი საგონებელ არიან უგუ-
 ნურთა მიერ, თუ კეთილ არიან და საწადელ. არამედ
 არა ეგრეთ არს, არამედ ამოებად არს ამოებისაჲ და
 ყოლადვე ამო.² ხოლო სათნოებანი და კეთილნი
 10 საქმენი და ცხორებაჲ სულისაჲ ესე არიან არსნი და
 ჳეშმარიტნი. იტყვს უკუე ნეტარი გრიგოლი,
 ვითარმედ: “ნუ პატივ-სცემ, ნუ გსურის ცუდთა
 მათოვს და ამოთა, რომელნი საგონებელ არიან
 კეთილად და არა ეგრეთ არიან, არამედ მოიგენ
 15 საქმენი კეთილნი, რომელნი მიგაწევენ ცხორებასა
 საუკუნოსა, ჳეშმარიტსა მას და წარუვალსა მადლითა
 ქრისტესითა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და პატივი თანა
 მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და
 უკუნითა უკუნისამდე, ამინ.”

15 მასცა ზედა| მას ზედაცა C

Comm. 5

1 ღმრთისმეტყუელისაჲ| ღმრთისმეტყუელი BE, ღმრთისმეტყ. F
 3 ყავ| ჳყავ F 4 საწუთროფსანი| საწუთოფსნი F 5 და შუე-
 ბაჲ| შუებაჲ C 8 ამოებისაჲ| ამოებისა F 8-9 და ყოლადვე|
 ყოლადვე -1B 9 სათნოებანი| სათნოებანი F 11 გრიგოლი|
 გრიგოლ BCD 17 რომლისაჲ| რომლისა F 17-18 და პატივი
 თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და| om. C

Comm. 5

1) GREG. Naz., Or. 44, 9 (617 A 10-11) = Iber., Or. 44, 9, 35, l. 5-7.

2) Eccl. 1, 2.

ORATIO XLI

IN PENTECOSTEN

თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ დღისა მისთვის მეერგასისა, რომელ არს მარტულიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოციქულთა ქრისტესთა, კირიელეისონ!

1. 1. დღესასწაულისა ამისთვის მცირედ რაჲმე სიბრძნის-ვმეტყულებდეთ, რაჲთა სულიერად ვიდღესასწაულოთ, რაჲეთუ სხუათა სხუაჲ რაჲმე აქუს დღესასწაულად და კრებად¹, ხოლო მსახურთა სიტყვ-
5 სათა² — სიტყუაჲ, შემსგავსებული ჟამისაჲ. და

Or. 41, Tit.

2 გრიგოლ| გრიგოლი *AE* ღმრთისმეტყუელისაჲ| ღმრთისმეტყუელისა *BDEF* კოსტანტინეპოლელ| კოსტანტინეპოლელ *ABDEF* 3 მთავარეპისკოპოსისაჲ| მთავარეპისკოპოსისა *ADE*, მთავარეპისკოპოსისა *BF* 4 მარტულიაჲ| მარტულია *F* 5 ქრისტესთა| *om. F* 6 კირიელეისონ| გუაკურთხენ. უფალო *C*, უფალო. წარმიმართე *DF, om. BE*

Or. 41, 1

2-3 ვიდღესასწაულოთ| ვიდღესასწაულოთ *BCDE*

Or. 41, Tit.

Ἡ δὲ αὐτῆς εἰς τὴν Πεντηκοστήν *Gr.* (428 A 1): თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ დღისა მისთვის მეერგასისა, რომელ არს მარტულიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოციქულთა ქრისტესთა, კირიელეისონ (*Le dir de notre Saint et bienheureux père Grégoire le Theologien, archevêque de Constantinople, sur le cinquantième jour, qui est la Pentecôte, quand le Saint Esprit est descendu sur les elevés et les apôtres du Christ, Kyrie eleison*) *Iber.*

Or. 41, 1

1) *πασιγενεζ Gr.* (429 A 1): *add.* და კრებად (*et les reunions*) *Iber.*

2) *καὶ λόγιον* (429 A 1-2) *om. Iber.*

წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთის- 211r
 მეტყუელისაჲ მეერგასისათჳს და სულისა წმიდი-
 სათჳს
 გუაკურთხენ, მამაო!

1. 1. დღესასწაულისათჳს მცირედ ვფილოსოფო-
 სობდეთ, რაჲთა სულიერად ვდღესასწაულობდეთ,
 რამეთუ სხუათაჲ — სხუა კრებაჲ, ხოლო სიტყჳს მსა-
 ხურისა — სიტყუაჲ და სიტყუაჲ შესატყჳსი ჟამისაჲ.
 5 და არარაჲ კეთილთაგანი ესრეთ ახარებს კეთილთმო-
 ყუარესა არცა ერთი. ვითარცა სულიერად დღესასწაუ-

Or. 41, Tit.

1 წმიდათა| წმიდათაგანისა A 4 გუაკურთხენ, მამაო| მამაო,
 გუაკურთხენ C, om. ABC

Or. 41, 1

2 სულიერად| სულიერა F 3 კრებაჲ| კრება AG

Or. 41, Tit.

Това молитва е за св. Григориос Гр. (428 A 1): წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ მეერგასისათჳს და სულისა წმიდისათჳს. გუაკურთხენ, მამაო! (De notre père parmi les saints Grégoire le Théologien, sur la Pentecôte et le Saint-Esprit. Bénis-nous, Père!) *Iber.*

არარად ესრეთ ახარებს³ კეთილისმოყუარეთა, ვითარ სულიერი კრებად დღესასწაულთა საღმრთოთაჲ⁴.

2. დღესასწაულობენ ჰურიანიცა, არამედ ძუელისაებრ წერილისა, რამეთუ კორციელსა სდევედეს შჯულსა და
10 სულიერსა ვერ მიიწინეს. დღესასწაულობენ წარმართ-
ნიცა, არამედ კორციელებრ და თვსთა მათ ღმერთ-
თაებრ და ეშმაკთა, რომელთაგანნი ზოგნი იგი ვნებათა
და ცოდვათა⁵ მომპოვებელ არიან, ვითარცა თვთ იგი-
ნივე წარმართნი იტყვან და ზოგნი ვნებათაგან და
15 ცოდვათა⁷ პატივცემულ იქმნეს. ამისთვისცა ვნებითა
და | ბილწებითა სავსე არს დღესასწაულობად მათი 49r
და პატივი ღმერთთა მათთაჲ არს ცოდვად, რომელთაცა
მიაჩემებენ ვნებათა მათ რეცა სამკაულად⁸.

3. ვდღესასწაულობდეთ ჩუენცა, არამედ ვითარცა
20 სათნო-უჩინს სულსა წმიდასა, ხოლო სათნო-უჩინს,
რადთა ანუ ვიტყოდით რას კეთილთაგანსა⁹, ანუ
ვიქმოდით, და ესე არს დღესასწაულობად ჩუენი,
რადთა სულთა ჩუენთა რად დავიუნჯოთ საქმეთაგან
მტკიცეთა და წარუვალთა და არა განხრწნადთაგან და
25 წარმავალთა, რომელნი-იგი კნინ ოდენ აჰამებენ საც-
ნობელსა კორცთასა, ხოლო უმრავლესად ავნებენ და
შეამწიკულებენ, ვითარცა ვიტყვ კემშარიტებით.

6 არარად| არა AF 9 სდევედეს| ასდევედეს A 15 იქმნეს|
იქმნეს BDF 20 სულსა წმიდასა| sm. ABD 22 და| sm.
CE 24 განხრწნადთაგან| განკრწნადთაგან F 27 შეამწიკუ-
ლებენ| შეამწინკულებენ ABCE

3) *καλόν* (429 A 3) *om. Iber.*

4) *φαιήματα* Gr. (429 A 4): დღესასწაულთა საღმრთოთაჲ (*des fetes de Dieu*) *Iber.*

5) *Σχοπόμεν ἢ ἐσθιαί* (429 A 4-5) *om. Iber.*

6-7) *παθόν* Gr. (429 A 10 et 11): *add.* და ცოდვათა (*et des péchés*) *Iber.*

8) *σεμιαστέριμα* Gr. (429 A 13-14): სამკაულად (*pour orner*) *Iber.*

9) *ὄν θεύτου* Gr. (429 A 15-B 1): კეთილთაგანსა (*du bien*) *Iber.*

ლობად დღესასწაულის მოყუარესა, ხოლო განვიხილოთ ესრეთ:

2. დღესასწაულობს ჰურიადცა, არამედ წერილისაებრ,
10 რამეთუ კორციელსა მდევენელი სჯულსა სულიერად
სჯულად ვერ მიიწია. დღესასწაულობს ელლინიცა,
არამედ კორცთაებრ და თვსთა ღმერთთა და ეშმაკთა,
რომელთაგანნი რომელნიმე ვნებათა დამზადებელ
არიან თვთ მათებრ თქუმითა, ხოლო რომელნიმე ვნე-
15 ბათაგან პატივი-იციენს. ამისთვის ვნებულ დღესასწაუ-
ლობადცა მათი, რადთა პატივ ღმრთისა იყოს
მცოდველობად, რომლისა მიმართ მიივლტის ვნებაჲ,
ვითარცა ქებისმეტყუელებად.

3. ვდღესასწაულობთ ჩუენცა, არამედ ვითარცა სთნავს
20 სულსა, ხოლო სთნავს ანუ მეტყუელი რასმე ჯეროვან-
თაგანისაჲ, ანუ მოქმედი, და ესე არს დღესასწაუ-
ლობა ჩუენდა: უნჯებაჲ რასმე სულისად მდგომთა
და დაპყრობადთაგანთა, არა დავსნადთა და წარმა-
ვალთა და მცირედ მლიქნელთა გრძნობისათა, ხოლო
25 უმრავლესითა განმხრწნელთა და მავნებელთა, ჩემი-

10 სჯულსა| მჯულსა BF 11 სჯულად| მჯულად BF ელლინი-
ცა| წარმართიცა BFC 20 რასმე| რასმე F 23 დაპყრობადთა-
განთა| პყრობათაგანთა G

რამეთუ *კმა არს კორცთათჳს სიბოროტე მათი*¹⁰. და რად საკმარ არს ალისა უმეტესი ნივთი, ანუ მკეცისა
 30 უმრავლესი საზრდელი. რადთა უფროდსადლა მძკნვარე იყოს და გულისსიტყჳსა უმძლავრეს?

2. 4. ამისთვის უკუე ჯერ-არს სულიერიტა წესიტა დღესასწაულობად. ხოლო დასაბამად სიტყჳსა ესე ვიწყოთ (დაღაცათუ მცირედ შორიელ არს სიტყუად ესე და შრომაჲ თავს-ვიდვათ სიტყჳსმოყუარეთათჳს
 5 და რეცა შესანელეებლად დღესასწაულსა ამას თანა-ურთოთ).

5. შვდეულსა პატივ-სცემენ შვილნი ებრაელთანი შჯულისდებითგან მოსესით. ვითარცა-იგი პითაგო-რელნი მეოთხესა¹ რიცხუსა. რომელსა-იგი ფიცადცა |
 10 იკმარებენ და მერვესა და მეოცდაათესა სიმონიანნი და მარკიანელნი. რომელთაცა რიცხუსა ზედა ჟამეულთა რათმე დართა² სახელ-სდებენ³.

6. ხოლო შვდეულსა პატივ-სცემენ, ვითარცა ვთქუ. შვილნი ებრაელთანი ნუუკუე სხვთაცა რადთმე მოსწა-
 15 ვებითა საიდუმლოდსადთა, გარნა ვითარ ჩუენ

30 უფროდსადლა | უფროდსად B

Or. 41, 2

1 უკუე | უკუე E 8 შჯულისდებითგან | სჯულისდებითგან DF 9 რიცხუსა | რიცხუსა F 14 რადთმე | რადმე A C D F 15 საიდუმლოდსადთა | საიდუმლოდსადთა F ვითარ ჩუენ | ჩუენ ვითარ C

10) *Matth.* 6, 34.

Or. 41, 2

1) *ἰσχυροί* (429 C 5) *om. Iber.*
 2) *ἄνωγας* (*Gr.* (429 C 8): დართა (*le temps*) *Iber.*
 3) *ὑπερόχου* (429 C 9) *om. Iber.*

საებრ სიტყჳსა. რამეთუ *კმა კორცთა სიბოროტე თჳსი*¹. და რად საკმარ ალისა უმრავლესი ნივთი. ანუ მკეცისა უმდიდრესი საზრდელი, რადთა უძნიადლა-სამჭირველეს იქმნეს და უმძლავრეს გულისსიტყჳსა?

2. 4. ამისთვის უკუე სულიერად იდღესასწაულე-ბოდედ. ხოლო სიტყჳს დასაბამი ითქუმოდედ-ვე (დაღათუ მცირედ გარე-მოვლითობდეს ჩუენდა სიტყუად და იტკივილთ-მოყუარებოდედ სიტყჳსმოყუა-
 5 რეთად. რადთა ვითარცა | შესანელეებელი რადმე 211v შევპჩიოთ დღესასწაულსა თანა).

5. შვიდეულსა პატივ-სცემენ ებრაელთა ყრმანი სჯულისდებითგან მოსესით, ვითარცა პეტალორიკონი ოთხეულობასა უკუანამსკნელ, რომელსა საფიცცა
 10 იყოფენ და მერვესა და ოცდამეათესა სიმონის და მარკიონისგანნი, რომელთა-იგი სწორრიცხუედთაცა რათმე საუკუნეთა სახელ-სდებენ და პატივ-სცემენ.

6. არა უწყი უკუე, რომელთა სიტყუებთა შეტყუე-ბითა, ანუ რომლისა ამის რიცხუსა ძალითა, გარნა
 15 პატივ-სცემენ-ვე.* რომელ ცხად არს, რამეთუ ექუსთა

28-29 უძნიადლასამჭირველეს | უძნიადლასამჭირველეს B, უძნისდამასამჭირველეს F, უძნიადლასამჭირველებელ G

Or. 41, 2

2 ითქუმოდედ-ვე | ითქუმოდენ-ვე A C F G 8 სჯულისდებით-გან | შჯულისდებითგან BF 13 სიტყუებთა | *add.* სიტყჳს A C F 14 რომლისა | რომელი C 15 * *ici commence le texte du manuscrit H.*

Or. 41, 1

1) *Matth.* 6, 34.

გულისკმა-ვპყოფთ ერთად ამისთვის, რამეთუ¹ ექუს
 დღე არსებად მოიყვანნა ღმერთმან ნივთნი და აგებუ-
 ლებანი თითოსახეთა არსთანი² და ყოვლითა სამკაუ-
 ლითა³ შემზადა და განაშუენა სოფელი ესე ბილული⁴
 20 და მეშვედესა დღესა განისუენა საქმეთა მისთაგან⁵.
 ვითარცა გუაუწყებს სახელი შაბათისაჲ, რამეთუ “გან-
 სუენებად” ითარგმანების⁶ ებრაელთა ენისაგან.

7. ხოლო უმაღლესი თუ რაჲმე არს სიტყუაჲ ამათ
 საქმეთათვის, სხუანი სიბრძნის-მეტყუელებდენ. და
 25 ესევიტარი იგი პატივი შვდეულისაჲ არა დღეთა
 ოდენ. არამედ წელიწადთაჲცა მიიწევის. შვდეული
 უკუე დღეთაჲ იქმს შაბათსა⁷, რომელ-ესე⁸
 ყოველთა შვდეულთა მათ მიერ⁹ პატივცემულ არს,
 ვითარ-იგი ცომოვანისაჲცა აკრებდა შვდ დღე წეს არს

17 დღე] დღეს C, დღე DEF მოიყვანნა] მოიყვანა F 19 შემზა-
 და] შეკმზადა C 24 სიბრძნის-მეტყუელებდენ] სიბრძნის-მეტ-
 ყუელებენ AF 29 ცომოვანისაჲ] ცომოანისაჲ E დღე] დღე C

4) οὐκ οὐδέ μὲν οἴσταντο λόγοις ἀναλογίας, ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἱεροῦ τοῦτου
 δὴναμεν, ταύτων δ' οὐν Gr. (429 C 9-11): ხოლო შვდეულსა პატივ-სცე-
 მენ, ვითარცა ვთქუ, შვილნი ებრაელთანი. ნუუკუე სხვთაჲცა
 რაჲთმე მოსწავებითა საიდუმლომასათა, გარნა ვითარ ჩუენ გუ-
 ლისკმა-ვპყოფთ ერთად ამისთვის, რამეთუ (et le nombre sept,
 comme je l'ai dit, les enfants des Hébreux le vénérent, peut-être parce
 qu'il révèle un mystère; mais comme nous comprenons tous, que) Iber.

5) καὶ μορφώσας Gr. (429 C 13-14): მოიყვანნა ... აგებულებანი
 თითო-სახეთა არსთანი (a conduit ... les structures de chaque subs-
 tance) Iber.

6) εἰθε: Gr. (429 C 14): სამკაულითა (par l'ornement) Iber.

7) Gen. 1, 1 სჲყ.

8) Gen. 2, 3.

9) ὁμαζίνουσα Gr. (429 D 3): ითარგმანების (s'explique) Iber.

10) Ex. 16, 26.

11) τὴν τοῦ θεοῦ τὸ Gr. (432 A 1): რომელ-ესე (ταῦτο δὲ τὸ) Iber., cfr PG
 36, col. 431 n. 97.

12) πᾶσιν Gr. (432 A 1): ყოველთა შვდეულთა მათ მიერ (de cha-
 que ensemble de sept; semaine) Iber.

დღეთა შინა დაჰბადა¹ ღმერთმან ნივთი და დასახა და
 შეამკო ყოვლითა სახეებითა და თანაშეტყუებითა და
*მეჰმნა აწ ხილული ესე სოფელი*², ხოლო *მეშჯდესა*
*განისუენა საქმეთაგან*³, ვითარცა ცხად-ჰყოფს სახე-
 20 ლიცა შაბათისაჲ, ებრაულისაგან “განსუენებად” მოსწა-
 ვებული.

7. გარნა არს თუ რამე უმაღლესიცა ამათთჳსი სიტ-
 ყუაჲ, სხუათა ისიბრძნის-მოყუარედ, ხოლო პატივი
 მათდა არა ხოლო დღეთა, არამედ წელიწადთამდეცა
 25 მიიწევის. *დღეთა უკუე შაბათი*⁴, რომელი-ესე⁵
 ზედაჲსზედა პატივ-იციემების მათდა, ვითარ-იგი ცომი-

16 და¹ | *om. C* 25 შაბათი | შაფათი *G*

Or. 41, 2

1) *ἡλιοστροφία Gr.* (429 C 12): დაჰბადა (*donna la vie Iber.*

2) *Gen.* 1, 1.

3) *Gen.* 2, 3.

4) *Lxx.* 16, 26.

5) *ἡμεῖς ἡμεῖς τὸ Gr.* (432 A 1): რომელი-ესე (*ἡμεῖς ἡμεῖς Iber.*; cf. *PG* 36, col. 431, n. 97.

30 მათდა¹³, ხოლო შვდელი წელთაჲ მოიღებს წელიწადსა მას განტევებისასა¹⁴ და არა შვდელთა ზედა ხოლო, არამედ შვდელსაცა შვდელთასა, დღეთაცა და წელიწადთა შვდელთა¹⁵.

8. შვდელნი უკუე დღეთანი | შეჰმზადებენ დღესა 30r
35 მას მეერგასესა, რომელი-იგი არს წოდებული დღე წმიდაჲ. ხოლო შვდელთა შვდელნი წელთანი მოიყვანებენ წელიწადსა მას, რომელი იობილეღ მათ მიერ წოდებულ არს წერილთა შინა. რომელსა-იგი ქუეყანისა დატევებაჲ აქუს და მონათა აზნაურებაჲ და მონ-
40 აგებთა სყიდულთა ჯმნაჲ¹⁶, რამეთუ ესრეთ განწესებულ არს შჯულსა შინა, რადთა შესწირვიდენ ღმრთისა არა პირმშობასა ოდენ ნაყოფთა და ნამუშავევთასა¹⁷. არამედ დღეთაცა და წელიწადთასა.

9. ესრეთ უკუე პატივცემულმან მან შვდელისა რიც-
45 ხუმან პატივი მეერგასისა ამის დღისაჲ შემოიღო, რომელ არს მარტვლიაჲ¹⁸. რამეთუ შვდელი შვდელად შეწყობილი შობს ერგასისსა ერთითა ნაკლულად დღითა. რომელი-იგი მერმისა მის საუკუ-

34 დღეთანი | დღენი C 35 მას | om. B დღე | დღე BIDE 37 იობილეღ | იობელელთა A 40 სყიდულთა | სყიდულთა C 41 შჯულსა | რჩულსა F 44-45 რიცხუმან | რიცხვსამან ACEF 48-49 საუკუნისაგან | სკნისაგან B, საუკუნოსაგან DE

13) ἑπτήμετος Gr. (432 A 3): შვდ დღე წეს არს მათდა (sept jours d'après leur loi) Iber.
14) Lev. 25, 4.
15) ἑβδομα Gr. (432 A 6): შვდელთა (l'ensemble de sept/ja semaine) Iber.
16) Lev. 25, 8 sqq.
17) ὅς γὰρ ἔσθ' ἡμέρας Gr. (432 A 11-12): add. და ნამუშავევთასა (et ce qui a été fait) Iber.
18) πεντηκοστή Gr. (432 A 15): რომელ არს მარტვლიაჲ (qui est la Pentecôte) Iber.

საცა მოსპობაჲ სწორრიცხუედ, ხოლო წელთაჲ სამეოც-
დამეათე — წელიწადი მიტევებისაჲ¹, და არა ხოლო შვდელთა, არამედ შვდელთაცა შინა შვდელთასა.
30 მსგავსადვე დღეთაცა და წელთა შინა.

8. დღეთა უკუე შვდელნი შობენ მეერგასესა, ჩინე-
ბულსა მათ შორის წმიდასა დღესა, ხოლო წელთანი -
იობილეღ მათ მიერ სახელდებულსა, მსგავსადვე
ქუეყანის დატევების შეკონებელსა და მონათა თავისუ-
35 ჳღებისასა და მოსყიდულთა მონაგებთაგან მირიდებ-
ბასა². რამეთუ ამსხუერპლებენ ნათესავი ესე ღმერთსა არა ხოლო ნაყოფთა და პირმშოთა, არამედ აწვე დღეთაცა და წელიწადთა დასაბამებსა.

9. ესრეთ შვდრიცხობისა პატივისცემამან პატივი
40 მეერგასისაჲ შემოიყვანა, რამეთუ შვდი თავისა 212r
თვისისა ზედადართული შობს მეერგასესა ერთითა ნაკლულ დღითა, რომელი ყოფადისა საუკუნოსაგან

30 დღეთაცა | დღეთა CF 32 წმიდასა | წმიდა ABCF 33 იობილეღ | იობილეღ ABCFG მიერ | შორის AC 40-41 თავისა თვისისა | თავ თვისის BFG

6) Lev. 25, 4.
7) Lev. 25, 8 sqq.

ნისაგან მოვიღეთ, რომელი-იგი მერვე არს და პირ-
50 ველი, უფრომად ერთი და დაუკსნელი, რამეთუ
ჯერ-არს მუნ დადგრომად განსუენებასა აჟა მყოფთა
სულთასა, რადთა მიეცეს ნაწილი. შვდთა მათ და
უფრომსლა მერვესა¹, ვითარცა ვიეთმე პირველ ჩუენ-
საცა სიტყუამ იგი სოლომონისი განჰმარტეს.

3. 10. ხოლო პატივისა მის შვდეულისა მრავალნი
არიან წამებანი, ხოლო მცირედი მრავლისაგან
მიგითხრა: შვდ ეწოდების პატიოსანთა სულთა, რამეთუ
საქმეთა მათ | სულისათა სულად ჯერ-იჩინა ესაი 50v
წოდებად¹ და განწმედილ არიან სიტყუანი უფლისანი
5 შვდ წილად. ვითარცა დავით იტყვს². და მართალი
ექუსგზის ჭირთაგან განერისო, ხოლო მეშვდეა არცა
თუ მოიწყლის³. ხოლო ცოდვილსა არა ხოლო თუ
შვდგზის, არამედ სამეოცდაათშვდგზის შეენდვის⁴.
- 10 11. და წინააღმდგომიცა ამისი ვთქუა (რამეთუ კეთილ
არს უკეთურებისაცა ტანჯვამ): კაენისგან შური იძია
შვდგზის⁵, ესე იგი არს, საშჯელი მიეკადა ძმის
კლვისაჲ, ხოლო ლამეჭისგან — სამეოცდაათშვდგზის⁶.

49 რომელი-იგი | რომელი იგივე BCDE 50 და | om. AF 53
უფრომსლა | უფრომსლა AF

Or. 41, 3

12 საშჯელი | სასჯელი ABE მიეკადა | მოეკადა D ძმის | ძმისა B

19) Eccl. 11, 2.

Or. 41, 3

1) Is. 11, 2.

2) Ps. 11, 7.

3) Job 5, 19.

4) Matth. 18, 21, 22.

5) Gen. 4, 15.

6) Gen. 4, 24.

მოგვლებიეს, რომელ-იგი მერვე არს და პირველი,
უფრომსლა ერთი და დაუკსნელი. რამეთუ ჯერ-არს
45 მუნ დამკვდრებაჲ აჟადსა სულთა შაბათობისაჲ, რადთა
ნაწილ ეცეს, შვდთა. მერმე რვათაცა¹, ვითარცა ეგერა
ვიეთმე პირველ ჩუენსა შემოულეებიეს სოლომონისი.

3. 10. ხოლო პატივისათვს შვდისა მრავალ წამებანი.
გარნა ჩუენ მრავალთაგან მცირედი კმა გუეუოს.
ვითარ-იგი შვდ სახელდებულ* პატიოსანნი სულნი,
რამეთუ სულის მოქმედებათა სულეზ წოდებად
5 ესაიადსაგან საყუარელ ვჰგონებ¹, და დავითისებრ
შვდწილ განწმედილ სიტყუანი უფლისანი² და
მართალი ექუსგზის ჭირთაგან განერების, ხოლო
მეშვდედ არცაღა იწყულის³. ხოლო ცოდვილსა არა
ხოლო შვდგზის, არამედ სამეოცდაათშვდგზისცა შეენ-
10 დობვის⁴.

11. და კუალად წინააღმდგომთაგანცა სადმე (რამეთუ
საქებელ სიბოროტისაცა ტანჯვამ): კაენ შვდგზის დაი-
საჯების⁵, ესე იგი არს, პატიჟი ძმისკლვისაჲ მიეკადე-
ბის, ხოლო ლამეჭ — სამეოცდაათშვდგზის⁶, რამეთუ

43 მოგვლებიეს | მოგვლებიეს BFG 45 სულთა | სულთ CG, სულთ'
BF 47 შემოულეებიეს | შემოულეიეს G

Or. 41, 3

3 * Les manuscrits portent a cet endroit une note disant: 'Attention, car en grec "sept" se dit "epta" et "septa" signifie "veneré"'. 5 ესაიადსა-
გან | ისაიადსაგან F, ისაიადსაგან G 9 სამეოცდაათშვდგზისცა | სა-
მეოცდაათშვდგზის ABC 12 სიბოროტისაცა | სიბოროტისა
C კაენ | კაენ G

8) Eccl. 11, 2.

Or. 41, 3

1) Is. 11, 2.

2) Ps. 11, 7.

3) Job 5, 19.

4) Matth. 18, 21, 22.

5) Gen. 4, 15.

6) Gen. 4, 24.

ამეთუ მკლველ იყო შემდგომად შჯულისა და
 15 დაშჯისა. ხოლო ბოროტთა მათ მეზობელთა და გარე-
 მომსთა⁷ მიეგების შჯდ წილად წიაღთა მათთა⁸.
 კუალად შჯდთა ზედა სუეტთა განემტკიცების სახლი
 იგი სიბრძნისა⁹, და შჯდითა თუალეებითა თუალი იგი
 ზორობაბელისი შეიმკვებოდა¹⁰. და შჯდგზის დღესა
 20 შინა იტყვს დავით ქებასა ღმრთისასა¹¹. და ბერწსა
 მას ესხნეს შჯდ შვილ¹² და ნაკლულევაანი იგი შვილ-
 მრავალი მოუძღურდა^{13,14}.

4. 12. ხოლო ჯერ-არს თუ ძუელთაცა საქმეთა კსენე-
 ბად, გულისკმა-ვპყოფ მეშჯდესა მას პირველთა მამად-
 მთავართა შორის, ენუქს, მიცვალებითა პატივცე-
 მულსა¹. გულისკმა-ვპყოფ ოცდამეერთესაცა აბრაჰამს,

15-16 გარემომსთა| გარემოსთა A, გარემოსთა E 18 იგი¹ om.
 A 19 ზორობაბელისი| ზორობაბელისი F 22 მოუძღურდა|
 მოუძღურდა E

Or. 41, 4

1 თუ| om. AF 2 გულისკმა-ვპყოფ| გულისკმა-ვყოფ A, გულისკ-
 მა-ვყოფ F მას| ამას C 2-3 მამადმთავართა| მამათმთავართა
 C 3 ენუქს| ენოქს BC 4 გულისკმა-ვპყოფ| გულისკმა-ვყოფ
 A, გულისკმა-ვყოფ F

7) γειτονες Gr. (432 D 1): *add.* და გარემოსთა (et ceux qui les entou-
 rent) Iber.

8) Ps. 78, 12.

9) Prou. 9, 1.

10) Zach. 3, 9.

11) Ps. 118, 164.

12) ὁὗς τῆς ἐξουσίας ἐν τῆς αἰῶνος ἀνθρώπων Gr. (433 A 1) om. Iber.

13) I Reg. 2, 5.

14) ὁ ἄς ἄς ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἀνθρώπων Gr. (433 A 2): ნაკლულევაანი იგი
 შვილმრავალი მოუძღურდა (celui qui, ayant plusieurs enfants, en a
 perdu un, s'affaiblit) Iber.

Or. 41, 4

1) Gen. 5, 24.

15 მკლველი იყო შემდგომად შჯულისა და დასჯილე-
 ბისა. ხოლო ბოროტნი მეზობელნი შჯდწილ წიაღთა
 მიიღებენ^{7,8}. შჯდ სუეტთა ზედა სიბრძნის სახლი
 დაემყარებოდა⁹. და ესოდენითავე თუალითა ზორობა-
 ბელის ქვაჲ შეიმკვებოდა¹⁰. და შჯდგზის დღესა შინა
 20 ღმერთი იქების¹¹. და ბერწმან შჯნა შჯდ¹². სრულ
 რიცხვ, წინაგანმწყობად შვილმრავლობით უსრულისა.

4. 12. ხოლო ჯერ-არს თუ ძუელთაცა თხრობათა განც-
 დაჲ, მოვიგონებ მეშჯდესა პირველთა მშობელთა
 შორის, ენუქს. გარდაცვალებითა პატივცემულსა¹.
 გულისკმა-ვპყოფ ოცდამეერთესაცა აბრაჰამს, მამა-

15 შჯულისა| სჯულისა ACG 15-16 დასჯილებისა| დასჯილე-
 ბისა F 18-19 ზორობაბელის| ზორობაბელის F 21 შვილმ-
 რავლობით| შვილმრავლობისა AC უსრულისა| უსოულისა AC

Or. 41, 4

1 ხოლო| om. B

7) Ps. 78, 12.

8) ἀπὸ τῆς (432 D 2) om. Iber.; cfr PG 36, col. 432, n. 7.

9) Prou. 9, 1.

10) Zach. 3, 9.

11) Ps. 118, 164.

12) I Reg. 2, 5.

Or. 41, 4

1) Gen. 5, 24.

5 მამადმთავრობითა დიდებულსა, უზეშთაესისა საი-
დუმლომსა შემატებითა², რამეთუ სამგზის | 51r
შვდეული ესევითარსა მას რიცხუსა შეკმზადებს.

13. იკადროს უკუე ვინმე ახოვანმან გონებითა³ ახლი-
საცა ადამის მოსლვად — ღმრთისა ჩემისა და უფლისა
10 იესუ ქრისტესა, რომელი-იგი ძუელისა მისგან და
ცოდვასა მთავროდომილისა ადამისითგან სამეოცდა-
მეთამშვდმეტედ აღირაცხვის⁴ ნათესავთა — მეტყუე-
ლებისაებრ ლუკასა აღმართმეტყუელისა.

14. გულისყმა-ვჰყოფ შვდთა მათცა საყვრთა ისუ
15 ნავეანისა და ესოდენტავე გარემოვლათა და
დღეთა და მოდელთა, რომლითა-იგი ზღუდენი იერი-
ქომსანი დაირლუეს⁵, და კუალად შვდგზის მოქცევასა
მას⁶ ელია წინამსწარმეტყუელისასა ძესა მას ზედა
სარეფთელისასა⁷, რომლითა ცოცხლებად მისცა მას და
20 მისსავე ესოდენსა საკლველსა მას ზედა და შეშასა
წყლის დასხმასა, რაჟამს ცეცხლითა, ღმრთივ მოვლე-
ნილითა, შესაწირავი იგი ალატყინა და მოდელნი იგი

5-6 საიდუმლომსა| საიდუმლომსა F, საიდომლომსა F 8 უკუე|
უკუე F ახოვანმან| ახოანმან F 9 ადამის| ადამისა BD 10
იესუ| ივან A ქრისტესა| ქმსსა A რომელი-იგი| om. BD 11-
12 სამეოცდამეთამშვდმეტედ| სამეოცდამეთამშვდმეტედ A F 12
აღირაცხვის| აღირაცხუვის B 14 ისუ| ისო BE 17 მოქცევასა|
მიმოქცევასა BCD 21 წყლის| წყლისა CE

2) Gen. 12, 1 sqq.
3) *νεχυραίνω* Gr. (433 A 11): ახოვანმან გონებითა (*hardi de l'esprit*) Iber.
4) Luc. 3, 23 sqq.
5) Is. 6, 3 sqq.
6) *ἀνοήρ δὲ μαθητῆς τοῦ ἡριστοῦ ἐμπαύσθη* (433 B 5-6) om. Iber., cfr PG
36, col. 433, n. 12.
7) III Reg. 17, 21.

5 თმთავრობითა დიდებულსა, შემატებითა უაორესისა
საიდუმლომსაათა⁷, რამეთუ სამკეც ქმნილი | 212v
შვდეული ამას რიცხუსა შეიქმს.

13. იკადროს ვინმე ყოვლად განჭაბუკებულთაგანმან
ახლისა ადამისსა მოსლვად, ღმრთისა ჩემისა და
10 უფლისა იესუ ქრისტესსა, ძუელისა და ცოდვისქუეშისა
ადამისითგან. სამეოცდამეთათედ აღორიცხულისა⁸,
ლუკასებრ ტომთსიტყუასა აღმფერკველისა.

14. გულისყმა-ვჰყოფ შვდ საყვრთაცა ისო ნავეანისათა,
და ესოდენტავე გარემოვლათა და დღეთა და
15 მოდელთა მშვდობასა, რომელთაგან დაიდრვიან
ზღუდენი იერიქომსანი⁹, ვითარ-იგი საიდუმლოდ
სამშთაბერვასაცა ელია წინამსწარმეტყუელისასა¹⁰,
სარეფთელის ქურვივის ძისა* ცხორების მიმფენელსა
და მისსავე სწორრიცხუედსა კოცოთა ზედა მოდინე-
20 ბასა, რაჟამს ღმრთივმოვლინებულობითა ცეცხლითა

9 ადამისსა| ადამის F 12 აღმფერკველისა| ამფერკველისა
B 13 ისო ნავეანისათა| ისო ნავეანისთა F 17 ელია| ილია
G * Note d'Ephrem Mtsire.

2) Gen. 12, 1 sqq.
3) Luc. 3, 23 sqq.
4) Is. 6, 3 sqq.
5) *Ἰδὲ δὲ αὐτὸς ἐβδόμητος ἀνοήτου* (433 B 4-5) om. Iber.; cfr PG 36, col.
433, n. 11.
6) III Reg. 17, 21.

სირცხვილისანი დასაჯნა⁸, რომელთა ვერ უძლეს
ესრეთ ქმნად თვისითა წოდებითა.

25 15. ეგრეთვე შვდგზის მსტორვასა მას ღრუბლისასა
ვაკსენებ, რომელ ყრმასა მას უბრძანა⁹ და ელისესა,
ამითვე რიცხვთა შეკუნცვასა ძესა მას ზედა სომანი-
ტელისასა, რომელმან-იგი სული მისდავე მოაქცია¹⁰.

16. ამასვე რიცხუსა გუასწავებს (სასანთლე იგი ტაძ-
30 რისაი შვდკერი | და შვდსასანთლ¹¹)¹¹ და კულად 51v
მღდელი შვდ დლე სრულ-იქმნებინ¹² და შვდ დლე
კეთროვანი განწმდებინ¹³ და შვდ დლე ტაძრისა მის
სატფურებაი იქმნებინ¹⁴. და სამეოცდამეათესა წელსა
ერი იგი ტყუეობისაგან უკუე მოვიდა¹⁵, რაითა,
35 ვითარცა დლეთა შვდელული აღირაცხვის, ეგრეთვე
ათეულთა შვდელული იქმნას და სრულითა-რე
რიცხვთა შვდელულისა საიდუმლოსა პატივ-ეცეს.

17. რადასათვს ვაკსენებ ყოველსა ძუელსა სახესა?
თავადმან იესუ, ქეშმარიტმან მან და ყოვლად წმიდა-
40 მან სრულებამან, იცის გამოზრდაე უდაბნოსა ზედა

23 სირცხვილისანი | სირცხვილისანი -AF 26 ელისესა | ელისესს
B, ელისესსა D, ელისეს EF 30 შვდკერი | შვდკელი E შვდსა-
სანთლ¹¹ | შვდსასანთლე BCF 31 მღდელი შვდ დლე | შვდ დლე
მღდელი CDEF შვდ დლე¹ | შვდლე F დლე¹ | დლ¹ CF, add. შვდ
დლ¹ C შვდ დლე¹ | შვდლე F 33 სამეოცდამეათესა | სამეოცდა-
მეორესა F 35 დლეთა | დლ¹თა C 38 რადასათვს | რადასათვლ¹
BCD

8) III Reg. 18, 34 sqq.

9) III Reg. 18, 43 sqq.

10) IV Reg. 4, 35.

11) Ex. 25, 31 sqq.

12) Lev. 8, 33; Ex. 29, 30.

13) Lev. 14, 34.

14) III Reg. 8, 65.

15) Jer. 25, 11-12; 29, 10.

განლია მსხუერპლი და დასაჯნა სირცხვილის მღდელნი,
ვერ სწორმოძლავნი წოდებებითა⁷.

15. ეგრეთვე მეშვდედ ღრუბლის მსტურობასაცა ყრმი-
სადა ბრძანებულსა⁸, ელისესითურთ სწორშეკუნძვით
25 ძესა ზედა სომანიტელისასა მშვნვის განმაცხოველე-
ბელით⁹.

16. ამისვე შჯულის მგონიეს (რაითა არა ვთქუაყა,
შვდკერი და შვდსაბაზმაკე, ტაძრის საბაზმაკე)¹⁰. შვდ
დლეთა მღდელი სრულ იქმნებინ¹¹, შვდთავე
30 კეთროვანი განწმდებინ¹². ესოდენთავე ტაძარიცა
განახლდებინ¹³. და სამეოცდამეათესა წელსა ერი
ტყუეობისაგან კულად-ეგო¹⁴, რაითა რად-იგი
ერთეულთა, ესევე ათეულთაცა ზედა იქმნეს და
უსრულესითა რიცხვთა შვდისა საიდუმლოე პატივ-
35 იცეს.

17. რად ჩემდა შორიელნი თქუმად? თავადმანცა იესუ,
უწმიდესმან სრულებამან, უწყის უდაბნოს ზრდაე

21 მსხუერპლი | ცეცხლი B 22 სწორმოძლავნი | სწორმოძრავნი
C 23-24 ყრმისადა | ყრმისა A 27 შჯულის | სჯულის
-AC 28 შვდკერი | შვდკერი F 30 განწმდებინ | განწმდების
AC 34 უსრულესითა | უსრულესიცა C

7) III Reg. 18, 34 sqq.

8) III Reg. 18, 43 sqq.

9) IV Reg. 4, 35.

10) Ex. 25, 31 sqq.

11) Lev. 8, 33; Ex. 29, 30.

12) Lev. 14, 38 sqq.

13) III Reg. 8, 65.

14) Jer. 25, 11-12; 29, 10.

ბუთითაცა კურითა ბუთათასთაა¹⁶ და კუალად
 შვდითა კურითა ოთხათასთაა¹⁷. და ნეშტი იგი გამა-
 ძლართა მათ ნამუსრევი პირველი იყო ათორმეტი
 გოდორი და მეორედ შვდი სვვრიდი — ორივე ჯეროვ-
 45 ნად¹⁸ და ღირსად მადლისა სულისა წმიდისა.

18. და შენცა, ღმრთისმოყუარეო, თვსაგან თუ გამოჰ-
 ნახვიდე, მრავალი ჰპოვო რიცხუსა ამას ზედა შვდეუ-
 ლისასა, რომლისაგან სცნა უღრმესიცა ძალი. ხოლო
 რომელ-ესე აწ, ეამსა ამას, საკმარ იყო, ვთქუ, რაფთა
 50 სცნათ, ვითარმედ ამით სახითა და წესითა¹⁹. ანუთუ
 უადრესითა რამე²⁰ განწესებულ იყო ძუელსა შინა
 შჯულსა შეერგასისა ამის დღისა პატივი.

19. ჩუენცა უკუე პატივ-ვსცემთ ამას | და სხუად მრავალი
 შჯულსა მას შინა სახედ აღესრულებოდა და საი-
 55 დუმლოდ საქმეთად მათ ჩუენდა მოიწეოდა²¹. აწ უკუე
 ესოდენი დღისა ამისთვის ვთქუთ, ხოლო აწ შემდ-
 გომსა ამას სიტყუასა ვიტყოდით:

41 ხუთითაცა| ხუთითა CE ხუთათასთაი| ხუთათასთაი
 C. 42-43 გამაძლართა| განმაძლართა BDE 44 სვვრიდი|
 სვვრიდი BD 45 მადლისა| მადლითა E წმიდისა| წმიდისაი-
 თა A 47 ჰპოვო| ჰპოო CEF 50 სცნათ| სცნა CE 51 უად-
 რესითა| უადრესითა B 52 შჯულსა| რჩულსა DF ამის| მის
 BCDEF 53 ჩუენცა| და ჩუენცა BCD პატივ-ვსცემთ| პატივ-
 სცემთ BDF სხუად| სხუადცა DE 54 შჯულსა| რჩულსა
 BDF 55 მოიწეოდა| მოიწეოდა F 56 ვთქუთ| ვთქვთ
 AEF 57 ამას| მას BCD სიტყუასა| სიტყუასა BD

16) *Matth.* 14, 19.
 17) *Matth.* 15, 34 სვყ.
 18) ἀλύτως *Gr.* (436 A 1): ჯეროვნად (convenablement) *Iber.*
 19) κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἰδέαν τὴν ἐξ ἑαυτοῦ *Gr.* (436 A 5): ამით სახითა და
 წესითა (de cette manière et ordre) *Iber.*
 20) ἢ καὶ ὑπερτέρας τινὰς (436 A 6-7) *om. Iber.*
 21) ἀπαλλάσσασθαι *Gr.* (436 A 10-11): მოიწეოდა (s'abattait) *Iber.*

ბუთითა კურითა ბუთათასთაა¹⁵, უწყის კუალად
 შვდითაცა ოთხათასთაა¹⁶. და მაძღრობისა ნეშტნი
 40 მუნ ათორმეტ გოდორნი, | აქა შვდ სპვრიდნი. არცა
 ერთსა უსიტყუ ვჰგონებ, არცა რას უღირს სულისა.

18. და შენცა თვსაგან განხილვითა მრავალნი მოი-
 პოვნე რიცხუნი საჩინოსასა უღრმესობის რამე
 მქონებელნი. ხოლო რომელი აწინდელის ჟამისად
 45 უსაკმარეს. ვითარმედ ნუუკუე და ამათ სიტ-
 ყუათათვს, ანუ უმახლობელესთა ამათსა, გინა უსაღმ-
 რთოესცა რაფთე. პატივ-სცემენ უკუე ებრაელნი
 მეერგასესა დღესა.

19. პატივ-ვსცემთ და ჩუენცა, ვითარ-იგი სხუანიცა
 50 რამე არიან ებრაელთანი, სახით რაფთე მათგან
 აღსრულებულნი, ხოლო საიდუმლოდ ჩუენგან
 სრულქმნულნი. ვინაფცა ესოდენისა წინაწარმომქუ-
 მელნი დღისათვს შემდგომობად სიტყუსა მივი-
 დოდით.

38 ხუთითა| ხუთ BFC 40 გოდორნი| გოდორ A სპვრიდნი|
 სპირიდნი C 43 რიცხუნი| რიცხვნი F რამსმე| რამე A, რამე
 F 45 უსაკმარეს| უსაკმარეს A 46-47 უსაღმრთოესცა|
 უსაღმრთოესითაცა AC 47 პატივ-სცემენ| პატივ-სცემთ A, პა-
 ტივ-სცემთ C 52 სრულქმნულნი| სრულქმნილნი
 ACFG 53-54 მივიდოდით| მივრბოდით A, მივრბოდით C, მი-
 ვიდოდით G

15) *Matth.* 14, 19.
 16) *Matth.* 15, 34 სვყ.

5. 20. მარტვლიასა ვდღესასწაულობთ და სულისა წმიდისა მოსლვასა და პაემანსა აღთქუმისასა და სასოებისა აღსრულებასა. და საიდუმლომ ესე რაბამ რამე დიდ არს და რამე პატიოსან!

5 21. კორციელნი იგი განგებულებანი ქრისტესნი აღესრულნეს, უფროსლა კორციელისა მის ჩუენდა მოსლვისა, რამეთუ მიძნავს თქუმად კორციელებრისა აღსრულებად და არცა დამარწმუნოს ვინ თქუმად, თუ აღიძარცუნა¹ კორცნი, არამედ ჩუენ თანა ქცევისა აღესრულნეს განგებანი, ამაღლდა რაჲ ზეცად².

22. ხოლო სულისა წმიდისა მოსლვამ³ აწ იწყებს. და რომელნი იყვნეს ქრისტეს ჩუენდა მოსლვისა განგებანი⁴? ქალწულისაგან შობამ, ბაგასა მიწოლამ, სახუეველითა შეხუევამ, ანგელოზთა იგი დიდებისმეტყუელებამ, მწყემსთა სრბამ, ვარსკულავისა სლვამ, მოგუთა ძღუნითა თაყუანისცემამ, ჰეროდესი ჩჩვლთა კლვამ, იესუმსი ეგვპტედ სივლტოლამ და კუალად ეგვპტით მოქცევამ, აღსრულებამ მის მიერ წესთა მათ შჯულიერთამ, მერმე ჟამსა თვსსა ნათლისღებამ, წამებამ, ზეცით მოსრული; გამოცდამ უდაბნოსა

52v

Or. 41, 5

6 უფროსლა] უფროსლა E 9 აღიძარცუნა] აღიძარცუნა ABCDF 14 შეხუევამ] om. ABCDF 16 ჰეროდესი] ჰეროდეს C, ჰეროდესი D 17 იესუმსი] იესუსი BCD სივლტოლამ] სივლტოლამ B და] om. E 19 შჯულიერთამ] რჩულიერთა CD, რჩულიერთა F

Or. 41, 5

1) ἀνάστα (436 B 6) om. Iber.

2) τὸν ὁσίματον Cir. (436 B 7): add. არამედ ჩუენ თანა ქცევისა აღესრულნეს განგებანი, ამაღლდა რაჲ ზეცად (mais quand il s'éleva dans le ciel, arriva à son terme le temps qu'il pouvait passer avec nous) Iber.

3) τὸν Πνεύματος Cir. (436 B 7): add. მოსლვამ (la venue) Iber.

4) τὸν Χριστὸν Cir. (436 B 8): add. ჩუენდა მოსლვისა განგებანი (l'économie de sa venue parmi nous) Iber.

5. 20. მეერგასესა ვდღესასწაულობთ და სულისა მოსლვასა და დროსა¹ აღთქუმისასა და აღსავსებასა სასოებისასა. და საიდუმლომ რაბამ! ვითარ დიდ და სამსახურებელ!

5 21. რამეთუ კორციელთა ქრისტესთა აღსასრულ იდგეს, უფროსლა კორციელისა მოსლვისათა, რამეთუ მცონის თქუმად კორცთასა, ვიდრემდის ვერცალა ვინ დამარწმუნოს სიტყუად, ვითარმედ აღიძარცუნა შუენიერებამ კორცთამ.

10 22. ხოლო სულისანი იწყებენ. რომელნი იყვნეს ქრისტესნი? ქალწული, შობამ, ბაგამ, წარგრაგნამ, ანგელოზნი მადიდებელნი, მწყემსნი მიმავალნი, ვარსკულავისა სრბამ, მოგუთა თაყუანისცემამ და ძღუნისმრთუმელობამ, ჰეროდეს ყრმათმსრველობამ, 15 იესუმს ლტოლვამ ეგვპტედ, აღმოსლვამ ეგვპტით.

Or. 41, 5

10 სულისანი] სულნი

Or. 41, 5

1) περιεργίαν Gr. (436 B 1): დროსა (au temps de) Iber.

ზედა, შეუჩაგებებანი იგი და დევნულებანი¹ და ქვით სროლანი, რომელნი შეემთხუეოდეს ჰუროთაგან ჩუენთჳს², რამეთუ ჯერ-იყო, რათა სახმ მოგუემეს ჩუენ ამისთვის ტანჯავათა და დევნულებათა მოთმინებ-ბისაჲ. მეცემე განცემად იგი მოწუისა მისგან განმემე-ლისა, შემშვეალავა ჩუენსა ზედა, დადებდა საფლავსა შინა, აღდგომად მესამესა დღესა, ამადლებად ზემად და დაჯდომად მარჯუენით მამისა. ესე ყოველი თავს-იდვა საბიერმან მან ჩუენთვის და ჩუენისა ცხოვრებისათჳს³.

23. აწცა მრავალი შეემთხუევინ ქრისტეს მოძულეთა-გან შეუჩაგებებანი და გმობანი და თავს-იდებს (რამეთუ სულგრძელ არს და მრავალმოწყალე), ხოლო ქრისტეს მოყუარეთაგან - პატივი და დიდებაჲ, და აღროებს, ვითარცა-იგი მათთვის რისხვასა, ეგრეთვე ჩუენთვის სიტკბობასა, რათა მათ მისცეს ყამი სინა-ნულისა და ჩუენი, რათა გამოვადოს წადიერებაჲ და მისა მიმართ სურვილი. და უკუეთუ არა მოწყინე ვიყვნეთ ქირთა შინა და ღმრთისმსახურებისათჳს⁴ მოღუაწებათა, რამეთუ ესრეთ არს პირველითგან

23 სახმ] სახე AEF, სახედ C, სახედ D 24-25 მოთმინებლისი] მოთმინებისა ACDFH 26 მეშვეალავა] შემსვეალავა B 30 აწცა] და აწცა BCDE 32 მრავალმოწყალე] მრავალმოწყალე F, დიდად მოწყალე C 37 მისა] მისა BC

5) *persecutores* Gr. (436 B 14): *add.* უდაბნოსა ზედა, შეუჩაგებებანი იგი და დევნულებანი (dans le desert, les offensés et la poursuite) *Heb.* 6) *zēlōtēs* Gr. (436 B 14): რომელნი შეემთხუეოდეს ჰუროთაგან ჩუენთჳს (qu'il a eu pour nous de la part des Juifs) *Heb.*

7) *zēlōtēs* Gr. (436 C 2): *add.* და დაჯდომად მარჯუენით მამისა, ესე ყოველი თავს-იდვა საბიერმან მან ჩუენთვის და ჩუენისა ცხოვრებისათჳს (et s'assoir à la droite du Père. Lui, le bon, se clargera de tout cela pour nous et pour notre salut) *Heb.*

8) *evangelizae* Gr. (436 C 8-9): ღმრთისმსახურებისათჳს (de l'office divin) *Heb.*

წინადაცუეთილი. ნათლისღებული. წამებული ზენათო, განცდილი, ქოლვილი ჩუენთვის. რომელთა მკამდა სახის მოცემად სიტყვსა ძლით ძვრისხილვი-სათჳს, განცემული, შემსქუალული, დაფლული, აღდგომილი, აღმავალი.

23. რომელი აწცა მრავალი შეემთხუევინ ქრისტეს მოძულეთაგან უპატიოებებანი და თმობს (რამეთუ სულგრძელ არს), ხოლო ქრისტეს მოყუარეთაგან — პატივითანი, და დროებს, ვითარცა მათთვის რისხვასა. ეგრეთვე ჩუენთვის სიტკბობასა, პირველთა მათ ნუსუკუე და სინანულისა ყამი მისცეს, ხოლო ჩუენსა გამოსცდიდეს სურვილსა: ნუსადა ძვრ ვიჩენთა ქირთა და კეთილმსახურებისათჳს დუაწლითა, ვითარ-იგი არს ზენათგანი სიტყუად საღმრთოსა განგებუ-

26 სინანულისა] სინანულისა C მისცეს] მიემცე B 27 გა- მოსცდიდეს] გამოსცდის AEFH სურვილსა] სურვლთა C 29 ზენათგანი] ზენათ გულის C 29-30 განგებულებისა] განგე- ბულებისა A

40 საღმრთოთა განგებულებისა სიტყუაჲ და მიუწთომელთა შათ განკითხვათა მისთა უფსკრული⁹.

21. ქრისტესნი უკუე კაცთა თანა ქცევისა საქმენი და დიდებულებანი ესევეთარნი არიან¹¹ და შემდგომნი ვიხილნეთ უდიდებულესნი და გვხილავსმცა. | ხოლო 53r
45 სულისა წმიდისანი: მოვედინ ჩემდა სული წმიდაჲ და მომეცინ სიტყუაჲ, რაოდენცა მნებავს. ხოლო ესოდენი თუ არა, გარნა რაოდენი ჟამსა ამას შეჰგავს. 3ე. მრწამს. ვითარმედ მოვიდეს ჩუენდა მეუფებრ, არა თუ მონებრ, არცა მოლოდებითა ბრძანებისაჲთა,
50 ვითარ-იგი ვიეთნიმე ჰგონებენ. რამეთუ მიეფინების, ვინაჲცა ენებოს და რომელთაცა ზედა ჯერ-უჩნდეს და ოდესცა და რაოდენცა ჰნებავენ. ესრეთ ჩუენ გულისკმა-ვჰყოფთ და ვიტყვთ სულისათვს წმიდისა მადლითა მისითა.

6. 25. სულსა წმიდასა რომელნი დაბადებულად იკადრებენ თქუმად¹, მგმობარნი არიან და მონანი ბოროტნი და ბოროტთა უბოროტესნი. რამეთუ მონათა ბოროტთაჲ არს საქმშ ესე — შეურაცხებაჲ

40-41 მიუწთომელთა| მიუწდომელთა F 41 უფსკრული| უბსკრული B 42 უკუე| უკუე E 44 უდიდებულესნი| უდიდებულესად BCD გვხილავსმცა| გვხილავსმცა B 45 მოვედინ| მოვედინ EF ჩემდა| ჩუენ ზედა C 46 რაოდენცა| რაოდენცა ABDEF 47 რაოდენი| რაოდენ C, რაოდენი DEF 3ე| 3ე BCDE 48 ჩუენდა| ჩემდა BC 52 და| ანუ BCD

Or. 41, 6
4 საქმშ| საქმე BCDE

9) *ἡρεσάζων* Gr. (436 C. 10): *add.* უფსკრული (*le précipice*) *Iber.*
10) *ὡς ἐμῶναι τοῦ αὐτοῦ ἡγεῖσθαι* (436 C. 10-11) *om. Iber.*
11) *Χριστῶν* Gr. (436 C. 11): *add.* კაცთა თანა ქცევისა საქმენი და დიდებულებანი ესევეთარნი არიან (*telles sont les affaires de la présence du Christ chez les hommes et sa noblesse*) *Iber.*

Or. 41, 6
1) *ἀπαγγέλλετε* Gr. (437 A. 10-11): იკადრებენ თქუმად (*osent dire*) *Iber.*

30 ლებისა და მიუწთომელთა განკითხვათა მისთაჲ, რომლითა სიბრძნით ჰმართებს ჩუენებსა.

21. ქრისტესნი უკუე ესევეთარებ, და შემდგომნი ვიხილნეთ უდიდებულესნი და ვიხილვნეთ. ხოლო სულისანი: მოვედინ ჩემდა სული და მომეცინ სიტყუაჲ, რაოდენ მნებავს. და ეგოდენი თუ არა, ესოდენი, რაოდენი ჟამის თანამემზომ. რამეთუ შეჰქუელად მოიწევის უფლებრ, არა მონებრ, არცა მიმლოდე ბრძანებისაჲ, ვითარ ჰგონებენ ვიეთნიმე. რამეთუ ქრის. ვინაჲ უნდეს და რომელთაცა ზედა ჰნებავენ და რაჟამს და რაოდენ. ესრეთ ვმობერვილობთ ჩუენ ცნობად და თქუმად სულისათვს.

6. 25. სულსა წმიდასა რომელნი აგებულებად შთამოიყვანებენ. მაგინებელ და მონა განბოროტებულ და ბოროტთა უბოროტეს. რამეთუ ბოროტ მონათაჲ

30 მიუწთომელთა| მიუწდომელთა AFI 33 ვიხილვნეთ| ვიხილვნეთ F 35 მნებავს| ჰნებავენ C

Or. 41, 6
1 აგებულებად| აგებულად BC

3 მეუფებისა და განდგომილებად უფლებისაგან და მათ
 თანა მონად შერაცხვად მთავრისა მის² და აზნაურისა-
 სად. ხოლო რომელთა ღმრთად ჰრწმენეს, საღმრთო
 არიან იგინი და ბრწყინვალე გონებითა.

26. ხოლო რომელნი ქადაგებდენცა, უკუეთუ
 10 კეთილითა და ჭეშმარიტითა სიტყვითა და შემსგავსე-
 ბულითა მართლმეტყუელებითა ქადაგებდენ³,
 ღმრთივმეტყუნიერ არიან და მაღალ. უკუეთუ კულა
 მდაბალ და მკოდოვ იყოს სიტყუად მათი⁴ და
 ცთომილ, არა კეთილად განმგებელ არიან იგინი, | 51v
 15 რამეთუ თიკასა არწმუნეს მარგალიტი და სასმენელთა
 ხენემთა — კმაჲ ქუხილისა და თუალთა უძღურთა —
 მზმ⁵ და საზრდელი მტკიცმ⁵ თავთა თვსთა, რომელა
 ჯერეთ სძმ⁵ უკმდა⁵ წოვნად. ჯერ-იყო მათდა
 მცირედ-მცირედ წარმატებად წაღმართ და მიწევნად
 20 მაღლით კერძო და ნათლითა ნათლისა მოგებად და
 ჭეშმარიტებითა მიწევნად ჭეშმარიტებასა. აწ უკუე
 ჩუენცა სრულსა მას წუთ ერთ დრო ვსცეთ სიტყუასა,
 რამეთუ არლა არს ჟამი და ესრეთ სიტყუა-ვყოთ მათდა
 მიმართ.

5 მეუფებისა| მეფობისა AF უფლებისაგან| უფლისაგან
 AEF 6-7 აზნაურისა| აზნაურისა C 9 უკუეთუ| უკუე
 E 13 მკოდოვ| მკოდოვ E 16 უძღურთა| უძღურთა
 F 17 მზმ| მზმ D, მზე CEF მტკიცმ| მტკიცე CDEF 18
 სძმ| სძე CEF წოვნად| წუვნად B 19 მცირედ-მცირედ|
 მცირე-მცირედ C 22 ჩუენცა| ჩუენსა C 23 არლა| არლარა C

2) *ἡ ἐξουσία* Gr. (437 A 14): *add.* მთავრისა მის (du gouverneur) *Iber.*

3) *ἐὺφραδισίῃ* Gr. (437 B 1): *add.* კეთილითა და ჭეშმარიტითა სიტყვითა და შემსგავსებულთა მართლმეტყუელებითა ქადაგებდენ (ils prêchaient avec des paroles bonnes et véridiques et convenant à la vérité) *Iber.*

4) *ἡ ἀπειρία* Gr. (437 B 1): *add.* და მკოდოვ იყოს სიტყუად მათი და ცთომილ (et que leur discours soit blessant et erroné) *Iber.*

5) *ἑαυτοῦ ἑαυτῶν* Gr. (437 B 4): *add.* თავთა თვსთა (à eux-même) *Iber.*

არს უარყოფად მეუფებისა და ზედააღდგომად უფლე-
 5 ბისა და თავთა თვსთა თანამონა-ყოფად აზნაურისა. ხოლო რომელნი ღმრთად ჰგონებენ, საღმრთო და ბრწყინვალე ცნობითა.

26. ხოლო რომელნი სახელ-სდებენ, უკუეთუ კეთი-
 ლცნობათა — მაღალ, ხოლო უკუეთუ მდაბალთა —
 10 არა განმგებენ, თიკის რწმუნებითა მარგალიტისადათა და უძღურ სასმენელსა — ქუხილის კმისადათა და უფღურესთა თუალთა — მზისადათა და მტკიცესა საზრდელსა — ჯერეთ სძის მსუმელისადათა. უკმდა
 მცირედ-მცირედ წაღმწარყვანებად თავთა თვსთად და
 15 უმაღლესთამი წიაღყვანებად, ნათლისაგან ნათლის მიმადლებულთა და ჭეშმარიტებისაგან ჭეშმარიტების მოტყუებულთა. | ვინაჲ ჩუენცა უსრულესსა სიტყუასა 214r
 ჯერეთ დამტევებელნი, რამეთუ არლა ჟამ, ესრეთ ვეზრახებოდით მათ.

4 უარყოფად| უვარყოფად C 11 სასმენელსა| სასმენელთა AC 17 სიტყუასა| om. AC

7. 27. უკუეთუ არცა დაუბადებულად¹ აღიარებთ სულსა წმიდასა, გ ესევითარხო კაცხო, არცა უჟამოდ, განცხადებულად წინააღმდგომისა მისდა არაწმიდისა სულისაა არს საქმე² ესე, რამეთუ ადგილ-ეცით მურსა მას საღმრთოსა კადნიერებით თქუმად ქეშმარიტისა³. ხოლო უკუეთუ ესოდენ მეზრ ცოცხალ ხართ, რადთა ცხადსა მას უღმრთოებასა ევლტოდით და გარეგან მონებისა გრწმენეს, რომელი-იგი თქუენცა⁴ აზნაურებასა მოგანიკებს, შემდგომი ამისი თქუენცა⁵ გულისკმა-ყავთ სულისა წმიდისა მიერ და ჩუენ თანა.

28. რამეთუ მრწამს, ვითარმედ კნინ ოდენ არს თქუენ თანაცა მადლი მისი, და ესრეთ, ვითარცა მოყუასთა თანა, ზრახვა-ვყო⁶ თქუენდა მოქმართ. ანუ მომეცით ადგილი მორის მონებისა და უფლებისა, რადთა მუნ განვაწესო პატივი სულისაა, გარნა არა იპოვების. აწ უკუე ევლტოდით თუ მონებასა, საცნაურ არს, ვითარმედ უფლებასა განაწესოთ საძიებელი ესე.

29. გარნა სიტყუანი⁷ იგი ამის ჯერისანი გეძნელე-ბინ-ა? და კმასა მას წესიერსა ერიდებით-ა? და ლოდ

Or. 41, 7

1 დაუბადებულად| დ-ბდბ-ლდ C 2 არცა| არა EF 5-6 ქეშმარიტისა| ქეშმარიტებისა BD 13 ზრახვა-ვყო| ზრახვა-ვყოთ CE 16 იპოვების| იპოვების ABCEF

Or. 41, 7

1 ἀνατοῦα Cir. (437 B 13): დაუბადებულად (sans naître) Iber.
2 ἡ ἀίτια Gr. (437 B 15): საქმე (l'affaire) Iber.
3 μαρτυρῶν Cir. (437 C 1): ქეშმარიტისა (de la vérité) Iber.
4 ἡμεῖς Cir. (437 C 3): თქუენცა (vous aussi) Iber.; cfr PG 36, col. 438, n. 41.
5 ὑποχωροῦμεν Cir. (437 C 6): add. თქუენდა მოშართ (à vous) Iber.
6 ἡμεῖς Cir. (437 C 10): სიტყუანი (le discours) Iber.

7. 27. უკუეთუ არცა აუგებულად აღიარებთ სულსა წმიდასა, გ ესევითარხო, არცა უჟამოდ, განცხადებულად წინააღმდგომისა სულისაა არს მოქმედება, რამეთუ ეცით მურსა განკადრებად მცირედ-რე. ხოლო უკუეთუ ესოდენცა ჰმრთელოდთ, რადთა განცხადებულსა უღმრთოებასა ველტოდით და მონების გარეგან დასდვით თქუენიცა¹ თავისუფალმყოფელი, შემდგომი თქუენვე განიხილეთ სულისა წმიდისა თანა და ჩუენისა.

28. რამეთუ მრწამს რაოდენმე ამისი მისაღებელ თქუენდა ყოფად, და ვითარცა თვსთა თანა-განვიხილვიდე, ანუ მეცთ მე საშუვალი მონებისა და მეუფებისაა, რადთა მუნ დავდვა პატივი სულისაა, ანუ მონებისაგან მლტოლველნი არა უცნაურ, თუ სადა დააწესებთ საძიებელსა.

29. არამედ მარცულებთათვს განჰმწარდებით და კმასა დაეკუეთებით. და კლდე წარკუეთების² და ლოდ

Or. 41, 7

1 არცა| არა C 5 ესოდენცა| ესოდენცა F 6 ველტოდით| ველტოდით FG 9 ჩუენისა| ჩუენსა BF 11 თქუენდა ყოფად| ყოფად თქუენდა G 12-13 მეუფებისა| მუბისაა AF, მგუბისაა C 14 უცნაურ| საცნაურ AC, ...ცნაურ <“სა” (sa) supra scr. > B 16 განჰმწარდებით| განჰმწარდებითა C კმასა| კმად A 17 წარკუეთების| წარკუეთების A

Or. 41, 7

1 ἡμεῖς Cir. (437 C 3): თქუენიცა (vous aussi, = ἡμεῖς) Iber.; cfr PG 36, col. 438, n. 41.
2 ἀναχωροῦμεν Cir. (437 C 12): წარკუეთების (de se separer) Iber.

შებრკოლების გეჭმნების და კლდე საცთურისა⁷. ვითარცა ქრისტე ექმნა ურწმუნოთა. კაცობრივისა უძლურებისაა არს⁸ ვნებად ესე. დავეზავნეთ უკუე ურთიერთას სიყუარულით⁹. ვიქმნეთ ძმათმოყუარე უფროსლა, ვიდრელა თავთა თვსთა მოყუარე. მომეცით აღსაარებად ძალსა მას ღმრთეებისასა და ვმამაღლად ქადაგებად და მოძღურებად თუ ვერ შემძლებელ ხართ. შეგინდოთ¹⁰.

30. აღიარეთ ერთი ბუნებად წმიდისა სამებისაა სიტყვთა ჯეროვანითა და ვერ ვმამაღლად ქადაგებისათვს¹¹, ვითარცა უძლურნი განგკურნნეთ¹². ჰე, ხენემ არს და ფრიად პირუტყუებრივ, უკუეთუ სულითა მრთელ იყოს და ცხოველ და მეტყუელებად მცონარე იყოს და საუნჯესა მას მალვიდეს, ვითარმცა

21 შებრკოლების| შებრკოლებისა BD საცთურისა| საცთურ E 23 უძლურებისა| უძლურებისა F 24 ურთიერთას| ურთიერთას EF ვიქმნეთ| ვიქმნეთ ACDEF ძმათმოყუარე| ძმათა მოყუარე A, ძმათმოყუარე B, ძმათმოყუარე D 25 უფროსლა| უფროს B, უფროსლა E 26 აღსაარებად| აღსარებად D 30 ჯეროვანითა| ჯეროვანითა BF, ჯეროვანითა CD 31 უძლურნი| უძლურნი F განგკურნნეთ| განგკურნეთ BD ჰე| ჰე BCDE 34 მცონარე| მცონარ B

7) *Is.* 8, 14; *Rom.* 9, 33.

8) ἄσπρωτος *Gr.* (437 C 13): *add.* უძლურებისაა არს (*est de la faiblesse*) *Iber.*

9) πνευματικῶς *Gr.* (437 C 14): სიყუარულით (*par l'amour*) *Iber.*

10) καὶ δῶσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς ἡς συγχάρηται *Gr.* (437 C 15-D 1): ვმამაღლად ქადაგებად და მოძღურებად თუ ვერ შემძლებელ ხართ, შეგინდოთ (*si vous ne pouvez pas prêcher à haute voix et enseigner, que vous soyez pardonnés*) *Iber.*

11) ἄμειψήσασθε τὴν φύσιν ἐν ἁλλήλοις φωνῆς, αἷς ἀκροῖσθε ἀλλήλων *Gr.* (437 D 1-440 A 2): აღიარეთ ერთი ბუნებად წმიდისა სამებისაა სიტყვთა ჯეროვანითა და ვერ ვმამაღლად ქადაგებისათვს (*confessez de mots convenables une nature de la Trinité et comme vous ne pouvez pas prêcher à haute voix*) *Iber.*

12) ἔστω ἡ καὶ τῶν πρὸς ἡμῶν παρακλήσαντες (440 A 3) *om. Iber.*

შებრკოლების გეჭმნების თქუნა¹ ესე. ვითარცა ქრისტე ვიეთმე. კაცობრივ — ვნებად, დავიზავნეთ ურთიერთას სულიერად. ვიქმნეთ ძმათმოყუარე უფროს, ვიდრე თავთმოყუარე. მომეცით ძალი ღმრთეებისაა და მოგცეთ თქუნენ შენდობაა ვმისაა.

30. აღიარეთ ბუნებად სხუათა ვმათაგან, რომელთაგან უფროსს გეკდამების და ვითარცა უძლურნი განგკურნნეთ თქუნენ, რამეთუ არიან. რომელთა მიერ საპამოვნებლად მიგიპარნეთ. ვინაფთგან ძვრ სადმე არს, ძვრ და ფრიად უსიტყუაობა სულითა მრთელთათვს კნინსიტყუაობად ვმათა ზედა და მალვად საუნჯისა, ვითარმცა შურდა სხუათათვს, უკუეთუ ოდენ არა ენი-

18 თქუნა| თქუნენ C 20 ურთიერთას| ურთიერთას C 24-25 განგკურნნეთ| განიკურნნეთ C, განგკურნეთ F 25 რომელთა მიერ| რომელთამე F 25-26 საპამოვნებლად| საპამოვნებლად B 27 უსიტყუაობა| უსიტყუობა B, უსიტყუობა F, უსიტყვობა C

3) *Is.* 8, 14; *Rom.* 9, 33.

35 შურდა სხუათათს და ეშინოდამცა წმიდა-ყოფად ენისა თვისისა, გარნა ჩუენდაცა უჯერო არს განწირვად მათდა და რომელ-იგი სულმოკლებისათს ვაბრალებთ მათ. | ჩუენ მიერ ჩუენებად სულმოკლებისა.

54v

8. 31. აწ უკუე. ზ ძმანო, ერთღმრთაებად აღიარეთ წმიდაჲ სამებაჲ და გნებავს თუ, ერთბუნებად და ერთარსებად¹. და ქადაგებისათს² გიხუაიშნოთ სულისაგან წმიდისა. რამეთუ მრწამს, რაითა რომელ-
5 მან პირველი მოგცა, მოგცეს მეორეცა და. უფროსად, უკუეთუ მოწიწებაჲ იყოს სულიერი და არა ცილობაჲ საეშმაკოჲ. წინააღდგომაჲ იგი.

32. კულადცა ვთქუა განცხადებულად და მოკლედ: ნუცა³ ჩუენ გაუაბრალობთ ვმამალლად ქადაგებისათს
10 (რამეთუ არცა ერთი შური არს კეთილისა საქმისაჲ) და არცა ჩუენ გაბრალოთ მღუმრიად აღსაარებისათს⁴. უკუეთუ ოდენ სხვათაცა გზითა ერთსა მას სავანესა მიიწეოდით. რამეთუ არა თუ ცილობით ძლევასა რასმე ვეძიებთ, არამედ მოგებად ძმათა მოსწრაფე
15 ვართ. რომელთა-იგი განყოფილებისათს გუელმის.

38 მათ| მათდა C.E

Or. 41, 8

1 ერთღმრთაებად| ერთღმრთეებად DE 3 გიხუაიშნოთ| გიხუ-
იშნოთ B, გიხუაიშნოთ A, გიხუაიშნოთ E, გიხუიშნოთ DF 7 საეშ-
მაკოჲ| საეშმაკოი E 10 შური არს| არს შური BCD 11
გაბრალოთ| გაბრალობთ EF აღსაარებისათს| აღსაარებისათს
D 12 მას| om. AF 13 მიიწეოდით| მოიწეოდით
BCIEF 14 მოგებად| მეგობრად C

Or. 41, 8

1) *μία ἐξ ἑσῶς* Gr. (440 B 2): *add.* და ერთარსებად (et ayant une subs-
tance [= ἑκαριστος]) Iber.
2) *ὡς ἕνεκ φατῆς* Gr. (440 B 2-3): ქადაგებისათს (pour prêcher) Iber.
3) *ἕνεκ* (440 B 7) om. Iber., cfr PG 36, col. 440, n. 51.
4) *ὡς ἐφ' ἡσῆς* Gr. (440 B 9): მღუმრიად აღსაარებისათს (pour con-
fesser en silence) Iber.

30 საცა წმიდა-ყოფად მოშიშებდენ. ხოლო უძვრეს ჩუენდა, რასა-იგი ვაბრალებთ შემთხუევად და კნინ-
სიტყობითა განწირვად მათდა კნინსიტყუაობად წერილთათს.

8. 31. ერთისა ღმრთეებისად, ჳ ესე|ვითარნო, აღი- 214v
არეთ სამებაჲ და გნებავს თუ, ერთისა ბუნებისადცა. და ღმერთი კმაჲ სულისა მიერ გამოგითხოოთ თქუენ, რამეთუ მოგცეს, კეთილად უწყი, რომელმან პირველი
5 მოგცა და მეორეცა და უფროსდა, უკუეთუ მოშიშებაჲ რამე იყოს სულიერი, არა წინააღდგომა საეშმაკო. ბრძოლაჲ იგი.

32. მერმეცა უცხადესად-რე და უშემოკლებულესად ვთქუა: ნუცა⁵ ჩუენ მაბრალებთ უმადლესისა კმი-
10 სათს (რამეთუ არცა ერთ შურ აღსლვისა), არცა ჩუენ გაბრალოთ ჯერეთ თქუენდა დასატევენლისათს, ვიდრემდის სხვთ გზით მისვე სადგურისა მომართ მოიყვანებოდით. რამეთუ არა თუ ძლევასა ვეძიებთ, არამედ წევნასა ძმათასა, რომელთა განყოფისათს გან-
15 ვიქრებით.

30 მოშიშებდენ| მოშიშობდენ B 31 შემთხუევად| შემთხუეა
ACF, შემთხუევა B

Or. 41, 8

6 რამე| რასმე B წინააღდგომა| წინააღდგომა F

Or. 41, 8

1) *ἕνεκ* (440 B 7) om. Iber.; cfr PG 36, col. 440, n. 51.

33. ესე სიტყუანი თქუენდა მიმართ არიან. რომელთა თანა ნაწილსა ცხოვრებისასა ვპოვებთ რას, რომელნი-
 ეგე მოთელ ხართ სარწმუნოებასა ძისასა, რომელთა-
 ეგე დაღაცათუ ცხოვრებად სათნო-გვჩნს, არამედ სიტ-
 20 ყუანი თქუენნი ყოლადვე არა საქებელ არიან. რომელნი-
 ეგე მადლითა და ძლიერებითა სულისა წმიდისაითა სცხონდებით⁵, სულიცა წმიდად მოიგეთ
 მართლალსაარებითა, რაითა არა ილუწიდეთ ოდენ, არამედ რაითა შჯულიერადცა იყოს მოლუწებად
 25 თქუენი, | რამეთუ ესრეთ იქმნების გვრგვონსნობად. 55r
 ესე მოგეცინ მოქალაქობისა თქუენისა სასყიდელი —
 აღსაარებად სრული სულისა წმიდისა და ქადაგებად
 ჩუენ თანა და ჩუენებრვე, ვითარცა არს ღირს და
 სამართალ⁶.
- 30 34. ვიკადრებ უმეტესადცა თქუმად თქუენთვს სიტ-
 ყუა იგი მოციქულისა, რომელი თქუა რომაე-
 ლთათვს⁷: ესოდენ მოწლედ გულსმოდგინე ვარ
 თქუენთვს წესიერისა მაგის მოსილობისათვს და მარხ-
 ვითა განყვთლებულისა ფერისა და სულიერთა მაგათ
 35 კრებულთათვს და ქალწულებით სიწმიდისა და
 მრავალთა მათ ღამისთევათა და ფსალმუნებათათვს

17 ვპოვებთ| ვპოვებთ ACDEF 19 დაღაცათუ ცხოვრებად|
 ცხოვრებად დაღაცათუ BD სათნო-გვჩნს| სათნო-გიჩნს B 21
 ძლიერებითა| ძრელებითა F 22 სცხონდებით| სცხოვდებით
 C 23 მართლალსაარებითა| მართლალსაარებითა D 24 შჯუ-
 ლიერადცა| რწულიერადცა DF 25 გვრგვონსნობად| გვრგვონსა-
 ნებად D 31-32 რომელთათვს| ქალთათვს AF, ისრაელთათვს
 BCDE 36 ფსალმუნებათათვს| ფსალმონებათათვს D

5) οὐ τὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔχοντες Gr. (440 C 1): რომელნი-ეგე მადლითა
 და ძლიერებითა სულისა წმიდისაითა სცხონდებით (qui auraient le
 salut par la grâce et la force du Saint-Esprit) Iber.

6) ἀΐτια Gr. (440 C 5): add. და სამართალ (et juste) Iber.

7) φησὶν ἡμεῖς Gr. (440 C 6): add. რომელი თქუა რომაელთათვს (qu'il
 a dit pour les Romains) Iber.

33. ესე თქუენ. რომელთა შორის საცხოვლოსა რასმე
 ვპოვებთ ძისათვს მოთელობითა, რომელთა ცხოვრე-
 ბად გვკვრს, ხოლო არა ყოვლად ვაქებთ სიტყუასაცა,
 რომელთა სულისა და გაქუს. მიითუალეთ სულიცა.
 20 რაითა არა ილუწიდეთ ოდენ, არამედ შჯულიერადცა,
 რომლისაგან გვრგვნი. ესე მოგეცინ თქუენ სასყიდ-
 ლად მოქალაქობისა — სრულიად აღსაარებად სულისა და
 და ქადაგებად ჩუენ თანა და ჩუენ შორის, რაოდენ
 ღირს.
- 25 34. ვიკადრო რასმე თქუენთვს უმეტესადცა თქუმად¹:
 ესოდენ შეგიტკბობ თქუენ და ესოდენ მეკდიმების
 თქუენთვს კეთილშემკულისა მაგის სამოსლისა და
 მარხვის ფერისა და სამღდელოთა ამათ შესაკრებელთა
 და პატიოსნისა ქალწულებისა და განწმედისა და ღამე

20 შჯულიერადცა| სჯულიერადცა ACG 21 მოგეცინ| მოგეცით
 AC 22 აღსაარებად| აღსარებად BF

2) τὸ τῶν Ἀποστόλων φησὶν ἡμεῖς (440 C 6) om. Iber.

და გლახაკთმოყუარებისა და ძმათმოყუარებისა და უცხოთმოყუარებისათვის. *ესოდენ მელმის თქუენთვის, ვიდრელა ჯერ-მიჩნს, უკუეთუმცა შემემთხვა ტანჯვად*
 40 *რამე და სასჯელი*⁸ და თქუენმცა ოდენ განემტკიცენით მართლალსაარებასა ზედა და ზოგადმცა დავედგით და მართლმადიდებლობით უგალობდით წმიდასა სამებასა⁹.

35. ხოლო სხუათათვის რამ-მე ვთქუა, რომელნი-
 45 იგი სრულიად მკუდარ არიან (რომელთა აღდგინებაჲ ქრისტესგან ოდენ ეგების, ცხოველსმყოფელისა მის მკუდართამსა ძლიერებისაებრ მისისა)? რომელნი-იგი ბოროტად განიყოფვიან ადგილითა და სიტყვთა შეერთებულ არიან და ესოდენ ურთიერთას წინა-
 50 აღუდგებიან. ვითარცა | თუალნი ელამნი ერთსა თუ რასმე ჰხედვიდიან და აცილობდიან ურთიერთას სხუად და სხუად ხედვსათვის? ხოლო აწ ამათთვის არა განდრეკილობაჲ თუალთაჲ ჯერ-არს თქუემად, არამედ

37 გლახაკთმოყუარებისა | გლახაკთმოყუარებისათვის BCD 37-
 38 ძმათმოყუარებისა და უცხოთმოყუარებისათვის | ძმათმოყუარებისათვის და უცხოთმოყუარებისა C, *add.* ვითარმედ C 38 უცხოთმოყუარებისათვის | უცხოთმოყუარებისათვის F 40 სასჯელი | სასჯელი D 41 მართლალსაარებასა | მართლალსაარებასა B 42 უგალობდით | უგალობდით A 46 ქრისტესგან | ქრისტესგან D 47 ძლიერებისაებრ | ძლიერებისაებრ F 49 ურთიერთას | ურთიერთარს EF 50-51 თუ რასმე | რასმე თუ BCD 51 ჰხედვიდიან | ხედვიდიან BC ურთიერთას | ურთიერთარს EF

8) Rom. 9, 3.
 9) ὡς κατὰ χάριτος δέχομα: (440) C. 13) *om. Iber.*
 10) ἡμῶν ἐι σαχῆρε μὲν ἦμῶν, καὶ οὐκ ἔστι Τριῆξ ἀδιζήτοιμας Cr. (440) C. 13-15): თქუენმცა ოდენ განემტკიცენით მართლალსაარებასა ზედა და ზოგადმცა დავედგით და მართლმადიდებლობით უგალობდით წმიდასა სამებასა (vous aussi, affermissez-vous dans la véritable confession, mettons-nous ensemble et chantons avec l'orthodoxie pour la Sainte Trinité) *Iber.*

30 ყოველ ფსალმუნებისა და გლახაკთმოყუარებისა და ძმათმოყუარებისა და უცხოთმოყუარებისა. ვიდრელა შეჩუენებულ-ყოფად ქრისტესგან¹ და შემთხუევად რასმე. ვითარცა და სასჯელი მივითუალავ, მხოლოდ უკუეთუმცა დასდეგით ჩუენ თანა და ზოგად ვადიდებდით სამებასა.

35. ხოლო სხუათათვის რამ გვკმს თქუემად განცხადებულად მკუდართა | (რომელთა აღდგინებაჲ ქრისტესა
 215r ოდენ ძალითა თვისითა, ცხოველსმყოფელსა მკუდართასა)? რომელნი ბოროტად ადგილითა განიყოფებიან. სიტყვთ თანაშეკრულნი, და ესოდენ ურთიერთას უღლითმბრძოლობენ, რაოდენ თუალნი ელამნი ერთისა რამსმე მხედველნი და არა სახედა-

3) Rom. 9, 3.

სრულიადი სიბრმე წვალებისაგან ბოროტისა მოს-
 55 რული მათ ზედა¹¹.

36. აწ უკუე ვინაითგან მცირედნი ესე სიტყუანი
 ჯეროვნად წარმოვთქუენ თქუენდა მომართ. კაცთა
 მაგათ ცთომილთა¹². კუალად სულისა მიმართ
 წმიდისა მივიქცე სიტყუად და თქუენცა. უკუეთუ
 60 გნებავს ცხოვრება¹³. თანა-მომიდეგით.

9. 37. სული წმიდაჲ იყო მარადის და არს და იყოს.
 არცა დასაბამი აქუნდა, არცა დასასრული აქუნდეს,
 არამედ მარადის მამისა თანა და ძისა შეწყობილ არს
 და შეერთებულ¹ და მათ თანა აღრაცხულ, რამეთუ
 5 არცა ჯერ-იყო, რამთამცა აკლდა ოდესვე ანუ ძმ
 მამასა, ანუ სული წმიდაჲ ძესა, რამეთუ უზეშთაესისა
 მის არამცა დიდებულ იყო ღმრთეებაჲ, უკუეთუმცა
 უკუანამსკნელ მოსრულ იყო სავსებად სრულებისა,
 რეცა შენანებითა პირველისა მის ყოფისაჲთა².

10 38. იყო უკუე მარადის სული წმიდაჲ, მიმცემელი

54 სრულიადი | *om.* AF

Or. 41, 9

5 ძმ] ძე BEF, ძეშ D 9 ყოფისაჲთა] ყოფისაჲთა E 10 უკუე] უკუე E

11 *παράλογον* Gr. (441 A 5-6): *add.* წვალებისაგან ბოროტისა მოსრული მათ ზედა (qui les rencontra à cause de l'hérésie mauvaise) *Iber.*

12 *ἑταίροι δὲ* Gr. (441 A 6): *add.* მცირედნი ესე სიტყუანი ჯეროვნად წარმოვთქუენ თქუენდა მომართ, კაცთა მაგათ ცთომილთა (j'ai faits convenablement ce court discours pour vous, les hommes trompés) *Iber.*

13 *ἢ μείζον* Gr. (441 A 8): *add.* უკუეთუ გნებავს ცხოვრება (si vous voulez la vie) *Iber.*

Or. 41, 9

1) *συνεταγμένον* Gr. (441 B 1): შეწყობილ არს და შეერთებულ (est assorti et uni) *Iber.*

2) *πρωθενείας* Gr. (441 B 4): *add.* პირველისა მის ყოფისაჲთა (de la première existence) *Iber.*

ვითა, არამედ დადებულებითა, უკუეთუ ოდენ ელმო-
ბამ საყუედრელ მათდა და არა ბრმობამცა?

- 45 36. ვინამთგან უკუე ზომიერად დავიდევ თქუენდა
მიმართ, მოვედ, რამთა სულისავე მიმართ კჳალად
აღვიდეთ: ვჰგონებ, ვითარმედ თქუენცა თანა-
მომიდგეთ.

9. 37. სული წმიდამ იყო მარადის და არს და იყოს,
არცა დაწყებული, არცა დაცხრომადი, არამედ მარადის
მამისა და ძისა თანამყოფი¹ და თანააღრიცხული,
რამეთუ არცა შუენოდა ოდესცა დაკლებულებამ ანუ
5 ძესა მამისაგან. ანუ სულსა ძისაგან, რამეთუ დიდ
უდიდებულობამცა იყო ღმრთეებამ, უკუეთუმცა შენა-
ნებით მოსრულ იყო აღსავსებად სრულებისა.

38. იყო უკუე მარადის მისაღებელი, არა მიმღებელი;

44 ბრმობამცა| დაბრმობამცა BFGH 47 თქუენცა| თქუენ G

Or. 41, 9

6 უდიდებულობამცა| უდიდებლობამცა ABC

Or. 41, 9

1) συσσεταγμένον Gr. (441 B 2): თანამყოფი (existant-ensemble) Iber.

კეთილთაჲ³, არა მიმღებელი; სრულმყოფელი, არა სრულყოფადი; აღმავსებელი, არა აღვსებადი; წმიდამყოფელი, არა წმიდაყოფადი; ღმერთმყოფელი, არა ღმერთყოფადი; თავადი თავისა თვისისაგან შეუცვალე-
 15 ბელ და, რომელთა თანა შეერთებულ არს, — მამისა და ძისა⁴.

39. | უხილავი, უჟამოჲ, დაუტევნელი, უცვალებელი, 56r
 გამოუსახველი, უზომოჲ, გამოუკულებელი⁵, შეუხე-
 ბელი, თვთმავალ, ვიდრეცა ჯერ-უჩნდეს, მარადის
 20 ჯერმჩინებელ⁶, თვთმვლობელ, თვთძლიერ, ყოლად
 ძლიერ (დაღაცათუ პირველისა მის მიზეზისა მიმართ
 — მამისა, ვითარცა-იგი მხოლოდშობილისა ძისა
 საქმენი, ეგრეთვე სულისა წმიდისანი აღიწევინან);
 ცხორებაჲ არს და ცხოველსმყოფელი, ნათელი და
 25 ნათლისა მომანიკებელი; თვთსახიერ და წყარო სახ-
 იერებისა; სული წრფელი, სული წმიდაჲ, უფალი ცხო-
 ველსმყოფელი⁷, მომავლინებელი, განმჩინებელი,
 ტაძარმყოფელი, სადა ჯერ-იჩინის დამკვდრებად⁸.

12 აღმავსებელი | აღმავსებელი F 17 უჟამოჲ | უჟამო E 18
 უზომოჲ | უზომო E 19 თვთმავალ | თვთმავალ CD 20
 თვთძლიერ | თვთძლიერ F 21 ძლიერ | ძლიერ F 25 მომა-
 ნიკებელი | მომნიკებელი CE 26-27 ცხოველსმყოფელი |
 ცხოველსმყოფელი F 28 სადა | სადაცა A ჯერ-იჩინის | ჯერ-
 იჩინოს E

3) *ἀεταχρῶς* Gr. (441 B 5): მიმცემელი კეთილთაჲ (donnant le bien) Iber.

4) *πατρὸς καὶ υἱοῦ* Gr. (441 B 8-9): add. მამისა და ძისა (du Père et du Fils) Iber.

5) *ἀσέριστος* Gr. (441 B 10): გამოუკულებელი (indéterminé) Iber.

6) *ἀεικόσμος* Gr. (441 B 10-11): add. მარადის ჯერმჩინებელ (gouverneur éternel) Iber.

7) *ζῳοποιῶν* Gr. (441 C 2): add. ცხოველსმყოფელი (vivifiant) Iber.

8) *ὅπου θέλει* Gr. (441 C 3): add. სადა ჯერ-იჩინის დამკვდრებად (où il voudrait s'installer) Iber.

სრულმყოფელი, არა სრულყოფადი; აღმავსებელი, არა
 10 აღვსებადი; წმიდამყოფელი, არა წმიდაყოფადი; გან-
 მალმროთობელი, არა განღმროთობადი; თვთ თავისა
 თვისისა იგივე მარადის და რომელთა თანა დაწესებულ
 არს.

39. უხილავი, უჟამოჲ, დაუტევნელი, უცვალებელი,
 15 ურომლოჲ, ურაოდენოჲ, უსახოჲ, შეუხებელი,
 თვთმოძრავი, მარადისმოძრავი, თვთკელმწიფე,
 თვთძალი, ყოვლისშემძლებელი (დაღათუ პირველი-
 სავე მიზეზისა მიმართ, ვითარცა მხოლოდშობილისანი
 ყოველნი, ეგრეთვე სულისანიცა აღიყვანებინან); ცხო-
 20 რებაჲ და ცხოველსმყოფელი; ნათელი და ნათლისმო-
 ცემელი; თვთსახიერება და წყარო სახიერებისა; სული
 წრფელი, მთავრობისაჲ, უფალი, წარმავლინებელი,
 გამომჩრეველი, ტაძარ თვისა მყოფელი.

10-11 განმალმროთობელი | განმალმობელი A, განმალმროთობელი
 G 15 ურაოდენოჲ | ურავდენო ACFH 20 ცხოველსმყოფე-
 ლი | add. და B

10. წინამძღუარი ცხორებისაჲ, მოქმედი, ვითარცა
 30 ენებოს; განმყოფელი მადლთაჲ, *სული შვილებისაჲ, კეშმარიტებისაჲ, სიბრძნისაჲ, მეცნიერებისაჲ, გულისკმისყოფისაჲ, ღმრთისმსახურებისაჲ, განზრახვისაჲ, ძლიერებისაჲ*³¹, შიშისა ღმრთისაჲ. ვითარცა წინადასწარმეტყუელი წარმოიტყუას³², რომლისა მიერ
 35 მამაჲ იცნობების და ძე იდიდების და მათ მიერ ხოლო საცნაურ არს, ერთი არსებაჲ³³, ერთი უფლებაჲ³⁴, ერთი თაყუანისცემაჲ, ერთი ძალი, ერთი სრულებაჲ, ერთი სიწმიდე.

41. რად მივმს მრავლისმეტყუელებაჲ? ყოველივე,
 40 რაჲ-იგი არს მამისაჲ, ძისაჲცა არს, თვნიერ უშობელობისა; ყოველივე, რაჲცა არს ძისაჲ, სულისა წმიდისაჲ არს, თვნიერ შობისაჲ, რამეთუ მამაჲ ხოლო არს უშობელ და ძე — შობილ და სული წმიდაჲ — გამო-
 45 ყოფენ, არამედ სამგუამოვნებასა გამოაჩინებენ³⁵.

31 სიბრძნისაჲ| სიბრძნისა და CE 33 ძლიერებისაჲ| ძრელები-საჲ F 35 ძე| ძე BCDE 38 სიწმიდე| სიწმინდჲ A 42 შობისაჲ| შობისა BCD 43 ძე| ძე BCEF, ძეჲ D 44 თვთებანი| თითოებანი A არსებათა| არსებასა CE

9) *Is.* 11, 2.

10) *ἀποκριματικῶς* Gr. (441 C 6): ვითარცა წინადასწარმეტყუელი წარმოიტყუას (*comme le dit le prophète*) *Iber.*

11) *μία οὐσία* Gr. (441 C 8): ერთი არსებაჲ (*une substance*) *Iber.*

12) *ἀερεία* Gr. (441 C 8): უფლებაჲ (*le droit*) *Iber.*

13) *γενήσας* Gr. (441 C 12): *add.* რამეთუ მამაჲ ხოლო არს უშობელ და ძე-შობილ და სული წმიდაჲ-გამომავალ (*car seul le Père est sans naissance, le Fils est né et le Saint-Esprit [est] procédant*) *Iber.*

14) *περὶ ἑσθίας δὲ ἀπορρίζεται* Gr. (441 C 13-14): არამედ სამგუამოვნებასა გამოაჩინებენ (*mais démontrent trois hypostases*) *Iber.*

40. მძღუანველი, | მაქმნეველი, ვითარ სთნავს: განმ- 215v
 25 ყოველი მადლთაჲ, *სული შვილებისა, კეშმარიტებისა, სიბრძნისა, გულისკმის-ყოფისა, მეცნიერებისა, კეთილმსახურებისა, განზრახვისა, ძალისა*³⁶, შიშისა; აღრიცხულთაჲ, რომლისა მიერ მამაჲ იცნობების და ძე იდიდების, რომელთაგან მხოლოდ იცნობების;
 30 ერთი შეწყობილებაჲ, მსახურებაჲ ერთი, თაყუანისცემაჲ, ძალი, სრულებაჲ, სიწმიდე.

41. რად ჩემდა გრძელსიტყუაობაჲ? ყოველივე, რაოდენი მამაჲ, ძისაჲცა, თვნიერ უშობელობისა; ყოველივე, რაოდენი ძე, სულისაჲცა, თვნიერ შობილობისა.
 35 რამეთუ ესენი არა არსებათა განპყოფენ სიტყუაებრ ჩემისა, არამედ არსებისათვის განიჩინებთან.

24 მაქმნეველი| მაქმნეველი AC 30 მსახურებაჲ ერთი| ერთი მსახურება G

2) *Is.* 11, 2.

10. 12. შენ, უკუე, ბოროტისა მეტყუელო¹. იწურთი ცილობისა სიტყვსგებათა², ხოლო მე მართლმეტყუელებისა სარბიელსა წარვკმართვებ. პატივ-ევც შენცა, უბადრუკო³. დღესა ამას სულისასა: იპყარ მცირედ ენაჲ, უკუეთუ ეგების. სხუათა ენათათჳს არს სიტყუაჲ ჩუენი⁴. მათგან შეიკდიმე, ანუ შეიშინე, რამეთუ ცეცხლითა იხილვებიან. დღეს მართლმადიდებლობით გამოვიტყოდით, ხვალე ფილაფოზობით კელოვნობდი⁵; დღეს ვდღესასწაულობდეთ, ხვალე უშუერებით იმღერდი. ჩუენნი ესე სიტყუანი საიდუმლონი არიან. შენნი ურაკპარაკთა შეეტყუებიან. ჩუენნი ესე ეკლესიათა შუენიან, შენნი ეგე უბანთა ზედა ითქუმოდინ. ესე საიდუმლონი შეისმინონ⁶ ფრთხილთა გონებითა, შენნი ზრახვანი⁷ მომთრავალეთა მიეთხრენ. ესე მოძღურებანი⁸ მოსწრაფეთა და ღმრთისმსახურთა გულისკმისსაყოფელად⁹. შენნი ეგე გმობანი მბრძოლთა სულისათა საცთურად. ხოლო

Or. 41, 10

1 უკუე| უკუე E ბოროტისა| ბოროტის BCDF 8 ფილაფოზობით| ფილოსოფოსობით ACE 9 ხვალე| ხვალე A 13 ითქუმოდინ| ითქუმოდენ C საიდუმლონი| საიდუმლონი F 16 შენნი| ხოლო შენნი C

Or. 41, 10

1) ῥῆσις Gr. (441 D 1): add. შენ უკუე, ბოროტისა მეტყუელო (toi, qui parles de méchanceté) Iber.

2) τὰ ἀντιθέσεις Gr. (441 D 1): ცილობისა სიტყვსგებათა (les mots en réponse de la contestation) Iber.

3) πικρὸν Gr. (441 D 2): add. უბადრუკო (pauvre) Iber.

4) ἡ λέξις Gr. (441 D 4): add. ჩუენი (notre) Iber.

5) ἐχρησισθησάμεν Gr. (444 A 2): ფილაფოზობით კელოვნობდი (suivra l'art de la philosophie) Iber.

6) ᾄδοντες Gr. (444 A 5): add. საიდუმლონი შეისმინონ ([ils] comprennent les mystères) Iber.

7) ἐκείνα Gr. (444 A 5): add. ზრახვანი (pensees) Iber.

8) δόγματα Gr. (444 A 6): add. მოძღურებანი ([ces] doctrines) Iber.

9) ἕνεκα τῆς κατανόησης Gr. (444 A 6): add. და ღმრთისმსახურთა გულისკმისსაყოფელად (et pour la compréhension des gens pieux) Iber.

10. 12. გალობსა წინაგანწყობაჲ? არამედ მე — სიტყვს საგროობაჲ. პატივ-ევც დღესა სულისასა, ძალგიც თუ, იპყარ მცირედ ენაჲ. სხუათა ენათათჳს არს სიტყუაჲ. ამათგან შეიკდიმე ანუ შეიშინე, ცეცხლი-
5 საობით სახილველთაგან. დღეს ვმესჯულებდეთ, ხვალე სიტყუა-ვკელოვნობდეთ; დღეს ვდღესასწაულობდეთ, ხვალე უსახურობდეთ; ესენი — საიდუმლო, იგინი — სათეატრონო; ესე — ეკლესიათანი, იგინი — უბანთანი; ესე — ფრთხილთანი, იგი
10 — მომთრავლეთანი; ესე — მოსწრაფეთანი, იგინი —

Or. 41, 10

2 სიტყვს საგროობაჲ| სიტყვს საგროობა II 3 იპყარ მცირედ| მცირედ იპყარ B 5 ვმესჯულებდეთ| ვმესჯულებდეთ C 6 სიტყუა-ვკელოვნობდეთ| ვსიტყუა-ვკელოვნობდეთ B 9 იგინი| იგი FC ესე| ესენი C 10 იგინი| იგი F

ვინათგან უცხონი იგი და მავნებელნი ზნახვანი¹⁰ გან-
ვაქრევიებით, მოვედით და დავამტკიცებთ ჩუენნი ესე-

11. 13. | სული წმიდამ და ცხოველსმყოფელი პირვე- 57
ლად აჩუენებდა საქმეთა ძლიერებისა მისისათა¹ ანგე-
ლოზებრთა მათ ზეცისა ძალთა ზედა²; ჩაოდენნიცა
არიან ღმრთისა მიერ³ და გარემომს ღმრთისა.
5 რამეთუ არა ვინამ არს სხუაგნით სრულება მათი და
ბრწყინვალეობამ და ბოროტისა მიმართ⁴ აღუძრველ-
ობამ, გარნა სულისაგან წმიდისა.

11. მერმე აჩუენა მადლი თჳსი⁵ მამადმოავართა
შორის და წინამსწარმეტყუელთა, რომლისა მიერ
10 ვითემე იბილეს ღმერთი, ვითარცა ძალ-ედვა⁶ და მეც-

18 ვინათგან ვინათგან E 19 და| *om.* BD

Or. 41, 11

1 და| *om.* 1F 2 ძლიერებისა| ძლიერებისა F 3 ჩაოდენნიცა|
რავდენნიცა 4F F 4 გარემომს| გარემომის E 5 არა| არამ
BD სხუაგნით| სხუაგნით F 6 ბრწყინვალეობამ| მბრწყინვა-
ლებამ 7 8 მამადმოავართა| მამადმოავართა F

10) τὸ πᾶσις Gr. (444 A 7): *add.* და მავნებელნი ზნახვანი (et les
pensees blésantes) *Iber.*

Or. 41, 11

1) ἐπίγει Gr. (444 A 9): აჩუენებდა საქმეთა ძლიერებისა მისისათა
(demontrait les effets de sa force) *Iber.*
2) ἐν τῆς ἀγγέλων καὶ ἀποστόλων δύναμι Gr. (444 A 9-10): ანგელოზებ-
რთა მათ ზეცისა ძალთა ზედა (sur des forces célestes angéliques) *Iber.*
3) ὅσα πᾶσαι μετὰ Θεοῦ Gr. (444 A 10-11): ჩაოდენნიცა არიან
ღმრთისა მიერ (qui sont de Dieu) *Iber.*

4) δυνατότων (444 A 12-13) *om.* *Iber.*
5) ἑαυτῶ Gr. (444 A 14): *add.* აჩუენა მადლი თჳსი (montra sa grâce)
Iber.

6) ἐπαρτάσθρων Gr. (444 A 15): *add.* იბილეს ღმერთი. ვითარცა ძალ-
ედვა (ont vu Dieu comme il pouvait) *Iber.*

სულის ზედა მომღერალთანი. ვინათგან უცხუე გან-
ვკუერკლეთ უცხოთ, მოვედ, დავამტკიცებთ ჩუენნი.

11. 13. ესე პირველად მოქმედებდა ანგელოზებრთა
შორის და ზეცისა ძალთა და ჩაოდენნი პირველ შემდ-
გომად ღმრთისა და გარემომს ღმრთისა. რამეთუ არა
სხუთ ვინათა მათდა სრულება და გამობრწყინვება
5 და ბოროტისა მიმართ ძნადაღსაძრველ ანუ
აღუძრველ ყოფამ. თჳნიერ სულისა მიერ წმიდისა.

11. ამისა შემდგომად მამათა შორის და წინამსწარ-
მეტყუელთა, რომელთაგანთა რომელთამე ეოცნა
ღმერთი ანუ ეცნობა, ხოლო რომელთამე ყოფადიცა

Or. 41, 11

2 პირველ| *add.* და C 3 გარემომს| გარემოს 1C 4 ვინათ|
ვინათ 1CF

ნიერ იქმნეს. სხუათა კუალად ყოფადნი იგი საქმენი ეუწყნეს, რამეთუ განათლდეს გონებანი მათნი⁷ სულისა მიერ წმიდისა და ვითარცა წინაშე თუალთა მათთა ჰხედვიდეს მომავალთა მათ საქმეთა⁸,
 15 რამეთუ ესევეითარი არს მადლი იგი და ძალი სულისა წმიდისაჲ.

15. მერმე კუალად მოეფინა მოწაფეთა ზედა ქრისტესთა (რამეთუ დაუტეო ქრისტესთს თქუამად, რომლისა თანა იყო განუშორებელად; არა თუ
 20 შემწეობით⁹. არამედ, ვითარცა თანასწორსა პატივითა, თანა-ჰყვებოდა), ხოლო მოწაფეთა მისთა მოეფინა სამ სახედ, ვითარცა შემძლებელ იყვნეს შეწყნარებად, და სამთა ჟამთა: პირველ, ქრისტეს დიდებისა ვნებითა
 25 მით ჯუარისაჲთა, მერმე კუალად შემდგომად, დიდებისა შისისა მკუდრეთით აღდგომითა და კუალად შემდგომად, ზეცად ამაღლებისა და მარჯუენით მამისა დაჯდომისა¹⁰.

16. და მოასწავებს პირველსა მას კურნებაჲ იგი სენთაჲ | და არაწმიდათა სულთა განსხმად, რომელ-
 30 იგი საცნაურ არს, ვითარმედ არა თვნიერ სულისა წმიდისა იქმნებოდა. ხოლო მეორესა აჩუენებს შემდგომად აღდგომისა¹¹ შებერვაჲ იგი. ოდეს ჰრქუა:

11 იქმნეს| იქმნეს CEF 14 ჰხედვიდეს| ხედვიდეს E 17 მოეფინა| მიეფინა E 23 პირველ| პირველად C

7) παπαίμενοι ... τῶ ἡγεμονικῶν Gr. (444 B 1-2): განათლდეს გონებანი მათნი (leurs esprits s'illuminaient) Iber.

8) ἵνα παροῦσι σαφῶς τοῖς ἑσπεύουσιν Gr. (444 B 2): ვითარცა წინაშე თუალთა მათთა, ჰხედვიდეს მომავალთა მათ საქმეთა (comme sous leurs yeux ils voyaient les choses de l'avenir) Iber.

9) ἐνεργῶν Gr. (444 B 5): შემწეობით (à l'aide) Iber.

10) ἢ ἀποκαθήμενος, ἢ ἔν τῃ ἄρῃ λέγειν Gr. (444 B 9): და მარჯუენით მამისა დაჯდომისა (et de s'asseoir à la droite du Père) Iber.

11) τῶν οὐρανῶν Gr. (444 B 12): აღდგომისა (de la résurrection) Iber.

10 წინა-ეუწყა სულისა მიერ | დასახვითა სამთავროსა შინა და ვითარცა მოწევენულნი. ცნეს მოწევენადნი, რამეთუ ესევეითარი არს ძალი სულისაჲ. 216r

15. ამისსა შემდგომად ქრისტეს მოწაფეთა შორის (რამეთუ დაუტევებ ქრისტესსა თქუამად, რომელსა
 15 თანა იყო. არა ვითარცა მოქმედებით, არამედ ვითარცა თანაშეპატივისა თანამკვდრობით) და ამათ სამ სახედ, რაოდენ ეძლო დატევენად, და სამთა ჟამთაებრ: პირველ, ქრისტეს ვნებითა დიდებისა, და შემდგომად, დიდებისა აღდგომასა, და შემდგომად,
 20 ზეცად აღსლვისა ანუ კუალადგებისა, რაჲცა გვკმს თქუამად.

16. პირველსა ცხად-ჰყოფს სენთა და სულთაგან განწმედაჲ. ცხად არს, ვითარმედ არა თვნიერ სულისა ქმნილი, და შემდგომად განგებულებისა შთაბერვაჲ.

10 სამთავროსა| სამთავროთა AC 18 ქრისტეს| რაქამს C

მიიღეთ სული წმიდაა, რომელი განცხადებულად იყო საღმრთოთა მადლისა მინიჭებაჲ¹². და მესამედ -
35 აწინდელი ესე განყოფად ცეცხლისა ენათაჲ, რომელსა-
საცა ვდღესასწაულობთ.

17. გარნა პირველი იგი მცირედ-რე, ხოლო მეორე —
უმდიდრესად და უცხადესად, ხოლო აწინდელი ესე —
სრულებით. რამეთუ არა საქმითა ოდენ შეწევნი-
40 საძთა¹³ მოვიდა მათ ზედა სული წმიდაჲ¹⁴, ვითარ-
იგი პირველ, არამედ არსებით, ვითარცა ვინ თქუას,
თანამყოფად და თანამოქალაქედ. რამეთუ ჯერცა-იყო
და მუენიერ, ვინაძთგან ძმ ღმრთისაჲ კორციელად
მოვიდა ჩუენდა, სულისაცა წმიდისა კორციელად
45 გამოჩინებაჲ. და ქრისტე რაჲ ამაღლდა ზეცად, მისი
ჩუენდა მომართ გარდამოსლვად, მომავალი, ვითარცა
უფალი და მოვლინებული, ვითარცა თანაარსი
ღმრთისაჲ და არა წინააღმდგომი. რამეთუ ესევითარნი
ესე სიტყუანი არა ბუნებასა განჰყოფენ, არამედ
50 ერთობასა არსებისა და ნებისასა მოასწავებენ¹⁵.

34 საღმრთოთა მადლსა | საღმრთოთისა E მინიჭებაჲ | მინიჭებაჲ BD 36
ვდღესასწაულობთ | ვდღესასწაულობთ D 37 მეორე | მეორე
BCDEF 42 თანამყოფად | თანამეუფედ F 43 ძმ | ძე
BCDEF 45 ქრისტე | ქრისტე D 47 უფალი | ღმერთი B

12) ἡ χάρις ἢ ἡ εὐχέλεια ἡ ἐνδοξία Gr. (444 B 12-13): ოდეს პრეტა:
მიიღეთ სული წმიდაა, რომელი განცხადებულად იყო საღმრთო-
თა მადლისა მინიჭებაჲ (quand il a dit: recevez le Saint-Esprit, qui était
évidemment la donation de la grâce divine) Iber.

13) ἐνεργεία Gr. (444 C 1): საქმითა ოდენ შეწევნისაძთა (par l'effet de
l'assistance seulement) Iber.

14) παρὰ Gr. (444 C 1): მოვიდა მათ ზედა სული წმიდაჲ (le Saint-
Esprit est venu sur vous) Iber.

15) ἡ ἕξις ἢ ἡ φύσις ἢ ἡ ἰσχυρία ἢ ἡ ἐξουσία Gr. (444 C 8-9):
არა ბუნებასა განჰყოფენ, არამედ ერთობასა არსებისა და ნებისასა
მოასწავებენ (ils ne divisent pas la nature, mais indiquent par l'énigme
l'unité de la substance et de la volonté) Iber.

25 განცხადებულად უსაღმრთოესი მობერვად. და აწ — გან-
ყოფად ცეცხლისა ენათაჲ, რომელსა ვდღესასწაულობთ.

17. არამედ პირველი წულილად-რე და მეორე
— უსახოვნეს-რე, ხოლო მესამე — უსრულესად:
არლარა მოქმედებით თანამყოფ, ვითარცა პირველ.
30 არამედ არსებითად, ვითარ ვინ თქუას, თანამქცევ და
თანამოქალაქე. რამეთუ შეუენოდა ძისა კორციელად
ზრახულებასა ჩუენდა, მისიცა კორციელად გამოჩინე-
ბად. და ქრისტე რაჲ თავად თვსსა კუალად აღვიდა,
მისი ჩუენდა მომართ გარდამოსლვად, მომავალი,
35 ვითარცა უფალი, მოვლინებული, ვითარცა არა
წინააღმდგომი ღმრთისაჲ. რამეთუ ესევითარნი კმანი
არა უღარეს ცხად-ჰყოფენ ერთნებობასა, ვიდრე განჰ-
ყოფენ ბუნებასა.

29 თანამყოფ | ვინა მყოფ B 33 თვსსა | თვსა AC

12. 18. ამისთვის შემდგომად ქრისტესა რაითა ნუგეშინისმცემელი ჩუენ არა გუაკლდეს, ხოლო სხუად ნუგეშინისმცემელიო, რაითა შენ სწორებად პატივისაად გულისკმა-ჰყო. რამეთუ სხუად ვითარცა ჩუენ ზე
5 ითქუმის¹. | ხოლო ესე თანამფლობელობისა, არა თუ
შეურაცხებისაად არს სახელი. რამეთუ სხუად არა უცხოთა, არამედ ერთარსთა ზედა ვიცი თქუმულად.

49. ხოლო ენითა თვსებისა მისთვის სიტყვსა მიმართ, ხოლო ცეცხლისადათ² — გინათუ განწმედისათვს
10 (რამეთუ ივის სიტყუამან ჩუენმან ცეცხლიცა განმწმედელი, ვითარცა მრავლით კერძო³ საცნაურ⁴ არს, უკუეთუ ვინ გამოეძიებდეს), გინათუ არსებისათვს, რამეთუ ცეცხლ არს ღმერთი ჩუენი, ცეცხლ, შემწუველ ყოვლისა ბოროტისა⁵, დაღაცათუ მწვალებელნი⁶
15 კუალად შეშფოთნებიან ერთარსებისაგან შეიწრებულნი⁷.

50. ხოლო მსხდომარეთა ზედა მოვიდა მოციქულთა⁸,

Or. 41, 12

2 ჩუენ| ჩუენი C. 3 ნუგეშინისმცემელიო| ნუგეშინისმცემელიო F. 4 ზე| ზედა E. 7 თქუმულად| თქუმად D. 8 ხოლო| რამეთუ F. 12 გამოეძიებდეს| გამოიძიებდეს F. 14-15 მწვალებელნი კუალად| კუალად მწვალებელნი BDEF

Or. 41, 12

1) ἀλλοι, ἄλλοι εἰς ἐγὼ, ἀμίσωται Gr. (444 D 3-445 A 1): სხუად ვითარცა ჩუენ ზე ითქუმის (le reste comme on le dira de nous) Iber.

2) Act. 2, 3 sqq.

3) πῶταχθον Gr. (445 A 6-7): მრავლით კერძო (de plusieurs côtés) Iber.

4) γαθεις Gr. (445 A 7): საცნაურ (compréhensible) Iber.

5) Deut. 4, 24.

6) ἑρετικῶν Gr. (445 A 9): add. მწვალებელნი (les hérétiques) Iber.

7) Μερζιμένταις δὲ, δὲ τὸ τὸν χρισμάτων δάδριον (445 A 10-11) om. Iber.

8) Act. 2, 3.

12. 18. ამისთვის შემდგომად ქრისტესა რაითა ნუგეშინისმცემელი ჩუენ არა გუაკლდეს, ხოლო სხუად, რაითა შენ სწორპატივობად გულისკმა-ჰყო. რამეთუ სხუაობითა სხუად, ვითარი მე, დაუმტკიცე-
5 ბიეს, რომელი ესე თანამეუფებისა, არა უპატიოებისა სახელ, რამეთუ სხუად არა უცხოთა, არამედ თანაარსთა ზედა სათქუმელად უწყი.

49. ხოლო ენებითა სიტყვსა მიმართ თვსებისათვს¹, ხოლო ცეცხლისადათა ვეძიებ ვინაად კერძო, არამედ —
10 განწმედისათვს (რამეთუ უწყის სიტყუამან ჩუენმან |
216v ცეცხლიცა განმწმედელი, ვითარ-იგი მრავლით კერძო² მნებებელთადა დასასწავებელ არს) — ანუ არსებისათვს, რამეთუ ღმერთი ჩუენი ცეცხლ³ და ცეცხლ განმლეველ სიხენეშისა, დაღათუ კუალადცა
15 სდრტვნვიდე თანაარსებისათვს შეიწრებულნი.

50. ხოლო განყოფითა, თითოსახეობისათვს მადლთადასა, ხოლო მსხდომარეთა⁴, სამეუფოობისათვს და

Or. 41, 12

3 სწორპატივობად| სწორპატივობად BCF. 5 თანამეუფებისა| თანამეუფობისა A, მგებისა C, თანამეუფობისა H. 10 ჩუენმან| ჩუენმან AC. 12 დასასწავებელ| დასასწავლებელ AC, სასწავლებელ B. 17 სამეუფოობისათვს| სამეუფობისათვს ACG

Or. 41, 12

1) Act. 2, 3 sqq.

2) πῶταχθον Gr. (445 A 6-7): მრავლით კერძო (πῶταχθον) Iber., cf. PG, 36, col. 445, n. 74.

3) Deut. 4, 24.

4) Act. 2, 3.

რამეთუ მეუფე არს და წმიდათა ზედა განისუენებს, რამეთუ საყდარცა ღმრთისა არიან ქერობინნი⁹.

- 20 51. ხოლო ქორსა მას ზედა¹⁰⁻¹¹ ზე აღსლვისათვს შემწყნარებელთადასა და ქუეყანით ამაღლებისა. რამეთუ წყლითაცა საღმრთოდთა დაირთვიან ზესკნელნი რადმე, რომელთა მიერ იდიდების ღმრთი. ვითარცა დავით ვალობს; და თავადმან იესუ ქორსა ზედა
- 25 ზიარ-ყვნა მოწაფენი მალალთა მათ საიდუმლოთა¹², რადთა ესე მოესწავოს, ვითარმედ ზოგს-რე გარდამოსლვად ჯერ-არს ღმრთისაჲ ჩუენდა, ვითარცა პირველ მოსეს-ზე იქმნა¹³ და ზოგს-რე ჩუენი აღსლვად ქუეყანით, რადთა ესრეთ იქმნას ზიარებაჲ
- 30 ღმრთისაჲ კაცთა მომართ ღირსებისა შეერთებითა.

52. | ხოლო ვიდრემდის ორივე თვისსა წესსა ზედა 58v
 ეგოს, იგი — სიმალესა და ესე — სიმდაბლესა. შეუზავებელ არს სახიერებაჲ იგი და კაცთმოყუარებაჲ არა თანაზიარ. და დანაბეთქი დიდი არს შორის და წიალუ-
 35 ვალი¹⁴ არა ხოლო თუ მდიდრისა მის ლაზარესგან, და საწადელთა მათ წიალთაგან აბრაჰამისთა განმყოფელი. არამედ დაბადებულისა ამის და განხრწნადისა ბუნებისა დაუბადებელისა მისგან და შეურყეველისა.

18 მეუფე| მეუფე AF 19 ქერობინნი| ქერობინნი BDF 22
 დაირთვიან| დაირთვიან AF, დაირთვიან BC 26 მოესწავოს|
 მოესწავოს CF 33 კაცთმოყუარებაჲ| კაცთმოყუარებაჲ F 35
 მის| add. და B 37 განხრწნადისა| განხრწნადისა F

9) Is. 37, 16.
 10) Act. 1, 13.
 11) ει μη ἢν περιεργότερος εἴηαι θιγαῖ τῶν θεόντων (445 A 13 14) om. Iber.
 12) Luc 22, 22 sqq.
 13) Ex. 3, 2 sqq.
 14) Luc 16, 26.

წმიდათა ზედა განსუენებისა, რამეთუ საყდარ ღმრთისა ქერობინნიცა⁵.

- 21 51. ხოლო ქორსა ზედა⁶ (უკუეთუ ოდენ არა გარეგან ჯეროვნისა გამომწულილველ მგონო) აღსლვისათვს და ქუენამთ აღტაცებისა შემწყნარებელთადასა, ვინამთ-გან წყლითაცა საღმრთოდთა ზესკნელნი რადმე დაირთვიან, რომელთაგან იქების ღმრთი, და თავადმან
- 25 იესუ⁷ ქორსავე ზედა აზიარნა სრულყოფადთა უმაღლესნი⁸, რადთა ესე იხილვოს, ვითარმედ ზოგს-რე გარდამოსლვად ჯერ-არს ღმრთისაჲ ჩუენდამო, რომელი პირველ მოსეს-ზეცა უწყი ქმნულად⁹, ხოლო ზოგს-რე ჩუენი აღსლვად მისამი და ეგრეთღა ზიარების-ყოფად
- 30 კაცთაჲ ღმრთისა მიმართ, თანაშეტყუებითა ღირსებისადათა.

52. ხოლო ვიდრემდის თითოეული თვისსა ზედა ეგოს, იგი სიმალლისა, ხოლო ესე სიმდაბლისასა, შეურევნელ სახიერებაჲ და უზიარებელ კაცთმოყუარებაჲ. და
 35 დიდი და წიალუვლელი მთხრებელი საშუვალ¹⁰ არა ხოლო მდიდრისაჲ ლაზარესგან, და საწადელთა წიალთა აბრაჰამისთა განმყოფელი. არამედ აგებულისა-ცა და მდინარისა ბუნებისაჲ აუგებელისაგან და მდგომარისა.

20 ოდენ| om. C, 29 მისამი| მისსამი BFC 35-36 არა ხოლო|
 ხოლო არა F 38 და¹| om. F

5) Is. 37, 16.
 6) Act. 1, 13.
 7) τὸν μαθητήριον (445 B 2-3) om. Iber.
 8) Luc. 22, 22 sqq.
 9) Ex. 3, 2.
 10) Luc 16, 16.

13. 53. ესე საიდუმლოდ სულისა წმიდისაჲ იქადაგა პირველ წინამსწარმეტყუელთაგან, ვითარცა იტყვს, ვითარმედ: "სული უფლისაჲ ზემ ზედა"¹. და განისუენონო მის ზედა შვედთა სულთა². რომელ-იგი არიან
5 მაღლნი სულისა წმიდისანი³.

54. და გარდამოკდა სული უფლისაჲ და უძლოდა მათ⁴. და სულმან მეცნიერებისამან აღავსო ბესელიელ, ხუროთმოძღვარი იგი კარვისაჲ⁵. და სულმან აღიტაცაო ელია ეტლითა ცეცხლისაჲთა⁶. და ითხოვა იგი ელისე მრჩობლად მოძღვრისა მისგან⁷. და სული შენი სახიერი მიძოოდენ მე და სულითა წმიდითა დამამტკიცე მე⁸ - დავით ლაღადებს. ესე აღითქუა პირველ იოველის მიერ⁹. ვითარცა იტყვს, ვითარმედ: მივჭვინო სულისაგან ზემისა ყოველსა ზედა კორციელსა (ესე იგი არს მორწმუნესა) და წინამსწარმეტყუელებდენ ძენი თქუენნი და ასულნი თქუენნი და შემდგომი ამისი¹⁰.

Or. 41, 13

2 პირველ| პირველად C 3-4 განისუენონო| განისუენონ C 4 რომელ-იგი| რომელნი-იგი E 7 ბესელიელ| ბესელიელ F 7-8 ხუროთმოძღვარი| ხუროთმოძღვარი D 9 ითხოვა| ითხოვა CEF 12-13 იოველის| იოველის E 17 ამისი| ამისა C

(Or. 41, 13

1) Is. 61, 1.

2) Is. 11, 2.

3) πνεύματα Gr. (445 C. 3): *add.* რომელ-იგი არიან მაღლნი სულისა წმიდისანი (qui sont les grâces du Saint-Esprit) Iber.

4) Is. 63, 14.

5) Ex. 35, 30 sqq.

6) IV Reg. 2, 11.

7) IV Reg. 2, 9.

8) Ps. 50, 14.

9) καὶ ἔσται ἐν τοῖς ἑσπέραις ἡμέραις (445 C. 10-11) *om.* Iber.

10) Joel 3, 1.

13. 53. ესე იქადაგა უკუე წინამსწარმეტყუელთაგან, ვითარმედ: სული უფლისაჲ ზემ ზედა¹. რომლისა ძლით მცხო მე². და განისუენონ მის ზედა შვედთა სულთა³.

5 54. და გარდამოკდა სული უფლისაჲ და უძლოდა მათ⁴. და სულმან მეცნიერებისამან აღავსო ბესელიელ, ხუროთმოძღვარი კარვისაჲ⁵. და სული განმწარებული. და სული ელიას ეტლით აღმტაცებელი⁶. და ელისეგან მრჩობლ საძიებელი⁷; და სულითა სახიერებისა და
10 მთავრობისაჲთა დავით ძღუანებული და დამტკიცებული⁸. ხოლო აღითქუა იოველისგან სადმე პირველად, და იყოს უკუანამსკნელთა დღეთა, მეტყუელისა: მივჭვინო სულისაგან ზემისა ყოველსა ზედა კორცსა (ცხად არს, ვითარმედ მრწმუნებელსა) და
15 ძეთა ზედა თქუენტა და ასულთა ზედა თქუენტა და შემდგომი⁹.

Or. 41, 13

11 იოველისგან| იოველისგან BCGH

(Or. 41, 13

1) Is. 61, 1.

2) ἐν ἐμέ Gr. (445 C. 2): *add.* რომლისა ძლით მცხო მე (ἐν ἐμῶν ἐξουσίᾳ) Iber.; cfr PG 36, col. 446, n. 81.

3) Is. 11, 2.

4) Is. 63, 14.

5) Ex. 35, 30 sqq.

6) IV Reg. 2, 11.

7) IV Reg. 2, 9.

8) Ps. 50, 14.

9) Joel 3, 1.

55. ხოლო უკუანასკნელ სახიერმან და ტკბილმან
 იესუ¹¹ აღუქუა მოცემად მოწაფეთა და ჰრქუა, 59r
 20 ვითარმედ: “სხუამ ნუგეშინისმცემელი მოგივლინო.
 რომელი დაადგრეს თქუენ თანა უკუნისამდე. სული
 იგი ჭეშმარიტებისამ¹². ოდეს-იგი აღიღებდა მამასა
 და იდიღებოდა მამისა მიერ¹³ ჟამსა მას ცხოველსმყო-
 ფელისა ვნებისასა¹⁴. და აღთქუმად იგი ტკბილ იყო და
 25 მდიდარ, რამეთუ უკუნისამდე მათ თანა ყოფასა
 აუწყებდა, გინათუ აწვე ჟამითი ჟამად ყოფადთა
 ღირსთა თანა, და კუალად მერმესაცა საუკუნესა,
 რომელნიცა ღირს-იქმნენ კეთილთა მისთა. უკუეთუ
 სრულებით დავიმარხოთ ჩუენ თანა მადლი მისი
 30 კეთილთა მოქალაქობითა და არა განვიშოროთ ჩუენ-
 გან სიმრავლითა ცოდვათაფთა. რამეთუ რავდენცა
 მცნებათა ქრისტესთა აღვასრულებდეთ, მდიდრად
 არს ჩუენ თანა მადლი იგი სულისა წმიდისა და რაო-
 დენცა მივერჩდეთ ცოდვასა. განგუემორების მადლი
 35 იგი სახიერისა მის¹⁵.

18 უკუანასკნელ უკანასკნელ C 19 მოცემად] om. H 21
 უკუნისამდე] უკ^მ E 24 ტკბილ] ტკბილი BDE 25 უკუნი-
 სამდე] უკ^მ BEF 33-34 რაოდენცა] რავდენცა BDE 35 სახ-
 იერისა] სახიერებისა H

11) Ἰησὺς ἁγ. Ier. Gr. (448 A 3): *add.* აღუქუა მოცემად მოწაფეთა და
 ჰრქუა, ვითარმედ: “სხუამ ნუგეშინისმცემელი მოგივლინო, რო-
 მელი დაადგრეს თქუენ თანა უკუნისამდე. სული იგი ჭეშმარიტე-
 ბისამ” (Il] promet aux disciples de donner et leur dit: “je vous enverrai
 un autre paraclet, l'esprit de vérité, qui restera avec vous pour toujours)
Iber.

12) Ioh. 14, 16-17.

13) Ioh. 8, 54.

14) ἡμεῖς οὖν ἠλάτουμεν Gr. (448 A 4): *add.* ჟამსა მას ცხოველსმყოფელისა
 ვნებისასა (au temps de la passion vivifiante) *Iber.*

15) ἡμεῖς οὖν ἠλάτουμεν Gr. (448 A 9-10): *add.* რამეთუ რავდენცა მცნებათა
 ქრისტესთა აღვასრულებდეთ, მდიდრად არს ჩუენ თანა მადლი
 სულისა წმიდისა და რაოდენცა მივერჩდეთ ცოდვასა. გან-
 გუემორების მადლი იგი სახიერისა მის (Car, selon que nous ac-
 complissons les commandements du Christ, la grâce du Saint-Esprit
 nous est donnée, et selon que nous nous soumettons au péché, la grâce
 du bien sera éloignée de nous) *Iber.*

55. ხოლო უკუანამსკნელ *იესუმსგან დიდებულისა*¹⁰
 და ნაცვლად მადიდებელისა, ვითარ-იგი *მამასა და*
*მამისაგანცა*¹¹. და აღთქუმაჲ რაბამ მდიდარ თანამე-
 20 საუკუნეობისა და თანადიდგრომისაჲ, ანუ თუ აწვე
 ჟამად-ჟამად ღირსთა, ანუ უკუანამსკნელ მუნ
 ღირსქმნულთა. რაჟამს ყოვლად სრულებით დაუ-
 მარხოთ მას მოქალაქობაჲ და არა ესოდენ განვკადოთ.
 რაოდენ ვცოდავთ.

17 უკუანამსკნელ | უკუანამსკნელი :
 ACG, რაოდენდ F

24 რაოდენს | რაოდენად

10) *Iob.* 14, 16-17.

11) *Iob.* 8, 54.

14. 56. ესე სული წმიდაჲ შემოქმედ არს ძისა თანა დაბადებულთა და აღმასრულებელ აღდგომისა, ვითარცა იტყვს წინადაწარმეტყუელი¹, ვითარმედ: “სიტყვთა უფლისაჲთა ცანი დაემტკიცნეს და
5 სულითა პირისა მისისაჲთა ყოველი ძალი მათი²”. და კუალად წერილ არს: “სული წმიდაჲ, რომელმან მქნა მე”, და: “მადლი³ ყოვლისა მპყრობელისაჲ, რომელი მასწავებს მე⁴”. და კუალად იტყვს: “გამოავლინო სული შენი, დაჰბადნე იგინი და განაახლო პირი ქუეყანისაჲ⁵”.

57. ესე | სული წმიდაჲ აღასრულებს სულიერსა მას მეორედ შობასა. და ესე ისწავე ბრძანებისაგან უფლისა, ვითარცა იტყვს, ვითარმედ: “ვერვის კელ-
15 ეწიფების სასუფეველისა ხილვად ანუ მოღებად, უკუეთუ არა იშვეს წყლითა და სულითა⁶⁻⁷”. და პირველისა მის შობისა მწინკული განიწმიდოს, რომელი იგი ღამისა და ბნელისაჲ არს ნივთი⁸. და განიწმიდოს იგი ნათლით შემოსილითა მით და ბრწყინვალითა განახლებითა და მოქალაქობითა. შემსგავსებულთა

Or. 41, 14

11 სული წმიდაჲ | წმიდაჲ სული BCD 16 შობისა | შობითა C განიწმიდოს | განწმიდოს C 18 ნათლით | ნათლითა E

Or. 41, 14

1) *καὶ πρὸς τὸν* Gr. (448 A 14): ვითარცა იტყვს წინადაწარმეტყუელი (comme le dit le prédicateur) Iber.

2) Pr. 32, 6.

3) *πᾶσι* Gr. (448 B 3): მადლი (la grâce) Iber.

4) Job 33, 4.

5) Pr. 103, 30.

6) *καὶ ἕως ἄνευ ἕως* Gr. (448 B 8): *add.* არა იშვეს წყლითა და სულითა (qu'il ne soit pas ne par l'eau et par l'Esprit) Iber.

7) Job. 3, 5.

8) *κατακρυβή* Gr. (448 B 10): ბნელისაჲ არს ნივთი (est l'objet de l'obscurité) Iber.

14. 56. ესე სული თანამოქმედ ძისა აგებულთაჲ და აღდგომისაჲ. და გარწმუნებდინ შენ: “სიტყვთა უფლისაჲთა ცანი დაემტკიცნეს და სულითა პირისა მისისაჲთა ყოველი ძალი მათი¹”, სული საღმრთოჲ
5 შემქმნელ ზემდა. სამშვენელი ყოვლისა მპყრობელისაჲ მასწავლელ ზემდა², და კუალად გამოავლინო სული შენი და დაიბადნენ და განაახლო პირი ქუეყანისაჲ³.

57. დაჰბადებს უკუე საღმრთოსაჲ¹ აღმოშობასა. და გარწმუნენ შენ: ვერცა ერთისა ვის შეძლებამან
10 ხილვად ანუ მიღებად სასუფეველსა ღმრთისასა, რომელი არა ზეგარდამო იშვეს სულითა² და განწმედეს პირველისა შობისაგან, რომელი ღამითი საიდუმლოჲ

Or. 41, 14

9 შეძლებამან | შემძლებელმან C 10 ღმრთისასა | om. G

Or. 41, 14

1) Pr. 32, 6.

2) Job 33, 4.

3) Pr. 103, 30.

4) *καὶ πρὸς τὸν* Gr. (448 B 6): საღმრთოსაჲ (divine) Iber.

5) Job. 3, 5.

20 მადლსა მას მეორედ შობისასა ", რომელსა-იგი თვსაგან კაცად-კაცადი შეიმზადებს.

ნ8. ესე დიდებული და ყოვლად წმიდაა ცხოველსყოფელი სული სახიერი არს და ყოვლად ბრძენი და კაცთმოყუარე. უკუეთუ მწყემსი მიიღოს, ჰყოფს მგა-
25 ლობელ, სულთა არაწმიდათა მოტეხელ და განაჩინებს მას მეფედ ისრაელისა¹⁰. უკუეთუ მეთხე პოვოს, მსხეპელ ლელუსულელისაჲ, წინადაწარმეტყუელად სრულ-ჰყოფს. დავით¹¹ და ამოს¹² მოიკსენენ.

ნ9. უკუეთუ ყრმაჲ გონიერი შეიწყნაროს, მსაჯულ
30 მოხუცებულთა ყვის იგი უმეტეს ჰასაკისა. წამებს დანიელ¹³. რომელი-იგი მღვმესა შინა ლომთა მძლე ექმნა¹⁴. უკუეთუ მეთევზურნი პოვნეს, მესათხევლე ჰყოფს¹⁵ ყოვლისა სოფლისა, რაჲთა ბადეთა შინა სიტყუათა მათთასა შეაწყუდინენ ყოველნი წარმართნი¹⁶.
35 იხილე¹⁷ პეტრე და ანდრია და ძენი | იგი ქუბილი-
სანი¹⁸, რომელთა სულიერნი მოძღურებანი იქუხნეს.

25 მოტეხელ| მათებელ D 26 მეფედ| მეფედ A მეთხე| მეთხე B 27 პოვოს| პოსს CF მსხეპელ| მსხეპელი C ლელუსულელისაჲ| ლელუსულელისა E 28 მოიკსენენ| მოკსენენ A 32 პოვნეს| პოვნენ A

9) ἡμερῶν καὶ φαινοῦ μακράσει Gr. (448 B 10-11): ნათლით შემოსილითა მით და ბრწყინვალითა განახლებითა და მოქალაქობითა. შემსგავსებულთა მადლსა მას მეორედ შობისასა (par la rénovation et par l'activité revêtu de la lumière et brillant, qui ressemble à la grâce de la deuxième naissance) Iber.
10) I Reg. 16, 12 sqq.
11) I Reg. 16, 11.
12) Am. 1, 1.
13) Dan. 13, 45.
14) Dan. 14, 31 sqq.
15) Χριστῶ (448 C 6) om. Iber.
16) ἀλλογενῶν Gr. (448 C 7): add. ყოველნი წარმართნი (tous les païens) Iber.
17) λέγε μοι Gr. (448 C 7): იხილე (vois) Iber.
18) Matth. 4, 18-21.

არს, დღისაჲთა და ნათლისა დაბადებითა, რომლითა თვსაგან თითოეული დაეზადების.

15 ნ8. ამან სულმან (უბრძენობისა და უკაცთმოყუარე-სობისამან) უკუეთუ ჰაბუკი მწყემსთაგან აღიტაცოს, რჩეულ-ჰყოფს მას უცხოთესლსა ზედა. გაქუს დავითისი გოლიათის ზედა ძლევაჲ მოწამედ სიტყვსა¹⁹. უკუეთუ მწყემსი მიიყვანოს, მგალობელ
20 ჰყოფს, ზედადამგობელ სულთა ბოროტთა და მეფედ ისრაელისა განაჩინებს²⁰; დაღათუ-მეთხე, მსხეპელი ლელუსულელისაჲ, წინადაწარმეტყუელ ჰყოფს. დავით²¹ და ამოს²² მოიკსენენ.

217v

ნ9. უკუეთუ ჰაბუკი, ღრთხილ ბუნებაჲ, მიიღოს, მოხ-
25 უცებულ ჰყოფს, მსაჯულ ზემთ ჰასაკისაჲ. და წამებს დანიელ²³. რომელმან სძლო მღვმის ლომთა²⁴. უკუეთუ მებადურნი პოვნეს, უბადურებს ქრისტესა ყოველსა სოფელსა, სიტყუათთხულებითა შეპყრობილსა. პეტრე მიჰყარ მე და ანდრეა და ძენი ქუბილისანი²⁵.
30 სულიერთა მექუხარნი.

14 თვსაგან| om. C 15-16 უკაცთმოყუარესობისამან| უკაცთმოყუარებისამან F 17 უცხოთესლსა| უცხოთესლთა BC 22 წინადაწარმეტყუელ| წინადაწარმეტყუელ AC 27 ქრისტესა ყოველსა| om. F 29 პეტრე მიჰყარ მე| პეს მე <...>ია C ანდრეა| ანდრია F

6) φθασίμαπτότατος Gr. (448 B 12-13): add. უკუეთუ ჰაბუკი მწყემსთაგან აღიტაცოს, რჩეულ-ჰყოფს მას უცხოთესლსა ზედა. გაქუს დავითისი გოლიათის ზედა ძლევაჲ მოწამედ სიტყვსა (ἐὰν ἴδῃς ἐκ πομπῆς, ἄριστός κατ' ἀλλοφύλων ἐργάζεσθαι. "წვიც რჳს კატა რს ἰδισθ ἴσῃς τῶν ἀξιθ μαρτυρῶσων τῶ λῳγῶ) Iber.; cfr PG 36, col. 448, n. 88.
7) I Reg. 16, 12 sqq.
8) I Reg. 16, 11.
9) Am. 1, 1.
10) Dan. 13, 45.
11) Dan. 14, 31 sqq.
12) Matth. 4, 18-21.

60. უკუეთუ მეზუერეთა მიემთხვოს. მოწაფებად მოიყვანებს და სულთა პირმეტყუელთა ვაჰარ ჰყოფს მათ. იტყვს ამას მათე, რომელი-იგი გუშინ იყო
40 მეზუერე და დღეს არს მახარებელ¹⁹. უკუეთუ მდე-
ვარი პოვოს მკურვალჲ, შესცვალებს შურსა მისსა და
ჰყოფს პავლედ სავლეს წილ. და ესოდენ წარჰმართებს
ღმრთისმსახურებად. რავდენ-იგი პირველ მდევარ იყო
და უმეტესცა მრავალწილად²⁰⁻²¹.

45 61. ესე სულიცა არს სახიერებისა და სიმშვიდისა და
შეჰრისხავსცა ცოდვილთა. აწ უკუე მოვიგოთ იგი
მშვიდად და ტკბილად და ნუ მრისხანედ. აღვიაროთ
მართლმადიდებლობით პატივი და დიდება მისი და
გმობისაგან ვივლტოდით. რადთა არა მოიწიოს ჩუენ
50 ზედა რისხვა მუენდობელი²².

62. ამის სახიერისა და ცხოველსმყოფელისა სულისა
მადლი და ძლიერება²³ კადნიერ მყოფს შე დღეს
ქადაგებად თქუენდა სიტყუასა ჳემმარტებისასა²⁴.
უკუეთუ არარამ ძვრი შემემთხვოს, მადლი ღმერთსა;

37 მოწაფებად | მოწაფედ BC 40 მეზუერე | მეზუერე B 41
პოვოს | პოოს CF მკურვალჲ | მკურვალე BCDEF 44 უმეტეს-
ცა | უმეტესსადა I 46 უკუე | უკუე E 52 ძლიერება | ძრიე-
ლება F

19) *Matth.* 9, 9.

20) *Act.* 8, 3 sqq.

21) ἄσιν εἰς ἀνάσσειν ἀπέσταλθεν *Gr.* (448 C 13-14): პირველ მდევარ იყო
და უმეტესცა მრავალწილად (*d'abord était persécuteur et encore bien
plus [a fait]*) *Iber.*

22) μή βλασησόμενοι ἰμεῖν ἰσχυρῆς αἰσθητικῆς *Gr.* (448 D 3): არა
მოიწიოს ჩუენ ზედა რისხვა მუენდობელი (*pour que la colère im-
pardonnable ne vienne pas sur nous*) *Iber.*

23) ἰσχύς *Gr.* (448 D 3): *add.* ამის სახიერისა და ცხოველსმყოფელისა
სულისა მადლი და ძლიერება (*la grâce et la force de cet Esprit bon
et vivifiant*) *Iber.*

24) ἀλήθεια *Gr.* (448 D 4): *add.* სიტყუასა ჳემმარტებისასა (*le mot de
la vérité*) *Iber.*

60. უკუეთუ — მეზუერენი, დამოწაფებად შეიძენს
და სულთ მოფარდულად დაჰბადებს. იტყვს მათე,
გუშინ მეზუერე და დღეს მახარებელი¹⁹. უკუეთუ —
მდევარნი მკურვალენი. შურითა შეცვალებულ ჰყოფს
35 პავლედ სავლეს წილ. და ესოდენ კეთილმსახურე-
ბითა, რაოდენ ეპოვნენ სიბოროტითა²⁰.

61. ესე სულ არს სიმშვიდისა და განფიცხების-ცა
მცოდველთა ზედა. ვინაჲცა მოვიგებდეთ, ვითარცა
მშვიდსა და ნუ განრისხებულსა, აღვიაროთ პატივი და
40 ვევლტოდით მგმობარობასა და ნუ ვინებებთ ხილვად
მუენდობელად განრისხებულსა.

62. ესევე მყოფს მე დღეს კადნიერ ქადაგ თქუენდა.
უკუეთუ არადს შემთხუეულსა, ღმერთსა მადლი,
ხოლო უკუეთუ შემთხუეულსა, ეგრეთცა მადლი; იგი

31 დამოწაფებად | და მოწაფედ F შეიძენს | შეიძინენს A 32
და | *om.* AC 40 ვევლტოდით | ვევლტოდეთ G 42 დღეს | *om.*
G

13) *Matth.* 9, 9.

14) *Act.* 8, 3 sqq.

- 55 უკუეთუ შემემთხვოს, ეგრეთცა მადლი მისა; ერთი იგი, რამთა ჰრიდოს მოძულეთა ჩუენთა და მეორე ესე, რამთა ჩუენ წმიდა-გუყვნეს, და მოვილოთ ესე მადლად ქადაგებისა მის სახარებისა — სრულყოფად დათხევეთა სისხლთამთა.
- 60 | კულად ვაკენოთ სიტყუამ იგი დღესასწაულისამ ამის და აღსრულებასა მას დღისა მის შეერგასისასა იყვნეს ყოველნი ერთბამად. და იყო მეყსეულად ზეცით ოზრამ, ვითარცა ქარისა სასტიკისამ. და აღივსო ყოველი იგი სახლი, სადა-იგი სხდეს და
- 65 ეჩუენნეს მათ განყოფანი ენათანი, ვითარცა ცეცხლისანი, და დაადგრა თითოეულად კაცად-კაცადსა მათსა ზედა. და აღივსნეს ყოველნი სულითა წმიდითა²⁵.

15. 63. და იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა, ვითარცა სული იგი მისცემდა მათ სიტყუად^{1,2}, და საკვრველი

57 წმიდა-გუყვნეს| წინა-გუყვნეს F 60 დღესასწაულისამ| დღესასწაულისა AF 61 შეერგასისასა| შეერგასისა F

Or. 41, 15

2 საკვრველი| საკრველი F

25) ἀνατολὴ Gr. (449 A 5): *add.* კულად ვაკენოთ სიტყუამ იგი დღესასწაულისამ ამის და აღსრულებასა მას დღისა მის შეერგასისასა იყვნეს ყოველნი ერთბამად. და იყო მეყსეულად ზეცით ოზრამ, ვითარცა ქარისა სასტიკისამ. და აღივსო ყოველი იგი სახლი, სადა-იგი სხდეს და ეჩუენნეს მათ განყოფანი ენათანი, ვითარცა ცეცხლისანი, და დაადგრა თითოეულად კაცად-კაცადსა მათსა ზედა. და აღივსნეს ყოველნი სულითა წმიდითა (mentionnions de nouveau le discours de cette fête, et quand fut accompli le cinquantième jour tout le monde était ensemble. Tout à coup on entendit des cieux le bruit ressemblant à un vent violent. Toute la maison où ils étaient assis en fut remplie et on leur montra la division des langages comme les langues de la flamme au-dessus de la tête de chaque personne. Et ils furent remplis du Saint-Esprit) *Iher.*

Or. 41, 15

1) Act. 2, 4.

2) ὡς ἀνεμῶν Gr. (449 A 8-9): ვითარცა სული იგი მისცემდა მათ სიტყუად (comme l'Esprit le donnait pour parler) *Iher.*

- 45 უკუე, რამთა ჰრიდოს მოძულეთა ჩუენთა, ხოლო ესე, რამთა ჩუენ წმიდა-მყვნეს ამისითა სასყიდლად ცემითა სახარებისათვის მსხუერპლ-ყოფისა და სისხლით სრულ-ყოფისამთა.

15. 63. იტყოდეს უკუე ენებ უცხოებითა და არა მამულითა¹, და საკვრველი დიდ: სიტყუამ ზრახული არმა-

47 სახარებისათვის| სახარებისათ F 48 სრულ-ყოფისამთა| სრულ-ყოფისათა AC

Or. 41, 15

1) Act. 2, 4.

იგი დიდი იყო: სიტყუათა მეტყუელებად, რომელნი არასადა ესწავლნეს, და სასწაული იგი ურწმუნოთათჳს იყო, არა — მორწმუნეთა, რადთა იყოს შემასმენელ ურწმუნოთა, ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: “სხვთა ენითა და ბაგითა უცხოთა ვეტყოდნი ერსა ამას, და არცა ესრეთ ისმინონ ჩემი.” — იტყვს უფალი ⁴.

10 იყო რად კმაჲ ესე, შეკრბა სიმრავლჳს ერისაჲ და შეშფოთნეს, რამეთუ ესმოდა თითოეულსა კაცად-კაცადსა მათსა თჳსი სიტყუად, იტყოდეს რად იგინი ⁵.

ნ4. ამას ადგილსა ჯერ-არს პყრობად სიტყუსაჲ და გულისკმის-ყოფად, თუ ვითარ განიყოს სიტყუად ესე წერტილითა, რამეთუ არს რადმე საექჳ მას შინა. გინათუ ესრეთ ითქუას, ვითარმედ: “ესმოდა კაცად-კაცადსა თჳსი სიტყუად, ვითარმცა ვინ თქუა, თუ ერთი კმაჲ გამოვიდოდა პირთა მათთაგან და მრავალნი ენანი | ისმოდეს” ⁶.

20 ნ5. და რადთა ესრეთ ვთქუა, ვითარმედ: “ერთი იგი კმაჲ მრავალ კმა იქმნებოდა”, ანუ თუ “ესმოდა”, აღიწერტოს, რადთა მუნ განისუენოს მკითხველმან და მერმელა თქუას, ვითარმედ: “თჳსი სიტყუად

61r

4 არასადა| არასადა C. 10 სიმრავლჳს| სიმრავლე BCDEF 23
ვითარმედ თჳსი სიტყუად| თჳსი სიტყუად ვითარმედ B

3) Is. 28, 11; 1 Cor. 14, 21.

4) Κηρυξ Gr. (449 A 14-15): add. იყო რად კმაჲ ესე, შეკრბა სიმრავლჳს ერისაჲ და შეშფოთნეს, რამეთუ ესმოდა თითოეულსა კაცად-კაცადსა მათსა თჳსი სიტყუად, იტყოდეს რად იგინი (l'existence de cette voix rassembla beaucoup de monde et ils furent inquiets, car chacun entendait sa parole, ce qu'ils disaient) Iber.

5) ἤκουον ἑ (449 A 15) om. Iber.

6) ἄνω κτηνομαθείαι τὸν ἄερος (449 B 5) om. Iber.

7) ἀναπαύσεις Gr. (449 B 7): აღიწერტოს add. რადთა მუნ განისუენოს მკითხველმან (mettre le point pour que le lecteur se repose ici) Iber.

სწავლელთაგან და სასწაული ურწმუნოთა და არა 218r
 მორწმუნეთათვის. რადთა შესასმენელ იყოს ურწმუნ-
 5 ნოთა. ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: *სხვთა*
ენებითა და სხვთა ბაგეებითა ვეზრახო ერსა ამას და
არცა ესრეთ ისმინონ ჩემი, — იტყვს უფალი².

ნ1. ხოლო “ესმოდა”, მცირედ აქა იპყარ და უღონოებდ,
 ვითარ განჰყო სიტყუად, რამეთუ აქუს რადმე საექვ
 10 სიტყუასა წერტილითა განყოფისაჲ. ნუუკუე ესმოდა-
 თითოეულსა თვისითა საუბნარიითა, ვითარმცა სთქუ,
 ვითარმედ ერთი კმაჲ ივმობვოდა და მრავლად სასმე-
 ნელ იქმნებოდა ესრეთ ბგერიითა ჰაერისაჲთა?

ნ5. და რადთა უცხადესი ვთქუა კმისა კმებად
 15 შექმნითა, ანუ “ესმოდასა” გაესუენებოდენ; და
 “იტყოდეს თვისითა კმებითასა”³ შემდგომი შეეძინე-
 ბოდენ, რადთა “მეტყუელთა კმები” იყოს თვის მსმე-
 ნელთა, რომელ იქმნების “უცხოებთათვის”,

Or. 41, 15

3 და¹ om. BFG 7 იტყვს უფალი² om. G 8 იპყარ³ იპყრა
 A უღონოებდი უღუნოებდი F 9 საექვი³ საექუ F 12 მრავ-
 ლად მრავალ H 14 უცხადესი³ უცხადესადრე C 15 შექმნი-
 თა³ შექმნისასა A

2) Is. 28, 11; I Cor. 14, 21.

3) Act. 2, 6.

იტყოდეს რა იგინი”⁸, რაათა იყოს ესრეთ, ვითარმედ
 25 “იტყოდეს თვისსა სიტყუასა მსმენელთასა”. ესე იგი არს
 “ენათა უცხოთა”, რამეთუ ესრეთ უმჯობესად მიჩნს,
 რამეთუ პირველი იგი უფრომსად მსმენელთა მათ
 არს საკვრველი, ვიდრელა მეტყუელთა. ხოლო
 მეორე ესე — მეტყუელთა, რომელთა მთრვალობასაცა
 30 სწამებდეს. რამეთუ იგინი აჩუენებდეს სასწაულსა
 მას⁹ სულისა წმიდისასა.

16. 66. საქებელ არს უკუე პირველიცა იგი განყოფად
 ენათა. (ოდეს-იგი აშენებდეს გოდოლსა, რომელნი-
 იგი ბოროტად და უღმრთოებით შეთქუმულ იყვნეს¹,
 ვითარცა-ესე აწცა ვიეთნიმე იკადრებენ ბოროტთა
 5 ზედა საქმეთა შეთქუმულებად²). მაშინ უკუე განყო-
 ფასა თანა სიტყუათასა განიყო ერთობაცა განზრახ-
 ვისა მათისა და საქმე იგი, რომელსა კელ-ეყო.
 დაიკსნა. ხოლო უმეტესად საქებელ არს და საგალო-
 ბელ აწ აღსრულებული ესე საკვრველებად, რამეთუ
 10 ერთისა მის სულისაგან მრავალთა მიმართ განფენითა
 კუალად ერთად აგებულებად შეკრებების.

26 მიჩნს| მიჩს F 27 უფროსად| უფროსად E 28 საკვრვე-
 ლი| საკვრელი F ხოლო| om. B 31 წმიდისასა| მიერ წმიდისა
 BCD, om. E

Or. 41, 16

2-3 რომელნი-იგი| რომელნი C 3 იყვნეს| იყუნეს E 5 შეთ-
 ქუმულებად| შეთქმულებად AF უკუე| უკუმ E 6 განიყო|
 განიყო B, განყო D 7 საქმე| საქმე BCDEF

8) Act. 2, 6.

9) ἄξ φασᾶς (449 B 14) om. Iber.

Or. 41, 16

1) Gen. 11, 1 sqq.

2) τὰς Cr. (449 C 4); add. ბოროტთა ზედა საქმეთა შეთქუმულებად
 (le complot sur les mauvaises affaires) Iber.

რომელსაცა უფროის დავსდებ. რამეთუ პირველი იგი
 20 მსმენელთამცა უფრომს იყო, ვიდრელა მეტყუელთა,
 საკვრველება, ხოლო მეორე ესე — მეტყუელთა,
 რომელთა მთრვალობაცა დაეწამების, ცხად არიან
 ესენი, რამეთუ ამათდა საკვრველთმოქმედება კმები
 სულისა.

16. 66. გარნა საქებელ სადმე ძუელიცა განყოფად
 კმათად (რაჟამს გოდლის მაშენებლობდეს ბოროტად
 და უღმრთოდ ერთკმაქმნილი¹, ვითარ-ესე აწცა
 იკადრებენ ვიეთნიმე), რამეთუ კმისა განყოფასა თანა
 5 დაკსნამან ერთცნობობისამან დაჰკსნა კელ-ყოფაცა.
 ხოლო უღირსსაქებელეს აწ საკვრველებული, რამეთუ
 ერთისა სულისაგან მრავალთა მიმართ განფენითა
 კუალად ერთ შენაწევრებად შემოკრებების.

21 მეორე ესე — მეტყუელთა| მეტყუელთა მეორე ესე A

Or. 41, 16

2 მაშენებლობდეს| მაშენებლობდეს C 3 ერთკმაქმნილი| ერთ-
 კმაქმნილი B 5 კელ-ყოფაცა| კელ-ყოფაცა A

Or. 41, 16

1) Gen. 11, 1 sqq.

67. და არს განყოფილებამ მადლთაჲ, რომელსა-იგი სხუამ მადლი უკმნ განრჩევად უაღრესისა, რამეთუ ყოველნივე სულიერნი მადლნი საქებელ არიან.

- 15 68. | ხოლო კეთილ არს იგიცა, რომლისათჳს დავით 61v
იტყჳს: *დანთქენ იგინი, უფალო, და მიმოდაყვენ ენანი მათნი*³, რამეთუ *შეიყუარეს ყოველი სიტყუამ დაქცევისამ და ენამ მზაკუვარი*⁴ განცხადებულად აწინდელთა ამათ ენათა მოასწავებდა, განმყოფელთა
20 ღმრთეებისათა, თანამდებთა მათ ყოვლისა ბოროტისათა და ნაწილთა ჯოჯოხეთისათა⁵. აწ უკუე ესე სიტყუანი ესოდენ იყვნენ.

17. 69. ხოლო ეტყოდეს მაშინ მოციქულნი თითოსახითა მით ენითა¹ დამკვდრებულთა იერუსალემს ჰურიათა, კაცთა ღმრთისმოშიშთა, სპარსთა და უჟიკთა და ელამიტელთა, ეგვპტელთა და ლუბიელთა,
5 კრიტელთა და არაბიელთა, მკვდრთა შუამდინარისათა და ჩემთა ამათ კაბადუკიელთა და ყოველთა განთე-

13 უკმნ| უკმან H უაღრესისა| უაღრესისა BC 16 უფალო|
უფალმან B 19 ამათ| მათ BCDF 21 უკუე| უკუ³ E

Or. 41, 17

3 ღმრთისმოშიშთა| ღმრთისმოშიშთათ BCDF 5 შუამდინარისათა| შუამდინარისათა BD 6 ამათ| მათ BCDF

3) Ps. 54, 10.

4) *μαρι* (452 A 1) *om. Iber.*

5) Ps. 51, 6.

6) *αὶ θεοὶ αὐτῶν Gr.* (452 A 4): თანამდებთა მათ ყოვლისა ბოროტისათა და ნაწილთა ჯოჯოხეთისათა (*et responsables de toute méchanceté et des parties de l'enfer Iber.*

Or. 41, 17

1) *ἐλάλιον καὶ ἑτέροις Gr.* (452 A 12): ეტყოდეს მაშინ მოციქულნი თითოსახითა მით ენითა (*alors les apôtres ont dit en différentes langues Iber.*

67. და არს თითოსახეობამ მადლთაჲ, მოქენე სხჳსა
10 მადლისა განსარჩევლად უმჯობესისა, ვინამთგან ყოველთავე აქუს საქებლობამ.

68. | კეთილ სადმე ითქუას იგიცა, რომლისათჳს 218v
დავით იტყჳს: *“დანთქენ, უფალო, და მიმოდაყვენ ენანი მათნი”*², რამეთუ *შეიყუარეს*
15 *ყოველნი სიტყუანი დანთქმისანი, ენამ მზაკუვარი*³ კნინლა განცხადებულად აწინდელთა ენათა მიზეზ იდგმიდა, რომელნი განსჭრიან ღმრთეებასა, და ესენი უკუე ესოდენ.

17. 69. ხოლო ვინამთგან მკვდრთა იერუსალემს ღმრთისმოშიშთა ჰურიათა, პართთა და მიდთა და ელამიტთა, მეგვპტელთა და ლუბიელთა, კრიტელთა და არაბიელთა, მესოპოტამელთა და ჩემთა
5 კაბადუკიელთანი ითქუმოდეს ენანი, და ყოვლისავე ტომისა ცის ქუეშისა ჰურიათა (საყუარელ თუ არს

17 განსჭრიან| განჭრიან C, განპჭრიან F

Or. 41, 17

1 იერუსალემს| იერუსალემს A, იერუსალიმს F 3 მეგვპტელთა| მეგვპტელ C, მეგვპტელთა *supra scr.* A 4 არაბიელთა| არაბელთა AC 5 კაბადუკიელთანი| კაბადუკიელთა C, გაბადუკიელთანი AFG

2) Ps. 54, 10.

3) Ps. 51, 6.

სულთა, რომელნი არიან ცასა ქუემე ჰუჩიანი⁷, რომელნი მუნ შეკრებულ იყვნეს. ჯერ-არს ცნობად, თუ ვინ იყვნეს იგინი, ანუ რომლისა ტყუეობისანი.

10 70. რამეთუ ეგვპტისა და ბაბილოვნისა ტყუეობამ გარდასრულ იყო და ადრევე მოქცევითა მით ერისადათ დაცხილ იყო, ხოლო ჰრომთა მიერ ყოფადი იგი არღა ქმნილ იყო, არამედ ეგულეობდა ყოფად მისაგებელად განდგომილებისა მათისა⁸, რომელი მაცხოვარსა ქრისტეს აჩუენეს. ესრეთ უკუე გულოცმა-იყოფების, თუ ანტიოხიზის მიერ ჰმნილისა მის ტყუეობისანი იყვნეს, რომელი-იგი არა ფრიად უპირატეს იყო ჟამთა ამათ.

71. ხოლო უკუეთუ ვინ ამას სიტყუასა⁹ არა შეიწყნარებდეს (რამეთუ არა ძუელ იყო ტყუეობამ იგი, არცა მრავალთა ქუეყანათა სოფლისათა განდენილ), ესეცა ვთქუათ¹⁰, ვითარმედ მრავალგზის ქმნილ იყო წარტყუენვამ ერისამ მის, ვითარცა ეზრა მოასწავებს, და რომელნიმე ტომნი ებრაელთანი მოქცეულ იყვნეს და რომელნიმე მორიელთა მათ ქუეყანათა დაშენებულ და განთესულ მრავალთა მოჩის წარმართათა. და

8 შეკრებულ შემოკრებულ B 9 ტყუეობისანი ტყუეობისაგან-ბი E 10 ბაბილოვნისა ბაბილონისა E 13 ქმნილ ქმნილ C F 15 უკუე უკუე E 16 მისი C ტყუეობისანი ტყუეობისანი F 19 ვინ ვინმე B სიტყუასა სიტყუასა E არა თმ C 20 ძუელ ძუელი C 22 ქმნილ ქმნილ C E 24 იყვნეს იყუნეს E

2) εὐ- εὐ- εὐ- ἰσ- ἰσ- ἰσ- (452 B 4): განდგომილებიან მათისა (de leur apostasie) ἰσ-
3) ματαίωτος Γρ. (452 B 4): განდგომილებიან მათისა (de leur apostasie) ἰσ-
4) ἐξήγησας Γρ. (452 B 7): სიტყუასა (de voce) ἰσ-
5) ὁς ἄρα ἠελοποιήσας (452 B 7-8) ὁμο- ἰσ-
6) ἕνεκα ἧς ἦν ἠλλοιωτήσας, ἕνεκα ἧς ἠρῶν ἠρῶν Γρ. (452 B 9-10): ებრაე ვთქუათ (disunt etiam ausi) ἰσ-

ესრეთ ცნობად), მუნ შემოკრებულთაჲსა, გვღირს ხილვად. ვინ იყვნეს ესენი და რომლისა ტყუეობისანი.

10 70. რამეთუ ეგვპტისა და ბაბილოვნისამ გარემეჩეირილ იყო და ძუელვე კუალადქმევითა დაცხილ, ხოლო ჰრომთამ არღა ქმნილ, არამედ ეგულვად ოდენ ვატიჟ-ყოფად მაცხოვარსა ზედა სილაღისათჳს. აქა დაგვშითა ანტიოხიამსმიერად გონებამ ამისი, რამეთუ არა ფრიად უმოხუცებულეს იყო ამათ ჟამთაჲსა.

71. ხოლო უკუეთუ ვინმე ამას თარგმანებასა არ მითუალავს, ვითარცა უგამომკუელუგეილესა (არა ძუელობისათჳს ტყუეობისა მის, არცა მრავლად განდენისა სოფელსა მინა) და ეძიებს უსარწმუნოებსა, ნუუკუე და ამისი გონებამ უმჯობეს, ვითარმედ მრავალგზის და მრავალთა მიერ წარიტყუენა ნათესავი მათი, ვითარცა ეზრამსგან თხრობილ არს, და რომელნიმე ტომნი უკ-მოიქცეს, ხოლო რომელნიმე დაშთეს, რომელთამ შევგავს მრავალთა ნათესავთა მოჩის

7 შემოკრებულთაჲსა შემოკრებულთაჲნი C 10 ეგვპტისა ეგვპტისა F 12 ქმნილ ქმნილ F 14 ამისი მისი F 15 ვამთავისა ვამთავისა A C 17 არა არ C 19 ეძიებს ეძიებ A 20 ვითარმედ ვითარცა A 21 მრავალთა ὁμο- F 23 უკ-მოიქცეს უკუე მოიქცეს F

მათგანნი იყვნეს მაშინ შემოკრებულ და სასწაულისა მის დიდისა მხილველ⁷.

18. 72. და ესე საძიებელი წარმოვიღეთ სწავლისმოყუარეთათჳს არა ცუდად. და სხუამცა თუ რამე საკმრად დიდებულისა ამის დღისა მოიპოვოს ვინ. იყოს იგი თანაშემწე ჩუენდა და მოყუას.

- 5 73. ხოლო აწ კრებაჲ აღვასრულოთ (რამეთუ კმა არს სიტყუათა ამათ წარმოთქუმაჲ). ხოლო დღესასწაული ესე ნუმცა სადა განგუეშორების¹. არამედ ვდღესასწაულობდეთ აწ კორციელადცა, ხოლო შემდგომად მცირედისა ყოვლითურთ სულიერად. ოდეს-იგი საიდუმლოჲსა მის² სიტყუანი გუეუწყენენ განცხადებულად-რე და წმიდად თავადისა მის მიერ სიტყუსა და ღმრთისა და უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, რომელი-იგი არს ჳემმარტი ცხოვნებულთაჲ დღესასწაული და სიხარული. რომლისა თანა შუენის ყოველივე დიდებაჲ და პატივი დაუსაბამოსა მამასა ყოვლად წმიდით, სახიერით და ცხოველსმყოფელით სულითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ!

62v

Or. 41, 18

3 დღისა| დღისა F მოიპოვოს| მოიპოოს AF 10 მის| ამის BD 11 და| om. AF მის| om. F 12 იესუ ქრისტესა| იესუს ქრისტესსა A 13 ცხოვნებულთაჲ| ცხოვნებულთა C 15 და| om. AF 17 უკუნისამდე| უკვ CE 18 ამენ| ა-ნ ABDF, ამინ CE

7) μαρτυροῦν τὸν ἰσχυρῶς Gr. (452 B 15): სასწაულისა მის დიდისა მხილველ (voyant un grand prodige) Iber.

Or. 41, 18

1) ἀπέστητε Gr. (452 C 6): add. განგუეშორების (se separera de nous) Iber.

2) τὸ μυστήριον Gr. (452 C 8): საიდუმლოჲსა მის (de ce mystere) Iber.

- 25 განთესულთაჲ მაშინ შემოკრებიता ვიეთმე მიმღებელობაჲ | საკვრველებისაგან¹.

219r

18. 72. და ესე წინაგამოძიებულ არს სწავლისმოყუარეთად, ნუჟუკუე და არა გარეწარ საქმით. და სხუამცა თუ რამ ვინმე თანა-შემოიტანოს აწინდელისა დღისად და ესეცა იყოს თანამეხუედრე ჩუენდა.

- 5 73. ხოლო ჩუენდა შეკრებაჲ აწვე დაიკსნებოდენ (რამეთუ კმა სიტყუაჲ), ხოლო დღესასწაული ნუმცა სადა. არამედ იდღესასწაულებოდენ აწ სადმე კორციელად. მცირედ უკუანამსკნელ ყოვლად სულიერად. სადა-იგი ამათნიცა სიტყუანი გუეცნობნენ უცხადესად და უწმიდესად მის თავადისა მიერ სიტყუსა და ღმრთისა და უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა. ჳემმარტიცა ცხოვნებულთა დღესასწაულობისა და სიხარულისა, რომლისა თანა დიდებაჲ და მსახურებაჲ მამასა თანა სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ!

Or. 41, 18

5 შეკრებაჲ| კრებაჲ H 12 დღესასწაულობისა| დღესასწაულისა C 14 მამასა| მამისა B მარადის| om. C 14-15 მარადის და უკუნითი| om. BF მარადის და უკუნითი უკუნისამდე| საუკუნიეთა G 15 ამენ| ამინ FGH

Or. 41, 17

1) μαρτυροῦν τὸν ἰσχυρῶς Gr. (452 B 15): მიმღებელობაჲ საკვრველებისაგან (ils furent les témoins du miracle) Iber.

TABLE DES MATIÈRES

INTRODUCTION	v
I. Présentation générale, par H. METREVELI	v
II. Valeur et caractéristiques des traductions, par E. TCHELIDZE	xix
III. Présentation des textes	xxii
ABRÉVIATIONS BIBLIOGRAPHIQUES	xxvii
SIGLES	xxix
LETTRE D'EPHREM	xxxi
POÈME IAMBIQUE ACROSTICHE	xl
TEXTE	
<i>Oratio I. In sanctum Pascha.</i>	1
<i>Oratio XLV. In sanctum Pascha II.</i>	19
<i>Doxologia.</i>	157
<i>Oratio XLIV. In novam dominicam.</i>	161
Commentaire des mots difficiles	208
<i>Oratio XLI. In Pentecosten.</i>	217
TABLE DES MATIÈRES	297